

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF JR., VIJZELSTRAAT 53.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 1.

15 OCTOBER 1891.

XXIe JAARGANG.

INHOUD:

Aan mijne lezers. — Officieel Gedeelte: Vergadering van het Hoofdbestuur. — Aan de leden van het Nederlandsch Tooneelverbond. — Aan H.H. Afdelings-Secretarissen. — Uit onze Afdelingen. — Programma van het Onderwijs.
Niet Officieel Gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Tentoonstelling te Weenen. — Correspondentie. — Nieuwe Uitgaven.

Aan mijne lezers!

Op den 1sten October 1891 heb ik mijne betrekking van redacteur van het Tooneel aanvaard; bij het verschijnen van het eerste nummer dus aan mijne lezers een enkel woord.

Indien ik het niet reeds had geweten, dat er moeilijkheden aan de taak van redacteur van ons orgaan verbonden zijn, zou ik het vernomen hebben uit de woorden door den heer L. Simons Mzn., den vorigen vasten redacteur, gesproken op de laatste Algemeene Vergadering van het Verbond. De heer Simons zeide, dat hij bij onderzinking wist, hoeveel last de redactie aan één persoon bezorgt en zou dus liever eene Commissie van Redactie, uit twee of drie personen bestaande, dan één redacteur voor ons Tijdschrift gewenscht hebben.

Eigenlijk zou het niet vreemd geweest zijn, indien na deze verklaring van onzen ervaren oud-redacteur, mij de schrik om het hart ware geslagen. Indien dit niet gebeurd is, moet dit grootendeels worden geweten aan mijne overtuiging, dat ik niet geheel voor de vulling van ons blad zal hebben te zorgen.

Van enkelen heb ik reeds toezegging van medewerking ontvangen; o. a. heb ik het genoeg onzen lezers mede te deelen, dat Jean Valjean ook ditmaal weder bereid is ons op de hoogte te houden van al wat er te Rotterdam op tooneelgebied merkwaardigs voorvalt. Van anderen wil ik bij dezen hulp vragen en dat niet alleen te mijnen behoeve. Evenmin als men op het tooneel voortdurend denzelfden persoon aan het woord wil zien, evenmin is

het aangenaam steeds stukken van denzelfden schrijver te lezen. Monologen vervelen gauw!

Daarom verzoek ik mijne lezers, die er lust en tijd toe hebben, nu en dan eens een opstel te schrijven en ter plaatsing in ons orgaan te zenden, terwijl ik de Secretarissen der Afdelingen dringend uitnoodig steeds mededeeling te willen doen van alles, wat er in hunnen kring op tooneelgebied te vermelden valt; zij vervullen in ons Tijdschrift ongeveer de rol van souffleur, een nederige, maar een nuttige en noodige rol.

Het voornemen bestaat ons Tijdschrift in het vervolg op den eersten en den vijftienden der maand te doen uitkomen; het zal ieder dus gemakkelijk vallen te berekenen, wanneer ingezonden stukken, die ik gaarne mi.stens vijf dagen vóór den dag van verschijning zal ontvangen, moeten worden bezorgd, om nog in het volgende nummer te worden opgenomen.

En hiermede gaat de 21ste Jaargang van »het Tooneel» de wereld in; moge daarin getuigd kunnen worden van een gelukkig jaar voor ons Verbond en voor het Nederlandsch tooneel!

J. KALFF JR.

Officieel Gedeelte.

Vergadering van het Hoofdbestuur.

In de Vergadering van 10 October j.l. werd tot Onderzitter van het Hoofdbestuur benoemd de Heer Marcellus Emants. Ter vervanging van Prof. Dr. A. G. van Hamel, die zijn ontslag had genomen als lid der Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool, werd Dr. F. L. Abresch tot lid dezer Commissie aangewezen.

Er werd o. a. in principe besloten, dat het Nederlandsch Tooneelverbond zal deelnemen aan de tentoonstelling van muziek en tooneel, die in 1892 te Weenen zal gehouden worden.

Voorts werd bepaald, dat tusschen 1 October en 31 Maart op den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand een nummer van het Tijdschrift zal verschijnen. De overige nummers zullen op onregelde tijden tusschen 1 April en 15 Juli het licht zien. De Redacteur zal belast worden met het samenstellen van het officieele verslag der Algemeene Vergadering, dat zal moeten worden goedgekeurd door het Hoofdbestuur en ten bewijze hiervan door den Secretaris zal worden onder-teekend.

Ook werden maatregelen beraamd tot uitbreiding van het aantal Afdeelingen.

AMSTERDAM,
12 October 1891.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Aan de leden van het Nederlandsch Tooneelverbond.

L. S.

Onder verwijzing naar het in dit nummer voorkomende opstel over de tentoonstelling, die in 1892 te Weenen zal gehouden worden, verzoekt het Hoofdbestuur aan de leden, die genegen zijn voorwerpen, boekwerken enz., in hun bezit en geschikt om te Weenen geëxposeerd te worden, voor dit doel ter beschikking van het Nederlandsch Tooneelverbond te stellen, hiervan opgave te doen aan den Algemeenen Secretaris vóór 1 November a. s.

AMSTERDAM,
12 October 1891.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Aan H.H. Afdeelings-Secretarissen.

Namens het Hoofdbestuur heb ik de eer U te verzoeken mij vóór 25 October a. s. te zenden eene opgave, bevattende de samenstelling van het Bestuur, den naam van den gedelegeerde bij de vergaderingen der Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool en het getal der leden Uwer Afdeeling. De veranderingen, die in Uw ledental hebben plaats gehad, worden vóór bovengenoemden datum ingewacht bij den Drukker-Uitgever van het Tijdschrift, den Heer Th. A. van Zeggelen (M. J. P. van Santen), Achterburgwal 84, Amsterdam.

AMSTERDAM,
(Heerengracht 305)
12 October 1891.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

's-Gravenhage.

Het liefhebberij-tooneelgezelschap »Utile et Laetum» heeft het plan gevormd in dit winterseizoen eene tooneelvoorstelling te geven, waarvan de opbrengst geheel ten bate van het »Nederlandsch Tooneelverbond» zou komen.

Het gezelschap van den Tivoli-Schouwburg uit Rotterdam (Directie de Vos en van Korlaar) zal dit jaar in den Koninklijken Schouwburg zes voorstellingen geven. De avonden, waarop oorspronkelijk Nederlandsche stukken worden opgevoerd, hebben de leden der Afdeeling, elk met ééne dame, toegang tegen aanmerkelijk lager entrée dan het overige publiek.

Waarschijnlijk zal de Kon. Vereeniging »Het Nederlandsch Tooneel» in de maand November a. s. den leden onzer Afd. en hunne dames eene gratis-voorstelling aanbieden.

PROGRAMMA VAN HET ONDERWIJS

TE GEVEN AAN DE
TOONEELSCHOOL
gedurende den Cursus 1891—1892.

COMMISSIE VAN BEHEER EN TOEZICHT.

De HH. Voorzitter.
Prof. B. J. STOKVIS, *Onder-Voorzitter.*
Dr. C. I. VINKESTEYN, *Secretaris.*
M. B. MENDES DA COSTA.
JEAN BROWNE.
Dr. F. L. ABRESCH.
A. C. WERTHEIM.
Prof. G. A. VAN HAMEL.
Freule E. J. BICKER.
Mevr. E. GOMPERTZ—JITTA.

NB. De H.H. Wertheim en G. A. van Hamel hebben zitting als gedelegeerden van de Maatschappij »Tot Nut v. h. Algemeen», Freule Bicker en Mevr. Gompertz als id. van het Comité der Dames-Patronessen, waartoe bovendien behoort Mevr. L. C. Boissevain—Toe Laer, terwijl de vierde plaats daarin alsnog onbezet blijft.

Directeur: de Heer S. J. BOUBERG WILSON.

A. VAKSCHOOL.

Onderwijs wordt gegeven door:

Mw. J. CHF. STOETZ . . . (7¹/₂ u. p. w.) in *Spel op het Tooneel.*
den Hr. A. J. LEGRAS. (2 » » ») » *Id. en Kunst van Grimeeren.*
Mej. M. SPEET (3¹/₂ » » ») » *Zang, Techniek der Ademhaling, Uitspraak en Stemvorming.*
den Hr. S. J. BOUBERG WILSON
(16³/₄ » » ») » *Lezen, Voordracht, Geschied. van het Tooneel en de Tooneelletterkunde en Nederl. stijl-leer en letterkunde.*
den Heer A. REYDING (1¹/₂ » » ») » *Costuumkunde.*
den Hr. T. H. C. SIMONS (2¹/₂ » » ») » *Costumeerkunde, Hoogere Mimieken Teekenen.*
den Hr. W. J. C. DE BLÉCOURT
(4 » » ») » *Schermen, enz. en Plastische en Mimische Oefeningen.*
den Hr. J. M. G. E. WITT (3¹/₄ » » ») » *Dansen en Oefen. als boven.*
Mej. S. F. SPENGLER . . (3 » » ») » *Fransche Uitspraak en Letterkunde.*
Mw. M. J. L. GALLAS-SMITS (3 » » ») » *Hoogd. Uitspraak en Letterkunde.*
den Hr. H. F. VOGIN. . . (1¹/₂ » » ») » *Engelsche Uitspraak en Taal.*
Mej. N. STEMMERIK . . . (1¹/₂ » » ») » *Costuumnaaien.*

Overzicht van het getal Lesuren in de week.

Vakken:	Klassen:		
	I.	II.	III.
Spel op het Tooneel	3	6	6
Id. en Kunst van Grimeeren	2	2	2
Zang	1	1	1
Ademhaling, Uitspraak en Stemvorming	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
Lezen en Voordracht	6 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$
Geschied. v. h. Tooneel en de Tooneelletterkunde.	4 $\frac{1}{4}$	3	3
Costuumkunde.	—	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
Costumeerkunde en Hoogere Mimiek. Teekenen	1	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
Schermen, enz. } en Plastische en Mimi- Dansen } sche Oefeningen	4	4	4
Nederlandsche Stijlleer en Letterkunde.	2	1	1
Fransche Uitspraak en Letterkunde	1	1	1
Hoogduitsche Uitspraak en Letterkunde	2	1	1
Engelsche Uitspraak en Taal	—	3 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{1}{4}$
Costuumnaaien (de meisjes)	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
	30 $\frac{1}{2}$	33	31

Omschrijving van het Onderwijs.

I. Spel en Grimeeren.

- Kl. I. Vóóroefeningen op het tooneel: binnenkomen, loopen, staan, zitten, knielen, groeten, vertrekken, enz., in verschillende karakters, omstandigheden en stijlen; uitdrukking van gemoedstoestanden. Alles door instudeering van kleine, eenvoudige tooneelstukjes en monologen.
- Kl. II. Verdere toepassing en voortzetting van het geleerde in 't eerste jaar. Studie van blij- en tooneel-spelen, of fragmenten daarvan, uit verschillende tijdperken der literatuur en van verschillende volken, ook ter beoefening van stijlkunde in spel. — Beginselen der grimeerkunde.
- Kl. III. Uitbreiding van het reeds gegeven onderwijs door de studie ook van drama's en treurspelen (classieke en romantische). Instudeering van enkele belangrijke rollen in haar geheel. Spel in costuum en met grime. Samenspel.

II. Zang, Uitspraak en Stemvorming.

Door dit onderwijs tracht men de fouten in spraak en uitspraak te verbeteren, de stem te ontwikkelen, de ademhaling bij zeggen en zingen te regelen en het gehoor te oefenen, zoowel bij 't spreken en lezen, als ook door middel van den zang. Zingen wordt echter niet alleen als »middel" aangeleerd, maar ook als afzonderlijke kunst beoefend.

III. Lezen en Voordracht.

- Bij dit onderricht wordt eene geleidelijke opklimming in acht genomen van eenvoudige tot moeilijker oefeningen. Het gelezene wordt steeds geheel of gedeeltelijk uit het hoofd geleerd, en opgezegd of voorgedragen. Voor een goed begrip wordt de stof altijd vooraf besproken en verklaard.
- Kl. I begint met beschrijvend, en vervolgt met verhalend proza; daarna komen gemakkelijke gedichten uit onzen tijd aan de beurt, en eindelijk samenspraken.
- Kl. II, III beoefenen moeilijker verhalend en oratorisch proza, monologen en dialogen uit tooneelwerken, in proza en poëzie, en dichtstukken uit de classieke, de romantische en de moderne school.

IV. Geschiedenis van het Tooneel en de Tooneelletterkunde.

Naar aanleiding van de ontwikkeling van het tooneel en de dramatische letterkunde bij de voornaamste volken en in de opvolgende tijden, wordt, tot een juist begrip daarvan, een overzicht gegeven van de mythologie en van de belangrijkste tijdvakken van historie en literatuur, met bijzondere behandeling van die personen, denkbeelden, toestanden en gebeurtenissen, welke voor de kennis der dramatische letterkunde en hare geschiedenis van het meeste gewicht zijn. Dit onderwijs gaat gepaard met cursorische lectuur van tooneelwerken en hunne dóórgaande bespreking en verklaring.

- Kl. I krijgt een algemeen overzicht van de geschiedenis van het tooneel en de tooneelletterkunde; in Kl. II en III worden afzonderlijke tijdvakken en auteurs meer uitvoerig behandeld, terwijl aan het slot van iederen cursus de techniek (wezen en inrichting) van het drama in zijne verschillende soorten wordt besproken.

V. Costuumkunde.

Als voordracht wordt den leerlingen een beknopt, maar zoo volledig mogelijk overzicht gegeven van de geschiedenis der kleederdrachten, toegelicht door platen, teekeningen en soms ook, door werkelijke costumes en andere voorwerpen. De leerlingen houden aanteekening van het gesprokene en teekenen de ter verduidelijking op het bord gemaakte schetsen na. — Aan het einde van iederen cursus wordt het een en ander meêgedeeld van de kleurenleer, in verband met de compositie van costumes.

Kl. II en III, 1e jaar. Inleiding. Geschiedenis van het costuum op het tooneel. Historische kleederdrachten in de Oudheid en de Middeleeuwen.

Kl. II en III, 2e jaar. Costumes van de Renaissance en den Nieuwen tijd.

VI. Costumeerkunde en Hoogere Mimiek.

Alleen de hoogste twee klassen ontvangen hierin onderwijs, en wel, wat betreft de mimiek, theoretisch door teekeningen te maken van 't gelaat, met het oog op de uitdrukking van hartstochten en gemoedstoestanden, en practisch door 't gelaat en de lichaamsdeelen te oefenen, standen en houdingen te doen aannemen, groepeeren te vormen, alles naar aanleiding van in te studeeren dramatische teksten. Waar dit noodig is geschiedt de studiën in costuum, hoofdzakelijk in de classieke kleederdracht en die van de XVIIde eeuw, waarin de leerlingen zich gemakkelijk moeten kunnen bewegen.

VII. Teekenen.

als afzonderlijk vak van onderwijs alleen in kl. I beoefend, wil, naast vaardigmaking van oog en hand, de aankweeking van den schoonheidszin, en moet bovendien zooveel kennis van het gelaat geven als onontbeerlijk is voor het volgen der lessen in mimiek en grimeeren. De leerlingen werken naar voorbeelden, pleistermodellen en de natuur.

VIII. Schermen, enz. Dansen, Plastische en Mimische Oefeningen.

Deze vakken worden gegeven met de hoofdstrekking de leerlingen eene vlugge, ongedwongen houding en losheid en sierlijkheid in de bewegingen te doen verkrijgen. Hoofd, romp, armen en beenen worden alle afzonderlijk behandeld; gemeenschappelijke mimische oefeningen gehouden en plastische standen gevormd (tableaux vivants); het hanteeren van wapenen geleerd; moderne en historische dansen, ook kleine pantomimen uitgevoerd. Doorgaans ontvangen de meisjes en jongens dit onderwijs gezamenlijk.

IX. Nederlandsche Stijlleer en Letterkunde.

Kl. I. Oefeningen in Stijl: Spreken, stellen, en schriftelijke vertalingen uit het Fransch en Hoogduitsch. Letter-

kunde: bespreking der verschillende soorten en vormen. Beoefening der Nederlandsche letteren van de Middeleeuwen en de XVIIde Eeuw, in verband met de algemeene literatuur.

Kl. II, III. Voortzetting van 't bovengenoemde. Bijzondere behandeling van de XVIIIde en XIXde Eeuw.

X. Fransche en Hoogduitsche Uitspraak en Letterkunde.

Veel werk wordt gemaakt van overluid lezen, ten einde eene zoo zuiver mogelijke uitspraak dezer beide talen te bereiken; ook wordt proza en poëzie uit het hoofd geleerd en aangehouden, om woorden, vormen en zinswendingen zich vast in 't geheugen te doen prenten. Alle lectuur wordt eerst besproken, en mondeling vertaald. De keus der dramatische werken, welke vooral in de hoogste twee klassen worden gelezen, geschiedt in overeenstemming met en naar aanleiding van de lessen, sub. IV genoemd. Waar dit wenschelijk is, worden ook historisch-letterkundige toelichtingen verstrekt.

XI. Engelsche taal.

Kl. II, III. Het onderwijs hierin blijft slechts elementair. Kennis der letterkunde is niet vereischt; alleen wordt tot taak gesteld eenvoudig proza te verstaan en, meer in 't bijzonder, voor eene juiste uitspraak gezorgd.

XII. Costuumnaaien.

De meisjes van de drie klassen zijn voor deze lessen vereenigd, bij welke er vooral op gelet wordt de noodige vaardigheid te doen verkrijgen in het knippen van patronen en het maken en veranderen van eenvoudige costumes uit allerlei tijdperken en van verschillende nationaliteiten.

B. VOORBEREIDENDE SCHOOL.

Adjunct-Directrice: Mevr. M. J. L. GALLAS-SMITS.

Onderwijs wordt gegeven door:

Mw. E. HOLTROP-VAN GELDER (5 u. p. w.)	in	<i>Uitspraak, Stemvorming en Lesen.</i>
den Hr. TH. C. SIMONS (1 » »)	»	<i>Teekenen.</i>
» » W. J. C. DE BLÉCOURT (4 » » *)	»	<i>Schermen, enz. en Plast. en Mim. Oefeningen.</i>
» » J. M. G. E. WITT (3/4 » »)	»	<i>Dansen en Plast. en Mim. Oefen.</i>
Mw. M. J. L. GALLAS-SMITS (19 3/4 » »)	»	<i>Nederl., Fransche en Hoogd. taal, Geschied., Nuttige en fraaie Handwerken.</i>
den Hr. A. D. HAGEDOORN (2 » »)	»	<i>Aardrijkskunde.</i>

Overzicht van het getal Lesuren in de week.

Vakken:	Klassen:	
	I.	II.
Uitspraak en Stemvorming	2	2
Lezen	3	3
Teekenen	1	1
Schermen, enz.) en Plastische en Mimische	4	4
Dansen) oefeningen	3/4	3/4

*) Van deze lessen zijn 2 1/2 uur gecombineerd met die der Vakschool.

Nederlandsche taal	3 3/4	3 3/4
Fransche taal	4 3/4	3 3/4
Schriftelijk werk Fransch	2 3/4	3 3/4
Hoogduitsche taal	—	3
Geschiedenis	3	3
Aardrijkskunde	1	1
Nuttige en fraaie handwerken (de meisjes)	1 1/2	1 1/2
	27 1/2	30 1/2

Omschrijving van het Onderwijs.

I. Uitspraak en Stemvorming.

Wegneming van dialectspraak en, zoo noodig, ook van organische gebreken. — Ontwikkeling van de stem — Gehooroefening door spreken en lezen.

II. Lezen.

Ter voorbereiding van de lessen in voordracht, wordt het leesonderricht gegeven als toepassing van de oefeningen in uitspraak en om een natuurlijken leestoon te doen verkrijgen. Voor een goed begrip der leesstof wordt steeds gezorgd, en het gelezene geregeld, geheel of gedeeltelijk, uit het hoofd geleerd en opgezegd. Met proza wordt begonnen, in geleidelijke opklimming van eenvoudige tot moeilijker proeven; poëzie komt vooral eerst in 't tweede jaar aan de beurt.

III. Teekenen.

Oefening van oog en hand, naast aankweeking van den schoonheidszin, vormen het hoofddoel van het elementair onderricht in dit vak, dat naar voorbeelden, pleistermodellen en voorwerpen uit de natuur wordt aangeleerd.

IV. Schermen, enz., Dansen, Plastische en Mimische Oefeningen.

Zie de omschrijving hierboven, sub VIII Vakschool.

V. Nederlandsche Taal.

Het onderricht in de taal beoogt uitsluitend een practisch doel. Van de »Spraakunst» wordt slechts geleerd wat noodig is voor het zuiver schrijven en 't begrijpen der moedertaal. Veel zorg wordt besteed aan het tot bewustzijn brengen van de beteekenis der woorden. Beide klassen zijn gecombineerd.

VI. Fransche Taal

Zoo veel mogelijk in overeenstemming met de wijze waarop de moedertaal wordt aangeleerd, tracht men de leerlingen zich het Fransch te doen eigen maken door, naar een systematisch ingericht handboek, woorden en zinnen van buiten te laten leeren en daaraan lees- en schriftelijke vertaal oefeningen te verbinden. Lectuur en mondelinge overzetting van eenvoudige prozastukken en gedichten.

VII. Hoogduitsche Taal.

Eerst nadat de noodige vorderingen in het Fransch zijn gemaakt, wordt met het aanleeren van Duitsch begonnen. De taalregels en vormen worden, zoover noodig, met behulp eener grammatica onderwezen, waarbij meer in 't bijzonder op de punten van overeenkomst en verschil met het Nederlandsch wordt gewezen; terwijl door lectuur de woordenkennis aangebracht wordt, en mondelinge vertalingen het begrip van 't gelezene moeten bevorderen.

VIII. Geschiedenis.

In een 2-jarigen cursus wordt het geheele veld der Algemeene en Vaderlandsche geschiedenis doorloopen, waar-

van echter slechts de belangrijkste tijdvakken, gebeurtenissen en personen in schetsen en verhalen worden behandeld.

IX. Aardrijkskunde.

Dit onderwijs wordt gegeven, meer in 't bijzonder met het doel den gezichtskring der leerlingen uit te breiden, door hen met de merkwaardigste landen en volken in en buiten Europa, hun zeden, gewoonten, instellingen, kleederdrachten, enz. bekend te maken. Een leerboek wordt niet in handen gegeven, daarentegen veel gebruik gemaakt van kaarten, platen en teekeningen.

X. Nuttige en fraaie handwerken.

Hierdoor ontvangen de meisjes onderricht in al datgene wat ze noodig hebben om de lessen in Costuumnaaien aan de Vakschool met vrucht te kunnen volgen.

NB. De rooster voor de verdeeling der verschillende lesuren, aan de Vakschool zoowel als aan de Voorbereidende school, is afzonderlijk gedrukt en bij den Directeur verkrijgbaar.

LEERBOEKEN.

Deze e. a. hulpmiddelen bij het onderwijs ontvangen de leerlingen kosteloos ten gebruike.

De eigenaardige inrichting van het onderwijs aan de Vakschool maakt de opgaaf van het volledig stel te gebruiken leerboeken onmogelijk. Ook is van tevoren niet te vermelden, wat zal gelezen, en welke tooneelwerken zullen ingestudeerd worden. Toch kunnen hier de titels van enkele boeken, waarvan gebruik wordt gemaakt, wel worden genoemd:

- A. M. ELGAR, Spreken en zingen.
 J. B. MEERKERK, Een vijftigtal stukken uit onze beste schrijvers.
 A. KRETSCHMER, Die Trachten der Völker.
 C. KÖHLER, idem.
 W. QUINCKE, Katechismus der Costümkunde.
 A. VON HEYDEN, Die Tracht der Kulturvölker Europa's.
 Dr. J. TEN BRINK, Kleine Geschiedenis der Nederlandsche Letteren.
 J. N. VALKHOFF, The English Reader.
 F. M. COWAN & A. B. MAATJES, Theor.-pract. Spraakkunst der Engelsche taal.
 CH. LAMB'S Tales from Shakespeare.

Aan de Voorbereidende School wordt o. a. gebruik gemaakt van:

- T. TERWEY, Korte Spraakkunst der Nederlandsche taal.
 Id., Oefeningen bij idem.
 A. S. SCHOEVERS, Choix de Lecture.
 Id., De Fransche taal, Spreek-, Lees- en Vertaal oefeningen.
 C. E. POSER, Deutsches Elementarbuch.
 NUIVER & REINDERS, Algemeene Geschiedenis in Schetsen en Beelden.
 J. A. DE BRUIJNE, Vaderlandsche Geschiedenis.

De Directeur der Tooneelschool,
 S. J. BOUBERG WILSON.

Het Toelatingsexamen der Tooneelschool.

Woensdag 2 September jl. werd des ochtends en des namiddags in tegenwoordigheid van leden van 't Hoofdbestuur en van de Commissie, het toelatingsexamen voor den nieuwen cursus afgenomen. 24 Candidaten hadden zich

aangemeld, waarvan ééne afschreef en eene andere zich tevoren terugtrok, terwijl acht eenvoudig niet opkwamen: twee van deze waren naar het buitenland vertrokken.

Geslaagd zijn 9 van de 14 opgekomenen, nl. de jongedames ANNA DE HEER voor kl. I Vakschool (voorloopig tot de Kerstvacantie), GEERTRUIDA FAASSEN voor idem, DINA KRABBENDAM als hospitante in de technische vakken voor idem en in de wetenschappelijke vakken op de Voorbereidende School, GIJSBERTA VAN DEN BOR als hospitante voor Lezen, Voordracht, Uitspraak en Stenvorming in Klasse I Vakschool (voorloopig tot November) en ERLANDA MAAS voor klasse I der Voorbereidende School. Verder de heer HENRI DE BONT als hospitant voor de technische vakken op de Vakschool, JACQUES COORENGEL voor kl. I der Vakschool, JAN WENSMA en JAN VAN DOMMELEN beide voor kl. I der Voorbereidende School.

De nieuwe cursus werd den volgenden dag geopend met 16 leerlingen, waarvan 6 op de Voorb. School en 10 op de Vakschool, benevens 6 hospitanten. Sedert is nog één hospitant, die verhinderd was geworden het examen bij te wonen, toegelaten tot de lessen in Lezen, Voordracht, Uitspraak en Stenvorming, nl. de Hr. LAURENS VAN ELSSEN en bezoeken wederom 4 leerlingen van het Conservatorium (dramatische Zangklasse) enkele lessen, nl. Mej. SOPHIE SPOOR en de H.H. IS. SNOEK, OTTO DE NOBEL en JAN REDER (deze voor het eerst.)

Van de leerlingen, die vroeger al op de School waren, keerden er 10 terug. Deze en de nieuwe zijn als volgt in klassen ingedeeld:

- Voorbereidende School, Kl. I: ERLANDA MAAS, JAN WENSMA en JAN VAN DOMMELEN;
 Id., Kl. II: GUSTA MULDER, COR. MATER en LION SOLSER;
 Vakschool, Kl. I: MINA SASBACH, MARINUS SPREE, GEERTRUIDA FAASSEN, ANNA DE HEER en JACQUES COORENGEL;
 Id., Kl. II: JOHANNA WERTWIJN, MELIA TARTAUD, HENDRIK TEUNE en ARTHUR VAN SCHENDEL;
 Id., Kl. III: FRANS BOERSMA.

De hospitanten die terugkwamen, zijn: Mej. MARIA BRANDT, de Hr. W. F. SIEP en Mej. CATHARINA RENTMEESTER, (die in den vorigen cursus leerlinge was, maar sedert verbonden werd aan 't gezelschap van Gebrs. A. van Lier). Mej. MARTHA COERDES, laatstelijk leerlinge der hoogste klasse, heeft een engagement gevonden bij de Koninkl. Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel."

De Directeur der Tooneelschool,
 Amst., 29 Sept. '91. S. J. BOUBERG WILSON.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Seizoen of geen seizoen — daarom begint men zich in Amsterdam niet meer te bekommeren; er wordt 's zomers evenveel of nog meer gespeeld, dan 's winters. Dat het winterseizoen begonnen is, heeft men dan ook alleen kunnen bemerken aan de kermissstukken, die het hebben ingeluid en, bij de Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel" aan de verhuizing van het zomertheater van Lier naar . . . het Paleis van Volksvlijt. De Vereeniging zal zich dit jaar moeten tevreden stellen met het thans geheel afgesloten gedeelte van het Paleis, dat het dichtst bij het tooneel ligt. Gezellig kan deze zaal allerminst genoemd worden; de afschutting van roode stof met bruine binten er tusschen en de groene deuren zijn buitengewoon leelijk, terwijl ook de acoustiek ver van goed is; al wat niet midden op het tooneel geschiedt, is van de tweede rij der verhooging niet te zien . . . artisten en toeschouwers zullen het er dit jaar echter wel mede moeten doen.

Het Grand Théâtre en de Salon des Variétés hebben geene veranderingen ondergaan.

Van een Stadsschouwburg nog geen spoor. Wanneer men op het Leidscheplein door de reten van de met advertentiën bedekte schutting gluurt, ontdekt men slechts de fundamenten van den ouden Schouwburg, die schijnen te wachten of zij voor den nieuwen dienst zullen kunnen doen. Wij vernemen echter, dat de Commissie voor den Bouw niet stiltzit; de plannen vorderen goed en men hoopt ze weldra in détail gereed te hebben. Van den bouw van nieuwe Schouwburgen in de Plantage, waarvoor ook plannen gemaakt zijn, hoort men op het oogenblik niet meer.

Dit wat de schouwburgen betreft. Wat de opvoeringen aangaat, het Nederlandsch Tooneel heeft bijna den geheelen zomer nieuwen stukken ingestudeerd en gegeven voor halfvolle zalen. Uit de circulaire, in den Haag verspreid, blijkt, dat deze stukken, waaronder *de Strikken van het Noodlot*, *het Genadebrood*, *Olympia's huwelijk*, dezen winter daar zullen worden opgevoerd; waarschijnlijk zullen zij in dit seizoen ook in Amsterdam nog wel eens voor het voetlicht komen. In den Salon des Variétés werden *Musotte* en *de Verloren Zoon* beide herhaaldelijk gegeven. Op het einde van de zomercampagne traden in den Schouwburg van Lier eenige gasten op, o. a. Mej. Julia Cuypers uit Antwerpen.

Op 1 September opende »het Nederlandsch Tooneel» zijne voorstellingen met *De nieuwe Dag*, het historische stuk, spelende in 1813, dat reeds in het vorige seizoen in den Haag is gegeven en toen in ons Tijdschrift (XX^{ste} Jg. pag. 100) door den Heer Arnold Ising kortelijks werd besproken. Groote geestdrift heeft het stuk te Amsterdam niet gewekt.

Het zesde Werelddeel, dat als kermisstuk werd gegeven en voor den décorateur een succes genoemd kan worden, gaan wij met stilzwijgen voorbij, evenals de reprise van *Kean* en komen tot *Elisabeth, Koningin van Engeland*, drama in vijf bedrijven van Paolo Giacometti, vertaling van J. M. Anne.

Zoo iemand een veel-schrijver genoemd kan worden, dan is het Giacometti. Hij heeft meer dan 80 tooneelstukken geschreven, waarvan vele onder de meest ongunstige omstandigheden. Giacometti toch was een tijd lang als bezoldigd schrijver verbonden aan een reizend tooneelgezelschap en moest minstens vijf stukken per jaar leveren. Men begrijpt, dat vele zijner stukken op deze wijze echt maakwerk zijn geworden, ook al omdat hij slechts rollen mocht schrijven, die door de acteurs van zijne troep gespeeld konden worden. Slechts enkele zijner stukken worden nog opgevoerd o. a. *Judith* en *Elisabeth*, een stuk, dat thans (Giacometti leefde van 1816 tot 1882) ongeveer veertig jaren oud is en waarin verschillende actrices, zooals Mevr. Kleine geschitterd hebben.

Elisabeth is een historisch stuk; de schrijver is echter de geschiedenis allermint trouw gebleven. Zoo was bijv. de ongenade van Graaf Essex niet het gevolg zijner ongehoorzaamheid aan den opperbevelhebber der vloot, die de Armada bestreed en de inneming van Cadix had plaats, niet terstond na den tocht der Onoverwinnelijke vloot, maar acht jaren later. Deze mindere getrouwheid aan de geschiedenis zou van geen belang zijn, wanneer de schrijver daardoor eenheid in zijn stuk had gebracht, indien hij gebeurtenissen had verschoven om de wijze van handelen zijner personen te motiveeren. Dit geschiedt echter niet; de schrijver heeft maar éene rol geteekend, die van Elisabeth, de overige karakters zijn zoo flauw aangegeven, dat de personen den toeschouwer volstrekt geen belang inboezemen; zelfs Essex, die trouwens na het derde bedrijf niet meer ten tooneele komt, is ons onverschillig. Tot beter begrip van het episodische stuk zou het wenschelijk geweest zijn het publiek mede te deelen, hoeveel tijd er tusschen de verschillende bedrijven verloopen.

Liever dan van *Elisabeth* had ik eene reprise gezien van *Graaf Essex* van Heinrich Laube, dat bijna hetzelfde on-

derwerp behandelt, en dat verleden jaar door de Vereeniging werd opgevoerd. In Graaf Essex is één punt, waarom alles draait: de verhouding van Essex tot de Koningin; is Essex onthoofd, dan is het stuk uit. Giacometti geeft ons een stuk van de geschiedenis van Elisabeth te zien, van 1587 tot haar dood en er is zoo weinig eenheid in het stuk, dat bij de voorstelling, welke ik bijwoonde, enkele menschen bleven zitten na de laatste acte. Misschien verwachtten zij de begrafenis van Elisabeth of de kroning van Jacobus te zien!

In Graaf Essex speelde Mevr. de Vries de rol van Elisabeth, de heer Van Schoonhoven die van Essex, eene verdeling, die ook ditmaal veel beter gepast zou hebben. Mevrouw de Vries is in gestalte en uiterlijk veel meer de trotsche Elisabeth dan Mevr. Frenkel—Bouwmeester. Het onbuigzame in het karakter van Elisabeth gaf Mevr. Frenkel weer door een zekere stijfheid, vandaar, dat zij het best was, waar Elisabeth meer vrouw is dan Koningin. Het meest beviel zij ons in de stervens-scène, waar zij Koning Jacobus tot opvolger maakt, juist zooals in Lodewijk XI de stervende Koning den Dauphin de kroon op het hoofd zet. Wanneer Mevr. Frenkel voor Koningin wil spelen, zij het eene Cleopatra, geen Elisabeth. De heer Bouwmeester was onvoldoende in de rol van Essex. Reeds zijne figuur maakt hem ongeschikt voor de rol; naast de heeren Van Schoonhoven, Spoor en Holtrop maakte hij volstrekt geen indruk. Dat de acteur, die deze rol speelt, een krachtige gestalte moet hebben, geeft de auteur aan, waar hij Essex laat zeggen, dat hij een afstammeling is van een geslacht van reuzen.

In zijne liefdesverklaring aan de Koningin beviel de heer Bouwmeester mij volstrekt niet; Essex moet een vurig, onstuimig jongman zijn — dit was de heer Bouwmeester niet, hij geraakte eerst in vuur in de scène, waarin de Koningin hem een klap in 't gezicht geeft, maar werd toen tevens zeer teatraal. Omtrent de overige personen valt weinig op te merken; de heer Holtrop droeg het costuum van Francis Drake zeer goed, de heer Spoor daarentegen werkt altijd op onze lachspieren, wanneer hij in 16de eeuwsch costuum gekleed is. In Graaf Essex was het verleden jaar precies hetzelfde. Dit is niet de schuld van den heer Spoor, maar van de rolverdeling.

De regie was over het algemeen goed; het derde bedrijf was werkelijk goed gemonteerd, het vierde veel minder. Zij, die de kleinere rollen bezetten en de figuranten namen soms zeer weinig deel aan de handeling; wij herinneren ons hoe uitstekend de heer Royaards dit verleden jaar in *Graaf Essex* deed.

UIT DE MAASSTAD.

*Ik zie de gele bladders vallen,
Met den zomer is 't gedaan
En de schouwburg-annonce
Kondigt ons den winter aan.*

Zoo mijmert begin September de tooneelvriend, zich spitsende op het kunstgenot, dat hij weldra zal kunnen smaken; doch wij vreezen, dat zijn mijmeringen dit jaar niet louter van opwekkenden aard zullen wezen en hij bedenkelijk het hoofd zal schudden, wanneer hij nagaat, dat de oogst van nieuwe stukken even schraal dreigt te worden als de rogge-oogst in het rijk van den Czaar.

Hoe zullen de tooneeldirecties het publiek kunnen bevredigen? vraagt hij verder. Amice, hoe stelt ge u het publiek voor, daar hangt veel van af. Als een veelhoofdig monster, dat door de tooneelbestuurders fel moet bestookt worden tot de zilverlingen uit zijn wonden stroomen? Als een grillige schoone, aan wier voeten zij het duurste en het beste moeten nederleggen om haar gunst te verwerven? Of als een brommende oude juffrouw, die slechts tevreden

is, als zij haar kommetje troost of chocolademelk, altoos precies eender toebereid, steeds op den bepaalden tijd vindt gereed staan? Waarlijk, het publiek is zoo slecht niet; het is bon enfant, een beetje hardleersch, maar onder goede leiding zal het wel gaan begrijpen, dat de ware kunst niet steeds in het nieuwe moet gezocht worden. Verbeeld u, de tooneeldirecties de leiders van het publiek tot smaak en kunstzin, welk een ideaal! Zou het onbruikbaar wezen? Wij gelooven het niet.

Bij gebrek aan nieuwe spijzen zal zelfs de fijnproever gaarne genoeg nemen met smakelijk toebereide schotelletjes, waarvan de grootmoeders onzer keukenprinsessen het recept reeds kenden; om het nu eens duidelijk te zeggen: gaarne zal men oude stukken weer zien opvoeren, indien de opvoering zorgvuldig wordt voorbereid en de rolverdeling geschiedt in overeenstemming met de eischen van het stuk, zonder dat men zich afvraagt, wie vroeger deze of gene rol vervulde en haar daarom aan denzelfden speler toevertrouwt. De macht der liefde voor de kunst kan geen onvoldoende uitvoeringen doen verschoonen.

Vreemd moet onze tooneelvriend hebben opgekeken, toen hij bij den aanvang dezer campagne de schouwburg-advertenties nakeek en niets las dan: Musotte, Musotte, Musotte! Hoe zot! riep hij uit en wierp de courant weg.

Zelden hebben wij zulk een wedloop bijgewoond en De Génestet's Sint Nicolaasavond kwam ons in de gedachte:

*Die ziet een ulvel — een ander eet 'em op,
Die gooit zijn broertje met een halfvertrapt mop
En grist wat beters voor zijn neus weg, daar weer tuimelen
Zij allen over één, één kraakling! . . . en verkruijmen
't Begeerde stuk tot niets!*

En verkruijmen 't begeerde stuk tot niets! . . . Was de *Musotte*-kraakling de zonde waard? Als novelle kan het boeien, als tooneelstuk beduidt het weinig. Het tweede bedrijf is een benijdenswaardige taak voor jeugdige actrices, kop en staart zijn vrij vervelend en het geheel pakt hoegenaamd niet.

De drie directies hebben zoo'n haast gemaakt *Musotte* te doen verschijnen en verdwijnen (althans voorloopig), dat wij slechts in de gelegenheid waren de opvoering bij te wonen in den Grooten Schouwburg, hetgeen ons leed doet, omdat, afgescheiden van alle andere overwegingen, een vergelijking der drie opvoeringen belangstellend en leerzaam beloofde te zijn.

Dus alleen eenige opmerkingen over de vertooring van *Musotte*, pardon van *Het Kind* bij de Heeren Le Gras & Haspels; in een preutsche bui n.l. heeft de directie de taal hier en daar verwaterd en het stuk verdoopt. Voor jonge dames is het misschien *zedelijker* geworden, gelijk men dit soms geliefd te noemen, er is heel wat weggenomen, dat niet gemist mocht worden, al had het bedoelden dames een blosje op de wangen gejaagd of haar bij deze voorstellingen uit den schouwburg gehouden.

Met de vertolking der sympathieke titel-rol mogen wij Mej. Alida Klein gelukwenschen. Het was wellicht wat te uitwendig, hier en daar zou men meer gevoel en innigheid wenschen, maar de rol werd fraai gesproken en, goed gegrimeerd, kon Mej. Klein ons de grimassen sparen, waarop wij in sterftooneelen zoo vaak onthaald worden. O. i. zou het aanbeveling verdienen *Musotte* meer uitgeput voor te stellen om daardoor aan de laatste opflikkeringen het noodige reliëf te geven; in het begin was Mej. Klein wat te bewegelijk voor een stervende.

Het geheel werd evenwel zeer verdienstelijk gespeeld en maakte een weemoedigen, doch weldadigen indruk; men kreeg diep medelijden met de poëtische figuur, met de arme *Musotte*, levende voor haar Jean en de ondeugd nauwelijks kennende, al was zij de moeder van zijn kind.

De Heer F. Tartaud (Jean Martinel) kweet zich goed van zijn taak; eenige meerdere afwisseling van toon en

gebaren zou echter niet schaden.

In het laatste bedrijf kwam de Heer De Vries (Leon) meer op dreef en had bij enkele goede oogenblikken; de overige partijen werden zeer mat gespeeld en het eerste en derde bedrijf stonden, wat opvoering betreft, tot ons leedwezen beneden het peil van hetgeen wij van dit gezelschap gewoon zijn.

De Verloren Zoon, waaraan Antonio een fijngevoeld opstel met een zonderlinge conclusie wijdde, waartegen P. v. D. onbesuisd te velde trok, was reeds gedurende den zomer een paar maal opgevoerd en beleefde kort geleden weder eenige vertooringen. Wij schamen ons niet te verklaren, dat deze pantomime ons buitengewoon heeft voldaan; in vele jaren hebben wij geen werk gezien, dat ons zoo boeide en inpalmdde, maar evenmin hebben wij in vele jaren iets zoo voortreffelijks genoten als de meesterlijke vertolking van den jongen Pierrot door Mevr. Van Kerckhoven-Jonkers. Het schrijven van den brief, de scène met de mug, het slot van het tweede bedrijf, om een greep uit den rijken schat te doen, waren meesterstukjes, een genot voor de oogen, een verkwikking voor het hart.

Het ouderpaar vond in Mevr. Beersmans en den Heer D. Haspels indrukwekkende vertolkers; het slot vooral werd overweldigend fraai door hen gespeeld. Mevr. Van Eysden-Vink maakte den misstap van den onervaren Pierrot recht begrijpelijk, (in het eerste bedrijf vonden wij haar beter dan in het tweede) en de Heer van Kerckhoven gaf een aardigen Pantolon.

Pro memorie zij een reprise van *De oude Kassier* vermeld, waarbij de schrijver, de Heer Rosier Faassen, in de titelrol goed, aan het slot eenigszins theatraal, spel deed genieten en Mej. Klein in het derde bedrijf een allerliefste Bertha.

20 September debuteerde de dochter van den Heer D. Haspels, Mej. Rika Haspels in *Zij wil niet trouwen*; deze jonge dame is Mej. Marie Faassen opgevolgd, die naar de hoofdstad trok.

In den Tivoli-Schouwburg zagen wij *Schuldig*, drama van Richard Voss. De geschiedenis is bekend; Thomas Lehr, van moord en diefstal beschuldigd, ondergaat sinds jaren gevangenisstraf, als uit de bekentenis van een stervende blijkt, dat hij onschuldig is. Onmiddellijk in vrijheid gesteld, vindt hij zijn huisgezin in ellendigen toestand terug. Zijn vrouw leeft met een nietswaardige, die haar geheel beheerscht, zijn dochter is bereid zich aan den eersten den besten man over te geven, die haar liefde of hartstocht zal inboezemen, zijn zoon walgt van deze omgeving en is, ofschoon steeds in opstand tegen het lage bestaan van moeder en dochter, aan den drank geraakt. De arme Lehr, plotseling in deze droeve wereld geplaatst, weet zijn zoon bijna terug te brengen van zijn plan om den man, die zijn moeder zoo vernederde, te vermoorden, doch als hij zijn vrouw wederom ziet mishandelen velt hij zelf den ellendeling en wordt naar de gevangenis teruggevoerd, ditmaal schuldig.

Een somber drama, zwart zonder dat een glimpje humor of levenslust het zwarte komt verbreken, want de enkele lichtpuntjes, als de bekeering van Julie, zijn slordig behandeld en worden op den achtergrond gedrongen. Indruk zou deze geschiedenis niettemin kunnen maken, indien zij geschreven was in pittige, desnoods realistische taal; doch Richard Voss heeft zijn drama gegeven in de hoogdravende bewoordingen, waarvan onze oostelijke naburen het geheim schijnen te bezitten en waardoor de lachlust wordt opgewekt in de meest dramatische momenten; bijbelteksten worden kwistig uitgedeeld, stellig om den toehoorder te bewijzen hoe eerlijk de auteur het meent, want bijna altoos is Richard Voss aan het woord en onder de preek van vader Lehr in het laatste bedrijf zou men zich in de kerk wanen.

De opvoering verhielp deze fouten niet, verscherpte ze veeleer. Waarom de hoofdrol vervuld werd door den Heer

Jan C. De Vos, in plaats van door den Heer Alex. Faassen is ons een raadsel. De Heer De Vos speelde beschaafd en bleek zijn partij goed bestudeerd te hebben, doch Thomas Lehr gaf hij ons niet te zien. Wat de Heer Alex. Faassen van dergelijke partijen maakt, weten wij bij ondervinding en de Heer De Vos zou een goede President geweest zijn.

Met lof mogen wij gewagen van den Heer van den Heuvel (Karel); geheel in zijn macht heeft hij zijn lastige en tweeslachtige rol niet, doch hij gaf veel goeds en verdient o. i. den eerepalm. Ook de Heer Roijaards (Wilhelm Schmidt) mag geprezen worden, al viel hij uit den toon, omdat hij de eenige was, die — wellicht terecht — het stuk als draak behandelde, zijn kostuum was zonderling. Van Adolf Kramer had de Heer Jos. van Biene een goed type gemaakt. De overige rollen waren meerendeels boven de krachten der vertooners (Julie, Gustaaf Berger, Martha) of geven geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen (Herbert, Von Eulen).

7 October 1891.

JEAN VALJEAN.

TENTOONSTELLING TE WEENEN.

Indien er onder mijne lezers zijn, die de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1889 goed gezien hebben, zullen deze zich misschien herinneren, dat er in het Paleis voor Vrije Kunsten was geëxposeerd eene verzameling van kleine afbeeldingen van theaters, d. w. z. van het tooneel zelf, bij open doek en geheel gemonteerd en versierd, zooals het tooneel bij de zoo of zoo-veelste acte van de eene of andere opera of tragedie gewoonlijk gedecoreerd wordt. Het was eene zeer curieuze verzameling, ingezonden door den heer Lacoste te Parijs, die voor zijne inzending een Grand Prix ontving. Wat overigens op het gebied van het Tooneel te Parijs was tentoongesteld ging onder de massa van de andere inzendingen verloren: zeer interessant zal het daarom voor tooneelliefhebbers zijn, nu er eene afzonderlijke tentoonstelling zal worden gehouden van alles, wat op tooneel (en muziek) betrekking heeft. Het plan bestaat zulk eene tentoonstelling te organiseren te Weenen; zij zal geopend zijn van 7 Mei tot 9 October 1892.

De tentoonstelling zal tweeledig zijn: een gedeelte zal de historische, artistieke en technische ontwikkeling van het Tooneel omvatten; het andere deel zal zijn eene speciale industriële tentoonstelling, en alle voorwerpen bevatten, van welken tak van nijverheid ook, die ook op het tooneel betrekking hebben. Op het eene deel zullen de inzenders voornamelijk amateurs en Genootschappen zijn; op het andere zal geëxposeerd worden door fabrikanten. De geheele tentoonstelling voor muziek en tooneel is verdeeld in elf groepen en 74 klassen; van deze 74 klassen zijn er 35 gewijd aan het tooneel. Plannen en modellen van schouwburgen verlichting, machineriën, ventilatie, decoratief, costuums, wapenen, tooneelwerken, affiches, programma's ja al wat maar in de verste verte met het tooneel in verband staat, kan ingezonden worden. Een afzonderlijke groep zal »Souvenirs biographiques» bevatten, portretten, handteekeningen, medailles van beroemde musici, tooneelschrijvers en acteurs en voorwerpen, die aan deze personen toebehoord hebben. De inzending op de retrospectieve en technische tentoonstelling geschiedt kosteloos, op de industriële tentoonstelling wordt voor plaatsruimte betaald.

Wij willen de leden van het Tooneelverbond en onze verdere lezers aansporen, zooveel in hun vermogen is te zorgen, dat Nederland op deze tentoonstelling niet ontbreke; in éene klasse, die, waarin voorwerpen van ethnographischen aard, betrekking hebbende op het tooneel, thuis behooren, kunnen wij zeker een goed figuur maken. De redactie van dit tijdschrift is bereid alle inlichtingen te geven, welke zij geven kan; de Commissie voor de

Tentoonstelling heeft hare bureaux te Weenen, Eschenbachgasse No. 11. Aanvragen om plaatsruimte moeten worden ingezonden vóór den 15^{den} November a. s., zoodat wij hun, die zouden willen inzenden, aanraden niet te talmen met de noodige stappen daartoe te doen.

CORRESPONDENTIE.

Door gebrek aan plaatsruimte kan het door LEO ingezonden stuk eerst in het tweede nummer geplaatst worden.

NIEUWE UITGAVEN.

Méténier (O.), <i>Les Voyous au Théâtre Paris-Bruxelles</i> f	0.80
Verlaine (P.), <i>Les uns et les autres</i> . Comédie en 1 acte et en vers	» 1.10
Berr de Turique (J.), <i>Le Rez-de-chaussée</i> . Comédie en 1 acte	» 0.85
Thiboust (L.) et Scholl (A.), <i>Rosalinde</i> . Comédie en 1 acte	» 0.55
Freese (A.), <i>Gustav Vasa</i> . Schauspiel	» 1.65
Laube (H.), <i>Das Burgtheater</i> . 2 ^e Auflage	» 2.60
	geb. » 3.25
Schroeder (L. von), <i>Dara und seine Söhne</i> . Trauerspiel	» 1.60
	geb. » 2.35
Bettingen (F.), <i>Wesen und Entwicklung des komischen Dramas</i>	» 1.30
Schafheitlin (A.), <i>König Rolaf, der Auferstandene</i> . Schauspiel	» 1.30
Walden (Ch.), <i>Fels</i> . Ein Drama	» 0.40
Sturm (A.), <i>Donat</i> . Historisches Drama	» 1.95
Uschner (K.), <i>Das Proletarietkind</i> . Schauspiel	» 1.30
Höfler (C. R. von), <i>Die Königsmutter</i> . Drama	» 1.30
Stein (L.), <i>Gordon's Tod</i> . Ein Trauerspiel	» 1.—
Winter (J.), <i>Zur Bühnengeschichte des »Götz von Berlichingen»</i>	» 1.60
Frick (M.), <i>Graf Sterneck</i> . Trauerspiel	» 0.65
<i>Annales (Les) du Théâtre et de la Musique 1890</i>	» 1.90
Gérody (L.), <i>Les lauriers sont coupés</i> . Comédie en 1 acte	» 0.85
Mèndes (C.), <i>Pour dire devant le Monde. Monologues</i>	» 1.90
d'Héricourt (Ch.), <i>Une reine de théâtre. Souvenirs de jeunesse, de théâtre et de cour</i>	» 1.90
Majerszky (A. von), <i>Der Taugenichts</i> . Schauspiel	» 1.65
Stegemann (H.), <i>Der Abgott</i> . Modernes Drama	» 0.65
Devriest (O.), <i>Gustav Adolf</i> . Vaterländisches Schauspiel	» 1.30
Weiland (R.), <i>Fürst und Bürger</i> . Schauspiel	» 1.30
Engel (J.), <i>Für Recht und Pflicht</i> . Vaterländisches Schauspiel	» 0.65
Ein Idol. Sociales Drama	» 1.—
Egger (L.), <i>Tulun und Severina</i> . Trauerspiel	» 1.30
Laven (H.), <i>Das Kreuz an der Lahn</i> . Schauspiel	» 0.55
Reinfels (H. von), <i>Die Sitte</i> . Schauspiel	» 1.20
Ritter (C. G.), <i>Longinus</i> . Trauerspiel	» 1.30

ADVERTENTIËN.

Heeren REDERIJERS!!

De nieuwe TOONEEL-BOEKHANDEL van J. BAKKER te DRIEBORG, is

heden 15 Sept. geopend.

Honderden

verschillende TOONEELSTUKKEN ter inzage, ook op AANVRAAG ter inzage te bekomen!

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53.

Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 2.

1 NOVEMBER 1891.

XXIe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel Gedeelte: Aan H.H. Afdelings-Secretarissen. — Commissie voor de Tentoonstelling te Weenen.

Niet Officieel Gedeelte: Uit de Amstelstad — Uit de Maasstad. — J. Vriesendorp Jr., Musotte. — Uit het Buitenland. — Ingezonden. — Berichten. — Varia. — Boekbeoordeeling.

Officieel Gedeelte.

H.H. Afdelings-Secretarissen, die nog niet voldaan hebben aan het verzoek tot hen gericht in het laatste nummer van dit Tijdschrift, worden verzocht de gevraagde opgaven vóór den 7ⁿ November a. s. bij den ondergeteekende in te zenden.

AMSTERDAM,
30 October 1891.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

Te 's-Gravenhage heeft zich op verzoek van den Oostenrijkschen Gezant eene Commissie gevormd voor de Weensche Tentoonstelling (zie het vorige nummer van dit tijdschrift); de Voorzitter en de Onder-Voorzitter van het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond, de H.H. Prof. Dr. A. G. van Hamel en Marc. Emants zijn uitgenoodigd geworden daarin zitting te nemen en hebben die uitnoodiging aangenomen. De termijn voor de aanmelding te Weenen is op verzoek dier Commissie belangrijk verlengd.

Niet Officieel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

De Gebrs. van Lier, wier gezelschap sedert het vorige seizoen door de heeren Bigot, F. Bouwmeester en Chrispijn versterkt is, hebben op hun kermisstuk *200 Millioen (Le voyage de Suzette)*, dat in Parijs nog een »spectacle amusant

à voir pour les enfants et même pour les grandes personnes” schijnt geweest te zijn, maar in het Grand Théâtre volstrekt geen succes heeft gehad, de *Eer* van Sudermann laten volgen.

Het deed ons genoegen te zien, dat de heeren van Lier hunne acteurs ook in betere stukken willen doen optreden, genoegen, zoowel voor het publiek, als voor de acteurs zelf. Dat de proef geheel geslaagd is, zouden wij niet durven beweren; het publiek is helaas! niet zeer talrijk opgekomen en voor verscheidene acteurs bleek hunne taak te zwaar. Als zoodanig noemen wij in de eerste plaats den heer Fedi, die van zijne rol (Kurt) ongeveer niets terecht bracht. Mej. Cohen gelukte het evenmin van de dochter der Mühlings een levend wezen te maken, zij scheen niets te gevoelen van hetgeen zij had te zeggen, slechts op één oogenblik, waar zij in de vierde acte Robert omhelst, klonk natuurlijk, wat zij zeide. Ook Mej. Albrecht was niet het naïve, quasi-onschuldige kind waarvan Graaf Trast spreekt, zij had iets zeer geaffecteerd, dat alleen verdween in de mooie scène met haar broeder, die door den heer Chrispijn zeer waar werd gespeeld.

De heer Chrispijn was over het geheel goed; de groote scène, waar Robert binnenkomt, terwijl zijne familie aan het feestvieren is, maakte niet zoo grooten indruk als zij maken kan en trof mij zelfs niet zoo als vroeger, bij de opvoering door het Nederlandsch Tooneel. Dat lag niet geheel aan den heer Chrispijn, ook de overigen waren er op dat oogenblik niet genoeg »in”, maar het is zeker, dat niet bleek, hoe hoog de jonge Steinecke boven die ellendige troep staat. De zooveen genoemde scène met Alma en de verantwoording in het vierde bedrijf waren de glanspunten in de rol van Robert. Het echtpaar Steinecke (de heer Bigot en Mevr. Albrecht) was goed getypeerd; misschien chargeerde de heer Bigot iets of wat en moet daaraan geweten worden, dat het publiek op ongelegen oogenblikken lachte.

Graaf Trast eindelijk. Het was duidelijk, dat de heer F. Bouwmeester zijne rol goed begreep; dat hij haar zeer

onnatuurlijk speelde is de schuld van zijne manieren en gebaren, die aangeleerd en overdreven waren. Het was mij ieder oogenblik, alsof de heer Bouwmeester den toeschouwer toch goed wilde toonen, dat hij van elk woord, dat er gesproken werd, de strekking begreep; voortdurend knipooogjes, optrekken van de wenkbrauwen, verbaasde gezichten, waar deze mimiek geheel overbodig was en over het geheel voor deze rol te groote levendigheid. Er kwam bij, dat de heer Bouwmeester op allerlei wijze had te maskeeren, dat hij zijne rol niet kende. Het doet mij genoegen er bij te kunnen voegen, dat ik den heer Bouwmeester sedert in *Zwarte Griet* zag spelen voor Jan de Kreijter, in welke rol hij veel natuurlijker was. Soberheid is trouwens meer een vereischte voor den eenigszins cynischen raisonneur van Sudermann, dan voor den dorps-gauidief van Faassen.

Mijne lezers bemerken, dat ik gemeend heb den inhoud van *de Eer* bekend te mogen veronderstellen. Het stuk voldeed ook thans weder, naar het mij toeschijnt, echter niet zoozeer als bij eene eerste kennismaking, waarbij men ongemerkt te zeer onder den indruk geraakt van het derde bedrijf. Wanneer men aan dien indruk is ontkomen en zich rekenschap geeft, van hetgeen er gebeurt en van wat de schrijver wil betoogen, dan komt men tot het resultaat, dat er veel wordt gepraat over redding, zonder dat het tot iets leidt en dat veel betoogd wordt over eer en eergevoel, maar dat wij ten slotte niet weten hoe de auteur over eer denkt. Dit neemt niet weg, dat de botsing van de leden van het gezin Steinecke, die verschillende denkbeelden over eer hebben, zeer belangwekkend is en tot een zeer dramatischen toestand voert; de botsende elementen vliegen alleen na den schok weer van elkaar zonder invloed op elkander gehad te hebben.

De Directie van het »Nederlandsch Tooneel» is blijkbaar van meening, dat verandering van spijs doet eten en gaf reeds een paar maal op vier, vijf opeenvolgende speelavonden vier, vijf verschillende stukken. Wij juichen dezen maatregel van harte toe, voornamelijk met het oog op de acteurs, die op deze wijze niet genoodzaakt zijn avond aan avond op te treden en nu voor studie eenigen tijd kunnen vinden. Wel is het Gezelschap der Vereeniging nog niet zoo groot, dat een stuk van een ander genre tegelijk wil zeggen: andere acteurs, maar toch is er kans, dat sommigen aldus eens een avond niet te spelen hebben.

Van de stukken, die in de laatste veertien dagen werden opgevoerd, was alleen *Vrienden van Ons* van Sardou nieuw; dat wil zeggen nieuw ingestudeerd, want het stuk is meer dan 30 jaar oud en is jaren geleden reeds in ons land gespeeld. Even als toen, heeft het stuk ook nu succes gehad. En hoe vreemd het klinke, dit succes kan alleen geweten worden aan een aardigen, geestigen dialoog en aan Sardou's vindingrijkheid, zijn handigheid in het combineeren van allerlei voorvalletjes, aan de vele verrassingen, waarmede hij het publiek en haleine houdt. Want overigens wemelt het stuk van onwaarschijnlijkheden, van trucs, die amusant, maar onmogelijk zijn, van personen, die niet alleen niet bestaan maar zelfs onbestaanbaar zijn. Ik heb niets tegen chargeeren, wanneer men door te chargeeren iets betoogen, iets duidelijk maken kan; Dickens heeft in bijna al zijne werken misbruiken en dwaasheden aan de kaak gesteld met sterke charges; maar Sardou heeft ons willen toonen, dat velen, die men in de wandeling vrienden noemt geen vrienden zijn en daarvoor waren geene zóó overdreven personen noodig geweest, als hij ons heeft voorgesteld, noch voor de vrienden noch voor hun slachtoffer.

Den inhoud van het stuk kan ik in een paar woorden in herinnering brengen. Caussade (Schultze) heeft vele vrienden, die van zijn goedigheid, zijn schaapachtige goe-

digheid misbruik komen maken. Op zijn buiten komen er zes tegelijk logeeren en zij maken hem het leven zuur, maar hij vindt alles goed. Een zelfs, Maurits (de Jong), die verliefd is geworden op de nog jonge Mevrouw Caussade, (Mej. Lorjé) poogt haar ontrouw te doen worden aan haren man, wat hem alleen door een toeval mislukt. De »vrienden» hebben het hun plicht gerekend Caussade te waarschuwen; deze wil zijne vrouw betrappen, maar vindt haar — weer door een toeval — alleen en aan het slot verlaten hem al zijne vrienden, op één na, die geen vriend heette, maar de ware vriend was, niet alleen omdat hij het goed met Caussade meende, maar omdat hij hem buiten zijn weten tal van diensten bewezen heeft. Hij, Tholozan, (Clous) die verliefd is op de lieve Benjamine, Caussade's eenig kind (Mevr. v. Ollefen), heeft al die toevalletjes veroorzaakt, hij heeft aan Caussade's vrienden de waarheid gezegd, heeft alles wat verkeerd liep weer in orde gebracht en heeft intusschen nog den tijd gehad lange redeneeringen te houden met veel vergelijkingen.

Tot aan het derde bedrijf is het stuk een vroolijk blijspel, dat vlug en luchtig gespeeld moet worden en waarin de »vrienden» goede types moeten zijn, die den toeschouwer juist door hunne eigenaardigheden aan het lachen brengen. Dit gelukte den acteurs van het Nederlandsch Tooneel vrijwel, vooral den heer Morin, die de rol van den egoïsten vriend Marécat uitstekend vervulde. Ook de heer Schultze was best in zijne rol, een echte bonhomme. De heer van Zuylen wist blijkbaar niet wat te maken van een Afrikaanschen soldaat, die bij Caussade is komen binnenvallen zonder hem te kennen, hij was ruw. Mevr. Stoetz speelde haar kleine rol zoo goed, als wij deze soort rollen van haar gewoon zijn te zien.

In het derde bedrijf werd het spel minder; de scène van het duel was niet amusant meer, zij liep niet vlug genoeg. Daarna, in het tooneel, waarin Maurits mevrouw Caussade tracht te verleiden, wordt de toestand zeer dramatisch en voldeden ons noch Mej. Lorjé, voor wie de geheele rol te zwaar was, noch de heer de Jong. Ook de heer Schultze was daar veel minder, dan in de vorige bedrijven. De overgang naar het drama is zoo plotseling geweest, dat men in het vierde bedrijf niet meer weet, waaraan men zich te houden heeft en zich afvraagt of Caussade werkelijk om den tuin geleid is en opgehouden heeft zijne vrouw en Maurits te verdenken of wel met den vos, die »zijn laatste kippetje wilde weghalen» nog iets meer bedoelde, dan het beest, dat hij geschoten heeft. Legt Sardou of legt Caussade twee beteekenissen in de woorden, die gesproken worden? Ik geloof nu wel, dat Caussade weer heelemaal bonhomme is geworden, maar duidelijk blijkt het niet.

En nu Tholozan. De rol van den heer Clous, die bijna voortdurend op het tooneel is, is zeer zwaar. De heer Clous heeft er veel studie van gemaakt en heeft zeer veel goeds te zien gegeven. Van tijd tot tijd scheen het mij, alsof hij wat langzaam speelde, alsof hij de lange tirades, die hij te zeggen had, korter had kunnen doen schijnen door er meer over heen te glijden, maar overigens verdient de heer Clous allen lof.

Het mag niet onvermeld blijven, dat de revue in den Salon des Varietés als kermisstuk gegeven weldra hare zestigste opvoering zal beleven. Trouwens, geheel Amsterdam wil het 3de bedrijf van den *Doofpot* zien en ik moet zeggen, dat geheel Amsterdam gelijk heeft. Wat in dit bedrijf gehegeld wordt, hoort men niet alleen bespottelijk maken in coupletten maar men ziet het ridikule in hetgeen op het tooneel gebeurt; dat is het echte genre revue. De versiering van den Dam en de intocht van den Duitschen Keizer worden allervermakelijkst voorgesteld. De ongenoemde schrijvers hebben getoond fantasie te be-

zitten. Een gedeelte van het Gezelschap geeft intusschen in de provincie voorstellingen van den *Verloren Zoon*. De heeren Kreukniet c. s. maken goede zaken, iets wat men van Nederlandsche tooneeldirecties niet altijd zeggen kan.

UIT DE MAASSTAD.

Terwijl wij in ons vorig opstel van drie tooneelgezelschappen gewaagden, bespraken wij slechts de voorstellingen in twee schouwburgen; daarom thans in de eerste plaats eenige woorden gewijd aan de zoogenaamde kleine komedie, waar gedurende de laatste jaren de Heer Alex. Faassen met bekwame hand den schepter hanteerde, de plek waar het volk soms in dwaze kluchten, doch meestal in afgrijselijke moordgeschiedenissen ontroering en uitspanning vond. Met waardeering hebben wij vaak kunnen schrijven over hetgeen daar in de aangewezen richting werd gegeven, maar de directeur liet zich inlijven bij het Tivoli-gezelschap en zijne getrouwen werden naar alle windstreken verspreid. Een nieuw gezelschap heeft nu de oude kwartieren betrokken en legt zich eveneens hoofdzakelijk op het melodrama toe.

Zoo zagen wij er onlangs onder den titel *Roofvogels* den moord op Fualdès aanschouwelijk voorgesteld. Over groote krachten kan het troepje niet beschikken en de verbeelding moet vaak aanvullen, wat aan de vertooning hapert. In den Heer A. Verhagen (Bastide) vonden wij een marqués, wel berekend voor zijn *valsche* rol, terwijl Mevrouw van Gijtenbeek niet onverdienstelijk speelde voor Vrouw Bancal, een tweede editie van Vrouw Frochard in *Twee Weezen*. Het spel van Mej. Heijblom blijft te gemaakt, te weinig natuurlijk om sympathie te wekken voor de traditioneel mishandeld wordende jonge meisjes, en de werkelijk mooie rol van den Heer H. Schwab (Pierre Bancal) bleek boven de krachten van dien verdienstelijken speler.

Een gevaarlijke onderneming was het zeker voor dit gezelschap zich aan *Uriel Acosta* te wagen; met wat goeden wil en niet te veel spotlust voor op dit tooneel en bij deze troep onvermijdelijke misstanden, viel er echter wel te prijzen. Een behoorlijke studie van de titelrol eischt veel meer tijd, dan waarover de Heer Schwab waarschijnlijk te beschikken heeft gehad; een eenigszins uitvoerige bespreking van zijn vertolking zou veel meer plaatsruimte beslaan dan waarover wij mogen beschikken; om beide redenen zullen wij ons tot enkele opmerkingen bepalen. De stem van den Heer Schwab heeft niet veel afwisseling, waardoor zijn voordracht spoedig eentonig wordt, welke fout hij als Uriel, naar het ons toescheen, wilde verhelpen door tempo-versnelling en hartstocht. Zooals dikwijls was ook hier het remedie erger dan de kwaal; de ellenlange zinnen, aldus afgeroffeld in plaats van behoorlijk gearticuleerd, werden ongenietbaar en dikwijls hoorden wij Uriel spreken zonder hem te kunnen volgen. Niettemin waren zijn hartstochtelijke uitbarstingen over het algemeen beter dan zijn wijsgeerige bespiegelingen; de verklaring, dat hij jood is gebleven, in het tweede bedrijf — ofschoon te snel begonnen, waardoor de noodige climax uitbleef —, zijn droefheid bij het vernemen van den dood zijner moeder, waren o. a. verdienstelijk; aan het gesprek met den jongeling in het laatste bedrijf ontbrak daarentegen alle humor en de liefdesbetuigingen aan Judith klonken tamelijk saai. De standen vonden wij dikwijls zeer goed, soms wat gezocht; de herhaalde gestes met de vlakke rechterhand konden ons niet bekoren en aan de mimiek had de Heer Schwab niet veel zorg besteed, zij bestond hoofdzakelijk in het optrekken der wenkbrouwen, waardoor het masker — een goede Hamlet-kop — strak en effen, onvoldoende verried wat daarbinnen omging.

Mevr. Saalborn—De Groot speelde de Judith met dezelfde deugden en fouten van voorheen; haar voordracht was beschaafd, doch gekunsteld.

Haar echtgenoot trad, eerst onder een pseudoniem, bij

latere voorstellingen onder zijn eigen naam, op als Rabbi Ben Akiba en verdient lof voor de vertolking der typische figuur; slechts zou eenige matiging van het komische niet schaden; omdat de overige personen geen oogenblik uit de treurspelplooi komen, is het contrast nu te schril.

De Heer Verhagen (De Silva) onderscheidde zich door een rustige voordracht, die hem veel klippen deed vermijden; uit het gepraat van sommige spelers kon men duidelijk bemerken, dat zij hoegenaamd geen begrip hadden van hetgeen zij vertelden en dikwijls hoorden wij in den eersten naamval met nadruk *den* zeggen, terwijl kort daarop een melodieuze *houwe* de ooren streelde.

Een jonge weduwe wacht het bezoek van een luitenant, die haar een onderhoud verzocht heeft, naar zij meent om haar hand te vragen. Een vriend, steeds bereid het weeuwte te huwen, wordt weggestuurd, doch als de zoon van Mars verschijnt, blijkt het spoedig, dat hij slechts steun konnt vragen bij het beleg voor het hart van een andere dame. Ofschoon teleurgesteld, belooft het weeuwte haar hulp, slaagt zonder veel inspanning met gebruikmaking der bekende trucs, waartegen een tooneel-meisjeshart maar niet gepantserd schijnt te kunnen worden, en geeft den anderen vriend een wenk, dat hij niet zal worden afgewezen, indien hij zijn verzoek mocht herhalen.

Ziedaar de inhoud van *Een kopje thee*, tooneelspel in één bedrijf van M. Constant. Het onderwerp is verre van nieuw en voor de variatie hadden wij Jeanne wel eens ongehuwd willen zien blijven; gelukkig wordt zij niet zooals gewoonlijk met een sukkel afgescheept. Enkele foutjes uitgezonderd, is de dialoog vloeiend en beschaafd, een hoofddeugd bij dergelijke salonstukjes; den bouw vinden wij echter overdreven regelmatig. Iedere persoon vertelt, wat hij of zij te vertellen heeft en verdwijnt om niet meer terug te komen, eerst de staljongen (overbodige bijfiguur), daarna Valckenaar, dan Paul en ten slotte Suze; moeten we deze regelmatigheid aan onbedrevenheid of modern overmoedige geringschatting der conventies toeschrijven? Waarschijnlijk aan het eerste, maar wij weten het niet, alleen dat deze serie afzonderlijke bezoeken de waarde van het aardige werkje niet verhoogt. Ook blijken sommige details ballast, waarmede de schrijfster later geen raad heeft geweten, als het voorgenomen tochtje te paard en de sport, waarover in het begin zoo druk gesproken wordt. Onze totaal-indruk is echter gunstig en met belangstelling zien wij het beloofde tweede werk van dezelfde hand tegemoet.

De opvoering van *Een kopje thee* was gebrekkig. Mevr. van Biene—Poolman kan ons niet doen gevoelen, wat er in het hart van het trouwlustige weeuwte omgaat, daardoor miste o. a. het slot zijn effect. Hijgeriger en stijver dan gewoonlijk, bewees de Heer van den Heuvel op nieuw, dat hij minnaarsrollen aan anderen moet laten; zijn lauweren groeien elders. Mej. Bos was zoo, zoo; de Heer Roijaards beschaafd, los en natuurlijk.

Er moet over het algemeen in den schouwburg veel meer gelachen worden, zal Frederik van Eeden gedacht hebben; in een jolige stemming zette hij zich voor zijn bureau en schreef *De student thuis*. Nu, gelachen is er genoeg, vooral onder het eerste bedrijf, onweerstaanbaar dwaas en photographisch juist. Wanneer echter de studenten bij Pa Van Til komen, vergt de schrijver wel wat al te veel van zijn publiek, dat bezwaar maakt de dolle sprongen van zijn luim te volgen; de twee laatste bedrijven doen bepaald afbreuk aan het kranige begin. Voor de vertooning op een jongelui's sociëteit of in een studentengezelschap dunkt de mop ons een juweel, dat zij een plaats verdient op ons schouwburg-repertoire durven wij niet gaaf toestemmen, maar nog eens: wij hebben gelachen en velen met ons.

De Heer Roijaards onvermoed aan de spits, wordt

De student thuis uitmuntend opgevoerd; de studenten vloeken onophoudelijk en gebruiken lang geen stadhuiswoorden, maar het geschiedt flinkweg, niet met nadruk, niet hinderlijk. De Heer Alex. Faassen was vermakelijk, doch meer grootvader dan vader Van Til; de huiskamer van dien eezamen rentenier wordt typisch nagebootst, doch wat bovenal te roemen viel, dat was het élan, het feu sacré, waarmede alle spelers zonder onderscheid hun taak vervulden. De zaal kan eivol of slecht bezet zijn, steeds wordt in Tivoli met volle kracht gewerkt, een schoone eigenschap voorwaar!

22 October 1891.

JEAN VALJEAN.

MUSOTTE.

Drie bladen zonden mij het stukje terug. Twee van wegens de onzedelijkheid, één, omdat het stuk reeds kort (in \pm 10 regeltjes) door den gewonen — zeer gewonen! — correspondent was besproken en nu werpt Jean Valjean de courant weg, omdat de advertentie hem hindert.

Hij vindt zelfs iets »zot.” Die hoedanigheid had nog niemand opgemerkt, wel waren bij ons een verstoord vader en zijn ongehuwde dochters gedurende de voorstelling aan den haal gegaan, zoo echt moreel, maar zot hadden ze het niet gevonden.

Wat ben ik met mijn vooringenomenheid toch vreemdsoortig georganiseerd! Sedert het bericht uit Parijs heeft Musotte mij niet verlaten, denzelfden dag bood ik een onzer gezelschappen het vertalen aan en ik geloofde mijn oogen niet, toen ik het stuk in Baarn geannonceerd zag. Wilt U nu, mijnheer de redacteur en gelukkig lotgenoot, het stukje soms nog de eer van plaatsing in uw blad, dat ik zoo gaarne het mijne had genoemd, gunnen? Ik wed, dat U dat onder deze omstandigheden niet zult willen laten. De locale kleur zal men wel willen vergeven, het komt mij zoo voor, dat een opinie, waarvan liefde voor het stuk de grondslag is, in uw blad wel gehoord mag worden.

De verstooten pennevrucht was van dezen inhoud:

INGEZONDEN.

Buiten verantwoordelijkheid der Redactie.

Baarn, 9 September 1891

Musotte.

Het karakteristiek-parijsche tooneelspel door Guy de Maupassant en Jacques Normand getrokken uit een intieme, gevoelvolle novelle, het stuk, dat in Parijs de verstoktste critici tot tranen toe heeft geroerd en thans door verschillende onzer vaderlandsche gezelschappen met animo op het repertoire is gebracht — dat stuk werd ons gisteravond door de goede zorgen van den heer Veerman in Baarn te zien gegeven.

In de eerste plaats zijn we daarvoor zéér dankbaar.

Iets goeds, iets nieuws en iets degelijks op tooneelgebied, daarmee worden we hier werkelijk niet overvoerd.

Het stuk is uiterst eenvoudig, bijna sober van opzet. Jean Martinel, een jong schilder, heeft drie jaren lang een onafgebroken, eerlijke, oprechte verbintenis gehad met zijn model Musotte, een meisje beneden zijn stand. Nooit heeft zij er aan gedacht, dat zij zijn echtgenoot zou worden. Zij heeft zich gegeven, geheel, zonder nevenbedoelingen, zooals ten leste elke beninnende vrouw, die niemand op de wereld heeft, zich geven zou. Martinel zal echter in het huwelijk treden met een meisje van goeden huize, Gilberte de Petit Pré. Hij verbreekt dus zijn liaison en Musotte legt zich met berustende liefde bij haar noodlot neer. Met evenveel opoffering als moed verzwijgt zij aan Martinel, dat zij moeder zal worden.

Het huwelijk van Martinel en Gilberte wordt voltrokken. Op den avond van de voltrekking, na het feest, krijgt Martinel bericht, dat Musotte veertien dagen geleden bevalen is van een zoon en thans nog slechts enkele uren heeft te leven. Zij wenscht afscheid van hem te nemen.

Hij aarzelt niet en gaat. Gilberte wordt gerustgesteld met de mededeeling, dat een ernstige zaak haar echtgenoot heeft geroepen en dat hij spoedig kan terug zijn. Musotte, stervende, heeft het voorrecht Martinel nog terugtezien, zij draagt hem de zorg voor hun kind op. Ten tweede male aarzelt hij niet en hij belooft aan Gilberte te zullen verzoeken het kind als het hare te willen aannemen. Zoo sterft Musotte in vrede.

Gilberte, na in angst en spanning meer dan twee uur op haren echtgenoot gewacht te hebben, verneemt de gansche toedracht der zaak, waarvan zij slechts wist, wat nog kortgeleden ook aan Martinel bekend was, en stemt er in toe, dat het kind voortaan in haar huisgezin zal worden opgenomen.

Zóóveel liefde, zóóveel opoffering met zooveel fijn gevoel vereenigd in drie zeer eenvoudige bedrijven, dat is, kort en goed: meesterwerk. We weten werkelijk niet wat meer te bewonderen de kiesche, uiterst decante wijze, waarop voor onze deftig-preutsche hollandsche ooren de toestanden zijn weergegeven, dan wel den echt artistieken opzet van dit tooneelspel.

Reeds toen we voor het eerst uit Parijs den korten inhoud vernamen was onze belangstelling groot, bijna enthousiasme, na deze kennismaking durven we het een stuk noemen van monumentale dramatische kracht en van echt zedelijk gehalte. Dat er zijn, die zich aan deze aangrijpende schets vol hooge moraliteit ergeren, wie zal het hun kwalijk nemen, maar ook: wie zal het hun als verdienste aanrekenen? Het eerste bedrijf, de expositie, was niettegenstaande goed spel, mat, totdat de onverwachte tijding van Musotte's sterfbed de gemoederen stoort. De tante van Gilberte, die als vertegenwoordigster van het nijdig, opgeprikt, »fatsoen” zich reeds zeer ongunstig had uitgelaten over de mannen, omdat zij zelf niet in staat was geweest den haren te boeien, zij triumfeert. Mevrouw van Gijtenbeek hanteerde haar minder dankbare rol met veel zorg.

Het tweede bedrijf, Musotte's sterfbed, is het mooiste wat wij ons herinneren in de laatste jaren gezien te hebben.

Een jonge, ongehuwde, stervende moeder, angstig en koortsig wachtende op haar geliefden vriend, opschrikkend van elk schellen: daar zal hij zijn!, dan de vrees voor de toekomst van haar kind, dat zij telkens nog ééns en voor het laatst wenscht te zien; eindelijk dat groote geluk, als zij Martinel terug ziet en haar, hùn kind veilig weet onder zijn bescherming — zie! men moet zeer on gevoelig wezen om niet al het aandoenlijke van dit tafereel te begrijpen en te waardeeren en aan hen, die het innig-lieve van deze zoo echt menschelijke en echt vrouwelijke aandoeningen niet beseffen — aan zulke menschen weten we werkelijk geen goeden raad te geven. Mevrouw Marie Verstraete gaf een degelijke Musotte, het is haar gelukt de klip van het theatrale te omzeilen. Werkelijk, het is bewonderenswaardig, dat zij deze zoo bijzonder gevaarlijke scène gedragen heeft. Eerlijk gezegd, we wanhoopten. We vreesden, dat de stap van het sublieme naar het belachelijke bijna onvermijdelijk was. Mevrouw Verstraete heeft het zware werk glansrijk volbracht. Door een goed geëquilibreerd spel van idealisme en realisme is de stervenscène het toppunt van den avond geweest.

Martinel, in handen van Myin hadden we liever niet zóó koel gezien. Wel hebben we in het algemeen den eenvoud in zeggen en gebaar op prijs gesteld en zijn we gelukkig verschoond gebleven van den traditioneelen tooneeltoon en tooneeltred, maar te rade gaande met de gewaarwordingen, die Martinel *moeten* »bestormen” leek hij wat kalm.

Het derde bedrijf — o! wonder! — hield zich staande. Men kan veilig dit feit aan het goede spel van Mevr. Schwab-Welman (Gilberte) en den heer Schwab toeschrijven. Na een bedrijf als het tweede is er levensgevaar voor elk derde bedrijf. Toch mocht ook dit de aandacht

levendig houden. Gilberte was keurig beschaafd en gevoelig. Zóó en zoo alléén gedraagt zich de echt fatsoenlijke, jonge vrouw in *deze* omstandigheden. Haar broeder Leon (Schwab), leerling der tooneelschool, verloochende zijn opleiding niet. We zouden zoo gaarne nog veel meer zeggen, doch de ruimte laat het niet toe. Het is misschien een te groote ingenomenheid met het stuk en ook met deze vertooners, maar het is ons een behoefte nogmaals dankbaar te erkennen, dat deze opvoering een onbetwistbaar succes is geweest.

Het nastukje? . . . Nu, ja! *On rit et on est désarmé!* Toch hadden we het liever no. 1 op het pogramma gezien en zij, die met de zuivere indrukken door Musotte te weeg gebracht naar huis zijn gegaan en het nastukje niet bijwoonden, zij hebben uit een oogpunt van kunst gelijk gehad.

Vergun mij U nog dank te zeggen, mijnheer de redacteur, voor de plaatsing dezer regelen, in de hoop, dat zij de arme Musotte ten minste min of meer zullen hebben gerehabiliteerd.

Hoogachtend
uw bereidvaardige

Baarn, 27 VIIIer '91.

J. VRIESENDORP JR.

UIT HET BUITENLAND.

Het was in Maart, dat de lezers van »het Tooneel» in ons tijdschrift de laatste berichten uit het Buitenland kregen; het is dus niet doenlijk den draad weer op te vatten, waar M + P dien liet schieten, en wij zullen dan ook alleen het voornaamste mededeelen, wat er sedert op tooneelgebied is voorgevallen.

En dan moet in de eerste plaats vermeld worden, dat te Londen een stuk van Emile Zola, *Thérèse Raquin* is opgevoerd en succes heeft gehad. Het is waar, het stuk werd gegeven in een besloten kring; slechts als lid der Vereeniging van het Independent Theatre of als genoodigde kon men de voorstelling bijwonen, maar toch is het curieus, dat dit stuk werd toegejuicht en het handschrift nog gedurende de voorstelling aan een gewone tooneeldirectie verkocht, terwijl in denzelfden kring *Spoken* van Ibsen geen succes heeft gehad. En vooral is het verschil in de houding der couranten merkwaardig; nog zijn vele bladen tegen het stuk uitgevaren, maar de afkeuring die *Thérèse Raquin* gewekt heeft, was niets, vergeleken bij den storm van verontwaardiging, de woedende uitvallen, het schelden, waarmede het stuk van Ibsen werd begroet.

Het is waar, *Spoken* en *Thérèse Raquin* behandelen niet hetzelfde onderwerp. In *Spoken* toont de schrijver ons een jongmensch, zoon van een vader, die een losbandig leven geleid heeft, eerst vervallende tot de zonden van vader, dan tot zinneloosheid, en de moeder in tweestrijd of zij haren zoon het vergif zal geven, dat hij gevraagd heeft, ja of neen; in *Thérèse Raquin* zien wij de wroeging van een man en vrouw, gehuwd, nadat zij gezamenlijk den eersten man der vrouw hebben vermoord, en ten slotte tot zelfmoord gebracht door het zwijgend verwijt der verlamde moeder van den vermoorde, die het misdrijf ontdekt heeft en de daders heeft laten bemerken, dat zij hun misdraad kent. Ik heb *Thérèse Raquin* nooit gezien, maar zelfs na lezing alleen schijnt het mij nog wel zoo huiveringwekkend als *Spoken*. Is het verschil in resultaat der twee opvoeringen te wijten aan het feit, dat in *Spoken* eene quaestie wordt behandeld van zedelijkheid in engeren zin of is de behoefte aan conventie op het tooneel in het laatste jaar in Engeland verminderd?

Voor Nederlanders is het dunkt mij, niet onaardig te weten, dat de heer J. T. Grein, een landgenoot, de voorstelling van *Thérèse Raquin* heeft gearrangeerd, terwijl de vertaling ook geleverd werd door een Nederlander, den heer A. Teixeira de Mattos.

Het merkwaardigste nieuws komt natuurlijk uit Parijs,

de stad der theaters. Beginnen wij met het Théâtre Français, dat veel succes, een ietwat onverwacht succes heet gehad met een stuk, en waar een ander, zeer kort geleden gevallen is, diep gevallen. Het eerste is *Griselidis*, mystéfe, in drie bedrijven door Armand Sylvestre en Eugène Morand een stuk, dat men nauwelijks kan beschouwen als behoorende tot de tooneellitteratuur. Er worden eenige zeer eenvoudige tafereelen uit het leven in de middeleeuwen beschreven, in zoetvloeiende verzen, die denken doen aan de krijgsgangen of de liefdedichten van troubadours of aan de litanien en gewijde liederen der Katholieke Kerk. En die tafereelen worden den toeschouwer voorgesteld op een tooneel, met veel zorg gedecoreerd en nauwkeurig de omgeving voorstellende van ridders en jonkvrouwen, levende in de 11de of 12de eeuw.

De inhoud van het stuk is zeer eenvoudig. De markies de Saluce is gehuwd met Griselidis, een landmeisje, dat hem een zoon geschonken heeft. Hij verneemt, dat hij ten oorlog moet trekken en vrouw en kind achterlaten en neemt een teeder afscheid van beiden, maar is zoo onvoorzichtig geweest met den duivel een soort weddenschap aan te gaan, dat zijne vrouw, in wier deugd hij het volste vertrouwen heeft, hem gedurende zijne afwezigheid gehoorzaam en trouw zal blijven, en als onderpand voor die weddenschap heeft hij den duivel zijn ring moeten geven.

De duivel stuurt zijne vrouw naar Griselidis en laat haar aan de verlatene vertellen, dat zij in het land, waar de markies oorlog voert, met hem getrouwd is, dat zij dus meesteres is in zijn huis en als bewijs toont zij den ring. Griselidis blijft gehoorzaam; zij geeft de vrouw van den duivel hare sieraden en trekt zich in haar kamer terug om te bidden.

Op één punt is dus de duivel geslagen; hij wil het nu met de trouw probeeren en zendt een zekeren Alain, die vroeger een vriend van Griselidis was, naar haar toe. Alain roept de herinneringen uit hunne jeugd weer bij Griselidis wakker en zij zou misschien bezweken zijn voor de verleiding, wanneer een heilige haar niet haar kind had gezonden om haar te helpen. Daarna maakt de duivel zich meester van het kind en brengt het aan een rooverhoofdman, die het niet terug zou hebben gegeven, zonder dat het de moeder hare eer had gekost, als plotseling de markies terugkomt en zijne vrouw vindt, nog altijd gehoorzaam en trouw. Het kind behoeft hij niet eens terug te halen van de roovers; de beschermheilige van Griselidis heeft het reeds teruggebracht.

Een stuk zonder intrige, met bijna opzettelijke onwaarschijnlijkheden en eene onmogelijke rol, die van den onhandigen duivel en dat, toch op duizende geblaseerde boulevard-menschen grooten indruk gemaakt heeft, misschien juist om het eenvoudige, naïve verhaal en de charmante verzen. Het schijnt soms geweest te zijn als zag men de vergulde en gekleurde prenten van een oud gebedenboek. Een deel van het succes komt toe aan de uitstekende vertolkers, van welke wij alleen M¹⁶ Bartet willen noemen, die vooral in het tooneel met Alain bewonderenswaardig moet geweest zijn en den angst, dat zij voor de liefkozende woorden van den verleider zou bezwijken, prachtig heeft weergegeven.

Het stuk, dat in de Comédie Française gevallen is, heeft tot titel *l'Ami de la Maison* en was eigenlijk een vaudeville, behoorde dus niet tot het genre van stukken, die gewoonlijk in het huis van Molière gegeven worden. Men heeft het in Parijs heel erg gevonden, dat een stuk, dat door het Comité de lecture van het Théâtre Français was aangenomen, kan vallen! Wat is het verschil met andere theaters, heeft men gevraagd, wanneer men hier ook geen waarborgen heeft tegen dergelijke mislukkingen en waarvoor geeft de Staat hier honderdduizenden francs, wanneer wij toch niet tegen slechte stukken beveiligd zijn? Intusschen is gebleken hoe prachtig de inrichting van het

Théâtre Français is. In één jaar vallen twee stukken, *Thermidor* en *l'Ami de la Maison*; elk ander théâtre zou geruïneerd zijn — in het Théâtre Français heeft men het répertoire, dat men drie avonden per week moet spelen, en men speelt eenvoudig wat meer répertoire. En men denke niet, dat dit het publiek mishaaft. Het Parijsche publiek trekt geregeld naar de klassieke stukken, ziet ze niet eens, maar herhaalde malen en geniet ze. Nog dezen zomer moesten op een Zondagmiddag, toen *Hernani* werd gegeven, 400 menschen afgewezen worden: geen plaats meer! Om zulk een theater in stand te kunnen houden moet men trouwens acteurs hebben, zooals men ze aan de »Français» vindt. Ge herinnert u, lezer, dat verleden jaar in het doodsbericht van Jeanne Samary het verlies van deze »rieuse» onherstelbaar genoemd werd? Welnu, in de rol van Suzanne, in *le Monde où l'on s'ennuie*, die door Pailleron voor Mme Samary werd geschreven is nu eene andere actrice opgetreden, Mlle Ludwig en van haar schrijft men, dat zij wel nog lang geene Samary is, maar dat haar Suzanne toch zeer goed voldoet, ook wanneer men die rol door Jeanne Samary heeft zien spelen!

Het Théâtre libre staat niet alleen meer. Men hoort voortdurend van de oprichting van theaters, qui sont plus libres encore que le Théâtre libre, Théâtre réaliste, Théâtre d'Art en hoe zij meer heeten mogen. De meesten hunner zoeken kracht in gemeenheid. Er zijn stukken opgevoerd (ik zal de titels zelfs niet noemen), die zóó waren, dat de critici hebben gevraagd, of het opvoeren er van niet strafbaar was, waarin dingen werden gezegd, die ieder die ze op straat durfde herhalen, naar het politiebureau zouden doen brengen. Het Théâtre libre geeft, schijnt het, van alles wat, maar steeds weet Antoine er bij de voorstelling een fabrieksmerk op te drukken; de acteurs spreken, zoo als men in het dagelijksch leven spreekt, gaan tegenover elkaar staan, zoo als men dit in een kamer meestal doet en draaien dus gewoonlijk den rug toe naar het publiek, dat niet de helft verstaat van hetgeen gezegd wordt. Zoo b.v. in een stukje, genaamd *Coeurs simples*, dat veel schijnt te gelijken op het bekende *De Matroos*; van de uiteenzetting was niets te begrijpen: het was een gebrabbel in een onverstaanbaar patois, terwijl een vrouw op hoogst natuurlijke wijze de wasch stond te doen. En bij dat alles leest men iederen keer, dat Antoine zelf optreedt, »dat hij uitstekend was, als altijd.»

Intusschen wint de nieuwe richting veld in zooverre, dat ook andere directeurs wel eens iets meer realistisch willen probeeren. Ik gebruik hier *realistisch* in den zin van *gelijkend op de werkelijkheid*. Werkelijkheid kan het theater nooit worden; de vraag is maar: hoever kan men tot de werkelijkheid naderen zonder onduidelijk en vervelend te worden? Wat in het gewone leven dagelijks gebeurt is meestal bijzonder onbelangrijk en gebeurt er eens iets buitengewoons, dan is dat eene voorval slechts zelden genoeg om een geheel stuk te vullen. Wat de menschen doen is meestal evenmin interessant en dan zijn wij meestal nog zoo vol tegenstrijdigheden, soms groote maar meestal kleine, die niet toelaten, dat men zich spoedig een volledig denkbeeld van ons karakter kon maken. Op het tooneel moeten daarom alleen de hoofdtrekken van een karakter worden aangegeven, en moet eenheid in een mensch gebracht worden, en dit vereischte is misschien van nog meer gewicht dan de eisch van belangrijkheid van hetgeen er voorvalt.

In goede stukken vraagt men in de eerste plaats: Wat voor menschen zijn het, de personen, die ik te zien krijg? en het antwoord krijgt men liefst in daden, die de personen doen.

Hoe ver men het kan drijven de menschen op het tooneel te laten doen en zeggen, wat zij in de werkelijkheid zeggen en doen, heeft Jean Jullien willen beproeven in *la Mer*, een stuk dat in het Odéon is opgevoerd en

gevallen is. Het stuk speelt in Bretagne; de personen, die er in optreden spreken dus Bretonsche, eene taal, waarvan een groot deel voor een Franschman onverstaanbaar schijnt te zijn. De costuums en de gewoonten van het land waren buitengewoon nauwkeurig gevolgd. Menschen komen op en praten met elkaar, gaan voor een kroeg zitten drinken, worden door een bedelaar, die voor iederen voorbijganger opstaat en zijn klagende bedde opdreunt, aangesproken en door een koopman in snuisterijen aangeklampt en al deze menschen hebben met het stuk, met de hoofdpersonen en de intrige niets uit te staan. Het geheele tweede bedrijf wordt ingenomen door gepraat, voornamelijk van een man en vrouw, die de vraag behandelen of de broeder der vrouw naar zee zal gaan, ja of neen. Of hij gaan zal, kan den toeschouwer niets schelen, hij weet niet wat er voor of er tegen is, maar de kiffzieke vrouw en de man, die zoowat altijd onder den invloed van den sterken drank is, vinden het vraagstuk zeer belangrijk en praten maar door. De heer Jullien nu verklaart, dat het tweede bedrijf juist het best is; zijne vrienden vragen of dit alles niet waar is, of het geen stuk leven is, die menschen, die voor de dorpsheerberg zitten te praten over onverschillige zaken en die man en vrouw, die voortdurend kibbelen. En de gedeelten, die door de critici van de oude school geprezen worden, als treffend en interessant noemen deze heeren de zwakke punten van het stuk.

Niettegenstaande het uitstekende spel van de acteurs van het Odéon is *la Mer* dan ook zeer spoedig weer van het affiche verdwenen.

Nog eene andere soort stukken is tegenwoordig te Parijs aan de orde, het zijn die, welke de levensgeschiedenis van een persoon behandelen, stukken zonder begin of einde, die even goed tot twee uur 's nachts als tot half twaalf konden duren, omdat de auteur er met hetzelfde succes nog eenige bedrijven of liever tableaux aan toe had kunnen voegen. De hoofdpersoon wordt den toeschouwer getoond in een zes- of achtstal positiën; waarom juist in die en in geen andere blijkt niet. Niets zou den schrijver verhinderen zijnen held nog wat langer te laten leven en nog eenige menschen meer in zijn leven te laten ontmoeten. Tot deze soort behooren *Mam'zelle Quinquina*, een drama in 10 tableaux, dat in het Théâtre de l'Ambigu en *Le Père Goriot*, drama in 5 bedrijven, getrokken uit een roman van de Balzac, dat in het Théâtre libre vertoond is.

Ik heb ongemerkt het Théâtre Français verlaten en toch wil ik deze kroniek niet sluiten zonder melding gemaakt te hebben van de wederopvoering in dezen schouwburg van *Oedipe Roi*, door Lacroix vertaald uit het Grieksch van Sophocles. Het moet, dunkt, mij iederen Hollander, die de voorstelling van den Oedipus door de Utrechtsche studenten gezien heeft, aantrekken nu eens naar Parijs te gaan om te zien hoe de voorstelling kan zijn. Mounet-Sully speelde de hoofdrol, en wanneer wij de berichten kunnen gelooven, was zijn spel »le grand art dans sa perfection la plus idéale». Geen geringe loftuiting! Wanneer ik het voor het wenschen had, dan wenschte ik mij zelve bij de volgende voorstelling van *Oedipe Roi* in het Théâtre Français in een fauteuil d'orchestre met den heer Frederik van Eeden naast mij. De heer van Eeden heeft (dit voor mijne lezers, die de stukken van dien schrijver in den Nieuwen Gids niet lezen) in het Augustus-nummer van den Nieuwen Gids, de Oedipus-voorstelling in Utrecht beoordeeld en sterk veroordeeld: »Heusch heel leelijk», dat zijn zijne woorden en wat verder: »Ze (de acteurs) deden zoo met hun armen en zoo met hun beenen en 't was allemaal heel gek.» Eigenlijk is de aanval van den heer van Eeden niet zoozeer gericht tegen de Oedipus-opvoering als tegen het geheele tooneel van den tegenwoordigen tijd. In deze kroniek is het de plaats niet over zijne kritiek verder uit te weiden, maar toch moet ik even zeggen, dat ik een lief ding zou willen geven om te weten te komen,

hoe het oordeel van den heer van Eeden zou zijn over den Oedipus, zoo als hij in het Théâtre Français wordt gegeven.

INGEZONDEN.

Aan P. v. D.

In het nummer van 18 Juli staat onder het niet officieel gedeelte bovenaan een artikel genaamd: »Nog eens stom spel.»

Het is mij, hoewel vreemdeling in de gewesten der Tooneelbeoefenaars, eene behoefte dat artikel te laken en te veroordeelen. Schrijver heeft mij geërgerd; ik heb bij de opvoering van »den Verloren Zoon» zeer veel genoten, mij kwam de ineenzetting van dit muziekdrama zonder woorden voor te zijn boven allen lof verheven en juist daarom heb ik zooveel aanstoot genomen aan het geschrijf van P. v. D.

Immers dit is niet anders dan een gescheld van het begin tot het einde zonder geregelden gedachtengang. Het heeft m. i. geen zin eerst op eenigszins gemoedelijken toon vergunning te vragen voor zijne opinie, daarna eenige aardigheden te debiteeren, die minstens genomen eene zeer positieve meening uitspreken, verder uitvoering en compositie door elkander te haspelen en wat dies meer zij, om ten slotte met eene zeer bescheidene (sic) tirade zich te verklaren tot volkomen bevoegd beoordeelaar en de geheele zaak te veroordeelen als circus-aardigheid. En, o vreeselijk jongmensch, bewust te hebben gezondigd, schrijft hij; »het zal wel aan mij liggen.» Zoude hij niet veel beter gedaan hebben het gedeelte van zijn opstel, dat neergeschreven was, voor hij tot die conclusie kwam, te hebben doorgehaald en ons de ergebnis bespaard, kunstuitingen, die wij hoog stellen, zoo door het slijk te zien halen met de gulle bekentenis achteraan, dat de veroordeelaar zich niet bevoegd acht.

De heer P. v. D. heeft zich in de bres willen stellen voor de dramatische kunst met het gesproken woord, die hij aangevallen meende; de uiting van prof. v. Hamel, dat deze »de vernieuwing der dramatische kunst in zoo iets zou willen zoeken,» heeft P. er toe gebracht, de verdediging van de door de stem weergegeven gewaarwordingen op zich te nemen.

Afgezien van het feit, dat niemand de waarde van het gesproken woord op het tooneel zal willen betwisten, heeft hij vergeten, dat, wat in de Tooneelspeelkunst door de stem wordt gepresteerd, eerst neergeschreven is, dat, hoe schoon ook het klankorgaan is, het leelijke gedachten en zinnen niet mooi kan maken; evenmin gaat het omgekeerd aan, menschen, die geene stem hebben, (ik bedoel niet *stommen*), maar hun, die geene klankvolle stem bezitten alle passie in hunne gesproken uitingen te ontzeggen.

Shakespeare's tooneeldichten hebben toch geen grooten vertolker noodig, om indruk te maken; men kan ze lezen en genieten. P. zelf zal het toch wel met mij eens zijn, dat geen enkel tooneelspel van Shakespeare naar behooren kan worden vertolkt zonder bovenmenschenlijke inspanning; bovendien, het behoeft niet te worden vertoond; het geschreven woord is machtig genoeg, gelukkig echter die enkele, die de gave bezit dat woord te uiten als de grootsche gedachte het verdient, gelukkig ook wij dan, die in staat zijn die schitterende levenswijsheid belichaamd voor ons te zien en te hooren.

Waar echter zeer gewone, niet belangwekkende (schrijvers eigen woorden) feiten, handelingen, toestanden, gevolgen der vorige op den voorgrond treden, zoo, dat de bloote vertooning van deze alles duidelijk weergeeft, waarom zou men daar niet het geschreven woord (zoo dikwijls banaal en leelijk) en bij gevolg ook het gesproken woord weglaten en alleen door gebaren en bewegingen kunnen weergegeven, wat bedoeld is?

Dat de heer P. echter, door zich tot verdediger te maken van iets, wat niet aangevallen werd, zich op een terrein begeven heeft, hem volkomen onbekend, is niet licht te vergeven. De muziek van Wormser is niet paillasserig en doet in het geheel niet denken aan: »iets, wat men in café-chantants hoort.» Of de heer P. v. D. is nooit in deze laatste aandachtig luisteraar geweest, of hij mist absoluut alle muzikaal gehoor. Ik vermoed, dat het eerste het geval is, (ofschoon hij schijnt te weten, dat Engelschen er optreden) en hij uitsluitend bekend is met de composities van bijv. den romantischen Marschner. Dan moet deze lieve, hoewel niet oorspronkelijke, muziek hem eenigszins vreemd toeschijnen. En toch is het echte fransche muziek, liefelijk, zoet, mooi en in de hoogste mate *clever*. Och, die jonge fransche componisten zijn zoo enorm knap! maar, dat weet de heer P. v. D. niet, hij vindt het kunstmakerij. Waarom toch? Ik geef hem in overweging: »audi et alteram partem P. v. D.» Intusschen wordt hem dit schrijven zeer vriendschappelijk opgedragen door

LEO.

Een ingezonden stuk van P. R. M. moet met het antwoord van de Redactie blijven liggen tot een volgend nummer.

Raad van Bijstand der Maatschappij „Apollo.”

Eere-Voorzitter Mr. G. VAN TIENHOVEN, Minister van Buitenl. Zaken.

*Aan de Nederlandsche en Vlaamsche
Schouwburgdirectiën.*

De »Raad van bijstand», die zich heeft gevormd om de Maatschappij »Apollo», zoowel moreel als materieel te steunen in haar weldadige pogingen, heeft zeker bij het veertigjarig jubilé der Maatschappij, niet zonder vrucht gewerkt.

Sedert echter heeft een ramp de tooneelwereld en, in hare gevolgen, vooral ook de Maatschappij »Apollo» getroffen, namelijk het afbranden van den schouwburg op het Leidscheplein. Het gehalte der gecombineerde vertooningen moest daaronder lijden, want het werd nu nog moeilijker dan voorheen, om artisten uit verschillende gezelschappen doelmatig bijeen te krijgen, zoodat men moest roeien met de riemen, die men had of verkrijgen kon. Men was daardoor in de keus der stukken zeer beperkt. Dit heeft zoowel op het aanwinnen van donateurs en donatrices, als op de opbrengsten der voorstellingen, ongunstig teruggewerkt.

De »Raad van bijstand» vond daarin een nieuwen prikkel om na te sporen, wat nog te doen is om den geldelijken toestand te verbeteren en vermeent dat, bij goeden wil, buiten de gecombineerde voorstellingen, nog andere in het voordeel der Maatschappij, zonder al te groote opofferingen te verkrijgen zouden zijn.

Men heeft dikwijls met vreugde opgemerkt, dat de verschillende directiën steeds bereid zijn, hunne deuren open te stellen voor weldadige doeleinden. Onder anderen worden tooneelavonden gewijd aan de belangen der diamantwerkers. Hoe prijzenswaardig dit ook zij, mag toch gevraagd worden of verbetering in het lot van hen, die hun leven aan het tooneel wijden, voor dergelijke avonden niet nog meer op den weg der schouwburgdirectiën ligt.

Wij stellen dus aan alle directiën voor om in elk theaterseizoen een avond te bestemmen voor de Maatschappij »Apollo» en vermeenen dat, ook zelfs na aftrek van een voldoende som ter bestrijding der kosten, die voorstellingen met elkander de kas van »Apollo» zoodanig zouden stijven, dat de uitkeeringen daardoor konden worden gebaat.

Aangezien het aan de Directie volkomen vrij zou staan, hoe en wanneer die voorstellingen zouden plaats hebben (waarbij het wel wenschelijk, maar geen hoofdvereischte

zou wezen, dat ze niet te dicht op elkander zouden komen), zouden, vermeenen wij, die offers in dezen niet al te bezwaard worden, terwijl voorzeker de Bestuurders, waaronder vele zelve tot den acteursstand behooren, niet onverschillig kunnen wezen voor de belangen van diegenen, die in de eerste plaats geroepen zijn, om hunne ondernemingen te steunen en te versterken.

Bij den tegenwoornigen stand van zaken is de eventueele uitkeering voor de »Contribueerende leden» gebracht op drie honderd gulden, en hoewel dit bedrag niet te verwerpen is, is toch verhooging zeer wenschelijk, immers wie zal beweren dat daarmede een gewezen artist, die misschien nog wel anderen tot zijn last heeft, voldoende geholpen kan zijn? Welnu, zoolang dat doel niet is bereikt, beschouwen wij onze taak niet als afgedaan en vermeenen wij in dezen een beroep te mogen doen op de welwillendheid van hen, die het allereerst, naar ons voorkomt, daartoe zijn aangewezen.

Wij zijn er vast van overtuigd, dat bij algemeene medewerking der verschillende besturen, een niet onbelangrijke bijdrage per jaar zal te verkrijgen zijn en zullen het zeer waardeerden van UEd. op dezen een woord van adhaesie te mogen ontvangen.

Met achtving tekenen wij ons:

Namens den Raad van bijstand

Het Bestuur:

AMSTERDAM,
October 1891.

H. TH. BOELEN.
W. A. VAN DER MANDERE.
M. MERENS.

Wij voldoen gaarne aan het verzoek van het Bestuur der Maatschappij »Apollo» bovenstaande circulaire *in haar geheel* op te nemen.

Niet alle auteurs kunnen, zooals de heer Veltman schijnt te willen doen, tot hunnen dood toe blijven spelen; de meesten zien zich genoodzaakt de planken vroeger te verlaten en kunnen dan misschien genieten van een schat van herinneringen... waarvan men echter niet leeft! De Maatschappij »Apollo» wil hen, die ons zoo dikwijls oogeblikken van genot hebben verschaft, steunen op hun ouden dag. Is het niet aan iedereen, aan tooneeldirectiën, zoolwel als aan tooneelliefhebbers, de Maatschappij »Apollo» te helpen in haar nobele taak?

Madame Agar stierf als depôthoudster in een Bureau de tabac; waar moeten oude acteurs en actrices heen in ons land, waar men geen bureaux de tabac kent en waar het nog de vraag zou zijn of de regeering ze, als ze bestonden, aan bejaarde tooneelspelers zou geven?

De Heeren Le Gras en Haspels verzoeken ons het volgende bericht in ons Tijdschrift te willen opnemen:

De Jury, (bestaande uit de HH. Dr. G. Pekelharing, en Th. Nolen te Rotterdam en L. Simons Mzn. te Amsterdam), door de Naamlooze Vennootschap *Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten* Directie: LE GRAS en HASPELS, uitgenoodigd om haar van advies te dienen omtrent de vraag, welk der stukken, ingezonden op de door haar uitgeschreven prijsvraag, voor het toekennen van den prijs ad f 1000.— in aanmerking kan komen, heeft bij gemotiveerd schrijven als haar oordeel mededegeeld:

»Hoewel de Jury geen der stukken den uitgelooften prijs heeft kunnen waardig keuren, is er een dat zich door genoeg goede eigenschappen onderscheidt, om een plaats op het répertoire van het gezelschap te verdienen. Als zoodanig is het onder 't motto *DUO* ingekomen tooneelstel dan ook door haar aanbevolen.

Onder de overblijvende stukken zijn er voorts enkele, waarin de Jury zooveel hoedanigheden gewaardeerd heeft, dat zij meent de Directie in overweging te mogen geven, zich met de schrijvers er van in betrekking te stellen, om dezen aan te moedigen tot het wagen van een nieuwe

poging, of hen op te wekken tot het aanbrengen van zoodanige wijzigingen dat hun stuk ter vertooning geschikt wordt.»

VARIA.

»Het Volksbelang», een Gentsch weekblad, verhaalt in zijn nummer van 17 October 1891 van een triomf door den Heer Louis Bouwmeester onlangs te Gent gevierd, toen hij daar optrad in »Shylock».

Het verslag begint aldus: »Louis Bouwmeester zou dus komen! Louis Bouwmeester *is* gekomen! Ook ons, Gentenaren, is 't buitenkansje ten deel gevallen een artist van zulk buitengewoon gehalte te zien, te bewonderen en stormachtig toe te juichen».

De heer Bouwmeester trad te Gent op met de Antwerpse troep, die een goed geheel vormde, zooals de verslaggever mededeelt, maar geene acteurs had, over wie men in bijzonderheden treedt, wanneer men schrijft over Bouwmeester als Shylock!

Het doet ons genoeg den heer Bouwmeester met zijn succes in Zuid-Nederland geluk te kunnen wenschen, maar haast nog meer verheugt ons, wat dezelfde courant vermeldt, dat *Eerloos*, het stuk van W. G. van Nouhuys, te Gent opgevoerd en zeer goed beoordeeld is. Het terrein, waarvoor onze tooneelschrijvers werken, is dus nog iets grooter dan ons eigen land en goede Nederlandsche stukken zullen te Gent, het brandpunt der Vlaamsche beweging, waar weldra een Nederlandsche Schouwburg gebouwd zal worden, zeker op prijs worden gesteld.

De commissie voor de Weener Tentoonstelling, waarvan, blijkens een bericht in ons officieel gedeelte, de H. H. Prof. Dr. A. G. van Hamel en Marcellus Emants deeltmaken bestaat verder uit de Heeren: J. C. Broers, Browne van Streefkerk, lid van den Raad van Beheer van het Nederlandsch Tooneel, Jhr. J. L. de Casembroot (Mauritskade No. 4 te 's Gravenhage, tevens Secretaris der Commissie), Jhr. Mr. T. E. J. van Eysinga, J. Hartog, Richard Hol, M. Hijmans van Wadenoijs, Prof. Dr. J. P. N. Land, Voorzitter der Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziek-geschiedenis, Dan. de Lange, Algemeen Secretaris der M. t. b. d. Toonkunst, A. C. Loffelt, W. F. G. Nicolai, Directeur der Koninkl. Muziekschool te 's Gravenhage, Jhr. Mr. J. C. M. van Riemsdijk, D. F. Scheurleer en Mr. H. Viotta.

De Commissie heeft een beroep gedaan op de offervaardigheid van alle vrienden van Tooneel en Muziek, hopende door bijdragen van particulieren genoeg geld bijeen te krijgen om de kosten, die aan het inzenden op eene tentoonstelling onvermijdelijk verbonden zijn, te dekken.

BOEKAANKONDIGING.

Van de Gebr. Cohen te Nijmegen ontvingen wij ter beoordeeling een bundel Voordrachten in Poëzie en Proza, vertaald uit het Fransch en het Duitsch door G. W. C. Westenberg Sr. De meesten dezer monologen zijn het eerst voorgedragen door bekende acteurs, door de Coquelin's, Mlle Reichemberg en anderen; o. i. zijn er sommige onder, die hun succes, indien ze het gehad hebben, aan de voordracht ontleend hebben, terwijl andere, zooals *Baas boven baas!*, *Inlichtingen*, *De eene dienst is den anderen waard*, niet goed vertaalbaar zijn, hetgeen blijkt uit het vele, dat er onvertaald in is gelaten. De verzen van den heer Westenberg vloeien niet altijd even gemakkelijk; zijn proza is meestal wel geschikt om gezegd te worden. Liefhebbers van voordragen zullen zeker in dezen bundel, die goed gedrukt en niet duur is, wel iets van hunne gading vinden.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 3.

15 NOVEMBER 1891.

XXIe JAARGANG.

INHOUD:

Officiël Gedeelte: Prijsvragen. — H.H. Afdelings-Secretarissen. — Vergadering Hoofdbestuur. — Uit onze Afdelingen: (Amsterdam, 's-Gravenhage, Leiden).

Niet Officiël Gedeelte: Uit de Amstelstad — Uit de Maasstad. — Tooneelcritiek. — Uit het Buitenland. — Het Tooneel in Amerika. — Ingezonden. — Boekaankondiging.

Officiël Gedeelte.

PRIJSVRAGEN.

Zaterdag, 7 Nov. j.l. vergaderde de jury aan wier oordeel onderworpen zijn de antwoorden, die op de door het Nederlandsch Tooneelverbond uitgeschreven prijsvragen ingekomen zijn. Toegezonden waren 60 stukken, van welke 2 ingetrokken werden. Er werd besloten, dat 9 stukken (n°. 5 Matthëus, 5, 44; n°. 16 Het draaiorgel; n°. 34 Corry; n°. 41 Geluk is broos; N°. 49 Asschepoes; n°. 52 Donkere toekomst; n°. 54 Vóór het diner; n°. 57 Herman; n°. 58 Noodlot) aan een nadere lectuur zullen onderworpen worden. Volgens het oordeel der jury kwamen de overige stukken voor een bekroning niet in aanmerking. De uitspraak der jury zal zoo mogelijk in het volgende nummer van het Tijdschrift bekend gemaakt worden.

De afgekeurde stukken kunnen onder opgave van het motto, waaronder zij ingezonden zijn, op Zaterdag 21 November a. s. des namiddags tusschen 3 en 4 uur aan het gebouw der Tooneelschool (Amsterdam, Marnixstraat 150) afgehaald worden.

Amsterdam,
9 November 1891.

De Alg. Secretaris,
C. I. VINKESTEYN.

HH: Afdelings-Secretarissen, die nog niet of slechts gedeeltelijk voldaan hebben aan het verzoek, tot hen gericht in het nummer van 15 October j.l., worden **dringend** verzocht de gevraagde opgaven vóór 20 November a. s. in te zenden bij den Algemeenen Secretaris.

Vergadering van het Hoofdbestuur.

In de vergadering van het Hoofdbestuur van 7 November j.l. kwam o. a. ter sprake de intrekking van het jaarlijksch subsidie der gemeente Amsterdam. Door deze intrekking ontstaat op de begrooting van den loopenden cursus een tekort van f 1000.—, dat niet uit de kas van het Tooneelverbond kan gedekt worden. Het Hoofdbestuur, het niet wenschelijk achtende gedurende het schooljaar ingrijpende veranderingen in de inrichting der Tooneelschool aan te brengen, besloot pogingen aan te wenden om het ontstaan van bovengenoemd tekort te voorkomen.

Op voorstel van den heer Emants werd in principe besloten, dat het Hoofdbestuur zal vormen een cabinet de lecture, aan welks oordeel de schrijvers van tooneelwerken hun arbeid kunnen onderwerpen.

Verder werd bepaald, dat en het Tooneelverbond en de Tooneelschool op de tentoonstelling te Weenen zullen exposeeren.

De rekening en verantwoording over 1890/91 van den Penningmeester werd goedgekeurd en zal aan het oordeel der Afdeling Utrecht onderworpen worden.

Amsterdam,
9 November 1891.

De Alg. Secretaris,
C. I. VINKESTEYN.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. De afdeling Amsterdam van het Ned. Tooneelverbond, vergaderde op den 10^{den} November onder leiding van den Voorzitter, Prof. G. A. van Hamel, tot het behandelen van enkele aan de orde gestelde punten.

Allereerst stond op de agenda: Verslag van de afgevaardigden ter algemeene vergadering. De heeren Simons en v. d. Mandere doen eenige mededeelingen omtrent het daar verhandelde. De rekening en verantwoording van den

plaatselijken penningmeester wordt nagezien en accoord bevonden; zij sluit met een batig saldo van f 53.40.

Alsnu doet de Voorzitter mededeeling dat de heer C. F. v. d. Horst op aanhouden van den Voorzitter teruggekomen is op zijn vroeger genomen demissie. De Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel en de Salon des Variétés deden toezegging voor een voorstelling, dezen winter aan de leden aan te bieden. De Voorzitter vestigt nog eens de aandacht op het intrekken van de gemeentelijke subsidie van f 2000.— en wijst op de noodzakelijkheid der uitbreiding van het ledental. De heer Simons vraagt of niet de propaganda-commissie van vroeger weer aan den arbeid kon gaan; waarop de Voorzitter opmerkt, dat daarover reeds gedacht is, doch het bestuur heeft willen wachten op het inkomen van de uitnodigingen der tooneelbesturen. De heer Simons wenscht de afdeeling liefst te emancipeeren van deze vriendelijkheid der directies, daar nu het omgekeerde gebeurt, van wat gebeuren moest, nl. dat de directies nu het verbond steunen, in plaats van omgekeerd. Hij zou vooral een voorstelling willen, die van het bestuur zelf uitgaat, gelijk het vorig jaar. De Voorzitter verzekert dat dit denkbeeld bij het bestuur weer ernstig overwogen wordt en het alles zal doen om die uitvoering ook artistiek aantrekkelijk te maken.

Door den heer B. L. Gompertz wordt het denkbeeld aan de hand gedaan te trachten afzonderlijke jaarlijksche giften voor de tooneelschool te verkrijgen, hetzij door middel van persoonlijk bezoek (van studenten), hetzij langs anderen weg. Dit voorstel wordt besproken en de wenschelijkheid er van verdedigd of in twijfel getrokken. Sommigen meenen dat het beter zal zijn af te wachten wat het Hoofdbestuur doet. Besloten wordt dat het Bestuur der afdeeling na overleg met het hoofdbestuur, stappen zal doen in den geest van den heer Gompertz.

Het bestuur deelt mede dat voor subsidie ten behoeve van leerlingen van de Tooneelschool f 200.— bestemd is.

Gevraagd wordt in hoeverre de afdeeling iets kan doen tot het steunen van de te Weenen ontworpen tentoonstelling. De penningmeester antwoordt dat door het bedanken van p.m. 50 leden de toestand der kas bezwaarlijk toestaat financiëelen steun te geven. Door den Voorzitter wordt nog opgemerkt, dat van wege de Nederlandsche commissie gaenerlei aanvraag bij het afdeelingsbestuur is ingekomen, waarna wordt besloten deze zaak aan de prudentie van het bestuur der afdeeling over te laten.

Door de heer Houtman wordt gevraagd of het niet wenschelijk zou zijn, bij het bedanken van leden, hen, die hen aangeworven hebben, daarvan te verwittigen om hen weer te winnen.

Dit denkbeeld zal in toepassing gebracht worden.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

's-GRAVENHAGE. In de op den 2den November 1891 gehouden ledenvergadering der Afdeeling den Haag werd:

1°. De Rekening en Verantwoording van den Penningmeester over Oct. '90—Oct. '91 goedgekeurd. De Rekening sluit met een batig saldo van circa f 700.—.

2°. In de plaats van den Heer J. C. van Brakel gekozen als bestuurslid de Heer P. A. Haaxman Jr.

3°. Besloten om gedurende twee jaar aan den leerling der Tooneelschool A. VAN SCHENDEL eene toelage toe te kennen uit de Afdeelingskas van f 50.— 's jaars.

4°. Besloten, om, bij de opvoering van oorspronkelijke stukken, werkzaam te zijn, in den geest van de woorden van den Voorzitter, gesproken op de laatste Algemeene Vergadering te Utrecht.

LEIDEN. Het bestuur van de studenten-afdeeling Leiden van het Nederlandsch Tooneelverbond heeft zich geconstitueerd als volgt:

A. C. MAAS GEESTERANUS, *praeses*.

J. M. C. MOUTON, *penningmeester*.

J. SCHOEMAKER, *secretaris*. Garenmarkt 6.

P. DRIEBEEK, *vice-secretaris*.

J. P. v. LIMBURG STIRUM, *vice-penningmeester*.

F. C. D. BUDDINGH, } *commissarissen*.

J. SALOMONSON, }

Niet Officiëel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Het nieuws uit onze hoofdstad is ditmaal zeer schaarsch, bijna geen nieuwe stukken en oude, waarover niet veel meer te zeggen valt. Wel opera's en balletten, maar al staat er ook in ditzelfde nummer, dat de Opera een onderdeel vormt van het Tooneel, tot de bespreking van operavoorstellingen zullen wij niet komen. Wel willen wij spreken van eene operettenzangeres, maar dat is dan ook Judic en Judic is evenveel tooneelspeelster als zangeres. Ik stel mij voor, dat het een buitengewoon genot geweest moet zijn Judic in hare kracht te zien. Want zonder nu een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar het jaar waarin zij geboren werd, kunnen wij toch wel zeggen, dat Judic den leeftijd gepasseerd is, waarop men voor kostschoolmeisje speelt. En toch, haar gebaren en bewegingen hadden niet jonger en levendiger kunnen zijn. De plotselinge veranderingen op haar gelaat geleken tooverij; een ondeugend lachje, dat even over haar gezicht gleed en dat zoo natuurlijk bij haar op scheen te komen, was genoeg om een gejuich onder de toeschouwers te doen opgaan. En het stuk . . . maar wat doet het er toe welk stuk zij speelde? Alle stukken van Judic zijn vroolijk, luchtig en los, ja soms wel wat al te los en altijd lacht zij en zingt zij, zoodat men kleinste geluid hoort tintelen en doet het deftigste publiek schateren.

Het publiek was deftig, dat moet gezegd worden. Waarom er een publiek was gekomen, dat gewoonlijk niet komt, en dat niettegenstaande de losheid van de operettes? Toen eenige kunstenaars van het Théâtre français een paar jaar geleden te Amsterdam *Mlle de Belle-Isle* speelden, was het ook Fransch en waren de prijzen ook hoog en toen kwam dit publiek niet en opéretten kan men in Amsterdam genoeg zien, maar daar ziet men die toeschouwers evenmin, die in de vorige week verrukt zijn geweest over het spel van Judic. Och, dat zij hun den lust kon gegeven hebben ook eens goede Hollandsche voorstellingen bij te wonen!

* * *

Er zijn maar weinig romans en novellen, die, wanneer zij niet met het oog op dramatisering geschreven zijn, geschikt blijken om omgewerkt te worden tot Tooneelstukken. Onder de ongeschiktste tot zulk eene bewerking behooren, zou men meenen, verhalen als die van Fritz Reuter, lange geschiedenissen met veel personen, vertellingen, waarin een half menschenleven wordt beschreven en die vooral aantrekkelijk zijn door de wijze van vertellen, de opmerkingen over allerlei kleinigheden, de beschrijving van onbeteekenende voorvallen, die het verhaal geen stap verder brengen, en die men toch niet zonder een vergenoegd lachen lezen kan. Dat Junkermann met zijne Reuter-voorstellingen toch succes gehad heeft, kan dan ook alleen worden toegeschreven aan zijn eigenaardig talent, om die goedige, eenvoudige, soms degelijke, soms lummelige figuren te typeeren. Het is zeer de vraag of men er goed aan gedaan heeft, de stukken, die Junkermann zelf en met het oog op zijn eigen spel uit de verhalen van Reuter trok, in het Hol-

landsch over te brengen. Twee staan er te Amsterdam te gelijkertijd op het programma, *Oom Braesig* bij de Gebrs. van Lier, uit »Ut mine Stromtid" en *Uit den Fransozentijd* in Tivoli. Ik zag alleen het eerste, maar wat is er van het aardige verhaal van Reuter overgebleven! Waren dat nu Lining en Mining, de twee Druwäppel van Vrouw Nüzler, waarvan de eene een half uur vroeger op de wereld was gekomen en dus de oudste en de verstandigste was? Was dat nu de lieve Louise Havermann, die zoo verontwaardigd was, toen Pomuchelskopp haar vader een bedrieger noemde? En waar was de kleine, dikke domineesvrouw, die het altijd met Braesig aan den stok had en het toch zoo goed met hem vinden kon?

De personen, die in het boek het meest typisch zijn, werden natuurlijk op het tooneel het duidelijkst, Braesig, Mozes, Jochem; de anderen bleven, voor wie het boek niet kende, schimmen. Veel is er dan ook niet gelachen bij de voorstelling.

Jochem behaalde een twijfelachtig succes met zijn eenen telkens terugkeerenden zin en Triddelfitz eveneens met zijn »Bong!" Het spreekt van zelf, dat oom Braesig het meest aan het woord is, de verschillende eigenaardige uitdrukkingen, die de oude »Entspekter" gebruikt, zijn uit het geheele boek bij elkaar gehaald en hem in den mond gelegd en werkelijk was er zoodoende een rol voor den heer Bigot ontstaan. De creatie van den heer Bigot, die Junkermann deze rol, naar men zegt, niet heeft zien spelen, verdient veel lof. De heer Bigot heeft niet geheel het figuur, dat wij ons voor Braesig voorstellen en scheen ons niet »gemüthlich" genoeg; overigens was het succes, voor zoover het behaald werd, aan hem te danken. De meeste spelers deden, wat zij konden, vooral de heeren Bouwmeester, in de kleine rol van Mozes, en Chrispijn als Axel van Rambow.

Die acteurs, welke beproefden in een dialect te spreken, ook de heer Bigot, hebben daarin, geloof ik, ongelijk gehad. De illusie werd door deze zeer verschillend klinkende spraken niet verhoogd.

Het Nederlandsch Tooneel zou de eerste voorstellingen gegeven hebben van *Het tweede gezicht*, een Duitsch blijspel, maar heeft deze moeten uitstellen om eene ongesteldheid van Mevr. Holtrop. In de plaats van het nieuwe stuk zijn reprises getreden van *De kleine Lord* en *De wereld, waarin men zich verveelt*.

In *De kleine Lord* treedt de leerlinge der Tooneelschool, die verleden jaar de titelrol vervulde, niet meer op. In hare plaats heeft men een kleinen jongen gevonden, die op het affiche leerling van den Heer Bouwmeester genoemd wordt. Het moet gezegd worden, dat deze zeer jeugdige acteur goed imiteert, het is jammer, hoewel natuurlijk, dat de imitatie van hetgeen hem voorgedaan is, wat duidelijk is.

Ik heb mij weer eens geamuseerd met het stuk van Pailleron, het beroemde stuk, dat de *Précieuses ridicules* van de 19de eeuw genoemd is. Of het even lang gespeeld zal worden als het stuk van Molière? Hoe dit zij, het niet talrijke publiek, dat de voorstelling van het Nederlandsch Tooneel bijwoonde, heeft van harte toegejuicht, zonder dat het spel het applaus altijd rechtvaardigde. Mej. Sophie de Vries speelde de prachtige rol van Suzanne de Villiers, die zij reeds verleden jaar voor haar debuut gespeeld heeft. Toen zag ik haar niet, maar naar deze voorstelling te oordeelen, is zij in het afgelopen jaar niet veel vooruitgegaan, wat heel jammer is, want de Vereeniging kon werkelijk wel een goede jonge actrice gebruiken. Toen Mej. de Vries, wier uiterlijk reeds de meesten gunstig stemt, het eerst opkwam, om te vertellen van hare ontmoeting in den trein en waarom zij uit het klooster is weggejaagd, bleek reeds terstond, dat de rol haar te zwaar is. Dat was geen vroolijke, ondeugende étourdie,

die op haren voogd verliefd is, zonder dat zij het goed weet, en nog eenvoudig genoeg om hem te omhelzen en op zijne knie te gaan zitten; vanwaar dat gebrek aan natuurlijkheid, die affectatie, die Mej. de Vries voortdurend heen en weer doet draaien en soms zeer ongracelijk op één been doet staan? Het tooneel met de Hertogin de Réville was beter, of Mevr. de Vries toen hare dochter inspireerde? Het was duidelijk, dat de geheele voorstelling vlug was voorbereid; Mevr. de Vries en de heer Tourniaire waren eigenlijk de eenigen, die boven het middelmatige stegen. En toch waren de meeste toeschouwers voldaan!

Eene vraag: Zou de régie niet kunnen zorgen, dat terugroepingen bij open doek niet meer voorkomen? De heer Tourniaire en Mej. Lorjé kwamen op eenige toejuichingen terug, midden in de bekende scène in de serre in het derde bedrijf. Wanneer het publiek eenmaal weet, dat de acteurs niet weer opkomen om van een applaus acte te nemen, zullen de toejuichingen vóór het einde van een bedrijf van zelf niet meer voorkomen.

* * *
Het belangrijkste bericht uit Amsterdam voor het Tooneelverbond is de verwerping van de subsidie aan de Tooneelschool door den Gemeenteraad. »Je, wat sall Eimer dorbi dauhn?" zou Jochem Nüzler zeggen.

UIT DE MAASSTAD.

Vooraf een kort woord niet over kunst.

De heer Vriesendorp begint zijn praatje over *Musotte* (pag. 12) met: »Drie bladen zonden mij het stukje terug;" dit verwondert ons niet bijzonder. De redacteur van dit tijdschrift ontfermde er zich over en bracht het onder dak; dit pleit voor zijn goed hart. Wij gunnen den heer V. gaarne het genoegen zijn opstel gedrukt te zien, anders had zijn schoenlapper of de post er nog wat aan verdiend; onze menschenliefde gaat echter niet zoover, dat wij voor hem als kapstok dienst willen doen, wanneer wij ons die eer niet waardig hebben gemaakt. Daarom geven wij den heer V. in overweging, voortaan nauwkeuriger te lezen; indien hij als oefening in die kunst ons berichtje over *Musotte* nog eens onder handen wil nemen, zal hij moeten toegeven, dat de aanhef van zijn opstel geen steek houdt; moet hij ons geschrijf zulk een aandacht niet waard, dan moet hij het ook geheel laten rusten.

* * *
Dat men een best mensch kan wezen en de edelaardigste gevoelens koesteren omtrent het huwelijk en aanverwante zaken, zonder een goed dramaturg te zijn, is een oude waarheid, welke door Oskar Wijkander als schrijver van *Bertha Malm* op nieuw wordt waar gemaakt. De inhoud van zijn tooneelspel komt in 't kort hierop neer: Rolf Monsen heeft zijn vaderland Zweden moeten verlaten, omdat hij op last van zijn vader, een doortrapten schurk, handelszaken heeft gedaan, waaraan een vreemd luchtje was en welke door Papalief werden gedésavouéerd. Zijn vrouw liet hij achter, doch in Amerika vond hij troost bij Bertha Malm, een Zweedsch meisje, dat zich door hard werken een goede positie heeft weten te verschaffen. Vast overtuigd dat hij haar zal huwen, is Bertha zwak geweest en een kind is het noodlottig gevolg. Na twee jaar keert Rolf met Bertha naar Zweden terug en begint — zonderling genoeg in de onmiddellijke nabijheid zijner familie — een winkelzaak onder den naam zijner beminde.

Hij gaat naar de woning zijner ouders, waar ook zijn vrouw verblijf houdt, ten einde echtscheiding te verkrijgen, om daarna met Bertha — die hij werkelijk liefheeft, terwijl Geertruida, zijn vrouw, hem destijds werd opgedrongen — te kunnen huwen. Zoodra de oude Monsen verneemt, dat Bertha een aardig kapitaalje bezit, heeft hij wel ooren

naar de transactie; met het geld der nieuwe schoondochter zou hij groote ondernemingen op touw kunnen zetten; hij pleit daarom voor de echtscheiding bij zijn vrouw, die er niets van hooren wil. Geertruida en Bertha zijn tot nu toe van alles onkundig gebleven, alleen worden beiden met voorgevoelens geplaagd, een hebbelijkheid van al de dames in deze geschiedenis. Zoo plaatst de schrijver deze twee vrouwen tegenover elkander, op zichzelf genomen een mooie situatie. Wanneer zij de waarheid kennen, stemt Geertruida onmiddellijk in echtscheiding toe, doch ook Bertha heeft van Rolf een afschuw gekregen en zal naar Amerika terugkeeren, haar kind een bastaard latende blijven — mooie phrasen kunnen daarin geen verandering brengen — en blijkt haar slotwoord, overtuigd dat Rolf haar oprecht liefheeft. Voilà!

Streng zedelijk is de ontkenning *wellicht*, dramatisch bevredigend vinden wij haar minder. Door de goed gevonden hoofd-scène vooral, zou een Fransch auteur er allicht in geslaagd zijn de stof tot een pakkend drama te kneden; waarschijnlijk bezit Wijkander daartoe te weinig tooneelkennis. De handeling vordert als een beginnend schaatsenrijder bij tegenwind, er zit geen gang in het stuk; ontzaglijk veel moeite heeft de schrijver om de personen in elkaars gezelschap te brengen; hij schrikt bijkans, als het hem eindelijk gelukt en stuurt ze zoo spoedig mogelijk weer door verschillende deuren weg. Ja, die deuren! zij spelen een hoofdrol in dit tooneelspel, iets wat men in een klucht gaarne vergeeft, maar laken moet in dit ernstige genre. Wij weten niet, of het velen ging als ons: de geheele historie boezemde ons bitter weinig belang in en volkomen beamen we hetgeen in het derde bedrijf wordt gezegd: »Denk je dan dat ik plezier heb in al die ellende? Neen, als ik dat zei, zou ik liegen.» Een onvaste en inconsequente karakterteekening brengt het hare bij om onze opinie minder gunstig te maken en daaraan is het waarschijnlijk ook deels toe te schrijven, dat de vertooning zich kenmerkte door aarzelend, dikwerf zwak spel.

Met den lof den Heer J. Haspels (Monsen) door sommige verslaggevers gebracht, kunnen wij niet volkomen instemmen. Stellig was hij een der besten, doch de vertolking scheen ons brokstukkig, zij vormde geen geheel, vooral de Monsen van het tweede bedrijf week sterk af van die der andere. Verder kunnen wij aannemen, dat een schoelje als deze reeder een dierlijke vrees heeft voor rechtschapen vrouwen, maar het kost ons moeite te gelooven, dat iemand, in verschillende tooneelen zoo wezelachtig en onbeholpen, gelijk de heer Haspels Monsen meende te moeten voorstellen, als handelsman eenig succès heeft gehad.

William Hoek, belust op de smerige handelszaakjes, die zijn leermeester onaangeroerd laat, vond in den Heer Rosier Faassen een verdienstelijken vertolker; het komische werd uitmuntend zonder overdrijving volgehouden en de grime was zeer gelukkig.

Bertha Malm is een meisje van burgerafkomst, dat door onverdroten werken en ploeteren in de nieuwe wereld verschillende sporten van de maatschappelijke ladder is opgeklimmen. Het komt ons voor, dat mej. Alida Klein zich daarvan niet voldoende rekenschap heeft gegeven, toen zij de titelrol bestudeerde; zonder in onnoodig realisme te vervallen, had deze figuur meer getypeerd moeten worden en al was wellicht de Bertha voor haar minder geschikt, mej. Klein had er naar onze meening meer eer mee kunnen inleggen. Geheel afgescheiden van deze hoofdaanmerking, speelde zij het tooneel met Geertruida te zwak; wij noemden deze scène een hoofdmoment, nu bleef zij in het halfdonker.

De sympathieke meer passieve figuur van Geertruida werd door Mevr. van Eysden-Vink goed voorgesteld, doch ook zij had in het zoeven aangehaalde gesprek meer kracht kunnen ontwikkelen.

De heer de Vries deed, voor zoover de tekst het toe-

laat, goed uitkomen, dat Rolf meer zwak dan slecht is en verdient over het algemeen waardeering. Wij geven hem echter in overweging zijn handen niet voortdurend in zijn zakken te kluisteren, al erkennen wij, dat hij liet met chic doet en niet voor toevlucht zooals minder ervaren spelers. Mevr. Beersmans had als Monsen's vrouw een weinig benijdenswaardige taak; de rol is geen visch en geen vleesch; onze kunstenaars vertolkte haar met bekwaamheid.

Van de bijpersonen willen wij nog mej. Haspels (Lili) noemen, die merkbaar reeds meer thuisgeraakt op de planken, welke zij zoo kort geleden voor het eerst betrad.

De indirecte vertaling, n.l. uit het Duitsch, klonk niet zeer fraai, hier en daar nogal boekjesachtig.

* * *

Quandoque bonus dormitat Homerus en Papa Sarcey schijnt in den schouwburg zoo nu en dan een tukje te pakken. Na afloop der voorstelling van *Antoine père et fils* bedacht hij zich, dat de Temps iets over het stuk wachtte en schreef heel gemoedelijk ter aanmoediging van den jongen auteur Albert Barré een ongemotiveerd goede beoordeeling. Zoo stellen wij het ons althans voor, want wij vonden in *Antonio Vader en Zoon* een verzameling overbekende tooneelfiguren, afgesleten trucs en oudbakken aardigheden; de intrige is erg gezocht, flink gepeperd en niet zeer handig uitgewerkt. Als luchtige ontspanning voor heeren en oudere dames kan de klacht niettemin goed dienst doen, doch zij is de circulaire, welke de heeren De Vos en Van Korlaar rondzonden, niet waard of waardig.

De hoofdrol wordt vervuld door den Heer Jan C. De Vos; wij schreven reeds vroeger, dat wij hem voor zulke partijen minder geschikt achten en werden opnieuw gesterkt in die meening; zijn spel is niet levendig, niet beweeglijk genoeg en zijn stem te ernstig voor het lichte Fransche blijspel. Zou het niet beter zijn Antonio junior wat jeugdiger voor te stellen?

De heer Alex. Faassen (Ducarnet) had gedistingeerder kunnen zijn, maar deed braaf lachen. De kostschoolhoudster werd door Mevr. Van Korlaar vermakelijk voorgesteld en Mevr. Van Biene was een aardige, elegante Sidonie. Of Mej. Van Zuylen verstandig heeft gehandeld met het tooneel te betreden, moet de toekomst leeren; wij willen haar nog niet met op- of aanmerkingen lastig vallen. Waarom liet men haar niet Jeanne en Mej. Bos voor Alice spelen? Dit zou met het oog op de lengten der respectieve aanbidders beter hebben gestaan en beide rollen zouden, naar wij vermoeden, beter vervuld zijn geworden.

De heer Van Biene was weer uitmuntend, wel wat erg uit de kluiten gewassen voor een korten pantalon, maar que faire? Mevr. Van Westerhoven (mevr. Ducarnet) en alle overige optredenden werkten verdienstelijk mede.

Bepaald ergerlijk vonden wij de vuile prenten, die in het tweede bedrijf aan den wand hingen; nuditeiten waren noodig, indien men niets wilde schrappen, maar ze konden artistiek zijn.

Aan 't Venster, een Duitsch voorstukje, bevat naast veel overtollig bijwerk een lief tooneeltje, een bekoorlijk, eenvoudig liefdesduo, dat door mej. Bos en den heer Roijaards met talent werd vertolkt. Mej. Bos hoede zich bovenal voor affectatie, ook kunnen de *n's* aan het slot der woorden zachter worden uitgesproken. De heer Roijaards heeft benijdenswaardige kwaliteiten, welke hem in alle moderne rollen succes doen behalen; die voorsprong op vele collega's moet hem er echter niet toe brengen te teren op wat hij bereikt heeft. Tegenover zulke begunstigde stervelingen mag men zijn eischen steeds hooger stellen en aan het goede gewoon geraakt, het betere gaan vragen.

10 November 1891.

JEAN VALJEAN.

TOONEELCRITIEK.

La mort d'Auguste Vitu a remis sur le tapis la question de savoir si l'antique institution du feuilleton du lundi, ramassant toutes les nouvelles de la semaine dramatique en un faisceau, est supérieure ou doit céder le pas à la méthode longtempz pratiquée par Achille Denis et brillamment renouvelée par Vitu qui lui a donné sa forme définitive. Je suis trop intéressé dans la question pour prendre sur moi de la décider. Mais c'est une conviction chez moi que le compte rendu fait le soir même et publié le lendemain matin tuera, et à brève échéance, la critique dramatique.

Les directeurs ne tarderont pas à s'apercevoir que ce système de donner à un public composé uniquement de journalistes une répétition générale, qui se trouve être pour lui la première représentation, est le plus dangereux qu'il y ait au monde. Il se forme dans le petit monde de blasés, qui se voient sans cesse au théâtre, et que cette besogne n'amuse pas toujours, d'impétueux courants d'opinion auxquels aucun d'eux ne résiste. Ils ont des impressions très vives, que la présence du grand public ne corrige point; ils s'y abandonnent sans contrepoids. Ils exécutent de très bonne foi et ils étrangent une pièce pour laquelle ils auraient en plus d'indulgence, qu'ils auraient peut-être portée au nues, s'ils avaient pris le temps de tâter le pouls au vrai public, au public qui paie.

Les directeurs, qui sentent déjà les inconvénients du système et s'en plaignent tout bas, quelques-uns même tout haut, ne voudront pas longtempz s'exposer à ces risques. Une pièce qui est lancée par la presse du lendemain ne va pas très loin, si elle ne plaît pas à la foule; en revanche, un ouvrage éborgé par elle a une peine infinie à se remettre sur ces pieds et à reconquérir le public, même alors qu'il aurait des chances de lui agréer. Ils n'ont donc jamais qu'à y perdre. Ils prendront des mesures. La première, ce sera de s'entendre avec les administrations des journaux. Ils enverront, comme la chose se pratique à Londres, au lendemain d'une première représentation un compte rendu de cinquante ou de cent lignes, à tant la ligne. On n'aura plus besoin de vrais journalistes pour faire ce travail, qu'ils n'accepteraient pas d'ailleurs. La critique de théâtre aura vécu, comme la critique des livres va se mourant dans la presse. La chose ne se fera pas d'un coup; mais, peu à peu, vous verrez les théories disparaître, puis les discussions, puis même les longues et fortes analyses. Quelques lignes jetées à la rubrique Théâtres apprendront au public qu'on a joué, la veille, telle pièce à tel théâtre et qu'elle a beaucoup réüssi.

De schrijver van het bovenstaande is de bekende criticus Francisque Sarcey. Het dunkt ons eene belangrijke bijdrage voor de beoordeeling der vraag, die in de laatste Algemeene Vergadering van het Tooneelverbond aan de orde geweest is, de quaestie n. l. van de uitwerking, die critiek, terstond na de eerste opvoering van een tooneelwerk in de dagbladen openbaar gemaakt, op het lot der stukken heeft. Sarcey prêche pour sa paroisse in de eerste plaats; de tooneelcritiek, die het op de wijze, zooals zij nu nog te Parijs wordt uitgeoefend, gedurende den tijd, dien hij nog te leven heeft, wel zal uithouden, gaat hem zeer ter harte; dat zij thans reeds begint te vervallen doet hem, dit is duidelijk, werkelijk leed. Kenschetsend is het staaltje, dat Sarcey, naar aanleiding van den dood van den eens zeer bekenden acteur Adolphe Dupuis, geeft van den invloed, dien de critici in vroeger tijd hadden. Dupuis speelde in 1859, toen Sarcey juist begonnen was theater-kronieken te schrijven, de hoofdrol in *Le petit fils de Mascarille*, een stuk van Meilhac. Sarcey schreef toen, dat Dupuis z. i. eene verkeerde opvatting van de rol had en gaf tevens aan hoe hij

zich voorstelde, dat de rol gespeeld moest worden. Twee dagen later ontving hij een brief van Dupuis, die reeds een acteur van grooten naam en geen beginner was, waarin de acteur hem mededeelde, dat hij het niet met hem eens was, maar om hem te bewijzen, dat hij ongelijk had, de rol opnieuw zou bestudeeren, zooals Sarcey het had aangegeven en haar een volgenden avond zóó zou spelen. Welk een eerbied voor de critiek, maar ook welk een ernstige opvatting van de taak van den tooneelspeler!

Sarcey's betoog raakt echter niet alleen de critiek, ook de stukken. Nu zijn de toestanden in Frankrijk en Nederland wel niet dezelfde, maar veel van hetgeen daar geldt, is ook hier waar, soms in nog veel sterker mate. Van eene bepaald slechte critiek mag een stuk te Parijs, waar men zoo trouw de schouwburgen bezoekt, nog eens opkomen, in ons land is de wond bijna altijd dodelijk. Sommigen mogen meenen, dat een goed stuk vroeger of later toch als zoodanig erkend zal worden, het *later* komt voor zulk een stuk niet of hoogst zelden, omdat het bij ons te gauw in de doos gedaan moet worden. Het is bij onze schouwburgdirecties zoo dikwijls mede eene quaestie van geld!

Het moet m. i. dan ook een gelukkig verschijnsel geacht worden, dat ook in Nederland eene wekelijksche kroniek van hetgeen op tooneelgebied is voorgevallen of tenminste beoordeelingen van stukken na twee of meer voorstellingen weer in de mode komen. De critici hebben tijd gehad nog eens te zien of hunne eerste indrukken de juiste waren en geven, wat in een verslag op den avond van of den morgen na de voorstelling geschreven niet altijd het geval is, meer omstandig en overdacht reden van hunne goed- of afkeuring.

UIT HET BUITENLAND.

De Engelsche tooneelliteratuur behoort tegenwoordig mede onder die, welke het repertoire van onze tooneelgezelschappen verrijken — misschien zeiden wij beter uitbreiden. Vooral de vereeniging het Nederlandsch Tooneel heeft in de laatste jaren menig uit het Engelsch vertaald stuk opgevoerd, o. a. van W. H. Pinero. Deze auteur heeft thans te Londen een nieuw stuk doen opvoeren, genaamd *The Times*. Deze titel is niet ontleend aan het bekende Engelsche dagblad, maar zal ongeveer vertaald moeten worden door »Onze tijd», een ietwat grootsche titel, wanneer men weet, dat de schrijver heeft willen schilderen en belachelijk maken de neiging van rijk geworden burgerlui om meer te schijnen dan zij zijn en hun pogingen om zich in een hooger stand in de maatschappij in te dringen; of dit eene eigenaardigheid is van onzen tijd betwijfelen wij — in eene beoordeeling van het stuk in een Engelsch tijdschrift wordt Pinero met den Italiaanschen blijspeldichter Goldoni vergeleken, juist naar aanleiding van het onderwerp, dat de Italiaan ook reeds had behandeld. Een Engelsch criticus zegt er van, dat de bouw van het stuk bewonderenswaardig is en een volkomen meesterschap over tooneeltechniek verraadt. »De dialoog is schitterend en de karakters zijn uitstekend geteekend.» De aanmerkingen kunnen na dezen lof niet vele meer zijn! Wanneer het stuk ook ten onzent gespeeld wordt, weet men dus, wat men te verwachten heeft; Pinero moet dan na zijn *Profligate* wel groote vorderingen gemaakt hebben.

Ook Henry Arthur Jones, de schrijver van *The Middleman* (de *Fabrieksbaas*) en *Judah Levellyn* heeft een nieuw stuk doen opvoeren, getiteld *The Crusaders*. Ditmaal heeft de geliefkoosde melodrama-maker van het Londensche publiek geen succes gehad. Zijne kruisvaarders zijn would-be sociale hervormers; Jones heeft de ijdelheden en ondeugden willen hekelen van rijke lieden, die niets te doen hebben en zich bezig houden met plannen om de maatschappij te verbeteren, te beginnen natuurlijk met Whitechapel. Er wordt in het stuk veel getheoretiseerd en onder de hand gaat Amor rond. Misschien is het onderwerp voor Jones te

weinig melodramatisch. Het stuk moet prachtig gemonteerd zijn — men weet hoe ver de Engelschen het in het decoreren van het tooneel gebracht hebben — een salon en een tuin bij avond moeten bij de opvoering der *Crusaders* eenvoudig meesterstukken van decoratie geweest zijn.

Uit Berlijn komen klachten. In de groote Theaters heeft men in de laatste jaren niet zijne krachten inspannen om goede stukken te spelen, stukken die het repertoire konden verrijken of die reeds om hunne gebleken deugdzaamheid op het programma stonden, men heeft gejaagd naar nieuwigheden en naar mode-artikelen. Vooral wanneer verschillende gezelschappen tegelijkertijd dien weg opgaan en elkander den loeftrachten af te steken, wordt zulk een streven verderfelijik. Dit is nu duidelijk gebleken; er kwamen in den laatsten tijd wel nieuwe stukken, telkens wat anders, maar het gehalte verminderde naarmate het aantal opgevoerde werken toenam; de meeste stukken waren wel modern, maar gaven geen waar, modern leven te zien.

In het Deutsche Theater gaat men nu van den nood een deugd maken: er is besloten, dat men dezen winter een reeks voorstellingen van Goethe's drama's zal geven.

Intusschen wordt in dezen zelfden schouwburg op het oogblik nog een nieuw stuk van Ludwig Fulda gespeeld, *Die Sklavin*. Het stuk wordt »modern» genoemd; vrage, wat beteekent het woord modern? Breken met theater-conventies? Analyse van karakter en strenge logische verklaring van handelingen uit gegeven karakters? Of realisme? Uit de inhoudsopgave wordt dit niet duidelijk.

Eugenie Waldeck is de vrouw van een gezeten wijn-handelaar, die haar, de dochter van een armen kommiss bij de posterijen, getrouwd heeft, hoofdzakelijk omdat zij mooi was. Haar vader woonde op eene vierde verdieping, Waldeck heeft haar in eene woning op eene eerste étage gebracht; zij geniet van alle gemakken van het leven, in materiëelen zin is haar geluk volkomen. Welnu, hij kan dus verlangen dat zij hem dankbaar zal zijn en hem ook gelukkig maken. Hij vraagt echter wel wat veel, leeft op grooten voet en geheel, zooals het hem bevalt en behandelt intusschen zijne vrouw, als — eene slavin, die hem zelfs de vliegen van zijn gezicht moet jagen, als hij slaapt. Deze toestand heeft, steeds verergerend, negen jaar geduurd, wanneer het stuk begint. Eugenie heeft alle individualiteit verloren, zij is in voortdurende vrees voor haren heer en meester en gehoorzaamt hem in alles, totdat hij op een avond, dat een zijner vrienden, een hotelier, bij hem wijn is komen proeven, van haar vergt, dat zij den half-dronken gast een kus zal geven. Eugenie weigert en vlucht in haar kamer. Haar man, die zelf wat veel gedronken heeft, gaat haar na en wil lief tegen haar zijn, zoo lief, dat zij eindelijk, eindelijk genoeg afschuw van hem krijgt om hem te ontvluchten en naar haar ouders terug te keeren, met het plan van haren man te scheiden.

Den volgenden morgen (!) spreekt zij ten huize van haar ouders eenen architect, Lucas, dien zij reeds lang kende en die haar lief heeft. Lucas verklaart haar zijne liefde en zij bemerkte nu dat zij hem ook lief heeft, maar . . . zij is niet vrij. Zij gevoelt, »dat zij haar geslacht vertegenwoordigt» en haren man zelfs geene schijn van recht tegenover haar mag geven. Zij zal eerst beproeven echtscheiding te verkrijgen en belooft, dat zij daarna Lucas zal toebehooren. Er wordt echter geen grond voor echtscheiding gevonden en haar man weigert, niettegenstaande zij hem op hare knieën er om smeekt, eene minnelijke scheiding. Dan werpt zij, ten einde raad, zich in de armen van Lucas en verbreekt op deze wijze zelf haar huwelijk.

In het bijwerk en de karakterteeking moet Fulda goed geslaagd zijn; in het schilderen van den strijd der langgetergde vrouw schijnt hij te kort geschoten te zijn. Het stuk werd uitstekend gespeeld.

Te Parijs is in de vorige week een nieuw stuk opgevoerd in het Théâtre du Vaudeville, *les Jobards*, een »comédie» in drie bedrijven van twee nog onbekende schrijvers, Guinon en Denier. Het stuk heeft tot onderwerp het oude thema: eer of geld, dat Ponsard in zijn bekend *L'Honneur et l'Argent* behandelde. Het stuk onderscheidt zich door eene bijzonder goed gedachte en goed geschreven scène.

Bij den rijken bankier Gallois is, tot gezelschap van zijne dochter Aline en tot hulp in het huishouden, eene arme bloedverwante, Noémie, in huis, die niet al te best behandeld wordt. Aline Gallois is verloofd met den jongen Rousselin, die van zijn vader een aanzienlijk fortuin geërfd heeft. Voordat het tot een huwelijk komt, hoort Rousselin, dat zijn vader zijn vermogen heeft verkrepen op eene wijze, die den toets der eerlijkheid niet geheel kan doorstaan en dat bij zijne speculatiën anderen groote schade hebben geleden. Rousselin besluit, hoewel niets hem er toe dringt, zijn vermogen tot den laatsten sou aan de benadeelden af te staan en voor zijn brood te gaan werken. Zijn engagement wordt door Aline en haar vader verbroken; bezuinigen wil het meisje wel, maar arm zijn, werkelijk arm, dat kan zij niet, hoewel het haar spijt, den man van wien zij werkelijk houdt, zijn woord te moeten teruggeven. Rousselin vindt geen werk en hij zal weldra met zijne moeder honger lijden. Ten einde raad, klopt hij aan bij den man, die zijn schoonvader had moeten worden. Gallois, die zijne arme nicht wel kwijt wil zijn, biedt Rousselin eene betrekking aan, wanneer hij met Noémie wil trouwen. De twee jonge menschen hebben daarop een gesprek, dat de bovenbedoelde mooie scène vormt.

Wat zullen deze twee elkaâr zeggen? Op het arme meisje heeft de jonge man, die zooveel bij Gallois in huis kwam, in het begin wel eenigen indruk gemaakt; maar zij heeft, ziende hoe de zaken stonden, zich alle gedachte aan hem spoedig uit het hoofd gezet. Hij heeft Aline nog altijd lief en is te eerlijk om dit voor Noémie te verbergen, en zoo komen deze twee menschen er toe, eene verbindtenis te sluiten, uit noodzaak, maar eerlijk wetende, wat zij van elkander te verwachten hebben. »En,» zegt zij, »misschien later, wie weet? . . .» Zij eindigt den zin niet »maar het is duidelijk dat bij haar de liefde wel komen zal: bij hem ook? Het stuk is gespeeld in een der middag-voorstellingen die de directeur van het Vaudeville organiseert om jonge acteurs de gelegenheid te geven hun talent te toonen en werken van jonge schrijvers, die misschien hun stukken moeilijk op de planken zouden kunnen krijgen, op te voeren. Het schijnt dat de jonge actrice die de rol van Noémie gespeeld heeft eene ware trouvaille is.

Men heeft misschien reeds uit de dagbladen gezien, dat Thiron gestorven is. Vermoedelijk zullen velen mijner lezers hem wel eens gezien hebben, den kleinen dikken man met zijne korte beenen, die vooral de »rôles à manteau» zoo waardig en toch zoo amusant speelde. Thiron was de zoon van een winkelier in katoentjes en zou in het vak van zijn vader worden opgeleid, maar hij werd in alle winkels, waar hij in de leer werd gedaan, weggejaagd. In 1847, zeventien jaar oud, kwam hij op het Conservatoire, waar hij in de klasse van den beroemden Provost werd opgenomen. Twee jaar later betrad hij het tooneel. Hij behoorde tot verschillende gezelschappen, ook tot het Théâtre français, waarvan hij in 1872 sociétaire werd en dat hij in 1889, na de tenstoonstelling, verliet, om eene welverdiende rust te nemen.

Ik heb het voorrecht gehad hem nog in de Comédie française te zien als de markies de la Seiglière, eene zijner beste rollen. Hij was alleramusantst in de scène met zijn knecht, Jasmin, wien hij bij het uittrekken zijner slobkousen toelaat, zijne stevige kuit te betasten:

»Comme c'est ferme — Tâte, Jamin, je te le permets — du marbre!» waarop Jasmin, die zijn meester kent, zegt: »Mieux que cela — Du bronze coulé dans un bas de soie!»

En dan waar de markies zoekt te verklaren, dat hij, de edelman van het ancien régime, zijne dochter wil laten trouwen met den soldaat van »monsieur de Buonaparte.»

Er sterven in den laatsten tijd te Parijs verscheidenen der »anciens», gelukkig dat daar steeds eene jonge garde gereed staat, à entrer dans la carrière, quand leurs aînés ne seront plus!

RED.

HET TOONEEL IN AMERIKA.

»De Kunst beteekent in Amerika nog niet veel, niet waar?» ziedaar eene vraag, welke iemand, die aan de andere zijde van den Oceaan geweest is, nog al eens krijgt te beantwoorden. Ik geloof, dat het antwoord moet zijn: groote kunstenaars zijn er in Amerika nog zeer weinig, maar appreciatie voor kunst is er wel en men heeft er wat voor over ook. Men zal moeten toegeven, dat dit een belangrijk iets is. Het is waar, waar veel geld is, is het gemakkelijk veel voor kunst uit te geven; het is niet minder waar, dat de waardeering in Amerika nog lang niet altijd het juiste voorwerp gevonden heeft en dat men met reclame nog veel kan laten bewonderen, wat wij niet bewonderenswaardig vinden en zonder de groote trom te roeren de menschen er niet licht toe krijgt iets moois mooi te vinden, maar de Amerikanen willen gaarne leeren, zij erkennen, dat zij op het punt van kunst bij de oude wereld achterstaan en zullen zeker zich inspannen ook in dit opzicht Europa op zijde of voorbij te streven.

Intusschen is het curieus de opmerkingen over een Rembrand af te luisteren, die met 10000 dollars betaald is of menschen, die geen Fransch verstaan, te hooren vertellen van de voorstellingen van Sarah Bernhardt.

Op tooneelgebied kon men zeggen, dat alles beter wordt, naarmate het gemakkelijker voor den Almighty Dollar te krijgen is. Schouwburgen en accessoriën zijn best, acteurs zijn minder goed dan de comedies, de stukken beteekenen minder dan zij, die ze spelen moeten. Beginnen wij met de schouwburgen.

In het Westen der Vereenigde Staten, in steden die dertig jaar oud zijn maar 150,000 of meer inwoners tellen, heb ik comedies gezien, als men ze in ons land zeker niet, in vele steden van Europa slechts zelden aantreft: electrisch verlicht, de vloeren bedekt met dikke tapijten, uitstekende zitplaatsen, keurig gebouwde en met luxe gedrapeerde logetjes, die als kleine ronde balcon vooruitspringen boven de stallets en in plaats van trappen om het gebouw te bereiken, lange glooiende vlakken. Programma's, d. w. z. boekjes, waarin mededeelingen over het volgende stuk, dat opgevoerd wordt, ontvangt men gratis; aan de ruggen der stoelen vindt men kleine doosjes, die men kan openen door er een geldstukje in te werpen en die binocles bevatten; in elke entr'acte (eene pauze is er niet) komen button-boys U glaasje water aanbieden en van de voornaamste oogenblikken uit het stuk zijn photographiën te krijgen.

De decoratiën en machineriën zijn niet minder mooi, terwijl de omgeving, waarin een stuk speelt bovendien meestal juist is, nagebootst. Ik heb te Denver in Colorado een race van drie paarden op het tooneel gezien; de vloer, waarop de paarden renden was beweegbaar en werd onder hunne voeten in de rondte gedraaid, en men zag het paard, dat winnen moest om het stuk goed te doen eindigen, langzamerhand vóórkomen. In een stuk, waarvan een bedrijf speelde in de onmiddellijke nabijheid van een slagveld, zag men terugwijkende en achtervolgde troepen opkomen bebloed en moe, zich zwak verdedigend, terwijl enkelen een kanon meeslepten, waarlijk eene poging om de werkelijkheid zoo nabij mogelijk te komen; op het programma van dat stuk las men, dat de trompetsignalen en de teekens, welke door middel van vuren en tootsen gegeven worden,

nauwkeurig zijn gevolgd naar de Dienstreglementen van het leger! En wanneer balletten en féeries in dezelfde theaters worden opgevoerd laten de pracht van decoratief en het kunst en vliegwerk niets te wenschen over. *)

Wat de acteurs aangaat, ik heb geen Amerikaansche »ster» gezien, maar ik woonde wel voorstellingen bij van de gezelschappen van Palmer en van Frohman, die met Daly's onder de besten gerekend worden.

Ook op dit punt vindt men in Amerika weer allerlei bijzonders. Zoo bijv. Neil Burgess, een acteur, die bij voorkeur vrouwenrollen speelt, niet bepaald rollen van jonge meisjes maar b.v. van oude juffrouwen en die daarin een groot succes behaalt. Een ander Geo. C. Staley, die zich »America's Representative German Dialect Comedian» noemt, vindt zijne kracht in het nabootsen van de fouten, die de Duitschers, en er zijn er millioenen in de Vereenigde Staten, maken bij het Engelsch spreken; verder zingt hij in dit »dialect» een viertal sentimenteële liederen, die in een overdreven melodrama te pas of te onpas gebracht worden. In het algemeen beteekende, wat ik van drama gezien heb bijzonder weinig. Dit verhindert niet, dat de couranten de acteurs, die den echten, ouden galm het best te pakken hebben en het overdrevenst spelen, den hoogsten lof toezwaaien.

De Amerikanen slagen m. i. het best in het voorstellen van typen, liefst in moderne stukken van vroolijken aard. De acteurs en actrices besteden veel zorg aan hun toilet en de meeste tooneelspeelsters zien er zoo uit, dat het geene parodie gelijkt, wanneer iemand van haar zegt: Wat is zij schoon! Het beste spel zag ik van Roland Reed, een jong acteur van naam, die voor een oud zeekapitein speelde en in Madison Square Theatre van Palmer's Company, bij welke Miss Mary Hampton uitmuntte, die de rol vervulde van een ondeugend, aardig jong meisje uit Texas, dat voor arm doorgaat en om haar zelf wil gevraagd worden en later o wonder! de dochter blijkt te zijn van een cattle-king.

In een interview met een reporter legde de directeur Daniël Frohman een zeer gunstig getuigenis af omtrent de Amerikaansche acteurs. »Velen onder hen, zeide hij, zijn mannen en vrouwen van beschaving, opvoeding en goede familie, die in hun levenswandel even zedelijk zijn als menschen van ieder ander beroep. Zij vatten hunne taak ernstig op en spelen eene kleine rol met dezelfde zorg en dezelfde ambitie als eene groote». Voor de waarheid der verklaringen van den heer Frohman sta ik natuurlijk niet in; dat zijne troep in een stuk, dat zij reeds eenige honderde malen gespeeld had, opgewekt speelde en ook het samenspel goed was, kan ik verklaren. Het laatste is minder vreemd dan het eerste.

Het groot aantal opvoeringen, die een stuk, dat in de mode is beleefd, werkt natuurlijk slecht op de acteurs, die soms een geheel jaar voor hetzelfde stuk spelen. Ik zag een stuk, dat door één gezelschap te New-York 350, te Chicago 150 en te San-Francisco 85 keer was gespeeld; de troep trok daarna naar andere steden, waar zij dan van een tot vier weken stil bleef, altijd met hetzelfde stuk op zes avonden en een middag per week.

Het schijnt, dat er steeds veel aanbod van acteurs is in Amerika, meer dan er geplaatst kunnen worden; de directoren weigeren soms zelfs sollicitanten te woord te staan. Dat zoovelen zich aanbieden komt misschien ook hierdoor, dat niemand in het beroep van acteur iets vernederends ziet; men ziet hier menschen op het tooneel, die in Europa en vooral in Nederland er nooit toe gekomen zouden zijn acteur te worden.

Vraagt men, waarom goede Amerikaansche acteurs zoo

*) Als curiositeit kan medegedeeld worden, dat er theaters zijn, die ook als kerken gebruikt worden; op het tooneel wordt als decoratief eene gothische kapel of iets dergelijks geplaatst. Eene nieuwe bron van inkomsten voor schouwburg-directiën!

zelden naar Europa komen, dan kan in de eerste plaats als reden worden opgegeven, dat zij in Amerika evenveel, zoo niet meer geld kunnen verdienen; eene tweede reden is, dat zij, die in Amerika zeer goed heeten, in Frankrijk of Duitschland misschien zoo bijzonder goed niet zouden genoemd worden.

Een volgende maal iets over de stukken, die in Amerika het meest in trek zijn.

Ingezonden.

ROTTERDAM, 22 October 1891.

Mijnheer de Redacteur!

Bij de intrede van het 21ste jaar spreekt gij uwe lezers welwillend toe en noodigt hen uit, bijdragen te leveren voor het orgaan van het Tooneelverbond. Wanneer nu naar uw oordeel een bijdrage mag bestaan in een vraag, en wanneer u die vraag van eenig belang acht, dan zal ik mij verplicht rekenen, indien u het volgende zoudt willen opnemen in het aan uwe leiding toevertrouwde blad.

Ik heb geen exemplaar der statuten van het Tooneelverbond bij de hand en de juiste omschrijving van het doel, waarnaar het verbond streeft, is mij ontgaan.

Bedoelt men uitsluitend de bevordering van eene goede opvoering van blijspelen, »comédies» en treurspelen? of wil men ook beschavend op het volk werken door middel van het *zangspel*, de *opera*?

Zooals gezegd, mijnheer de redacteur, weet ik niet of de statuten het veroorlooven en wensch ik daarom de vraag te stellen: »Ligt het niet op den weg van het Tooneelverbond om door middel van hare school jongelieden van aanleg op te leiden voor de *opera*?

In Hoofdstuk II laatste alinea van het in uw blad van 15 dezer openbaar gemaakte programma van het onderwijs aan de Tooneelschool, lees ik: . . . »Zingen wordt echter »niet alleen als »middel» aangeleerd, maar ook als afzonderlijke kunst beoefend.»

Daaruit meen ik te mogen afleiden, dat mijne vraag bevestigend zoude kunnen beantwoord worden, en zoo dit waar is, wat ik hoop, zoude het Tooneelverbond de Nederlandsche Opera, bij welke instelling voor velen onzer landgenooten een toekomst, een werkring is weggelegd, kunnen steunen.

Met de meeste achting,

Uw Dw.

P. R. M.

Het is niet onmogelijk, dat er meer lezers van ons tijdschrift zijn, die de positie, welke ons Verbond en de Tooneelschool innemen tegenover de Nederlandsche Opera, niet kennen.

Wij willen daarom den geachten inzender mededeelen, dat op de 17de Algemeene Vergadering van het Verbond, gehouden in April 1887, op voorstel der Afdeeling 's Gravenhage de vraag werd behandeld, of het Verbond niet pogingen in het werk behoorde te stellen om samenwerking te verkrijgen met de besturen der voornaamste instellingen voor muziekaal onderwijs in Nederland in het steunen der Nederlandsche Opera. Op die Algemeene Vergadering

meende alleen de Afdeeling Utrecht, dat het met de Statuten streed, de zorgen van het Verbond ook tot de Opera uit te strekken. De Voorzitter betoogde toen, onder instemming van alle andere Afdeelingen, dat de Opera wel degelijk een onderdeel is van het Tooneel en men besloot toen te trachten tot de gewenschte samenwerking met de besturen van instellingen voor muzikale opleiding te geraken.

Op de Algemeene Vergadering van 1888 bleek, dat het Hoofdbestuur zich gewend had tot het bestuur der Amsterdamsche Afdeeling van de Maatschappij tot bevordering der Toonkunst met het voorstel: 1°. gemeenschappelijk een tooneelklasse tot opleiding van Hollandsche Opera-zangers op te richten; 2°. mocht dit voorstel in beginsel instemming vinden, aan den Directeur van het Conservatorium op te dragen gemeenschappelijk met den Directeur van de Tooneelschool een plan te ontwerpen ter verwezenlijking van het denkbeeld; 3°. tevens, evenals het Tooneelverbond, bij de oproeping van leerlingen, die den nieuwen cursus zullen bijwonen, op deze zaak de aandacht te vestigen.

Dit voorstel werd door het Bestuur van het Conservatorium aangenomen en later werd den beiden directeuren opgedragen de zaak volledig te regelen.

Als gevolg hunner bemoeiingen werd, te beginnen met den cursus 1890/91, aan het Conservatorium de Dramatische Zangklasse opgericht, welke onder leiding kwam te staan van den heer Joh. Messchaert. Bij het toelatings-examen voor deze Zangklasse was de Directeur der Tooneelschool tegenwoordig. Er werd toen onder anderen bepaald, dat leerlingen, die aan het examen voldaan hadden aan de Tooneelschool de lessen zouden volgen in Costuumkunde, Uitspraak en Stemvorming (voor zoover dit noodig mocht blijken) en in Plastische oefeningen.

In den loopenden cursus worden de lessen in Costuumkunde niet meer door de leerlingen van het Conservatorium bijgewoond, wèl die in Costumeerkunde, Hoogere Mimiek en Teekenen. Het gewone schoolgeld voor enkele lessen wordt door de leerlingen betaald; daar tegenover staat, dat de lesuren in bovenstaande vakken vermeerderd zijn, waardoor het salaris der leeraren ook verhoogd is.

De namen der leerlingen van dezen en den vorigen cursus vindt men in ons eerste nummer pag. 5².

(De verslagen der Vergaderingen, in welke de opleiding van operazangers ter sprake kwam vindt men in Het Tooneel, XVI^{de} Jg. pg. 147, 164 v., XVII^{de} Jg. pg. 178.)

BOEKAANKONDIGING.

Eene boekaankondiging, die den titel van het boek zelfs niet noemt!

Wij ontvingen van den uitgever J. L. Kouwenaar een uit het Fransch vertaald tooneelstukje ter beoordeeling, met de mededeeling, dat het werkje eerst verkrijgbaar zal gesteld worden, wanneer de pers haar oordeel en haar steun zal hebben gegeven. Tot ons leedwezen zou ons oordeel dit stukje niet steunen, integendeel; wij geven er dus de voorkeur aan er het stilzwijgen over te bewaren.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53.

Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 4.

1 DECEMBER 1891.

XXIe JAARGANG.

INHOUD: Officiël Gedeelte: Circulaire aan de Afdelingsbesturen. — Staat van het N. T. V. — Vergelijkend Overzicht. — Bijdrage van de Tooneelschool.

Niet Officiël Gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. — Ingezonden: Tooneelcritici. — Het Tooneel in Amerika. — Boekaankondiging. — Raad v. Bijstand der Maatschappij Apollo. — Correspondentie.

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

HOOFDBESTUUR.

AMSTERDAM, 22 November 1891.

*Aan de Afdelingsbesturen van het
Nederlandsch Tooneelverbond.*

Mijne Heeren.

De dagbladen hebben ook U het droevig bericht overgebracht, dat de Amsterdamsche Gemeenteraad, bij het vaststellen der begrooting voor 1892, het subsidie aan de *Tooneelschool*, groot f 2000.—, dat 11 jaren lang door den Raad was toegestaan, heeft afgestemd.

Het Hoofdbestuur ziet zich door het wegvallen van dien financiëlen steun in niet geringe verlegenheid gebracht, daar bij de begrooting der *Tooneelschool* over het dienstjaar 1891/92 op die bijdrage der stad Amsterdam was gerekend, en de school dus reeds gedurende den loopenden cursus op f 1000 minder dan aanvankelijk geraamd was zal kunnen rekenen.

Die ontbrekende gelden uit de kas van het Tooneelverbond bij te passen is onmogelijk. De rekening van 1890/91 sluit met een nadeelig saldo van ongeveer f 1600; gij zult U herinneren, dat bij het vaststellen der laatste begrooting op dit tekort was gerekend.

Reeds is van vele zijden, zoowel in het openbaar als in besloten kring, de verwachting uitgesproken, dat het votum van den Amsterdamschen Gemeenteraad geen afbreuk moge doen aan de *Tooneelschool* en het voortbestaan dier inrichting niet in de waagschaal moge stellen.

Het Hoofdbestuur deelt in die verwachting en acht zich in de allereerste plaats geroepen er toe mede te werken, dat dit vertrouwen niet beschaamd worde.

Tweeërlei plicht ziet het zich opgelegd:

Het moet zorgen dat, zoowel door het aanbrenge van doelmatige bezuinigingen als door het versterken van den steun, dien de *Tooneelschool* van elders ondervindt, het voortbestaan dier inrichting verzekerd worde.

En het moet trachten zoo spoedig mogelijk in het gemis der thans ontbrekende f 1000.— te voorzien.

Daarom, terwijl het Hoofdbestuur zich voorneemt om bij de a.s. Algemeene Vergadering bepaalde plannen aanhangig te maken, meent het reeds dadelijk uwe krachtige medewerking te mogen inroepen om de inkomsten der *Tooneelschool* te vermeerderen.

Terwijl het Hoofdbestuur U geheel vrij wenscht te laten in de keuze der middelen die gij zult meenen te moeten aanwenden om tot het gewenschte doel te geraken, meent het toch uwe bijzondere aandacht, behalve op het gewone middel (aanwerving van nieuwe leden van het Tooneelverbond), te mogen vestigen op een plan dat onlangs in de Amsterdamsche Afdeeling is ter sprake gebracht en aldaar waarschijnlijk tot uitvoering zal komen: het verkrijgen van afzonderlijke jaarlijksche giften, uitsluitend bestemd voor de Tooneelschool.

Daar de zaak eenigen spoed vereischt, zoo verzoekt het Hoofdbestuur U om vóór 31 December a.s. aan den Secretaris kennis te willen geven van de resultaten uwer bemoeiingen in het belang der Tooneelschool.

Afzonderlijke bijdragen en giften kunnen rechtstreeks gezonden worden aan den Penningmeester, den Heer JEAN BROWNE (te Rotterdam, Wijnhaven 15).

NAMENS HET HOOFDBESTUUR VAN HET
NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND:

A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter.*
C. I. VINKESTEYN, *Secretaris.*

Staat van het Nederlandsch Tooneelverbond
OP 15 NOVEMBER 1891.

Eereleden van het Verbond.

Mr. J. N. van Hall en Mevr. M. E. A. Waller—Schill.

Hoofdbestuur.

	Jaar van aftreding.
Prof. Dr. A. G. van Hamel (Groningen), <i>Voorzitter</i>	1892.
Marcellus Emants ('s Gravenhage), <i>Ondervoorzitter</i>	1892.
Dr. C. I. Vinkesteyn (Amsterdam), <i>Secretaris</i>	1893.
Jean Browne (Rotterdam), <i>Penningmeester</i>	1894.
Dan. de Lange (Amsterdam).	1894.
M. B. Mendes da Costa (Amsterdam)	1892.
L. J. Plemp van Duiveland (Leiden).	1893.
J. A. Heuff (Tiel)	1894.
Dr. F. L. Abresch (Amsterdam)	1893

AFDEELING AMSTERDAM.

610 Leden.

Prof. Mr. G. A. van Hamel, *Voorzitter.*
B. L. Gompertz, *Ondervoorzitter.*
H. K. Westendorp, *Secretaris.*
W. A. van der Mandere, *Penningmeester.*
A. Fentener van Vlissingen.
C. F. van der Horst.
Jules L. N. de Gijsselaar.

AFDEELING ROTTERDAM.

515 Leden.

F. Ebeling, *Voorzitter.*
Dr. G. Pekelharing, *Secretaris.*
J. J. Havelaar J. E.zn., *Penningmeester.*
Jean Browne.
L. J. Jacobson.

AFDEELING DEN HAAG.

278 Leden.

M. Hymans van Wadenoyen, *Voorzitter.*
D. F. van Heijst, *Ondervoorzitter.*
J. C. van den Tol, *Secretaris.*
Mr. H. W. F. Struben, *Penningmeester.*
Mr. F. H. der Kinderen.
Mr. F. W. J. G. Snijder van Wissenkerke.
P. A. Haaxman Jr.

AFDEELING LEIDEN.

(Studentenafdeeling).

± 280 Leden.

A. C. Maas Geesteranus, *President.*
J. Schoemaker, *Secretaris.*
J. M. C. Mouton, *Penningmeester.*
P. Driebeek, *Vice-Secretaris.*
J. P. van Limburg Stirum, *Vice-Penningmeester.*
J. Salomonson Lzn., *Commissarissen.*
F. C. D. Buddingh, }

AFDEELING UTRECHT.

58 Leden.

Dr. L. G. Morell, *Voorzitter.*
Mr. W. G. F. A. van Sorgen, *Secretaris-Penningmeester.*
J. C. van Eelde.
Prof. H. E. Moltzer.
F. L. A. Roeloffs Valk.

AFDEELING DORDRECHT.

50 Leden.

C. J. J. Verbraeck van Nieuw-Beijerland, *Voorzitter.*
P. J. de Kanter, *Secretaris.*
D. Crena de Jongh, *Penningmeester.*
Dr. H. J. Kiewiet de Jonge.
Mr. D. van Tienen Jansse.

AFDEELING DELFT.

46 Leden.

J. Post van den Burg, *Voorzitter.*
G. J. van de Well, *Ondervoorzitter.*
., *Secretaris*
J. M. Fürstner, *Penningmeester.*
I. A. Kalf, *2e Secretaris.*

AFDEELING GRONINGEN.

38 Leden.

Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, *Voorzitter.*
Prof. Dr. A. G. van Hamel, *Vice-Voorzitter.*
Jhr. Mr. D. R. de Marees van Swinderen, *Secretaris.*
., *Penningmeester.*
Prof. Mr. N. K. F. Land.
Mr. B. ten Bruggen Cate.

AFDEELING MIDDELBURG

32 Leden en 1 Donateur.

Jhr. Mr. W. H. Snouck Hurgronje, *Voorzitter.*
Joh. L. van der Pauwert, *Secretaris.*
F. M. Wiebaut, *Penningmeester.*

AFDEELING HARLINGEN.

27 Leden.

J. Hannema, *Voorzitter.*
Mr. A. H. van Kleffens, *Secretaris-Penningmeester.*

AFDEELING TIEL.

22 Leden.

J. A. Heuff, *Voorzitter.*
J. L. van Lidth de Jeude, *Secretaris-Penningmeester.*

AFDEELING HAARLEM.

19 Leden.

J. H. Krelage, *Voorzitter.*
Mr. Th. de Haan Hugenholtz, *Secretaris.*
M. N. Beets, *Penningmeester.*
P. J. L. Huet.
H. T. Waller.

AFDEELING 'S-HERTOGENBOSCH.

10 Leden.

Mr. J. F. Boelens, *Voorzitter.*
Mr. P. W. Boll, *Secretaris-Penningmeester.*
J. N. Houba.

AFDEELING GENT.

8 Leden.

Jhr. De Maere Lionnander, Voorzitter.

B. Block, Secretaris-Schatbewaarder.

Julius Vuylsteke.

Paul Frédéricq.

Aantal Algemeene Leden 32.

Gedelegeerden der Afdeelingen

bij de Vergaderingen der Commissie van Beheer en

Toezicht over de Tooneelschool.

Leiden, L. J. Plemp van Duiveland.

Utrecht, Mr. W. G. F. A. van Sorgen.

Delft, J. M. Fürstner.

Dordrecht, Dr. H. J. Kiewiet de Jonge.

Haarlem, J. H. Krelage. (Mr. Th. de Haan Hugenholtz, plaatsvervanger).

Gent, B. Block.

VERGELIJKEND OVERZICHT

VAN DEN

Staat van het Nederlandsch Tooneelverbond

gedurende de jaren	1889	1890	1891
Amsterdam	641	665	610
Rotterdam	518	503	515
den Haag	268	244	278
Leiden	300	279	± 280
Utrecht	67	61	58
Dordrecht	43	44	50
Delft	50	50	46
Groningen	49	48	48
Middelburg	—	27	32
Harlingen	—	27	27
Tiel	15	24	22
Haarlem	22	21	19
's Hertogenbosch	14	12	10
Gent	8	8	8
Algemeene Leden	—	29	32
Totaal	± 2078	2042	± 2031

Bij de berekening van het totaal is aangenomen, dat de afdeelingen Middelburg en Harlingen in 1889 ieder 27 leden telden en dat het aantal Algemeene leden in dat jaar 29 bedroeg; het aantal leden der Afdeeling Leiden is niet met volle zekerheid op te geven, het wordt geschat op 280. Het totaalcijfer der leden vermindert dus; vooral de Afdeeling Amsterdam is in ledental achteruitgegaan, den Haag heeft dit jaar een mooien sprong vooruit gedaan.

Bijdragen aan de Tooneelschool.

Ontvangen door bemiddeling van den Heer Prof. Dr. A. G. van Hamel, twee giften te samen groot f 150.—; door bemiddeling van den Heer Mr. J. N. van Hall, een jaarlijksche bijdrage van f 5.—.

Dank aan de gevers; moge hun voorbeeld door velen gevolgd worden.

De Algemeene Penningmeester,
JEAN BROWNE.

November 1891.

Rotterdam, Wijnhaven 15.

Niet Officiëel Gedeelte.

UIT DE AMSTELSTAD.

Aangekondigd — uitgesteld; weer aangekondigd en op den dag dat ik het wilde gaan zien, weer vervangen door een ander stuk, ja het heeft mij moeite gekost een opvoering van *het Tweede Gezicht* bij te wonen. En nu staat een ander stuk alweer op het affiche en *het Tweede Gezicht* zal wel voor goed in de doos zijn. Bij de laatste voorstelling daalde het scherm na het vierde bedrijf onder een omineuse stilte.

De acteurs van het Nederlandsch Tooneel hebben hun best gedaan, aan hen heeft het niet gelegen, dat *het Tweede Gezicht* de reeks échecs, die de Koninklijke Vereeniging in dit jaar lijdt weer met een is komen vermeerderen. De inhoud van het stuk is echter reeds tamelijk onbeduidend en de stof is bovendien niet op de voordeeligste wijze behandeld.

Graaf Balduin von Mengers, sinds lang weduwnaar, heeft zijn eenige dochter Kitty naar kostschool gestuurd en leeft geheel en jeune homme. Een zijner hartstochten is het spel; reeds meer dan eens hebben zijne verliezen aan de groene tafel hem genoodzaakt zijne weelderige levenswijze voor eene meer eenvoudige te verwisselen en bij het begin van het stuk is hij weer geheel aan lager wal. Er zit niets anders voor hem op, dan zijn paarden en rijtuigen te verkoopen en zijn huis met meubelen, kunstvoorwerpen en antiquiteiten over te doen aan een rijkgeworden stoommolenaar, »die pas in een naamlooze vennootschap is veranderd.» (Dit is ongeveer het type der aardigheden, die in dit stuk voorkomen). De arme graaf had gehoopt een proces te winnen, dat hij met de weduwe van zijn oudsten broeder voerde over de erfenis van haren man, maar dit is hem tegengevallen en zoo staat hij dan juist op het punt zijn huis te verlaten, als zijne dochter Kitty onverwacht thuis komt van kostschool en verklaart niet van zins te zijn ooit weer daarheen terug te keeren. Waar moet Graaf Balduin heen met zijn jonge levenslustige dochter? Zijne schoonzuster, met wie hij na zijn ongelukkig proces op voet van oorlog staat, biedt hem aan zijne dochter bij zich aan huis te nemen. Maar zij doet meer. Zij heeft tegen hem geprocedeerd, omdat hij het testament van haren man heeft aangevallen, hem geven, wat zij meent, dat hem in billijkheid toekomt, dat wil zij gaarne. Eerst wijst Graaf Balduin dit geschenk met hoogheid terug maar wanneer eenmaal besloten is, dat zijne dochter bij gravin Mengers zal gaan inwonen, overweegt hij, dat het toch onaardig zou zijn de vriendelijkheid zijner schoonzuster met zulk eene hardnekkige weigering te beantwoorden en gaat hij dapper aan het chèques-schrijven.

Ziedaar de eerste helft van het stuk, de tweede heeft met de eerste weinig te maken.

De verhouding van Graaf Mengers met zijne schoonzuster is voortdurend beter geworden, zoo zelfs, dat hij er over denkt haar ten huwelijk te vragen. De gravin denkt niet aan hem, maar zooveel te meer aan den advocaat van haar broeder, Otto Drontheim, dien zij vóór haar huwelijk wel bij haren man ontmoet heeft. Gravin Mengers toch is eene juffrouw Koch en was eens gezelschapsjuffrouw bij den oudsten graaf Mengers. Op Otto heeft zij reeds toen een gunstigen indruk gemaakt, hij meent echter, dat zij graaf Mengers getrouwd heeft om gravin en rijk te worden en wil nu niets meer van haar weten, ook al moet hij zichzelf bekennen, dat hij haar liefheeft. Zij verklaart hem echter hoe zij er toe gekomen is met den ouden graaf te trouwen en de reden, daarvoor is nobel genoeg om Otto te doen inzien, dat hij zich schromelijk vergist heeft en dat zij zijne liefde ten volle waardig is. Deze beide zullen dus een paar worden en Kitty trouwt met een jongmensch, dien wij van tijd tot tijd eens hebben zien binnenkomen en omtrent wien wij ons geen juist oordeel hebben kunnen vormen.

Uit dit lange verhaal kan men den inhoud van het stuk eenigszins leeren kennen: het geheel te resumeeren zou vele bladzijden van dit tijdschrift kosten. Het stuk is in de eerste plaats zeer gerekt; reeds in het eerste bedrijf worden wij onthaald op de voorlezing van processtukken en op een gesprek over hooger en lageren adel, en als wij daarmede op de hoogte van den toestand zijn gebracht gaat de handeling langzaam, zeer langzaam verder met allerlei kleine incidenten, waarvan sommige akelig gezocht zijn. Zoo moet er b.v. eene lade worden opengebroken; Kitty en haar vader zijn hiermede druk bezig, wanneer

de bovengenoemde jonge man, Hans von Maltitz, plotseling binnenkomt. Het jonge meisje blijft op de knieën voor de kast liggen; von Maltitz moet meehelpen en komt aan den anderen kant van de kast op de knieën te liggen en zoo maken deze twee kennis. In het laatste bedrijf hoort gravin von Mengers achter een kamerscherm een lang gesprek aan van Otto met Kitty, waarin Otto vertelt, dat hij weggaat, omdat hij de gravin lief heeft en meent, dat hij niet door haar bemind wordt!

Zooals ik reeds zeide, de acteurs deden hun best; de heer Tourniaire was een goede Graaf Mengers, hij beproefde de geestigheidjes van Blumenthal zooveel mogelijk effect te doen maken. Mevr. Pauwels speelde zeer beschaafd en waardig de rol van de gravin; het onmogelijke verhaal, waarin zij verklaart, waarom zij met Graaf Mengers gehuwd is, deed zij zoo goed als het kon gedaan worden, al bleef de »schuld», die zij tegenover haar man had zeer duister.

Mevrouw Holtrop speelde eene rol geheel buiten haar emploi, die van het vroolijke jonge meisje, een echte ingénue-rol. Ik geloof gaarne, dat Mevr. Holtrop zich ingespans heeft van Kitty een aardig jong ding te maken, dat zij er in geslaagd is durf ik niet beweren. Vooral hare stem maakt, dat deze soort rollen buiten haar emploi vallen, er was iets gewilds in hare luchthartigheid, dat wij vroeger bij Mevr. Rössing b.v. nooit ontdekten. Mevr. Holtrop had voor hare toiletten niet zoo goed gezorgd als Mevr. Pauwels.

Ik weet niet wat ik van den heer Verenet zeggen moet; ik vond hem eerlijk gezegd vervelend. Is het dat de heer Verenet te veel tracht iets typisch aan personen te geven, die geen bijzonder type hebben? Het zou kunnen zijn, dat deze acteur daarom beter slaagt in meer karakteristieke en grime-rollen.

Aan de decoratie van het tooneel, dat tweemaal een salon voorstelde was veel zorg besteed; de groene paneelen van de deuren in den eersten salon waren echter zeer leelijk.

Vraagt men nu, waarom dit stuk *het Tweede Gezicht* heet, dan antwoord ik, dat ons iets is gezegd over twee wijzen, waarop men menschen en zaken kan bezien, maar dat is ook alles wat ik er van te weten ben gekomen.

De groote gebeurtenis van de laatste veertien dagen is de voorstelling van *Ma Cousine* van Meilhac, waaraan de dames Théo en Kolb (op eene Tournée Simon) medewerkten. Weder was het publiek opgekomen, dat wij bij de voorstellingen van Judic zagen en weder doen wij de vraag, waarom komt men wel wanneer luchtige Fransche stukken door Franschen gespeeld worden en gaat men niet naar goede Hollandsche voorstellingen? Dat die er niet zijn, is eenvoudig niet waar. In dezelfde week, waarin *Ma Cousine* werd gegeven, speelden de Rotterdammers *Vorstenschool*; toen was er wel een groot publiek, maar niet het publiek van verleden Dinsdag. En als het Nederlandsch Tooneel een goed stuk speelt, komen deze toeschouwers dan ook?

Dat trouwens de voorstelling van *Ma Cousine* zoo goed was betwist ik; sommige critici schijnen de eischen, die zij aan onze acteurs stellen, plotseling te vergeten, wanneer zij Franschen te beoordeelen hebben. Dat men zich bij een voorstelling geamuseerd heeft, is geen bewijs dat het stuk goed gespeeld werd, een criticus vallen door een lach zijn wapens niet uit de hand. M. i. is aan *Ma Cousine* bij deze voorstelling geen recht gedaan. Dit uit den tekst bewijzen kan ik niet: het stuk is, zoo deelt men mij tenminste mede, niet in druk verschenen. Daardoor kan ik het alleen kennen uit de résumés en kritieken in Fransche bladen na de opvoering te Parijs er van gegeven en van de voorstelling door Mme Théo. Ik lees in den vorigen jaargang van »Het Tooneel», pag. 27, waar men den inhoud van *Ma Cousine* in vijf regels vindt weergegeven, dat Lemaître het stuk genoemd heeft »une des plus caractéristiques de nos

moeurs (j'entends chez les classes oisives), que j'ai vue depuis longtemps; tout imprégnée du plus pur nihilisme moral et avec cela, je ne sais comment, plus gaie, plus légère, plus aimable et même plus pénétrée d'indulgente douceur que je ne saurais dire,» en in de »Annales du Théâtre et de la Musique» schrijven Noël en Stoullig: »On parle de naturalisme: le voilà, le vrai naturalisme, gai et charmant celui-là, prenant sur le vif les types que nous coudoyons tout les jours, et les rendant à souhait pour notre plaisir à tous. Qu'y a-t-il de plus vrais, de plus vivants, de plus »vécus» que les personnages de *Ma Cousine*? Nous les avons tous vus; nous les revoyons, peut-être un peu plus spirituels qu'ils ne sont en réalité, mais si frappants de vérité!»

»Frappants de vérité!» Waren de heeren Barral en Herbert soms »frappants de vérité»? Was de eerste een Parijsch »clubman», die met zijn wandelstok zwaaiende en clowns-geluiden uitstootende meneer? En baron d'Arney la Hutte was, zoo mogelijk nog erger; dāt »le beau Raoul», »la coqueluche de ces dames», de man, van wien heel Parijs weet »avec qui il est à ce moment», allons donc! Een man, wien men avances kan maken, zooals Mme Théo ze hem deed! Zonder tot Antoinisme te vervallen, kan ik gerust zeggen, dat de rol van den baron gespeeld is, zooals een operettenzanger haar zou spelen, met duidelijk makende bewegingen tegen het publiek, met knipoogjes, alsof de acteur ieder toch goed aan het verstand wilde brengen: Ziet u, dat ben ik nu; petits bleus zijn voor mij iets heel gewoons, ik krijg er zooveel, maar zoo een, neen kijkt u maar zelf, zoo een heb ik er nog nooit gekregen. Dat deze beide heeren hunne rollen zoo hebben opgevat moet eene oorzaak hebben, en deze is heel eenvoudig, dat Mme Théo nu eenmaal Mme Théo, d. w. z. een operettenzangeres en geene grande comédienne is. Théo heeft natuurlijk hare opvatting van het stuk en van haar eigen rol aan hare medespelers opgedrongen en nu was Mme Théo aardig, geestig, bevallig, alleramusantst, alles wat men wil, maar in hare rol was zij niet. Ook zij speelde voor het publiek, ook zij scheen te denken, dat de toeschouwers niet zouden begrijpen, dat zij op een denkbeeld was gekomen om Raoul te dwingen van haar af te zien, ook zij speelde over het voetlicht heen, als zong zij coupletten. Uit haar spel in de laatste acte bleek niet, dat zij eigenlijk met Raoul wat te ver gegaan is en dat het haar eenige moeite kost hem weer aan hare »nicht» terug te geven. Eén oogenblik, toen zij met haar zakdoek spelende, zich door Raoul liet naloopen, scheen het alsof zij iets hiervan wilde te kennen geven, maar daarbij bleef het ook. Nu moge het niet billijk zijn van iemand meer te vragen dan hij (of zij) geven kan, waarom speelt Mme Théo een stuk, wanneer het niet voor haar geschikt is? In de eerste acte, bijna voortdurend zeer gracieuus uitgestrekt op de chaise longue beviel Riquette mij het best. In deze moeilijke positie wist zij de noodige réserve te bewaren, hetgeen niet weinig wil zeggen. Ik ben overtuigd, dat door deze wijze van opvatten veel van het stuk verloren is gegaan: zoo b. v. de monologue, dien Champcourtier houdt, wanneer hij meent het bewijs gevonden te hebben van de ontrouw zijner vrouw; wie daarbij gevoeld heeft, dat de positie van den man »comique» en »nâvrant» tegelijkertijd was, wist vooruit, wat hij zou moeten gevoelen of heeft uit de woorden iets opgemaakt, wat de acteur er zelf niet inlegde.

Ma Cousine is door en door *genre parisien*, tot *genre cocotte* heeft deze voorstelling het gemaakt. Daarmede is nog niet gezegd, dat ik *Ma Cousine* een goed stuk vind. »Le plus pur nihilisme moral», daarvan is het doortrokken, zegt Lemaître, en het is eene vraag, die de aandacht verdient, of stukken, waarin dit nihilisme, dat misschien erger is dan een politiek nihilisme, zonder afkeuring, spelenderwijs, en in geestige, o zeer geestige woorden wordt behandeld, mogen worden goedgekeurd. Want al komen de beide

heeren in dit stuk er niet te best af, al wordt hun verdorvenheid aan het licht gebracht en gehekeld, dat is geene afkeuring als zulke toestanden verdienen. Ik voor mij verkies *Margot* boven *Ma Cousine*, n'en déplaise den grooten critici!

Onze oude kennis Mme Kolb had niet veel gelegenheid goed spel te toonen in *Ma Cousine*, maar zij scheen er ook niet naar te trachten. Een woord van lof verdient de »manicure», die vooral in het eerste bedrijf een uitstekend type te zien gaf.

Het spel in *l'Autographe*, dat als lever de rideau dienst deed, was mat en onbeduidend. Aan het slot der voorstelling zong Mme Théo een amoureuze liedje en droeg Marie Kolb een aardigen monologue voor; de uitvoering van beiden werd terecht luide toegejuicht.

Eindelijk wat nieuws over den te bouwen Stadsschouwburg! In eene vergadering van aandeelhouders is medegedeeld, dat de aanbesteding nog in dit jaar zal kunnen plaats hebben en dat men gelooft het gebouw in September 1893 gereed te zullen hebben. Over de plannen werden enkele inlichtingen gegeven: het voornaamste was, dat de zaal 1100 menschen zal kunnen bevatten, die ongeveer allen goed zullen zien; het tooneel en bijbehorende lokaliteiten zullen in één gedeelte van het gebouw komen, de zaal met vestiaires enz. in een ander gedeelte, terwijl tusschen beiden een brandmuur wordt opgetrokken en het tooneel met een ijzeren en een waterscherm van de zaal kan worden afgescheiden. De verlichting zal, behalve voor de groote kroon, electrisch zijn.

UIT DE MAASSTAD.

De Wijzen kwamen uit het Oosten, doch onze tooneel-directies zullen wijs, althans in het belang der kunst handelen met de producten onzer oostelijke bureu zooveel doenlijk te laten rusten. De eene proef mislukt na de andere en zelfs »Succes-stukken van Berlijn en Weenen» blijken treurige misbaksels te zijn.

Walter Soltau (der Glueckstifter) van Hans Olden vraagt ditmaal onze aandacht. Tijdelijk uit de Transvaal in Europa, vindt hij zijn broeder Herman verliefd op Anna, de vrouw van Eichenberg, een nietswaardigen schijnheilige. Hij heeft groote verplichtingen aan dien broêr en reeds is in vage trekken het plan bij hem opgedoemd Herman en Anna te vereenigen, als hij, naar aanleiding van verachtelijke voorstellen door Eichenberg, met laatstgenoemde in twist geraakt en hem laaghartig in een park vermoordt. Hij keert terug naar Afrika's binnenland, een ander wordt in zijn plaats gegrepen en veroordeeld. Door een geheimzinnige macht gedreven, de plek der schanddaad weer te zien, komt Walter na drie jaar weer bij zijn broêr, die intusschen met Anna is getrouwd, zonder in deze verbintenis het gedroomde geluk gevonden te hebben: de moord heeft niemand heil gebracht. Tot bekentenis gedwongen door den oud-rechter Franzius, onthult hij ook zijn broeder en schoonzuster het geheim en na een kort afscheid van Elly, die hem bemint, maakt hij met een revolvershot een einde aan deze onverkwikkelijke historie. Een bedrijf vroeger zou het ons aangenamer zijn geweest en de kunst had er niets bij verloren.

Ongeveer hetzelfde onderwerp werd door Hector Malot in zijn romans *Crime* en *Conscience* behandeld en door een Rus, wiens naam ons ontgaan is. Bij hen gold het een jongeling, die zich door wijsgeerige beschouwingen trachtte diets te maken, dat de maatschappij en hijzelf er bij gebaat zouden zijn, als hij een rijken overbuur van kant maakte. Hij begaat den moord, doch wroeging en ellende zijn zijn straf. Ongeveer hetzelfde onderwerp dus, maar daar werd strijd geteekend, daar werden gemoedsaandoeningen geanalyseerd; hier zien wij slechts de grove feiten; zoo worden de motieven voor den moord geheel onvoldoende aange-

geven en hoort men eerst op het laatste oogenblik, dat Herman en Anna in hun huwelijk niet gelukkig zijn. Behalve van enkele bijfiguren, is de karakterteekening nevelachtig, de taal veelal alledaagsch, de gesprekken zijn gerekt en onbeduidend, de maar waartoe meer? De vlinder is de speld niet waard.

De vertaling kon ons wederom niet behagen, of wie heeft schuld aan zinnen als de volgende: »ver van haar ben ik gebroken» (tweede bedrijf) »daarvoor is mijn belangstelling niet groot genoeg om me zoo te laten martelen» (derde bedrijf)? En aan de vertaling van *Thiergarten* met *diergarde*?

De heer Henri de Vries speelde voor braven Hendrik, de heer Tartaud voor een jongmensch, dat al vroeg niet wilde deugen en later den moord pleegt. Is het wonder, dat vooral eerstgenoemde met dezen omruil weinig ingenomen scheen? Van den rechter Franzius had de heer D. Haspels een keurig type gemaakt; het gesprek met Walter in het derde bedrijf was een meesterstukje. Mevr. van Kerckhoven—Jonkers wist de onsamenhangende gedeelten van haar rol (Anna) kunstig aaneen te rijgen en had zeer goede oogenblikken.

Een vriendelijk verzoek aan mej. Alida Klein, niet speciaal naar aanleiding van haar Elly: spreek, indien gij kunt, iets duidelijker; wat ge zegt, zegt ge zoo machtig mooi—uw afscheid van Walter, die laatste, innige uitroep, was een oase in de woestijn—dat het zeer jammer is, dat er zooveel verloren gaat van hetgeen ge zegt. Ook den heer Tartaud zij deze welgemeende wenk in overweging gegeven; voor iemand, die niet geregeld onzen schouwburg bezoekt en daardoor minder aan de stemmen der spelers gewend is, zijn de voorstellingen dikwijls moeielijk te volgen. En zelfs oude komedie-rotten moeten duchtig hun ooren spitsen om alles te verstaan.

Als Max Eichenberg had de heer J. Haspels veel goeds, maar verschillende bekende gebaren en de heer Van Kerckhoven toonde in twee onbeduidende rolletjes, dat hij een baas is in het grimeeren.

* * *

Vóór het diner is een vrij amusant niemendalletje, dat dat mevr. van Eysden—Vink met veel animo werd gespeeld. Hoe de schrijfster echter de vrijmoedigheid heeft gehad het in te zenden, waar gevraagd werd: Een oorspronkelijk blijspel in één bedrijf, *kunnende dienen als lever de rideau* *), en nog werd gewaarschuwd: *Het stukje mag geen klucht zijn en er mogen evenmin charges als caricaturen in voorkomen* *), enz. is ons een raadsel. Indien de schrijfster meent, dat het vlot geschreven kluchtje een lever de rideau mag heeten, moet zij de juweeltjes van De Musset nog eens nalezen. Zijn wij wel ingelicht, dan heeft men *Vóór het diner* een vermelding, niet een bekroning waardig geacht, ook omdat aan de gestelde voorwaarden, gelijk hierboven aangegeven, niet werd voldaan. Zoo is, naar mij meenen, de mededeeling in de vorige aflevering van dit tijdschrift op te vatten. Doch hoe men het kind ook doopen wil, het stukje heeft doen lachen en gaarne roepen wij de schrijfster een tot weerziens toe; lang zullen wij niet behoeven te wachten.

* * *

Gisteren had de première plaats van *De Rederyker*, blijspel van Willem van Zuijlen.

Men vraagt: hoe een scherpzinnig man

Zoo iets onnoozels maken kan?

Hij wil ons, in zichzelf, bewijzen, naar ik gis,

Dat waarlijk niets onmooglijk is,

zegt De Génestet. De een houdt van peper, de ander van mosterd, een derde van noot of foelie; deze auteur nu heeft een soort vivisectie op het publiek willen houden door te probeeren, hoe het een kostje verteert, waaruit zorgvuldig alle sporen van zout geweerd zijn. De proef is

*) Wij cursiveeren.

gunstig afgeloopen; het publiek heeft lobbesachtig goedig gelachen en de kritiek kan zwijgen. Het stuk valt buiten haar terrein en kwaad zal het niet uitrichten.

Grapjes als *Een lastig Dienstmeisje* moet men niet in Holland laten spelen; onze dienstmeisjes zijn nog zoo lastig niet.

27 November 1891.

JEAN VALJEAN.

UIT HET BUITENLAND.

Te Parijs op den hoek van den Boulevard Haussmann en de Avenue de Messine staat een mooi bronzen standbeeld van Shakespeare, aan de stad Parijs geschonken door een Engelschman. Is het standbeeld dus niet met Fransch geld opgericht, de plaats ervoor is door den gemeenteraad van Parijs afgestaan en dit betekent wel iets wanneer men bedenkt, dat bij de tegenwoordig in Frankrijk heerschende Statuomanie de plaatsen geschikt om standbeelden te zetten wel eens schaarsch konden worden. Of Shakespeare dan te Parijs werkelijk zoo op prijs gesteld wordt? Ik geloof, dat men zich vergissen zou, wanneer men dit meende. Een Duitsch criticus schreef onlangs: Niet ieder Franschman heeft den moed met Albert Wolff Shakespeare een »goujat» te noemen, maar bijna allen denken er evenzoo over. Het is waar, *Hamlet* staat op het repertoire van het Théâtre français en het publiek stroomt toe, als het stuk gespeeld wordt; de wijze waarop Mounet-Sully Hamlet speelt, is dan ook zoo bijzonder, die slanke, fijne figuur in het zwart (*deze* Hamlet is zeker niet dik), die nu over het tooneel springt, zichzelf en anderen zoo bitter uitlachende, dan in de diepste melancholie voor zich staart, is zoo iets merkwaardigs, dat *Hamlet* te Parijs zeker volle zalen zal trekken, zoolang Mounet-Sully de titelrol speelt. Maar daarmee wordt Shakespeare nog niet geëerd; op het programma (het ligt voor mij) wordt *Hamlet* genoemd: Drame en vers, en 5 actes et 12 tableaux, d'Alexandre Dumas et de M. Paul Meurice. De naam van den dichter is geheel verdwenen en dat nog wel niettegenstaande de bewerking het oorspronkelijke vrij wel getrouw is gebleven. En is Mounet-Sully eenmaal dood of wel verlaat hij het Théâtre français (onlangs was daarvan sprake) dan zal *Hamlet* wel in de doos worden gedaan.

En de andere stukken van Shakespeare? *Macbeth* is gemaakt tot een *Lady Macbeth*, d. w. z. Sarah Bernhardt, de *Songe d'une nuit d'été* heeft niettegenstaande de prachtige montering niet veel succes gehad, *Roméo et Juliette* en *Shylock* evenmin (zie daarover onzen vorigen jaargang pag. 26 en 76); van andere stukken herinner ik mij niet, dat er in de laatste jaren voorstellingen geweest zijn. En nu heeft Paul Delair uitgevonden *The Taming of the Shrew*, onlangs door Daly's troep uit New-York in het oorspronkelijk te Parijs gegeven en met verbazing door de Parijzenaars aangestaard, om te werken in *la Mégère apprivoisée*, comédie en 4 actes. Waarom juist dit stuk van Shakespeare aan de beurt moest komen om in Frankrijk gespeeld te worden is een raadsel. Om een bepaalden acteur was het niet te doen, wij zullen terstond zien hoe de rol van Petruccio gespeeld werd. Van Shakespeare's stuk bleef ongeveer niets over, de bewerker heeft niet alleen gekort, ook bijgevoegd waar hij het noodig vond; Shakespeare aan de Parijzenaars te leeren kennen was dus evenmin de bedoeling. Stapfer had over het oorspronkelijke reeds het oordeel uitgesproken, toen hij het noemde »la plus invraisemblable des farces par ses exagérations, ses excentricités, par l'absence totale de la notion des droits, des travaux, des douleurs et de la dignité de la femme.»

Petruccio is gespeeld door Coquelin. Hiermede is reeds gezegd, dat men zich dezen Petruccio niet heeft voor te stellen als een groote, kranige kerel, die eene vrouw als Catharina meester wordt door een zekere natuurlijke geestigheid en eenige galanterie, maar vooral doordat zijn mooie, flinke figuur haar imponeert. Coquelin heeft de rol geheel

veranderd en haar gespeeld met groote levendigheid en vlugheid, hij heeft het geheele stuk vervuld van zijn ruwe dwaasheid, waarin hij alles meesleepte. C'est un bourgeois si gai! schrijft Jules Lemaître. Onder de régie van Febvre is het stuk prachtig gemonteerd en gearrangeerd; de tooneelen waren menigmaal bijzonder schilderachtig. Met dat alles zeggen de critici nog, dat het een stuk is »poussée à l'extrême brutalité dans un goût purement anglo-saxon».

De Parijsche correspondent van de Frankfurter Zeitung schrijft intusschen, dat het stuk als tooneelcuriositeit zelfs in Parijs niet opvoerbaar is; volgens hem was Catharina (Mlle Marly), die door Sarcey vooral zeer geprezen wordt, een onopgevoed, lastig kostschoolmeisje en had Petruccio zijne ervaring van de vrouwen opgedaan op de boulevards!

Meilhac heeft weer (ditmaal met de Saint-Albin) een stuk geschreven, dat in het Palais-Royal opgevoerd en goed ontvangen is, ook al staat het niet gelijk met *la Boule* of *Margot*. In *Monsieur l'Abbé* hebben de schrijvers een geestelijke op het tooneel gebracht, die noch een huichelaar noch een heilige is, en die in allerlei vreemde omstandigheden komt zonder ooit ridicuul te worden; men lacht voortdurend om den dwazen toestand, niet om den goeden abbé zelf.

Nog verdient vermelding dat weer eene voorstelling van Chineseesche schimmen (geperfectioneerde!) heeft plaats gehad in den Chat Noir. Daar worden de stukken door de auteurs, waaronder vele jonge menschen met talent, voorgelezen, terwijl de handeling op het doek soms met zeer mooie licht-effecten vertoond wordt. Vooral een der stukken, getiteld *Ailleurs*, dat eene satire is op de tegenwoordige litteratuur en waarvan de schrijver christelijk-sociale neigingen vertoont, heeft veel opgang gemaakt.

Ingezonden.

TOONEEL-CRITICI.

Er staan tegenwoordig zonderlinge critici tegenover het Tooneel.

De een verklaart in 't openbaar eigenlijk geen zin voor het tooneel te hebben.

Een tweede beschouwt het meerendeel onzer tooneelspelers en speelsters als menschen, die van komediespelen een beroep of een vak maken, en die van hun kinderen, door hun de noodige opleiding in dat beroep niet te geven, »ambachtslieden» maken, »die hun vak niet verstaan».

Een derde beweerde, dat een Nederlandsch acteur een rol bedierf, omdat hij, criticus, eens in die rol een Duitsch acteur optreden zag, die zulk een mooie stem had.

En wat de stukken betreft, is het oordeel even zonderling.

De een wil enkel wijsgeerige stukken zien, stukken, waarbij te denken valt, en hij vergeet geheel, dat de schouwburg er ook is en wezen moet om eene plaats van uitspanning te zijn voor het volk.

Dit laatste wordt eveneens voorbijgezien door den criticus, die met handen en voeten schermt tegen het *adapteeren* van stukken, dat is: het overbrengen van buitenlandsche stukken op Nederlandschen bodem. Hij vergeet daarbij, dat het niet voor alle schouwburgbezoekers even gemakkelijk is om zich te verplaatsen in eene vreemde omgeving; dat de indruk, door een tooneelwerk te weeg te brengen, verzwakt, wanneer de toehoorder gedurig stuit op hem vreemde namen, titels, gezegden, gewoonten. In plaats van zoo te ijveren tegen het *Nederlandsch maken* van tooneelstukken, zou ik het eer een geluk rekenen, wanneer in den regel aan buitenlandsche repertoires enkel die drama's en blijspelen ontleend werden, geschikt om op onzen bodem overgebracht te worden.

Gereedelijk stem ik toe dat deze bewerking oordeelkundig geschieden moet. Ook, dat geenszins alle stukken er zich toe leenen. Eindelijk bedoel ik hier vooral zulk tooneelwerk, dat men met recht *tijdelijk* noemen kan, omdat

het betrekking heeft tot het tijdperk, waarin wij leven en gebeurtenissen, dingen en zaken voorstelt, die in dat tijdperk thuis behooren.

Het spreekt van zelf dat men eenmaal klassiek geworden stukken niet meer zal gaan omwerken. *Hamlet*, *Tartuffe*, *Faust*, zal men, wanneer men ze poogt te vertolken, eerbiedig in hun omgeving laten. Maar stukken van Jones, Blumenthal, Jules Lemaître, staan niet zoo hoog, of men mag ze, wanneer ze er zich toe leenen, gerust in een Nederlandsch gewaad steken. Daardoor zal men waarlijk de kunst niet beleedigen, maar integendeel ons schouwburg-repertoire verrijken.

Zij, die het *adapteeren* zoo verschrikkelijk vinden, schijnen te vergeten, dat het overal plaats heeft. Zoo maakte nog niet lang geleden in Petersburg grooten opgang een stuk van Von Vizine, waarin geweven was een tooneel uit Voltaire's *Jeannot et Collin*, op de Russische maatschappij toegepast.

Zoo lazen wij in een artikel van T. Johnson, dat de schouwburg in Engeland »ne vit que par des adaptations ou des traductions,» aan de Franschen ontleend. Onder anderen werd *Our boys*, een stuk dat vier jaren lang stand hield, getrokken uit »une pièce française accommodée au goût anglais». In een ander artikel wordt een stuk geprezen, dat gedurende een gansch seizoen in het *Garrick-theatre* gespeeld werd, en dat wederom was »une adaptation d'une pièce française. Sans cette annonce on aurait cru que c'était une oeuvre anglaise, tant la donnée et tous les détails en sont bien anglais.»

En er wordt nog bijgevoegd, en dit beaam ik ten volle: »Waarschijnlijk zou het voldoende zijn om de locale kleur te wijzigen, teneinde het stuk te kunnen doen spelen in elke beschaafde streek, waar ook, omdat het onderwerp echt menselijk is.»¹⁾

Men ziet dus dat er nog wel meer in de wereld zijn, die zich niet schamen over iets; wat een onzer tooneelcritici als sterke bourgogne naar het hoofd vliegt.

Wat betreft het te weinig voorbereid op de planken komen van kinderen van tooneelartisten, daarmede kan ook ik mij niet vereenigen. Maar ik moet toch erkennen, dat zij zich in den regel snel ontwikkelen. Zij nemen goed aan, gevoelen zich op het tooneel spoedig thuis, en natuurlijk ontbreekt het hun niet aan praktische wenken. Toch moet er echt kunstenaarsbloed inzitten, willen zij het ooit ver brengen in hun kunst.

Den Haag,
November 1891.

ARNOLD ISING.

¹⁾ *Bibliothèque Universelle et Revue Suisse. Chronique Anglaise, Septembre 1890*

HET TOONEEL IN AMERIKA.

(Zie vorig nummer).

De tooneelschrijfkunst staat in Amerika niet hoog; de oorspronkelijke stukken, die ik gezien heb, waren zonder uitzondering maakwerk. Nooit bemerkt men, dat een auteur een dramatischen toestand gevoeld heeft, elke scène staat afzonderlijk en eigenaardig is de zorg, die de schrijvers dragen voor afwisseling van vroolijkheid en ernst. Het doel is blijkbaar altijd het publiek te amuseeren of tenminste bezig te houden. Dit wordt bevestigd door het antwoord, dat de theater-directeur, over wien ik de vorige maal sprak, gaf op de vraag: welke stukken de meeste toeschouwers trekken? Frohman verklaarde, dat de stukken in de eerste plaats streng zedelijk moeten zijn. »Amerikaansche moeders en dochters gaan geen onzedelijke of dubbelzinnige stukken zien en wanneer wij dergelijke stukken niet kunnen omwerken, moeten wij ze weigeren. Indien dit bij ons anders is, dan in Frankrijk of Engeland, dan moet dit in de eerste plaats worden toegeschreven aan het verschillend publiek. Ons publiek werkt overdag en gaat

's avonds naar de comédie om bezig gehouden te worden met lieve, reine voorstellingen uit het dagelijksch leven en niet om treurige of sombere tooneelen te zien of sociale en moreele quaesties op te lossen. In het buitenland behooren de toeschouwers voornamelijk tot eene klasse van menschen, die niets uitvoeren en in liet theater stof voor overdenking komen zoeken. Vandaar de populariteit van Ibsen en zijn verwrongen, abnormale voorstellingen uit het menschelijk leven. Het zien van wat goed en edel is heeft een beteren invloed op den mensch dan voorstellingen van het gemeene en onware, waarvan hij weet, dat hij het moet nalaten.»

Ik vermoed, dat velen in Amerika het met Frohman eens zijn; de stukken die ik zag, pleiten voor dit vermoeden. Fransche stukken worden veel gespeeld maar na zorgvuldige omwerking, waarbij elke onkiesheid verdwijnt en soms de geestigheid ook. Niemand zou zich hebben kunnen ergeren aan den inhoud van *Lend me your wife*, een omgewerkte Fransche farce, die tot een vrij saai vergissing-stuk was geworden maar zeer levendig gespeeld werd; ik hoorde, dat de titel echter wel aanstoot heeft gegeven!

Oorspronkelijke stukken zijn, zoo als ik reeds zeide, meestal een mengelmoes van »fun and sentiment.» De »fun» is gewoonlijk beter dan het »sentiment»; in de sentimenteële scènes ontbreekt natuurlijk een accompagnement van het orkest en sourdine niet. Eigenaardig is de naam »Comedy-drama», dien zooveel Amerikaansche stukken dragen. Een groot succes wordt tegenwoordig behaald door stukken, die spelen in den burgeroorlog tusschen Noord en Zuid, b.v. door *Shenandoah!* von Bronson Howard. Twee verliefde paartjes; van het eene behoort hij tot de Zuidelijken en zij tot de Noordelijken, van het andere is hij een officier van de Geconfedereerden en is zij eene overtuigde Federaliste. Verwonding, zoeken bij nacht op het slagveld naar den geliefde, verpleging met opoffering van enz. — in het laatste bedrijf krijgen ze elkaar en de Iersche sergeant, die met den barschen maar goedigen kolonel het komische element vormt, trouwt met de keukenmeid van den kolonel en het publiek gilt van plezier en gaat naar huis onder de tonen van »The Star-spangled Banner.» Een ander soort stukken, dat grooten aftrek vindt, zijn die, welke op het land spelen, onder het eenvoudige, goede landvolk, dat altijd zingende werkt, en dat geheel en al ongestoord zou leven, als er niet een schurk was, die hypotheken heeft op alle boerderijen en bijvoorbeeld wil, dat een oude juffrouw haar hypotheek zal aflossen door met hem te trouwen, zoo'n schelm! Intrige nul, het paard van de oude juffer wint op de race, waarvan ik de vorige keer sprak, den eersten prijs, die groot genoeg is om de schuld te betalen en de oude juffrouw trouwt niet met den schurk, maar met een ander en verder trouwen er nog twee of drie paar en het paard komt op het tooneel en wordt omhelsd en toegejuicht. Dat zijn de stukken die twee of drie jaar iederen avond gespeeld worden.

En als nu Sarah Bernhardt komt, zal men vragen. Ja, *la Dame aux Camélias* is niet zoo geheel onschuldig, en *Tosca* ook niet, maar dan is het Fransch en men begrijpt het zoo precies niet en . . . Sarah Bernhardt moet men toch gezien hebben!

Niettegenstaande de voorkeur dus gegeven wordt aan streng zedelijke, lieve blijspelen, en idyllen, meenen de theater-directeuren toch, dat de Amerikaansche stukken het op den duur niet van buitenlandsche kunnen winnen. De reeds meer geciteerde »manager» verklaarde, dat er in Amerika niet zooveel aanleiding is om voor het tooneel te gaan werken, als in Europa. Menschen, die eene goede opvoeding hebben genoten en eenige energie bezitten, hebben te veel gelegenheid om een goede carrière te maken in den handel, de politiek of in allerlei betrekkingen, dan dat zij tooneelschrijvers zullen worden, ook al hebben zij daarvoor de eigenschappen. Deze reden voor het gemis aan

goede Amerikaansche stukken komt mij zeer gezocht voor en schijnt mij bepaald onjuist in een land, waar overigens met het schrijven van boeken (van *litteratuur* te spreken zou meestal wat al te flatteus zijn) werkelijk schatten verdiend worden.

Op de tooneelcritiek valt in Amerika niet hard te vertrouwen; de gewone couranten schrijven steeds wat hun het best te pas komt Meestal hebben zij eene geldige reden om iets voor te staan of goed te keuren, dikwijls zelfs eene geldelijke. Richting of overtuiging op het gebied van kunst zoekt men te vergeefs. Ook enkele vakbladen zijn niet veel beter; een is er te Chicago, dat iets hooger schijnt te staan dan de andere. In het algemeen is natuurlijk voor een land zoo jong als Amerika, waar de bevolking uit zoo verschillende bestanddeelen bestaat, niet aan te geven, welke kunstrichting de overheerschende is. Een aardig bewijs daarvan kreeg ik te New-York in een theater, waar Deutsche operetten werden gegeven. De schouwburg was eigenlijk meer een groote zaal, met rechte rijen stoelen aaneen, niet oplopende en een galerij. Grote glazen deuren aan eene zijde der zaal stonden open en gaven toegang tot een tuin, dicht bezet met tafeltjes en stóelen. In elke entr'acte stroomden de toeschouwers naar buiten, het orkest kwam in een muzikentje zitten, kellners met groote bladen vol bierglazen kwamen toelopen, en bij het zien van al die Duitsch sprekende en bierdrinkende menschen, zittende onder een dak van wilden wingerd en luisterende naar vroolijke Deutsche muziek kon men zich gemakkelijk verbeelden in het hart van het groote »Vaterland» te zijn. Het was heel aardig en gemüthlich en ik heb mij wel meer in Amerikaansche theaters geamuseerd, maar voorloopig geef ik den Europeanen op dit gebied nog de voorkeur en in vele opzichten mijnen landgenooten ook.

J. K.

BOEKAANKONDIGING.

De Heer L. Simons Mzn., den lezers van dit tijdschrift een goede bekende, heeft velen, onder anderen ook hun die nog niet lang over tooneelzaken schrijven en die vroeger niet altijd zoo toekeken, alsof zij over de dingen, die zij zagen, eene met redenen omkleede meening moesten geven, een grooten dienst bewezen, met de uitgave van »Besproken Plaatsen.» De auteur heeft in dezen bundel een aantal artikelen verzameld, die vroeger in de Haarlemmer Courant en andere bladen zijn verschenen. Hij heeft den tijd, waarin de stukken zijn geschreven, steeds aangegeven, zoodat men gemakkelijk kan nagaan naar aanleiding waarvan de artikelen ontstaan zijn en van verandering van meening over sommige zaken verklaring wordt gegeven.

Geen der hier gegeven opstellen wil ik thans bespreken, ik zal menigmaal gelegenheid hebben op de meeningen van den Heer Simons te wijzen, hem te citeeren. Bijzondere opmerksaamheid verdient de reeks artikelen over Ibsen en zijne werken. Hoewel zij, zooals de auteur in zijn voorwoord zelf zegt, geen oordeel over het geheele werken van Ibsen bevatten, behooren zij zeker tot het belangrijkste wat er in ons land over den grooten Noor is geschreven; voor een oordeel over Ibsen is het trouwens wel wat vroeg.

Of de studiën over Vondel's treurspelen veel gelezen zullen worden? Mij schijnt het toe, dat de onderwerpen van de eerste vier artikelen in dezen bundel onzen tijdgenooten hoe langer hoe minder belangstelling inboezemen; de overweging, dat bij de lezing van Vondel's werken eenige inlichtingen, zooals de heer Simons ze geeft, zeker niet onwelkom zullen zijn heeft den auteur misschien er toe gebracht, den opstellen, over den Jetha, den Joseph in Dothan en den Ghysbrecht eene plaats en wel de eerste plaats in zijn boek te geven.

Het boek heeft een prettigen druk en een aardigen omslag, geteekend door den Heer A. Reyding.

Het succes van dezen bundel moge zoo groot zijn, dat schrijver en uitgever spoedig tot het geven van een tweede deel zullen kunnen besluiten.

Raad van Bijstand der Maatschappij „Apollo”.

M. M!

De Raad van Bijstand, die zich heeft gevormd om de Maatschappij »Apollo», zoowel moreel als financieel te steunen in haar weldadige pogingen, heeft zeker bij het veertigjarig jubilé der Maatschappij niet zonder vrucht gewerkt. Evenwel zal men niet beweren, dat men reeds op zijn lauweren kan gaan rusten. Het doel toch om de artisten, die door ziekte of ouderdom behoefte aan ondersteuning hebben voldoende te helpen, is op verre na nog niet bereikt. Daarom heeft de Raad de medewerking van velen herhaaldelijk ingeroepen en vermeent dat de gezelschappen, die door hunne werkzaamheden blijk geven van sympathie voor de nationale tooneelkunst, ook mogen worden aangesproken.

Ten einde in deze nog met meer vrucht te kunnen werken, is op onze laatste vergadering, uit de tegenwoordig zijnde leden, eene *Commissie* benoemd, bestaande uit de Heeren:

C. M. MENNE, (Sarphatistraat, 2A), Bestuurslid der Tooneel-Vereeniging »D. V. G.»;

W. KRÖBER D.G.ZN., (Kalverstraat 34), Bestuurslid der Kon. Letterl.-Vereeniging »Hooger zij ons Doel»; en

W. P. VAN WAGENINGEN JR., (Singel 140), Bestuurslid der Rederijderskamer »Joost van den Vondel».

Wij willen het geheel aan het beter oordeel van UEd. overlaten, welke weg in dezen te bewandelen. Misschien zouden goed gekozen kunstavonden tegen een billijk entree, ten voordeele van »Apollo» winsten opleveren; misschien zou men een matige subsidie uit de in kas zijnde gelden kunnen afzonderen; misschien ook letterkundige bijdragen der leden met hetzelfde doel uitgeven. Hoe het zij, wij vermeenen Uwe opmerksaamheid hierop te mogen vestigen en houden ons aanbevolen voor een blijk Uwer adhaesie, in te zenden, hetzij aan een lid van het Bestuur, hetzij aan een der leden van bovengenoemde Commissie.

Wij teekenen ons met hoogachting

Namens den Raad van Bijstand

Het Bestuur:

H. TH. BOELEN.

W. A. VAN DER MANDERE.

M. MERENS.

Amsterdam, November 1891.

Op verzoek van den Raad van Bijstand der Maatschappij »Apollo» nemen wij bovenstaande circulaire op. De Raad van Bijstand heeft reeds eene poging gedaan om hare fondsen te versterken; hij noodigde de Donateurs van »Apollo» en de leden van de Afdeeling Amsterdam van het Verbond uit tegen half geld eene voorstelling van den *Salontyroler* bij te wonen in den Tivoli-Schouwburg.

CORRESPONDENTIE.

Wij ontvingen van den Heer G. W. C. Westenberg, den vertaler der monologen verzameld in den bundel, dien wij in ons tweede nummer aankondigden, een schrijven, waarin hij zich verdedigt tegen enkele aanmerkingen door ons op zijn werk gemaakt. Dit schrijven kunnen wij niet opnemen; indien wij anti-critieken toelieten en dan weer repliceerden zou het strijden over nieuwe uitgaven weldra geen einde meer nemen.

RED.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 5 EN 6.

1 JANUARI 1892.

XXIe JAARGANG.

Door omstandigheden onafhankelijk van den wil der Redactie is de verschijning van no. 5 zóó vertraagd, dat het wenschelijk werd no. 5 en 6 in één nummer te vereenigen.

INHOUD:

Officiëel gedeelte: Aan de Afdeulings-Secretarissen. — Prijsvraag. — Uit onze afdeelingen. — Bijdragen voor de Tooneelschool.
Niet officiëel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. — Hamlet-Vertolkers. — Pezoek aan Mounet-Sally. — Het Nederlandsch Tooneel. — Ingezonden. — Prijsvraag der Leidsche studenten afdeeling. — Varia.

Officiëel Gedeelte.

H. H. Afdeulings-Secretarissen.

Het Hoofdbestuur verzoekt U dringend, voor zooverre dat nog niet door U is gedaan, uiterlijk 14 Januari a.s. antwoord te zenden op de circulaire U den 22sten Nov. j.l. geworden.

Amsterdam,
30—12—'91.

Namens het Hoofdbestuur,
M. B. MENDES DA COSTA,
loco-Secretaris.

PRIJSVRAGEN.

De Jury, aan wier oordeel onderworpen werden de antwoorden, die op de door het Nederlandsch Tooneelverbond uitgeschreven prijsvragen zijn ingekomen, heeft het volgende rapport bij het Hoofdbestuur ingezonden:

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond.

De Jury, die op Uwe uitnoodiging zich heeft belast met de beoordeeling der antwoorden op de, door de Algemeene Vergadering uitgeschreven, prijsvraag, heeft hare taak volbracht.

Alvorens de slotsom harer bevindingen mede te deelen, betuigt zij U haar leedwèzen, dat zij hare uitspraak niet eer heeft kunnen openbaar maken.

Voor een deel is de vertraging harer werkzaamheden toe te schrijven aan het slordige schrift van vele stukken, dat het lezen en beoordeelen dikwijls in hooge mate bemoeijlikte; voor een ander deel aan het feit dat een der Jury-leden, met ander werk overladen, de hem toegezonden stukken niet snel genoeg verzond en daardoor de circulatie vertraagde.

De Jury heeft tot haar spijt geen der ingezonden stukken kunnen bekronen, noch met een eersten, noch met een tweeden prijs.

Van de stukken, die na uitmonstering der overige aan eene nadere lectuur zijn onderworpen, werd:

1°. **Corry** niet bekroond, al erkent een gedeelte der Jury gaarne de groote verdienste van het 2e bedrijf; het 3e bedrijf valt, naar het oordeel der Jury, te zeer uit den toon.

2°. **Noodlot** kon niet voor eene bekroning in aanmerking komen; de wijze, waarop de inzender de novelle verwerkt heeft, stempelt het drama, volgens de meeste Jury-leden, niet tot een oorspronkelijk gewrocht.

3°. **Mattheüs V**, 44 werd geacht niet hoog genoeg te staan voor eene bekroning; echter waardeert de Jury het in den auteur, dat hij een flinken greep heeft gedaan in het hedendaagsch leven van ons volk.

4°. **Geluk is broos** voldoet niet aan de eischen van het prospectus, dat een oorspronkelijk blijspel (lever-de-rideau) in een bedrijf en een tooneelspel in meer dan twee bedrijven vroeg.

5°. **Donkere Toekomst**. Ook in dit stuk vond de Jury

goede eigenschappen, doch niet voldoende om het een eersten of tweeden prijs waard te keuren.

6°. **Het Draaiorgel** kon wegens te geringe waarde niet bekroond worden.

7°. In **Asschepoes** werd de rol van het veertien-jarig meisje door de Jury geprezen; het overige veel minder goed gevonden.

8°. **Vóór het diner** zou voor eene bekroning in aanmerking gekomen zijn, indien in het prospectus niet uitdrukkelijk een lever-de-rideau ware gevraagd, »dat geen klucht mag zijn en waarin evenmin charges als caricaturen mogen voorkomen.»

Prof. A. G. VAN HAMEL, Hoofdbestuurders van
MARCELLUS EMANTS } het N. Tooneelverbond.
Dr. G. KALFF.
F. VAN DER GOES.
H. L. BERCKENHOFF.
C. PH. J. CLOUS.
JAN C. DE VOS.

De ingezonden stukken kunnen onder opgave van het motto, waaronder zij ingezonden zijn, afgehaald worden aan het gebouw der Tooneelschool (Marnixstraat 150, Amsterdam) op Donderdag, 7 Januari 1892, des namiddags tusschen 1 en 2 uur.

Inzenders, buiten Amsterdam wonende, worden verzocht hiervoor de tusschenkomst van een boekhandelaar te gebruiken.

Namens het Hoofdbestuur v. n.

Amsterdam,
29 December 1891.

De Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. — Het Bestuur der afdeeling Amsterdam heeft aan de Leden zijner afdeeling eene circulaire verzonden om hen aan te sporen anderen op te wekken zich bij het verbond aan te sluiten. Op de voordeelen aan het Lidmaatschap, speciaal van de Amsterdamsche afdeeling, o. a. de gratis-voorstellingen van verschillende tooneelgezelschappen, wordt in het rondschriven de aandacht gevestigd. Wij vernemen, dat het Bestuur reeds den goeden invloed van zijn pogingen ondervindt, het ledental neemt zachtjes toe.

De eerste der voorstellingen den leden der Amsterdamsche afdeeling aangeboden, heeft Maandag 14 December plaats gehad, Het Nederlandsch Tooneel heeft hen uitgenoodigd eene opvoering van *Liefdesmart (l'Arlesienne)* van ALPHONSE DAUDET bij te wonen.

Dordrecht, 18 December 1891.

Mijnheer de Redacteur.

Het verheugt me, U uit onze Afdeeling iets te kunnen meedeelen, vooral omdat hetgeen ik te vertellen heb, iets goeds is, iets, dat wij als eene gelukkige ingeving van ons Bestuur mogen beschouwen, bedenkende, dat wij met dat »iets» zooveel succés gehad hebben. Dat »iets» bestond in eene Soirée, die wij gepasseerden Woensdag aan de Leden onzer Afdeeling hebben aangeboden. Op die Soirée traden op Mej. Alida Klein en de Heer W. C. Royaards. Ik behoef deze namen slechts te noemen, om U te doen begrijpen, wat wij Woensdagavond genoten hebben. Die Alida Klein! alles werkt bij haar mede, om haar publiek voor zich in te nemen: haar heerlijk talent, haar stem,

die, hoe fluisterend ook, toch doordrong tot de verste hoeken der zaal, en eindelijk haar innemend uiterlijk! Zij is hier genoegzaam bekend en . . . bemind, maar wij hadden nog niet het genoegen, haar zoo »onder ons» te zien, zóó dat wij rustig kunnen gaan zitten en onze aandacht geheel aan haar kunnen wijden. Voeg bij dit alles eene beschaafde uitspraak en een »geloofsijver», die bewondering afdwingt, dan kan men het begrijpen, dat het publiek zich al zeer spoedig had laten inpakken, en ruimschoots van zijn ingenomenheid blijk gaf door luid applaus. Het programma stelde haar in staat, de veelzijdigheid van haar talent schitterend te doen uitkomen. Men begon met »*Une nuit d'Octobre*» van Alfred de Musset, een dialoog, waarin niet alleen aan de voordracht, maar ook aan houding en gebaren hooge eischen worden gesteld; het nastukje was het geestige »*Een storfbui*», door den Heer Royaards verdienstelijk vertaald uit het Fransch, naar »*Un crâne dans une tempête*»; het succés, dat beiden, vooral met dit laatste, hadden, was welverdiend; zoowel de voordracht van Mej. Klein, als het stille spel van den Heer Royaards dwongen onze bewondering af.

Dat wij thans eerst op den Heer Royaards komen zal hij ons niet euvel duiden, gedachtig aan het »l'honneur aux dames».

De Heer Royaards toonde zich ook nu weder een ernstig acteur, die zich geheel in zijne rol inwerkt; voor zijn spel verdient hij alle hulde, en ontving die ook; echter kon ons zijn voordracht nog niet geheel bevallen; dikwijls was hij moeilijk te verstaan, en de uitspraak, bijv. van het Fransch, was dikwijls onduidelijk en onzuiver; de ij en de ch schijnen moeilijke letters voor hem te zijn.

Zooals gezegd, onze Afdeeling had succés met deze Soirée; zij heeft nog een voordeel — vooral voor kleine afdeelingen als de onze van belang — dat zij niet zoo duur is als een voorstelling, het is toch een feit, dat kleine afdeelingen moeilijker haar ledental kunnen uitbreiden dan groote, immers de groote zijn meer dan kleine in de gelegenheid, om hun leden iets aan te bieden, en de meeste menschen willen toch »eieren voor hun geld» hebben! Wij hadden dan ook het genoegen ons aantal leden met een paar vermeerderd te zien, naar aanleiding dezer soirée. Dit wat het finantieele gedeelte betreft, maar ook in een ander opzicht verdient het aanbeveling de oud-leerlingen der Tooneelschool voor de afdeelingen te doen optreden; het brengt acteurs en publiek meer bij elkaar, het vestigt de aandacht op de goede werking der Tooneelschool, en naar Mej. Klein en den Heer Royaards te oordeelen, vinden de acteurs het lang niet onaangenaam, om op dergelijke wijze hun talent te toonen.

De Secretaris v/d Afd: Dordrecht.

DE KANTER.

Bijdragen aan de Tooneelschool.

Ontvangen van de Afdeeling Middelburg eene gift van f 25.—; van den Heer M. v. S., te Amsterdam, een jaarlijksche bijdrage van f 5.—.

Voorts worden in verschillende afdeelingen plannen beaamd om de kas der school te versterken. Zij zijn echter nog niet voor openbaarmaking geschikt, omdat het juiste bedrag nog niet kan worden vastgesteld of omdat voorloopige geheimhouding verzocht werd.

Dankbaar voor de krachtige medewerking, blijft ondergeteekende de goede zaak in aller aandacht aanbevelen.

De Algemeene Penningmeester,

23 December 1891.

JEAN BROWNE,

Rotterdam, Wijnhaven 15.

De Redactie van dit Tijdschrift ontving voor de Tooneelschool een gift van f 10.— van N. N. uit Rotterdam.

UIT DE AMSTELSTAD.

Velen mijne lezers zullen wel geweten hebben, dat Bizet, de componist van *Carmen*, de muziek van de *Arlésienne* heeft geschreven, zonder dat het hun bekend was, dat de *Arlésienne* een tooneelstuk is van Alphonse Daudet. Het Nederlandsch Tooneel heeft dit stuk onder den titel *Liefdesmart*, in eene vertaling van Banner, de schrijfster van *Zijn Vader*, Maandag 7 December voor het eerst opgevoerd.

Daudet heeft aardige novellen geschreven, charmante verzen gedicht, en prachtige romans gemaakt; hij heeft den lust, dien ieder Fransch romanschrijver schijnt te hebben ook op het tooneel triomfen te behalen, niet weerstaan, en heeft eenige tooneelwerken geschreven. De eersten daarvan behooren tot de periode zijner jeugd, tot den tijd toen hij gedichten schreef, en zijn voor het meerendeel eenvoudige poëtische stukken zonder veel handeling; zijn latere stukken dateeren uit den laatsten tijd en zijn jonger dan zijne romans (*L'Obstacle*, *La lutte pour la vie*). *L'Arlésienne* zouden wij de laatste der eersten kunnen noemen; dit stuk werd in 1872 voor het eerst gespeeld, en is eene dramatische bewerking van een der verhalen uit de *Lettres de mon moulin*.

Het verhaal is zeer eenvoudig; het is een geschiedenis van een flinken boerenjongen, die dol verliefd wordt op een mooi meisje uit de stad, hoort dat zij het sinds langen tijd met een ander heeft gehouden en daarop wel van haar afziet, maar haar niet kan vergeten, totdat hij in wanhoop een eind aan zijn leven maakt. Zulk een donnée kan op tien verschillende manieren behandeld worden; bij Daudet is zij geworden tot een poëtisch en in zijn eenvoud aangrijpend drama, zonder veel handeling, maar vol kleinlieve trekjes, nitmuntende vooral in details. Ik kan den lust niet weerstaan, het stuk mijnen lezers uitvoerig te vertellen.

Het eerste bedrijf speelt op een hoeve in Provence, bewoond door den ouden Frans Mamaï met zijne dochter Rosa, een weduwe, en hare twee zoons. De Mamaï's zijn welgestelde boeren; vooral in de laatste jaren zijn zij goed vooruitgegaan, zelfs geen schaap is er ziek geweest en door het bijgeloovige landvolk wordt dit geluk toegeschreven aan den invloed, dien de aanwezigheid van een onnoozele op de hoeve heeft; de jongste zoon van Rosa Mamaï, vijftien jaar oud, is een dier zwakken van geest, die zelf onder de bijzondere bescherming des Hemels staande, dien zegen ook aan hunne omgeving ten deel doen vallen. Men is het arme simpeltje echter niet zeer dankbaar; zijne moeder, geheel opgaande in haren flinken Frederik, haren oudsten, die haar steeds meer aan zijn vader gaat herinneren, verwaarloost hem, zoodat de arme jongen zijn toevlucht neemt tot den ouden herder Balthazar, die bij zijn grootvader in dienst is en uren zwijsend met den ouden man zit te kijken naar de grazende schapen of luistert naar de verhalen en sprookjes, die de »scheper" hem doet. Maar in den laatsten tijd schijnt het in het zwakke benevelde hoofd van den kleinen idioot helderder te worden en de scheper houdt dit voor een slecht teeken.

Allen op de hoeve zijn in gespannen verwachting: Frederik is naar Arles om aanzoek te doen om de hand van een beeldschoon meisje, dat hij kort geleden had leeren kennen en kan zoo dadelijk terug worden verwacht. En als hij terugkomt, dol van vreugde omdat de mooie Arlésienne hem heeft aangenomen, en zijn oom, schipper Marcus, vertelt, dat alles in orde is, zijn allen in de wolken en gaat de geheele familie vroolijk aan tafel en niemand dan Simpeltje heeft opgemerkt, hoe Vivette, een naïf jong meisje, dat veel van Frederik houdt, door de blijde tijding is aangedaan en in tranen is uitgebarsten.

Maar terwijl allen aan tafel zitten en drinken op het geluk van den zoon des huizes, vraagt een vrachtrijder, Mi-

tifo, den ouden Mamaï te spreken en vertelt hem, dat er van dat huwelijk van Frederik niets kan komen, want de mooie Arlésienne is al sinds twee jaren zijn liefje en hij is niet van zins haar aan een ander te laten; een ander zal haar trouwens, nadat zij zoo lang met hem geleefd heeft, wel niet meer willen hebben. Om te bewijzen, dat hij de waarheid vertelt, geeft hij den ouden boer twee brieven, die zij hem heeft geschreven. Het geluk der Mamaï's heeft wel kort geduurd; als Frederik hoort wie hij zich tot vrouw heeft gekozen, zakt hij vernietigd ineen en van dat oogenblik loopt hij rond, zonder zijn leed te kunnen vergeten, altijd lezende in de brieven, die het bewijs zijn van hare schuld en hare schande en altijd met die onzinnige liefde in het hart. Zijne moeder en de goede Vivette maken zich doodelijk ongerust over hem en loopen hem na, altijd vrezende, dat hij een einde aan zijn leven zal maken. Het eenige redmiddel, dat Rosa Mamaï kan bedenken, is een ander meisje te zoeken, dat Frederik lief heeft en dat hij misschien zal kunnen liefkrijgen. De arme Vivette is wel niet zoo mooi en ziet er wel tegen op Frederik aan te halen, maar haar verlangen hem weer gelukkig te zien is sterker dan haar tegenzin in de rol, die zij moet spelen en zoo vertelt zij Frederik, dat zij hem liefheeft en altijd lief gehad heeft en als zij verachtelijk wordt afgewezen, smeekt zij hem dan eene andere lief te hebben en zijne ongelukkige liefde te vergeten.

Nu ook dit middel niet heeft geholpen, wil Rosa Mamaï, die evenveel lijdt als haar zoon, hem nog liever laten trouwen met de vrouw, die het liefje van een ander geweest is, dan hem zien sterven van liefde en na lang tegenstreven wordt in den familieraad besloten Frederik dit voorstel te doen. Dan ziet de jonge man in, hoever hij door zijn wanhopig gedrag het gezin van zijn grootvader gebracht heeft en vraagt Vivette of zij hem nog wil hebben en als het goede kind stralend van vreugde heeft toegestemd, zal de bruiloft spoedig plaats hebben.

Frederik gelooft, dat hij zijn hartstocht overwonnen heeft en op den aanteekendag wandelt hij pratende met Vivette over het erf en hoort daar den ouden scheper spreken met een onbekende, die vraagt naar de brieven »van die meid uit Arles"; hij luistert verder en als Vivette hem wil meetroonen rukt hij zich los en ontdekt, dat zijn gelukkige medeminnaar voor hem staat. De brandende begeerte, die een oogenblik scheen gedoofd, leeft weer op en een verlangen naar wraak, wraak op den gelukkige, die haar bezit, die hij nog altijd lief heeft, komt over hem en alleen een snelle vlucht redt Mitifio uit de handen van den waanzinnige. En in dien nacht, terwijl de bruiloftsgasten dansen en zingen, waakt Rosa Mamaï in doodsangst voor de deur van haren zoon, die, zij is er overtuigd van, rondloopt met gedachten aan zelfmoord en terwijl zij de wacht houdt bedenkt zij, wat het lot is van moeders, die hunne zoons met smart ter wereld brengen en ze koesteren en opvoeden met angsten en zorgen, om ze te verliezen, zoo gauw eene andere vreemde vrouw hen aantrekt! Dan volgt één oogenblik van onoplettendheid en Frederik is ontsnapt; hij loopt den trap op naar den hooizolder en als zijne moeder hem de deur achter zich ziet sluiten, smeekt zij hem naar haar te hooren, de deur te openen . . . daar hoort zij buiten eenig geraas, zij loopt naar een balkon en ziet het lijk van haar Frederik beneden op het erf liggen. »En nu zeggen ze nog dat men niet van liefde sterft", roept de oude herder uit en het scherm valt.

De titel *L'Arlésienne* is eenigszins vreemd; uit het verhaal, dat ik deed, heeft men bemerkt, dat de Arlesische schoone zelf in het stuk niet voorkomt; de naam *Liefdesmart* moge niet mooi zijn, juist is hij zeker. Frederik lijdt door de liefde maar niet hij alleen, ook Vivette; Rosa Mamaï lijdt door hare moederliefde en de oude herder heeft geleden door zijne liefde. Hij kreeg eene vrouw lief, die de vrouw was van een ander en zij bemerkte, dat ook zij hem be-

minde; toen hebben deze twee gezworen elkaar nooit weer te zullen zien en zij hebben dien eed gehouden totdat zij, oud geworden, na lange, lange jaren elkaar op de bruiloft van Frederik en Vivette toevallig ontmoeten. Dan drukt de grijsaard der oude vrouw eerbiedig den eersten en laatsten kus op het voorhoofd.

Voor dit stuk heeft Bizet muziek geschreven, eene ouverture, een paar malen een tusschenspel en van tijd tot tijd eenige accoorden, die, terwijl de personen spreken, hunne woorden begeleiden; het scherm daalt onder de tonen der muziek, die nog eenige maten voortduurt, nadat het doek gevallen is. De muziek zelf zal ik niet beoordeelen; het gedeelte voor den aanvang van het laatste tafereel heeft veel indruk op mij gemaakt. Dikwijls, wanneer de muziek de woorden vergezelde, heb ik mij afgevraagd, waartoe zij diende; ik ben niet genoeg muzikkenner om te weten of dit op rekening der acteurs moet gesteld worden. Eénmaal, in de scène waar de oude moeder Renaud den herder ontmoet, scheen er volkomen harmonie tusschen woord en toon.

Vraagt men naar het werk zelf, dan moet ik antwoorden, dat het als stuk niet hoog staat; de handeling gaat zeer langzaam voort en wordt tweemaal afgebroken en hervat. Aan het einde van het derde tafereel, wanneer Frederik en Vivette zich met elkaar verloofd hebben, zou het stuk uit kunnen zijn, maar de schrijver recule, pour mieux sauter; in het vierde komt de wanhoop van Frederik op nieuw te voorschijn en met een kleine wijziging ware ook het vijfde tafereel overbodig geworden. Trouwens, reeds aan het einde van het eerste bedrijf gaat men denken: wat kan de auteur ons nog in de vier volgende tooneelen te zeggen hebben? Dit alles neemt echter niet weg, dat het stuk bijna voortdurend boeit, er is iets zeer aantrekkelijks in het eenvoudige gewone doen dier menschen, ook al zijn het idyllische menschen. Het is niet te ontkennen, dat wij geen boeren zien, dit zijn tooneel-landlieden, zooals Erckmann-Chatrian vertelt, dat de edellieden onder het ancien régime ze zich voorstelden, dit is het »landvolk" van Borger, »dat spelend aan zijn voet Vader Rijn den lentegroet brengt". Licht dit aan de actrices, die allen nette japonnetjes en schoone boezelaars aan hebben? Of heeft Daudet het zoo gewild? Ik geloof het laatste. Wij zijn hier mijlen ver van alle naturalisme, van een modern trachten naar nabijkoming der werkelijkheid en ik beklaag mij er niet over. *L'Arlésienne*, met de muziek, met de mooie décors, met de hooge aandoeningen der personen is poëtisch en is bekoorlijk, ik hoop dat zeer velen onder zijne bekoring zullen komen.

Over de opvoering kan ik kort zijn: Mevr. Frenkel (Rosa Mamaï) scheen in het laatste bedrijf eerst op dreef te kunnen komen hare alleenspraak in dit bedrijf werd echter met weinig gevoel gezegd. De heer Bouwmeester was een waardige Balthasar, de heer de Jong een beter verliefde, dan wij van hem gewend zijn. Mej. Martha Coerdes heeft heel wat gemaakt van de lieve rol van Simpeltje; Mej. de Leur (Vivette) was de minste, maar hare huilerige rol was niet dankbaar. Reeds boven noemde ik Mevr. Stoetz, die het rolletje van Moeder Renaud uitstekend vervuld heeft; deze actrice en de heer van Schoonhoven (Mitifio) waren blijkbaar de eenigen, die werkelijk onder den invloed der poëzie van het stuk waren gekomen; de overigen speelden erg »gewoon" terwijl zij nu juist eens niet »gewoon" moesten zijn.

Ik kan niet nalaten nog eens terug te komen op het spel van Mevr. Frenkel in het allerlaatste tooneel. Toen Rosa Mamaï te vergeefs trachtte de deur van den zolder open te maken en daarna naar het balkon liep, ging mij eene rilling door het lichaam; ik zag met haar haren zoon naar beneden vallen en begreep haar van-schrik-en-smart-achterover vallen. Ik weet niet of het anderen gegaan is als mij, maar het schijnt mij toe, dat het groote kunst moet zijn, die den toeschouwer zulk een emotie geeft.

* * *

Ook Mme. Harris heeft mij eene emotie gegeven. Zij heeft, voor eene leege zaal, *la Dame aux Camélias* gegeven en de weinige toeschouwers hebben haar luid toegejuicht en herhaaldelijk teruggeroepen.

Het was niet voor de eerste maal, dat Mme. Harris in ons land voorstellingen gaf; eenige jaren geleden trad zij hier op in het toen nog nieuwe stuk van Dumas *Francillon* en zij gaf de liefhebbende, flinke jonge vrouw, die zich op haar man wil wreken, wanneer zij bemerkt, dat hij haar bedriegt, zeer goed weer. Vreesde men, dat die vrouw geene Marguerite Gauthier zou kunnen zijn? Of wilde men vermijden te komen tot eene vergelijking met Sarah Bernhardt, eene vergelijking die natuurlijk ten nadeele van Mme. Harris moest uitvallen! Hoe het zij, les absents ont eu tort; ook wanneer men *la Dame aux Camélias* van Sarah gezien heeft kan men van de vertolking door Mme. Harris nog zeer genieten.

Men heeft gezegd, dat *la Dame aux Camélias* een stuk is met eene gevaarlijke strekking, omdat Dumas er in verheerlijkt heeft, wat niet verheerlijkt mag worden; omdat het stuk zou kunnen doen gelooven aan eene mogelijkheid van inkeer en verbetering daar, waar beide steeds of bedrog of inbeelding zijn gebleken. Het spreekt van zelf, dat de vraag of de kunst zich met de strekking, van wat in haar naam wordt geschapen, heeft in te laten, hier buiten beschouwing blijft; maar wil men in het stuk naar eene strekking zoeken, dan geloof ik, dat men alleen deze kan vinden, dat men met vrouwen als Marguerite Gauthier medelijden moet hebben. Medelijden, diep medelijden, dat is het eenige gevoel, dat ik bij de lezing en bij het zien van het stuk voor haar heb gekregen en ik geloof niet, dat men daarmee vergeet, hoe leugenachtig zinnetjes zijn, als: »l'innocence des femmes appartient à leur premier amour, et non à leur premier amant," en »Un peu d'amour rend à une femme sa chasteté perdue." Wie zal uitmaken of Augier gelijk had met zijn »nostalgie de la boue"; is Marguerite of Olympe dichterbij de waarheid? En in *la Dame aux Camélias* krijgen zelfs zij, die de leer der wrekende gerechtigheid aanhangen, hunnen zin; Marguerite sterft en zij zegt het zelve: J'ai vécu de l'amour, j'en meurs. Dat Dumas in dit stuk niets heeft willen bewijzen staat trouwens vrij wel vast; hij schreef het onder den indruk van eene ware gebeurtenis, die hij eenigzins anders voorgesteld en geïdealiseerd heeft. Die indruk moet wel sterk geweest zijn; hij heeft Dumas een stuk doen scheppen, dat vooral in het laatste bedrijf den toeschouwer sterk doet ontroeren.

Men zal zeggen, dat het stuk dan toch goed gespeeld moet worden. Dit is juist en als men uit het voorgaande afleidt dat Mme. Harris goed gespeeld heeft, dan stem ik dat gaarne toe, voornamelijk voor het laatste bedrijf; ik kan mij voorstellen, dat iemand, die Sarah Bernhardt, *la Dame aux Camélias* niet heeft zien spelen, het spel van Mme. Harris zelfs zeer mooi heeft gevonden. Mme. Harris is een groote vrouw met een sympathiek gezicht en krachtige, slanke gestalte en een mooie, vrij forsche stem, die echter niet mooi meer is, wanneer zij schreit. Voor de rol van Marguerite zijn dit bijna zooveel nadeelen; Mme. Harris is (sit venia verbo) te veel eene vrouw »uit één stuk". In het eerste bedrijf maakt zij niet den indruk van eene teringachtige vrouw, wie het zenuwachtige leven, dat zij leidt verveelt. Toch had zij reeds hier zeer goede oogenblikken; zoo b.v. waar zij zegt: se soigner c'est bon pour les femmes du monde, qui ont une famille et des amis; mais nous . . .", bij dit »mais nous" gleed er een half bittere, half weemoedige glimlach over haar gelaat, die mij trof. Zoo waren er menigmaal trekjes, die zeer goed waren, maar het geheel had niet het zacht-kwijvende, languissante, waarvan wij nu eenmaal weten, dat het in de rol gelegd kan worden. Het gesprek van Marguerite met den ouden heer Duval viel mij tegen; de stervens-scène, zoo uiterst moeilijk te spelen

zonder melodramatisch effect, kwam betrekkelijkerwijze het best tot haar recht. »Il y aura donc du bonheur pour tout le monde, excepté pour moi!" klonk diep droevig, evenals liet zeggen tot Armand, dat hij haar portret er aan moet geven, wanneer eene vrouw, die hem later mocht liefhebben, hem er om zou vragen.

Mme Harris werd voldoende gesecondeerd; Armand scheen mij wat al te jong en had zich geen mooie grime gemaakt, enkele bewegingen, die mooi moesten zijn, werden iets of wat belachelijk; zijne stem en zijne dictie waren echter zeer mooi. Gaston was in de eerste scène van het laatste bedrijf zeer goed, hartelijk en natuurlijk. Voor de kleinere rollen in het vierde bedrijf ontbraken blijkbaar de acteurs, daardoor miste de scène aan de speeltafel haar effect.

Dinsdag den 15den speelden Mme Harris en hare reisgenooten *la Parisienne* het stuk van Becque, dat te Parijs zooveel pennen in beweging heeft gebracht en de oorzaak is geweest van den veelbesproken strijd tusschen Becque en Sarcey. Ik hoor, dat Mme Harris ook ditmaal slechts een zeer klein publiek heeft kunnen trekken.

UIT DE MAASSTAD.

Na de ongunstige beoordeeling van *Walter Soltau* in de N. R. Ct. hebben de Heeren Legras en Haspels goed gevonden eenige uittreksels uit Duitsche bladen te doen vertalen en verspreiden met de volgende mededeeling: *Om het publiek, dat in onze voorstellingen belang stelt, te doen zien, dat niet alle couranten over dit stuk een zoo weinig gunstig oordeel vellen, en een zoo weinig welwillende critiek leveren als de Nieuwe Rotterdamsche Courant het doet, hebben wij uit verschillende Deutsche bladen enkele citaten vertaald en bieden U die ter vergelijking aan.*

Met allen eerbied voor genoemde directie, kost het ons moeite aan te nemen, dat de keus der citaten op onpartijdige wijze is geschied, niet omdat al deze beoordeelingen gunstig luiden, maar omdat wij niet kunnen gelooven, dat de tooneel-critiek in Duitschland op zulk een lagen trap van ontwikkeling staat. Zelden lazten wij een dergelijke verzameling van oppervlakkige, nietszeggende volzinnen; het is een ophemelende mooiinderij zonder methode of schijn van bewijs, en wanneer men dezen poespas vergelijkt met het zaakkundig geschreven, doorwrochte, keurig gestileerde opstel van den bekwamen criticus der N. R. Ct. dan aarzelt men de vraag: »Was het verstandig het circulaire te wereld in te zenden?" toestemmend te beantwoorden. Indien door een bundeltje recensies van dergelijk allooi een tooneelstuk gereleveerd kan worden, dan releveert men een cilinderhoed door er op te gaan zitten.

Het is een veeg teeken, wanneer men tot zulke hulpmiddeltjes zijn toevlucht moet nemen, of liever denkt te moeten nemen, om het publiek naar den schouwburg te lokken. Voorzeker, het is hoogst onaangenaam voor een directie het eene stuk na het andere te zien vallen, als zij de overtuiging heeft het beste uitgezocht en aan de opvoering haar beste krachten gewijd te hebben, doch het is onaardig en onjuist zulk een déveine aan de critiek te wijten. Zou het niet beter zijn de hand in eigen boezem te steken en tevens trachten partij te trekken van die verschrikkelijke critiek? Men schrijft den criticus der meergenoemde courant een grooten invloed toe; hij kan den schouwburg leegpompen of volpersen, meent men; bekwaamheid en kennis zal men hem ook niet durven ontzeggen. Zou het nu niet wijzer zijn hem vooraf te raadplegen, hem in twijfelachtige gevallen te verzoeken zijn critischen blik te laten gaan over het werk, dat men denkt op te voeren? Eerst, wanneer hij, *zonder geldige redenen aan te voeren*, zijn hulp mocht weigeren, maar ook dan

eerst, zou men kunnen beweren, hetgeen thans in enkele boekjes gebromd en geprutteld wordt, n. l. *dat zoon'n meneer van de krant alleen maar weet af te breken; dat hij er zelf maar eens voor moest staan; dat hij partijdig is*, enz. enz. enz.

Misschien kan op dit vluchtig denkbeeld worden voortgebouwd; wij wenschten ten minste de kwestie ter sprake te brengen, want waarlijk, de positie van den criticus wordt door velen nog onvoldoende begrepen.

Zoo lazten we in de laatste aflevering van dit tijdschrift: *Er staan tegenwoordig zonderlinge critici tegenover het Tooneel* (pag. 30). Misschien heeft de Heer Ising het anders bedoeld dan wij lazten (in dat geval vragen wij pardon), of heeft het alleen betrekking op de *zonderlinge* critici; maar, naar onze meening, is de plaats van den criticus, behalve in de schouwburgzaal niet *tegenover* het tooneel. Dit wordt nog zoo vaak vergeten, soms door den criticus, doch meestal door tooneeldirecties en publiek.

* * *

Droomleven is het uithangbord van het tooneelspel van Mevrouw Hanna, schrijfster van *Vóór het diner*. Er zijn ook mooie uithangborden, heeft Jonkheer Rutgers dezer dagen in de Tweede Kamer gezegd, doch het genoemde vinden we noch mooi, noch geheel juist; ook is het gevaarlijk zoo duidelijk aan te wijzen wat men wil geven, vooral wanneer het gebodene niet aan den titel beantwoordt. Maar lanterfantten we niet *vóór* den winkel; treden we binnen en vragen we naar het droomleven, dat men belooft ons te laten zien. Men brengt ons een zeventienjarig dametje met allerhande zonderlinge en tegenstrijdige ideeën in het jeugdig hoofdje, nu van eenigszins poëtischen, dan weer van zeer kinderachtigen aard. Waar Leida snakt naar liefde, een innerlijken drang gevoelt, zich geheel te wijden aan iemand voor wien zij alles zou zijn, luisteren wij met genoegen, vooral wanneer Mej. Klein ons dit vertelt, doch waar hetzelfde meisje beweert zich een ideaal te vormen van het rijden op kameelen, struisvogels, enz., daar zouden wij haar bijna in de rede willen vallen met de vraag, of zij nog aan den goeden Sint met zijn zwart knechtje geloof. Dit persoontje van niet alledaagschen oorsprong — haar moeder, een opera-zangeres, heeft na een stormachtige jeugd iemand liefgekrepen met wien zij gehuwd is, toen de familie van den man haar toestemming bezwaarlijk langer kon weigeren — woont bij een goedigen, afgeleefden grootvader, die duchtig onder de plak zit van zijn rechtzinnige dochter, de strenge Tante Saar, in het stuk kortweg *draak* genoemd.

Een vogeltje gevangen in een kooi, dat hijgt naar ruimte, waarheid, liefde. Daar komt Oom George, broeder van haar moeder, na lange afwezigheid terug en in hem meent het meisje haar idealen verwezenlijkt te zien; hij bekennt of liever huichelt haar zijn liefde: hij zal haar redder wezen. Helaas, ook hij is slecht, zij ziet hem een boerenmeisje kussen, de bekoring is gebroken; zij weet nu wat lijden en liefhebben is en zal het kunnen vertolken op het tooneel, waarvoor zij steeds een passie heeft gehad. Tante Saar wordt niet meer geraadpleegd, Grootvader geeft zijn toestemming en Leida gaat zich aan de kunst wijden.

Wij weten niet of Mevr. Hanna eerst een novelle over dit onderwerp schreef en deze daarna tot een tooneelstuk omwerkte, doch stellig is *Droomleven* als novelle, niet als tooneelstuk gedacht. In fraaie taal geschreven — en dit mag men van deze auteur verwachten — zou het verhaal kunnen boeien, doch plastisch voorgesteld, springt vooral het ongerijmde van het laatste bedrijf te sterk in het oog. Waarschijnlijk heeft de schrijfster het omhelzen van de boerenmeid symbolisch bedoeld, doch zoo iets moet men lezen, niet zien voorstellen.

Leida is een bakvischje »geacht misschien bij mede-

bakvischjes en consorten", doch niet belangwekkend genoeg om als hoofdpersoon te dienen voor een tooneelstuk in drie bedrijven, en dit is onze voornaamste aanmerking, wanneer wij *Droomleven* zonder neven- of nichten-bedoelingen beschouwen. Wij noemden den titel niet geheel juist en wenschen ook deze opmerking even te bewijzen. Droomleven doet verwachten de teekening van een leven, dat gedroomd in plaats van geleefd wordt; men denkt dan niet getuige te zullen zijn van de grilletjes en kuurtjes uit de jeugd van een vrouw; dat zijn nauwelijks droomen, dat is slechts een stukje leven. Meisjes-illusions of Meisjes-droomerijen zou o. i. een juistere benaming geweest zijn.

Op het onsamenhangende en tegenstrijdige in Leida's karakter wezen wij reeds. Volgaarne nemen wij aan, dat de schrijfster de jonge dames oneindig beter kent dan wij, doch meenen niettemin, dat zij hier de denkbeeldjes van een van zeventien gemengd heeft met die van een kind, nauwelijks acht jaar oud.

Tante Saar is wellicht wat overdreven voorgesteld, doch goed volgehouden en Geert een juist, hoewel niet nieuw type.

De heeren der schepping, vooral de jongere edities, schijnen bij Mevr. Hanna in geen goed blaadje te staan; het zijn enorme zondaars. Wij willen ze niet verdedigen, doch gelooven toch, dat de teekening van George van weinig mannenkennis getuigt. Zelf tot de diep gevallen sekse behorende, mogen wij ons deze opmerking in alle bescheidenheid waarschijnlijk wel veroorloven. Wertem is goed geschetst.

Wij hadden reeds gelegenheid te taal te prijzen; over het algemeen is *Droomleven* in vloeiend, beschaafd Nederlandsch geschreven. Hier en daar schijnt echter de schrijfster aan het woord, in plaats van de handelende personen; soms ook worden stellingen verkondigd, welke van een dame niet zou verwachten, of die van een geprononceerd pessimisme getuigen. Vergissen wij ons niet, dan werden bij de derde opvoering sommige uitdrukkingen getemperd; het tellen der benodigde slaapkamers en het woord *ontuchtig* in den mond van Leida, evenals haar onaanneemlijk naïve ontboezeming over vrije liefde, deden echter nog pijnlijk aan.

Oprecht gesproken, hadden wij na het kluchtje, dat in zijn soort goed geslaagd mocht heeten, meer verwacht dan *Droomleven* geschonken heeft; met de beste bedoelingen beziel, heeft Mevr. Hanna nog geen flink stuk geleverd en zij laat immers zelf George zeggen: *Aan goed meenen heeft de mensch niet veel, goed doen, dat is de hoofdzaak.* (2^e Bedrijf 1^e Tooneel). Onbewimpeld hebben wij daarom onze meening willen zeggen, doch stellig niet om haar af te schrikken; integendeel om te toonen, dat wij haar arbeid met aandacht hebben gevolgd, in het vertrouwen, dat zij, haar voordeel doende met de opmerkingen, welke zij en anderen bij de opvoering van deze eerste proeve gemaakt hebben, zich zal blijven oefenen, en in de hoop, dat bij een volgend werk van haar hand een welverdiend succes haar loon zal kunnen zijn.

Mej. Alida Klein heeft de Leida met veel talent gespeeld; *groen als gras*, zooals George haar in het tweede bedrijf vindt, was zij niet, trouwens een echte ingénue kan zij niet geven, doch alles werd heerlijk genuanceerd. Zij had blijkbaar van den eersten zin tot den laatsten nauwkeurig bestudeerd en vooral haar droomerijen, haar uitbarstingen van verontwaardiging of smart waren wegsleepend mooi.

De overige rollen waren bij de dames Burlage-Verwoert (Tante Saar), Faassen van Velzen (Geert) en de heeren Tartaud (Oom George), Rosier Faassen (Wertem) in uitstekende handen. Aan de geheele opvoering was zeer veel zorg besteed.

JEAN VALJEAN.

9 December 1891.

UIT HET BUITENLAND.

Eene zeer eigenaardige Engelsche tooneelliefhebberij is het maken van *Burlesque's* — wij zouden zeggen parodiën op nieuwe, bekende stukken. In deze parodiën tracht men niet alleen de oorspronkelijke stukken belachelijk te maken, maar ook de acteurs, die de rollen gecreëerd hebben. Zulk een burlesque is nu gemaakt van het ook bij ons bekende *The Dancing Girl* door H. A. Jones. Het schijnt echter, dat de parodie, opgevoerd onder den titel *The Prancing Girl*, vrijwel mislukt is. De naam van het stuk is reeds niet aardig en blijkt ten slotte niets te beteekenen. Hetzelfde is met de klucht zelf het geval; nergens vindt men belachelijke overdrijving van de eigenaardigheden van het oorspronkelijke. Slechts een der spelers schijnt er in geslaagd te zijn de persoon, die de corresponderende rol in *The Dancing Girl* gespeeld had, den toeschouwers voor den geest te roepen; de anderen zochten een effect te maken door zich zonder reden dwaas te kleeden of een geheel ander karakter aan hunne rol te geven. De uitslag was natuurlijk zeer treurig; men heeft niet gelachen. »Rien de plus froid au monde qu'une bouffonnerie qui ne fait pas rire!» *The Prancing Girl* zal dus *The Dancing Girl* geen kwaad doen; was het eerste geslaagd dan zou dit zeer goed het geval kunnen zijn. Ik zou het mij zeer goed kunnen begrijpen, indien de schrijvers van de geparodieerde stukken zich tegen dit gebruik maken van hun werk verzetten; wie het oorspronkelijke niet gezien heeft zal het natuurlijk niet meer kunnen waardeeren na de parodie te hebben zien spelen. Of er echter een middel zou zijn om tegen dergelijke practijken op te komen, weet ik niet.

In Weenen wordt, zoo schrijft men, een Freie Bühne overbodig gemaakt doordat sommige directiën de stukken, die elders alleen op een Théâtre Libre tot eene opvoering kunnen komen, dapper aanpakken en vertoonen. Zoo heeft Dr. Burckhard in een schouwburg, die vroeger het Comtessen-Theater genoemd werd, »*Einsame Menschen*» van Gerhard Hauptmann doen opvoeren, een bijzonder fijn geteekend stuk met nauwkeurig bestudeerde en geanalyseerde karakters, waarvoor ik lezers, die het niet in zijn geheel kunnen leeren kennen, verwijst naar het opstel van den heer L. Simons Mzn., getiteld Nieuwe Deutsche Tooneel-schrijfkunst in den Gids van April 1891. Het stuk heeft te Weenen betrekkelijk succes gehad; het eerste bedrijf beviel goed, het tweede vond men reeds beter, na het derde riep men den dichter voor het voetlicht, twee, driemaal. En toen... gedurende het vierde bedrijf lachte men en ook het slot vond geen bijval. Als bijzonderheid mag vermeld worden, dat het stuk in de hooger gelegen rangen beter beviel dan beneden. Het werd uitstekend gespeeld, eenvoudig en waar.

In Berlijn heeft Felix Philippi ook zijne krachten eens beproefd aan een stuk, waarin het huwelijk van twee niet bij elkaar passende menschen wordt voorgesteld als een niet te dulden dwangbuis, waarvan men zich op de eene of andere manier bevrijden moet. Het is hier weer, ongeveer zooals in de *Sklavin* van Fulda, eene vrouw, die getrouwd is met een rijken man, van wien zij wist, dat hij haar niet liefhad. Ik zou van dit stuk geen melding hebben gemaakt, ware het niet, dat ik er op wilde wijzen, dat de theater-critiek in het buitenland, met name in Duitschland, nog wel zoo heftig is als bij ons. Men leze de beoordeeling van *Die Kleine Frau* in de Frankfurter Zeitung van 9 December. Het stuk wordt daarin letterlijk afgemaakt. Zoo schrijven onze critici nog niet!

De tooneelcensuur wordt te Berlijn hoe langer hoe scherper; thans is weder de opvoering van *Eine ideale Frau*, een stuk van den Italiaanschen schrijver Marco Praga verboden.

In het Théâtre français speelt men driemaal per week *la Mégère Apprivoisée*, en driemaal *Oedipe Roi*, beiden met prachtige recettes, beiden een enorm succes voor de vertoers.

Het Théâtre Libre heeft zijne eerste voorstelling van het seizoen gegeven; gespeeld werden drie stukken, waarvan één in verzen, die zeer slecht werden gezegd, zoowel door Antoine als door de andere spelers. Het grootere stuk *la Rançon* van Gaston Salandri telt drie acten, waarvan de eerste zeer goed is, de tweede minder en de derde weer slechter. Het ergste is echter, dat het verband tusschen de drie bedrijven zoo gering is. In elke acte komen personen voor, die wij niet meer terug zien of vroeger niet gezien hebben. De dialoog moet echter zeer goed zijn.

Sarcey merkt naar aanleiding dezer voorstelling op, dat Antoine sedert de oprichting van het Théâtre Libre slechts één stuk heeft laten spelen, dat ook elders zou kunnen slagen. Al het nieuwe, dat hij overigens ontdekt heeft, zou voor een betalend publiek en in een ander theater gevallen zijn.

Op eene der matinées van het Théâtre du Vaudeville, is onlangs *Hedda Gabler* opgevoerd. Aan het stuk ging vooraf eene *conférence* van Jules Lemaître, hetgeen Sarcey aanleiding heeft gegeven boosaardig op te merken, dat de directie, blijkbaar vreezende, dat de toeschouwers zonder voorafgaande uitlegging niet veel van het stuk zouden begrijpen, hen eerst op de hoogte heeft willen brengen en dat zij daarna het ongelukkige idee heeft gehad, de zeer duidelijke conferentie door het stuk te laten volgen . . . waardoor het publiek weer geheel in de war gebracht is. Sarcey beweert, dat iedere tooneeldirecteur een Franschen schrijver, die met zulk een stuk aankwam, zoo spoedig mogelijk met zijn stuk de deur uit zou zetten en dat hij daaraan wel zou doen. Van de hoofdpersonen, Hedda, Thea, Eilert Lövborg, heeft de criticus niets kunnen begrijpen; Tesman, Brack en tante Julie zijn hem helderder en de laatste zelfs zeer sympathiek. Dat Lemaître het stuk niet beoordeeld heeft als zijn collega, spreekt van zelf; de conférencier geeft eene zeer duidelijke verklaring van het stuk, waarin o. a. deze merkwaardige woorden voorkomen: »je vous avouerai volontiers qu' il y a dans la conduite d' Eilert, ce grain d' inexplicable que nos dramaturges s'appliquent à éliminer de leurs pièces, mais qu' Ibsen laisse dans les siennes parce que cet inexplicable est dans la vie." Welk een onderscheid met Sarcey!

Volgens Lemaître werd het stuk goed gespeeld; Sarcey vond Hedda (Mlle Brandès) onzeker en zoekend naar hare opvatting, hetgeen volgens hem volkomen begrijpelijk was.

Hamlet-vertolkers en Hamlet-kostuums.

(Naar het Engelsch.)

Bijna geen enkel tooneelstuk van Shakespeare krioelt zoo van anachronismen als Hamlet, zoodat het, ook al zou men er in slagen den tijd der handeling nauwkeurig vast te stellen, een nutteloos werk ware te trachten de tragedie historisch juist ten tooneele te voeren. Aan deze omstandigheid zal het wel te wijten of toe te schrijven zijn, dat er geen bepaald traditioneel kostuum voor Hamlet bestaat. Een bekwaam criticus heeft gezegd, dat Hamlet modern blijft en men zelfs geen bezwaar zou mogen maken, indien het een fin de siècle-acteur inviel voor de afwisseling den Deenschen prins met zwarten rok, witte das, een monocle in het oog te spelen.

Ofschoon het niet met zekerheid te bewijzen is, mag men aannemen, dat Shakespeare de *Historia Danica* van

Saxo Grammaticus (ongeveer 1180—1208) kende en dat hij in zijn Hamlet dezelfde geschiedenis op het oog had, omdat Engeland ook daar genoemd wordt de *faithful tributary* van Denemarken. De macht der Denen in Europa nu had in de tiende en in het begin der elfde eeuw haar middaghoogte bereikt, want Knut, die van 1017 tot 1035 regeerde, was de eerste en eigenlijk de eenige vorst, die de kronen van Denemarken en Engeland op één hoofd vereenigde. Sedert is Engeland nooit aan eenig land schatplichtig geweest. Derhalve zou men Hamlet op zijn laatst in de elfde eeuw moeten plaatsen en ofschoon uit dien tijd niet veel omtrent de Denen bekend is, de kleeding uit die dagen trachten na te bootsen, welke weinig afweek van de drachten der Franken en Anglo-Saksen. Alleen hadden de Denen een voorliefde voor zwart en andere stemmige kleuren. Zoo spreken oudere schrijvers van Zwarte Denen, het Zwarte leger en wordt zelfs in een Deensche ballade gewaagd van een ridder, die in zwart kostuum ter bruiloft toog. Het dragen van rouw schijnt bij hen niet in gebruik geweest te zijn, zoodat Hamlet om historisch juist te wezen, eigenlijk het scharlaken van het Deensche vorstenhuis zou moeten dragen. Een navorscher beweert daarentegen, dat daarom juist de Koningin hem toevoegt:

Good Hamlet, cast thy nighted color off.

Koning Knut wordt op oude prenten afgebeeld met een tunica, een mantel aan de schouders bevestigd door banden waarop edelsteenen schitteren, broek, en kousen rond zijn schenen gebonden en opgehouden door kousebanden eveneens met edelgesteente versierd. Zijn tunica is aan den hals en de polsen geborduurd. De kroon ontbreekt niet, doch dient wellicht meer als symbool, ofschoon in die tijden de vorsten dit teeken van hun waardigheid waarschijnlijk dagelijks droegen. Zoo zou dus ongeveer de *sweet Prince* gekleed moeten worden.

Nog zij opgemerkt, dat ongetwijfeld zijde reeds vroeg door de Denen gebruikt werd, fluweel daarentegen, ofschoon het door de Hamletvertolkers veelvuldig werd gekozen, vóór de 13de eeuw niet in Europa bekend was; bont werd natuurlijk gedragen door een volk dat een streng klimaat te verduren had.

Wanneer Hamlet voor het eerst werd opgevoerd, is niet met zekerheid te bepalen, men meent omstreeks het jaar 1600. De eerste Hamlet-vertolker was Richard Burbage (geb. 1566 gest. 1619) en men beweert, dat omdat hij gezet en kortadendig was, de Prins in het treurspel door zijn omgeving zoo werd afgeschilderd. In een elegie op dezen speler leest men o. a.

No more young Hamlet, though but scant of breath,

Shall cry »Revenge" for his dear father's death.

Hij had een kostuum uit die dagen aan, want het tooneel verdiepte zich toenmaals nog niet in bijzaken als historische getrouwheid der kleeding. In tegenstelling met de meesten zijner opvolgers droeg deze Hamlet een baard.

Na hem vervulde Joseph Taylor, eveneens door Shakespeare onderricht, de titelpartij totdat de schouwburgen in 1642 door de Puriteinen gesloten werden.

Thomas Betterton (geb. 1635 gest. 1710) was de derde Hamlet en hoorde de tradities van Sir William Davenant, die Taylor de rol had zien spelen. Op zes-en-twintigjarige leeftijd vervulde hij de rol voor het eerst, vijftig jaar later voor het laatst, zoodat hij achtereenvolgens de geestdriftige toejuichingen van twee geslachten in ontvangst had te nemen. Hij kleepte zich en wijzigde voortdurend zijn kostuum naar de heerschende mode en verscheen dus op ouderen leeftijd met gepoederde langkrullige pruik, hoed met veeren, neteldoeken kraag, enz.

De volgende beroemde Hamlet-speler was David Garrick (geb. 1716, gest. 1779). Een ooggetuige zegt: »Hamlet verschijnt in rouwgewaad met dik, loshangend haar, dat gedeeltelijk over één schouder naar voren valt, hij is reeds begonnen voor waanzinnige te spelen; één van zijn zwarte

kousen is tot halverwege van het been afgezakt en laat een witte onderkous zien, terwijl de strik van een rooden kouseband op de hoogte van de kuit hangt". Volgens afbeeldingen van dien tijd bestond het rouwgewaad in een zwart fluweelen hofkostuum uit het midden der achttiende eeuw.

In 1783 speelde voor het eerst den Hamlet John Philip Kemble (geb. 1757, gest. 1823). Van zijn biograaf Boaden verneemt men het volgende: »Hij droeg een modern hofkostuum van fraai zwart fluweel, een ster op de borst, den kouseband en het lint van een orde, zwaard en gespen in rouw, zware lubben; zijn hoofdhaar was gepoederd en zwalkte in lange lokken langs het voorhoofd en over de schouders." Later vindt men nog: »Hij droeg een olifantsbeeldje aan een blauw lint en een moderne ster". Boaden klaagt, dat Kemble een anachronisme beging door van het Van Dijk-kostuum af te wijken — zwart satijn en gespen — waaraan men gewend was geraakt, en dat wel, omdat de Geest een wapenrusting droeg uit den tijd van Karel I inplaats van uit dien van George III. De beroemde afbeelding door Sir Thomas Lawrence toont Kemble in een geheel ander kostuum, blijkbaar van zwart satijn; hij draagt zijn eigen haar en geen orde van den Kouseband; het olifantsbeeldje aan het blauwe lint is echter te zien en de ster laat zich tusschen de plooiën van het zwarte kleed raden. Een paar zware lederen schoenen is het eenige wat aan het door Boaden beschreven kostuum herinnert. Kemble's broeder Stephen, de beroemde Falstaff, die zoo gezet was, dat hij den dikken ridder, zonder opvallende hulpmiddelen kon voorstellen, schijnt, gehoord hebbende van den dikken Burbage, de Hamlet-voetstappen van dien collega te hebben willen drukken en speelde de rol herhaalde malen in een ouderwetsch zwart pakje, jas, broek en vest, schoenen met gespen, en een donkerbruin pruikje. Zijn spel moet al even onromantisch als zijn verschijning zijn geweest.

Edmand Kean (geb. 1787, gest. 1833) en diens groote mededinger Junius Brutus Booth (geb. 1790, gest. 1852) kleedden den melancholinken Deen in een kostuum het midden houdende tusschen den Elisabeth- en den Van Dyck-stijl, dat wellicht naar den smaak van Boaden zou geweest zijn. De lage kanten kraag en lubben, met de ster op het korte kleed, dateeren van de latere periode, terwijl het wambuis, de wijde broek en het haar, korter dan Karel I het placht te dragen, van vele jaren vroeger moeten zijn.

Tot hertoe werd Hamlet, hoe anachronistisch het traditioneel plechtig zwart kostuum ook moge geweest zijn, steeds duidelijk als man voorgesteld. Nu komt men echter aan de regeering der vrouwenrokken, waarin het vaak moeilijk was op te maken tot welk geslacht de vertolker behoorde. Mevrouw Siddons had reeds eenigen tijd vroeger eenmaal Hamlet gespeeld, doch het aantal harer navolgers, die zich geroepen gevoelden den Deenschen prins voor te stellen, en in de kleedij geen hinderpalen meer vonden, werd nu legio. Groot schijnt het succès niet geweest te zijn; hun namen zijn althans niet bewaard gebleven. Charles Kean (geb. 1811, gest. 1868), bekend wegens zijn angstvallige nauwgezetheid om archaeologisch juist te wezen in zijn kostuums, werd, naar het schijnt, overbluft door de talloze moeilijkheden, welke Hamlet hem bood en eindigde met hem even zonderling te kleeden als zijn voorgangers gedaan hadden. Hij liet echter de afgezakte kous in de waanzintooneelen weg, doch behield het ordelint en de ster. Wel is waar werd de Olifantsorde eerst door Christiaan I van Denemarken gesticht en behoorde de ster aan een orde door Karel I van Engeland ingesteld, doch ook deze Hamlet maakt er geen gewetenszaak van deze gebeurtenissen een paar eeuwen te vervroegen.

Macready (geb. 1793, gest. 1873) en Forrest (geb. 1806, gest. 1872) deden een najver herleven, als tusschen Kean en Booth had bestaan en evenals bij hun voorgangers,

had de eerste botsing, welke eindigde met een oproertje op 10 Mei 1849, waarbij zelfs bloed vloeide, plaats bij een opvoering van Hamlet. In 1846 speelde Macready de hoofdrol te Edinburg, toen Forrest, die zich onder de toeschouwers bevond, uitfloot hetgeen hij *le pas de mouchoir* noemde. Bij het *They are coming to the play; I must be idle*, was Macready namelijk gewoon, een witten doek boven zijn hoofd zwaaiende, over het tooneel te dansen, om aan te toonen, dat Hamlet niet wel bij het hoofd is. Forrest nu floot en Macready, die de meeste toeschouwers op zijn hand had boog, zonder te weten door wien hij werd uitgefloten, spottend en verachtelijk naar de plaats, waar zijn kunstbroeder gezeten was en danste nog meer dan gewoonlijk.

Beiden volgden de bovengenoemde regeering der vrouwenrokken en Forrest moet zelfs nu en dan een kleed hebben gedragen, waaraan evenveel wit als zwart was, waardoor hij sterk op een bonte ekster geleek.

Fechter (geb. 1824, gest. 1879), de blonde Hamlet der laatste generatie, droeg ook een lang overkleed en in plaats van een zwarten mantel een grijzen met zwart fluweelen kap. Ook is hij, Burbage waarschijnlijk uitgezonderd (omtrent wien echter bepaald zekere berichten ontbreken) de eerste Hamlet, die knevel en baard droeg, evenals zijn pruik blond, doch roodachtiger dan hetgeen men gewoonlijk vlasblond noemt.

De tegenwoordige Hamlet zijn Edwin Booth en Henry Irving, die, meer nog dan hun voorgangers, getracht hebben tot het authentieke kostuum te naderen, indien ten minste van authentiek mag gesproken worden. Vooral Booth is tot in de kleinste details afgedaald; hij droeg een kleeding van zacht wollen stof, waarbij de eentonigheid verbroken werd door donkerroode banden op de mouwen, de randen van het overkleed en van de broek; eens heeft hij in plaats van rood blauw genomen. Verder wond hij kruiselings banden om de beenen en had een kort manteltje over den eenen schouder hangen, zoodat hij, zonder aan de bevalligheid of de waardigheid te kort te doen, der kleeding van Koning Knut zeer nabij kwam. Dit schijnt het beste kostuum te zijn; het is nauwkeurig genoeg om hen te bevredigen die van dergelijke zaken een studie maken en onallegaarsch genoeg om minder ontwikkelden den indruk te geven van lang vervlogen tijden, dus voldoende voor een stuk, waarvan de tijd der handeling zoo onbestemd is. Daarbij is het smaakvol en mannelijk terwijl de acteur er zich gemakkelijk in kan bewegen.

Nog later heeft Booth een rijk zijden tunica en een mantel van pluche gedragen, voorzeker een grof anachronisme, doch misschien te verdedigen door den wensch om eenige afwisseling te brengen in een uitsluitend zwart kostuum, welke kleur hij door geen andere wil doen verdringen.

Het eerste Hamlet-kostuum van Lawrence Barrett was een navolging van dat van Booth, zwart serge met blauw. Naderhand droeg hij een van de zonderlingste zwarte pakjes, die men den Deen ooit heeft aangetrokken. Het geleek sterk op het kostuum van een trapèze-kunstenmaker: een nauwsluitend tricot van zwart satijn, overvloedig versierd met kralen en met franje, eveneens van kralen. Dit hansworstenpakje waarbij nog een mantel over één schouder en een hoed met een grooten bos veeren behoorde, deed Barrett meer gelijken op een Italiaanschen minnaar dan op den Deen Hamlet. Zijn laatste kostuum was van geborduurd zwart zijden crêpe met fijn bewerkt belegsels van kralen, over het algemeen grillig en niet tot een bepaald tijdperk behorend, doch vorstelijk fraai en zeldzaam artistiek.

Toen Irving voor het eerst de rol speelde, werd hij heftig aangevallen over zijn zonderling streng kostuum, dat naar het heette mooie standen onmogelijk maakte. Wijzigingen van eenig belang heeft hij echter niet aangebracht,

behalve dat hij vroeger een grooten fluweelen mantel droeg in plaats van den met bont gevoerden, waarin hij zich tegenwoordig op de wallen van Elseneur hult. Zijn buis is van zware zwarte zijde, karig met fluweel versierd, de broek van dezelfde stof. Behalve een dwazen Mephisto-hoed met haneveeren, valt er verder op zijn kostuum weinig aan te merken.

Mouret-Sully draagt een kostuum uit den tijd van Frans I en ofschoon velen niet kunnen begrijpen welke overwegingen hem tot deze keus geleid hebben, verklaren allen eenstemmig, dat hij er uitziet, als een *prince fait à peindre*.

December 1891.

IDA.

BEZOEK AAN MOUNET-SULLY

de la Comédie-Française.

Jean Mouret-Sully, de groote kunstenaar van het Théâtre Français is zeker wel een der merkwaardigste tooneelspelers van den tegenwoordigen tijd; zijn naam was de laatste weken te Parijs in aller mond daar een verschil met Jules Claretie, Administrateur der Comédie, over een verlot van zes maanden, het verblijf van den kunstenaar aan het eerste tooneel van Frankrijk in gevaar bracht, welk gevaar echter door de inschikkelijkheid der Commissie is afgewend.

Hij werd geboren te Bergerac in 1851; na zijne Classische studiën voltooid te hebben, trachtte hij vruchteloos aan het tooneel te komen, waar zijne ouders zich tegen verzetten; op zijn 27ste jaar was hij leerling van het Conservatoire waar hij les kreeg van Bressant, veroverde een jaar daarna den prijs voor blijspel en kreeg een engagement aan het Odéon.

De oorlog van 1870 verstoortte zijn loopbaan, hij vertrok als zoovele jongelieden naar het leger der Loire en werd daar »officier de mobiles;» — in 1871 te Parijs teruggekeerd kon hij van den directeur van het Odéon geene aanneembare condities verwerven en had reeds besloten het tooneel vaarwel te zeggen, toen het Bressant gelukte hem eene geschikte plaats aan het Théâtre Français te verschaffen.

Hij debuteerde in 1872 met de rol van Orestes, waarin hij levendig werd toegejuicht, en behaalde verder met diverse rollen van uiteenlopend karakter meer en groot succes, werd in 1874 Sociétaire der Comédie en neemt thans onder hare leden eene hoofdplaats in.

In een Parijsch tijdschrift komt over den kunstenaar de volgende typische beschrijving voor:

»Le grand Artiste est ce qu'on appelle, au théâtre, un »bon garçon et dans le monde un galant homme; signes particuliers: très simple de moeurs, adore son intérieur, est chevalier de la légion d'honneur et a beaucoup de jaloux». — — — — —

Onlangs woonde ik te Parijs in het huis van Molière eene voorstelling bij van »Hernani», het bekende drama van Hugo waarin de kunstenaar, zóó uitnemend de titelrol vervulde, dat ik er door opgetogen werd en eene groote begeerte begon te gevoelen hem persoonlijk te leeren kennen; — ik meldde mij dus den volgenden morgen aan zijne woning in de onmiddellijke nabijheid van het Luxembourg, 1 Gay Lussac, aan, maar ontving de mededeeling dat Mouret-Sully reeds naar zijn buiten vertrokken was, waarvan hij echter over eenige dagen zou retourneren; ik liet dus mijn kaartje met begeleidend schrijven achter en bevond mij op den bepaalden datum weer voor de

woning van den kunstenaar, krom eene lange reeks van trappen op en arriveerde eindelijk na herhaald vruchteloos kloppen en schellen bij diverse deuren, aan zijne appartementen. — Een meisje opende de deur en geleidde mij naar een kamer, met het verzoek eenige oogenblikken geduld te willen oefenen; deze oogenblikken groeiden aan tot minuten en de minuten tot kwartieren, want er verstreek zeker een half uur voordat de kunstenaar verscheen. In dien tusschentijd had ik ruimschoots gelegenheid mijne omgeving op te nemen die door groote originaliteit uitmuntte.

Recht over de deur waardoor ik was binnengekomen gaf een raam uitzicht op de Boulevard, daarnaast bevond zich een tweede, dat echter tamelijk groot was uitgebouwd zoodat het ruimte liet voor een paar serre-meubeltjes, die bedekt waren met papieren en boeken.

Verder was de kamer als 't ware in tweeën gedeeld door eene bak met planten aan de eene — en eene piano aan den anderen kant — hetgeen het vertrek klein deed schijnen; stoelen, tafeltjes en andere meubelen waren bovendien ruimschoots voorhanden, maar het volst van alles waren de muren, die bedekt waren met schilderijen, aquarellen en andere teekeningen, tooneelwapens, bas-reliefs, Turksche en Moorsche draperieën, etc., gedeeltelijk bedekt door stoffkleeden, die de bijna voortdurende afwezigheid van den kunstenaar gedurende de zomermaanden verrieden. Onder de schilderijen merkte ik een fraaien Verlat op, terwijl een mooi portret van Mouret-Sully in de rol van Hamlet door J. P. Laurens de eereplaats innam; in de lijst om het portret eener oude dame waren nonchalant de versierselen gehecht van Ridder van 't legioen van eer en Officier de l'Académie; onder de tooneelwapens bemerkte ik de prachtige wapens van Oedipus Rex, welk stuk nog altijd op het repertoire der Comédie is gebleven en tot de grootste successen van Mouret-Sully behoort.

Nu kwam de kunstenaar; zijn aangenaam gelaat, met beschaafde, edele trekken maakt den gunstigsten indruk; hij draagt een kleinen baard, die reeds grijze haren telt en in het knoopsgat prijkt de kleur zijner ridderorde.

Ik maak mij bekend als Hollander en weldra zijn wij in druk gesprek over de eigenaardige, schoonheden van dit land; niettegenstaande de kunstenaar nog nooit Holland bezocht had, verbaas ik mij over de juiste opmerkingen, die hij over Amsterdam en andere plaatsen ten beste geeft; met groote waardeering bespreekt hij de verdiensten van Jozef Israëls en Prof. Leenhoff, welke laatste hem persoonlijk bekend is; hij zegt het plan te hebben aanstaand seizoen ons land te bezoeken en ik geloofde bepaald den kunstenaar te mogen verzekeren, dat hij goed zou worden ontvangen. Moge hij aan zijn plan gevolg geven, welk kunstgenot staat ons dan nog te wachten.

Als souvenir aan onze kennismaking schreef hij in mijn autografenalbum:

»Être joli n'est rien, il faudrait être bon» —, zéér zeker een waarheid.

F. H. J. MIJNSSEN.

Parijs, September 1891.

Het Nederlandsch Tooneel.

Van de Kon. Vereen. het Nederlandsch Tooneel ontvingen wij het in druk verschenen verslag van den Raad van Beheer, uitgebracht in de onlangs gehouden vergadering van Aandeelhouders. Uit dit verslag blijkt, dat de financiële toestand der Vereeniging ver van gunstig is, en welke hooge aspiraties men ook voor de kunst moge hebben, niet te loochenen valt, dat geld voor een tooneelgezelschap een eerste vereischte is.

Vertoonde het jaar 1889/90 een winst-cijfer, dat meer dan 5000 gulden lager was dan dat van 1888/89, het boekjaar 1890/91 levert een verlies op van f 6192.12. De 384 voorstellingen gegeven in 1889/90 leverden netto f 6768,84 meer op dan de 425 van 1890/91. Het verlies komt voornamelijk op rekening der voorstellingen te Amsterdam; de Haagsche voorstellingen namen toe in aantal en hare Gemiddelde opbrengst vermeerderde.

Geen wonder, dat de Raad van Beheer gezocht heeft naar de redenen van dezen achteruitgang; zij meent die gevonden te hebben, in de eerste plaats in de algemeene malaise, voorts in de onvoordeelige voorwaarden der Vereeniging gesteld door de Gebr. van Lier, toen zij na den brand van den Stadsschouwburg ergens onder dak moest komen en eindelijk aan den invloed der kritiek, die vooral in het afgeloopen speeljaar weer sterk heeft afgebroken, wat de Vereeniging trachtte op te bouwen. De Raad van Beheer vraagt of het ideaal, dat den critici voor oogen zweeft, beter en eer verwezenlijkt zou worden door het terugtreden zijner Vereeniging?

Wij voor ons zouden op deze vraag volmondig *neen!* antwoorden, maar dit neemt niet weg, dat het o. i. toch de plicht der critiek is te wijzen op de gebreken der stukken, die worden opgevoerd. De keus der stukken is zeker verreweg het moeilijkste deel der taak van een tooneel-directie; een goed stuk slaagt dikwijls al wordt het slechts middelmatig gespeeld. Die goede stukken te vinden is zeker moeilijk, te meer omdat vertaalde stukken, die in het oorspronkelijk succes hebben gehad, zoo vaak blijken niet bestand te zijn tegen . . . ja tegen wat? het spel der Hollandsche artisten? de vertaling? den Hollandschen smaak? Wanneer het waar is dat »*personne au monde ne peut dire après avoir lu une pièce dans son cabinet, ce qu'il en pensera au plutôt ce qu'il en sentira, quand il la verra, plongé dans ce milieu pourqui elle a été faite et qu'on appelle le public*», zooals Sarcey beweert, dan is de Vereeniging in den laatsten tijd zeer ongelukkig geweest met de grepen, die zij deed in den voorraad tooneelliteratuur, die haar ten dienste stond.

Daarbij zie men eens de reeks stukken, die de Vereeniging gespeeld heeft: 65 stukken, waarvan 26 voor het eerst werden gegeven. 26 nieuwe stukken! Arme regie! Arme acteurs! Wie blijft da Zeit zum Ochsen? *) zouden wij kunnen vragen, wanneer wij dit woord tenminste van het studeeren van acteurs mogen gebruiken. En waarom zijn er telkens nieuwe, andere stukken noodig? Het komt ten slotte weer neer op de oude klacht, omdat ons publiek zoo weinig naar de comédie gaat en zeker niet gaat, wanneer een stuk niet goed is beoordeeld.

In deze omstandigheden kan ik niet nalaten den Raad van Beheer voor zijn voorstel en den Aandeelhouders voor hun besluit het leven der Vereeniging met nog vijf jaar te verlengen mijne welgemeende hulde te brengen. Zulk eene belangeloosheid verdient bewonderd te worden!

*) Een prachtige gelegenheid voor den tooneelrecensent van zeker Amsterdamsch dagblad, weer eens eene geestige woordspeling te maken!

INGEZONDEN.

ROTTERDAM, 6 Dec 1891.

Aan den Heer JEAN VALJEAN.

Waarde Heer Jean Valjean!

Wat een vermaak (geen genot!) baart mij alweer uw laatste artikel in »het Tooneel». Neê maar, wat heeft U een heerlijke

vergelijking kunnen vinden tusschen Walter Soltau en den roman van 'n Rus, »wiens naam ons (is dat ons een pluralis majestatis?) ontgaan is"! Ja, de romans van onzen zuidelijken natuur Malot zijn het onthouden wel waard, maar zoo 'n Rus uit 'n land, dat nog oostelijker van ons dan Duitschland ligt! Toch raad ik u, tracht u eens te herinneren, welke roman u voor het geheugen zweefde, en lees 'm dan nog eens. Ik snapte dadelijk, welken ge bedoelt; het is een heerlijk kunstwerk, maar Walter Soltau doet er evenmin aan denken, als b.v. uwe z.g. critieken. Laat ik uw geheugen een eindweegs helpen, de roman is gedramatiseerd en o.a. te Amsterdam op het tooneel gebracht. Nu zeg ik u niets meer, het moet een verrassing voor u blijven zoo iets schoons terug te vinden. Ook het zoeken naar iets schoons is 'n genot. Maar zorg toch in het vervolg op de hoogte te zijn van de dingen, waarover ge schrijft.

Nu we toch zoo bezig zijn, wil ik uw stukje eens wat meer in details nagaan.

Hoe komt ge zoo onbarmhartig tegenover »de Rederijker" vergeleken met »Vóór het Diner"? Ik ben een van die lobbessen, die me bij Van Zuylens lollige klucht, die geen aanspraak op den naam van kunstwerk maakt, best geamuseerd hebben. Is het u (trouwens den meesten recensenten) ontgaan, hoe handig het stukje zonder terzijdetjes en andere trucs als b.v. monologen gedramatiseerd is? Maar wat een naar ding is dat: »Vóór het Diner"! (Int. parenth. een goeje mop om het een lever de rideau te noemen, het was N.B. eene nastukje!) Wat worden er fijn de gevolgen van het gebruik van bruischpoeier (de heer van Eijdsen sprak af en toe van een bruidspoeier) plastisch in voorgesteld. Laat de schrijfster eens aan een dokter vragen, of bruischpoeder gewoonlijk niet eerder dient, om op te houden, hetgeen hier als gevolg ervan wordt voorgesteld. Al kunt ge dus in »de Rederijker" geen zout vinden, het onsmakelijke bruischpoeder ontbrak er toch in ieder geval. Ik vind dus meer aanleiding om aan Van Zuylen een hartelijk gemeend: tot weerziens toe te roepen, terwijl ik voor Mevrouw Hanna, al spijt het mij eene debutante misschien te moeten désillusionneeren, niets meer dan een Vaarwel kan overhebben.

Voor een vaarwel aan U is het echter ook meer dan tijd. Ik zou het onvoegzaam achten dezen aanval achter het schild van an- of pseudonymiteit te verbergen, en heb dus de eer te teekenen,

MR. J. VROLIK.

Prijsvragen der Leidsche Studenten- Afdeeling.

ROTTERDAM
LEIDEN
GRONINGEN } 12 December 1891.

Aan
het Bestuur der Leidsche Studenten
Afdeeling van het Nederl. Tooneelverbond.

De jury benoemd door de ledenvergadering van Januari 1891 heeft de eer bij dezen het resultaat harer bevindingen mede te deelen.

»De Astronoom.»

De intrige van dit blijspel is onmogelijk en, wat misschien nog erger is, ze boeit ons niet.

De inhoud is ouderwetsch, wat ook van den gang moet gezegd worden. Het geheel is het werk van iemand zonder werkelijk talent, maar met eenige handigheid, vermoedelijk door het lezen van ouderwetsche tooneelstukken verkregen.

De dialoog mist, op eene enkele uitzondering na mischien, allen geest; de stijl is banaal, zelfs slordig, reeds de eerste monoloog is mislukt.

De hoofdpersoon van dit stuk is een caricatuur of liever een volstrekt onmogelijke figuur, tenzij men aan mocht nemen, dat de man het gebruik van zijne vermogens verloren heeft en dit is niet in overeenstemming met zijne verdere gedragingen.

De „slechte aard”, die ons aan van der Hoogen in de Camera Obscura herinnert, is minder onmogelijk, maar toch een caricatuur.

Ook de overige personen zijn niet uit het werkelijke leven gegrepen, ze zijn charges, zonder het vernakelijke van charges te hebben.

De houding van den jongen schilder die, na vernomen te hebben, dat zijne verloofde verleid is en een kind ter wereld heeft gebracht, haar toch na den dood van dit kind als de zijne beschouwt, is zeer verrassend, maar weerzinwekkend.

De jury heeft derhalve de eer te adviseeren den schrijver van dit stuk de gouden medaille niet toe te kennen.

„De student buiten.”

De schrijver heeft wel eenige vindingen maar mist alle ondervinding, hij heeft niet veel begrip van de eischen van een blijspel. Dit gedialogiseerd en min of meer gedramatiseerd studentengrapje is noch met geest noch met talent behandeld.

De schrijver heeft zich zekeren denkbeeldigen herbergier en een dito diender voorgesteld en in een dorp in Gelderland geplaatst, alsof daar zulke fantastische wezens te vinden zijn; de twee studenten die het in sulligheid en onbeholpenheid van alle personen van het stuk winnen, komen op een voetreisje door Gelderland, midden in den nacht in een dorp aan, de commissaris van politie (welk dorp in Gelderland is zoo rijk?) heeft op zijn bureau een paar canapé's staan; de straat is zoo donker, dat de personen eerst geen hand voor oogen kunnen, ze mopperen, dat er geen verlichting is en plotseling schrijven ze in dien stikdonkeren nacht adressen en namen op, peilen wonden enz. Ook de andere personen zijn te naïf, op onnoozelheid af.

't Onderwerp zelf is belachelijk naar, het stuk is vol taalfouten, banaal en onwaar, vol uitdrukkingen, die in studentenmonden niet zullen voorkomen; de stijl is slordig. Waarom het stuk »de student buiten” in plaats van »de studenten buiten” heet, is niet duidelijk.

De jury kan onmogelijk tot eene bekroning adviseeren.

„Een koppig kind.”

Over dit stuk waren de meeningen van de leden der jury niet eensgezind, wel was men unaniem van oordeel, dat aan een modern »lever de rideau”, ook al is de schrijver nog pas student, hooger eischen mochten gesteld worden, dan wat hier geleverd was.

Een gedeelte der jury vond het stuk zeer naar en flauw, gebrekkig in taal en onbeholpen in stijl, de ergerlijkste slordigheden ontsieren het, terwijl somtijds de onbeholpenheid zelfs komisch wordt, 't is langdradig en ontbloeit van alles wat naar geest zweemt, van eene intrige is evenmin sprake als van karakterteekening.

Een ander gedeelte der jury oordeelt minder zwaar: wanneer men echter van dit stukje gezegd heeft, dat de

dialoog los is en eenige aardige vroolijke zetten bevat, dan is daarmede alle lof uitgeput.

De typen, vooral die der minnaars zijn conventioneel en missen alle oorspronkelijkheid. Alleen het meisje is hier en daar frisch geteekend. Het qui-pro-quo dat aan het slot een zweem van handeling in het leven roept (de heer met de lorgnet) is onbeduidend.

Het dubbele decoratief is onhandig aangebracht en dient tot niets; men zou er heel wat van verwachten, als men het opgezet ziet; twee handelingen b. v. die elkaar kruisen of die eene tegenstelling vormen. Niets van dit alles. De schrijver heeft zijn toevlucht genomen tot dit ongewone hulpmiddel omdat hij geen kans zag, de huizen Botsman en Berg in de gewone kamer hun gesprek te laten voeren.

De jury is van oordeel, dat aan den schrijver van dit stuk geen bekroning moet ten deel vallen.

„Een intermezzo.”

Ook over dit stuk waren de leden der jury niet geheel eensdenkend. Een gedeelte vond den opzet onbeholpen, langdradig, onwaarschijnlijk, den dialoog kinderachtig. Een Franschman zou van het ideeetje een aardig stukje hebben kunnen maken, nu is het een mop, die alleen een derde-rangspubliek op Zondagavond misschien aangenaam kan bezighouden.

Een ander gedeelte der jury vond het stuk wel los, vloeiend, soms geestig geschreven, met aardige in- en uitvallen. Wel beantwoordt het aan de voorwaarde van op een studenten-tooneel gespeeld te kunnen worden, daar juist zal het voldoen en zullen de enkele ongerijmdheden, die er in voorkomen, waarschijnlijk niet hinderen maar amuseeren.

Er is eene juiste observatie in: de licht geprikkelde jalouzie van een pas getrouwd vrouwtje; de moeder is eenigszins gecaricaturiseerd, maar dit schaadt niet, hare veranderlijkheid is vermakelijk.

De ontkenning is echter veel te mat, het eene kleine excuus van de vrouw aan den man, dien ze zoo verdacht heeft (en nog wel zulk een hartstochtelijk vrouwtje) is te weinig, de laatste replieken vóór den val van het gordijn moesten geestiger, sprekender, pakkender zijn. De spanning vóór de ontkenning is niet sterk genoeg of liever wat eentonig en gerecht, het zijn tusschen vader, moeder en dochter altijd dezelfde praatjes, de schrijver had hier wat variatie in moeten brengen.

Conclusie: alhoewel de jury niet tot eene bekroning of eervolle vermelding kan adviseeren, zou dit stuk van alle inzendingen het eerst er voor in aanmerking komen.

„Oom Eduard.”

In dit stukje is wel is waar de dialoog vrij levendig, hij munt echter niet uit door geest of natuurgetrouwheid, de geestige zetten, die er in voorkomen zijn niet van eigen vinding, de schrijver zoekt daarom een comisch effect te bewerken door een kwistig gebruik maken van Hollandsch-Maleische uitdrukkingen, die in een stuk in Holland spelende geheel misplaatst zijn, 't publiek zal wel lachen om den dikken oom, vooral als hij op den grond valt, maar of het stuk het publiek zal boeien valt te betwijfelen.

Er zijn ook eenige onhandigheden in, die niet te vergeven zijn: zoo begint het stuk met eene groote alleenspraak en dan volgen er nog acht en dat is voor een stukje in één bedrijf wel wat veel, één keer staat er in het manuscript heel leuk »het tooneel een poosje ledig”.

Verwickelingen en karakteriseering zijn er in het geheel niet in te vinden, wel treft men er enkele smakeloosheden aan, zooals »kakkie”.

Dit stukje is alweer maakwerk, waartoe prijsvragen maar al te vaak aanleiding geven, 't is geen kunst, noch het leven noch de mensch werd weergegeven en evenmin is de schrijver een dichter, die eene fantasie in beeld brengt. Hollandsche auteurs en ook deze schrijver vergeten bijna altijd, dat ieder persoon in een stuk naar zijn aard en zijn karakter en dus anders dan zijne medespelers moet spreken.

't Geestigste van het geheel is het motto, »Jamais tant de beauté fut elle couronnée» met een groot vraagteken!

De jury kan niet tot eene bekroning adviseeren.

„Een groentje meer.”

Het is geen Hollandsch, geen stijl, geen geest, geen talent, geen begrip van tooneel, geen besef van dramatische kunst, geen litterarische verdienste, maar onbeduidend, vervelend, zouteloos, plat, eindeloos.

Hoewel de dialoog niet onnatuurlijk is, is het stukje eene kinderachtige woordenwisseling over studenten en groenloopen.

Den historischen bok, dien de schrijver schiet, wanneer hij het doet voorkomen alsof er voor veertig jaren aan de Leidsche Hoogeschool een groenwezen bestond, kan men hem vergeven.

Conclusie: de jury adviseert ook hier niet gunstig tot het uitreiken der verguld zilveren medaille.

De jury,

(w.g.) P. A. FRANCKEN,
Secretaris.

(w.g.) H. KERN.
» A. G. VAN HAMEL.
» JAN. C. DE VOS.

VARIA.

De beroemde Engelsche acteur Irving is niet alleen zeer geëerd in en om den schouwburg, ook daarbuiten heeft hij een zeer goeden naam, zoo zelfs, dat hij onlangs bij de opening van het Philosophical Institute te Edinburgh uitgenoodigd is de openingsrede te houden. Wat natuurlijker, dan dat de acteur over het tooneelspel heeft gesproken? Ziehier het einde zijner redevoering, die zeer is geprezen:

»Het einddoel van het tooneelspel is schoonheid. Waarheid is slechts een der elementen, waaruit schoonheid bestaat: slechts gemeene, vuile en lage dingen voor te stellen is eene vernedering van de kunst. Het is verklaarbaar, dat eene neiging tot deze soort voorstellingen ontstaat in een tijd van vrede en rust; dergelijke uitingen moet men nauwkeurig in het oog houden. Er bestaat geen echt nationaal leven bij een volk, dat ten prooi is aan een sombere

hopeloze ontevredenheid; een volk, dat waarlijk leeft, is hoopvol en ernstig, zoonoodig strijdbaar. Het is een slecht teeken voor eene natie, wanneer zij toont te verlangen naar of zelfs maar toegevendheid te hebben voor het pessimisme, waar het hare genoegens geldt, en kan pessimisme ooit anders dan tegenover schoonheid staan? Het leven, met zijne smart en droefheid is eene kostbare gave, de kunst van den tooneelspeler bestaat daarin, dat hij dat schoone leven weergeeft, den nadruk leggende op die koninklijke deugden en die stormachtige hartstochten, die het lot der menschen heen en weer slingeren. Zoo worden de lessen, die lange ervaring leert — dat op het doen van onrecht eene wisse straf volgt, dat dapperheid, volharding en zelfopoffering op belooning kunnen rekenen — op het tooneel aan de menschheid gebracht. En zoo heeft ieder tooneelspeler, die iets meer is dan een lijdelijk instrument en zich een ideaal heeft gevormd, een plicht te vervullen, die ligt buiten het doel, waarheen zijne persoonlijke eierzucht hem drijft, hij moet zijne kunst zoo hoog houden, dat hij zelf haar kan eerbiedigen; doet hij dit niet, dan kan hij niet verlangen, dat anderen haar zullen achten.”

Declaratiën op het tooneel.

Ernest Legouvé spreekt in zijn »Soixante ans de souvenirs» over de verschillende wijzen, waarop nu en voor vijftig jaren gespeeld wordt en werd op het tooneel. Tegenwoordig, zegt hij, is de geheele tooneelschikking beter, men kleedt zich beter, men beweegt zich gemakkelijker in een salon, men zoekt meer naar waarheid in de wijze van uitdrukken; maar wat is er geworden van de dictie, de beschaafde manieren, en gedistingeerde taal van vroeger, die vooral het Théâtre Français maakte tot een getrouwe afbeelding van de groote wereld in den ouden tijd?

Zoo kan men tegenwoordig op het tooneel geene declaratie meer doen, zooals Firmin ze deed (± 1840). Geen acteur wierp zich met zulk een vuur aan de voeten van eene vrouw, als hij. Nu valt men niet meer op zijn knieën. Toen Bressant speelde in *Par droit de conquête* knielde hij bij zijn liefdesverklaring aan Mme Madeleine Brohan vol gratie voor haar neer, maar Febvre, die eenigen tijd later de rol op zich nam, verklaarde den auteur, dat het hem onmogelijk was dit Bressant na te doen, *dat kon hij niet* en hij was bang dat hij belachelijk zou zijn. Legouvé moest hem gelijk geven. De smaken waren veranderd. Voor eene vrouw een voetval doen, haar de hand kussen, haar een compliment maken, ziedaar dingen uit den tijd, toen men vooral eerbiedig en galant was, wanneer men eene vrouw het hof maakte. Wanneer een acteur nu op die oude manier eene declaratie deed zou het publiek hem uitlachen en mischien het jonge meisje ook. Tegenwoordig brengt men een jong meisje in het nauw, ja men spreekt haar zelfs eenigszins ruw aan. Als men Firmin gevraagd had zoo iets te doen, zou hij gezegd hebben, wat Febvre zeide: *dat kan ik niet*.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 7.

15 JANUARI 1892.

XXIe JAARGANG.

I N H O U D :

Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. —
Tooneel en Zedelijkheid.
Ingezonden stukken. — Shakespeare-litteratuur.

UIT DE AMSTELSTAD.

Vondel is in zijne eer hersteld!

Onze lezers zullen zich herinneren, dat nu een jaar geleden in dit Tijdschrift eene jammerklacht werd geuit over het breken met de aloude gewoonte op den 1sten Januari en volgende dagen den *Gijsbrecht* te spelen, ja de redacteur maakte Vondels motto voor zijn treurspel: *Urbs antiqua ruit tot het zijne*, als wilde hij zeggen, dat het nu met oud-Amsterdamsche traditiën gedaan was. En zie! als Amsterdam, dat na de verwoesting door »Kemmener en Waterland» »met grooter glans uyt asch en stof» is verrezen, zoo is de *Gijsbrecht* weer herleefd en werkelijk met meer »glans» dan te voren ten toneele gevoerd.

»Hebt ge den moed gehad den *Gijsbrecht* weer te gaan zien?» is mij dezer dagen gevraagd door iemand van veel ontwikkeling, en een ander bekende mij, dat hij het stuk erg vervelend had gevonden. Is dit werkelijk de meening van het publiek? Ik geloof neen. Vanwaar anders zeven, acht gevulde zalen? Zijn dit allen menschen, die den *Gijsbrecht* nog nooit gezien hebben? Natuurlijk niet, en evenmin komen zij allen om *Kloris en Roosje*, dat zij eerst te genieten krijgen, na drie en een half uur naar Vondels verzen geluisterd te hebben. En daar men in onzen tijd werkelijk geen geld en verveling er voor over heeft om eene traditie in stand te helpen houden, is geen andere verklaring mogelijk, dan dat ons volk aan den *Gijsbrecht* nog veel te zien en te hooren vindt. De tooneelschikking en de costuums doen daartoe veel af, maar verder bewijst het succes van den *Gijsbrecht* toch ook, dat ons volk veel

fantasie heeft, meer misschien dan men het gewoonlijk toeschrijft. Want, als het anderen gaat als mij, dan maken de »Spreekende personagiën» geen indruk om hen zelf maar om hetgeen zij spreken; Gijsbrecht, Badeloch, Gozewijn, Klaeris hebben mij allen volkomen koud gelaten en zelfs Arend's sterven kon mij slechts weinig treffen, wèl zijn verhaal van het gevecht en den overval der kerk, als zooveel andere verhalen van hetgeen er achter de schermen heet te zijn voorgevallen. Vondel heeft dat alles zoo kleurrijk, zoo levendig beschreven, dat eene goede voordracht het ons allen doet zien. Wij zien al die tafereelen, die hij schildert, langzaam ons oog voorbyschuiven, en het hindert ons volstrekt niet, wanneer hij ons vraagt wat langer op een van die tooneelen te kijken, terwijl hij in een regel of acht het gebeurde vergelijkt met een nauwkeurig beschreven natuurverschijnsel, vergelijkingen, waarin meestal de aan de Grieksche dichters ontleende tusschenzin niet ontbreekt. Bijna zou ik zeggen, het is maar goed, dat de personen ons niet te veel belang inboezemen: hunne lange verhalen zouden anders niet aan te hooren zijn; misschien zou het omgekeerde juist zijn. Eigenlijk geeft alleen het laatste bedrijf werkelijk handeling: in het tweede is er alleen eenige handeling in de pogingen, die Diedrick doet het Kathuyzers klooster binnen te komen, in het vierde in den zang van Simeon, terwijl de vijand aanstormt en den ditmaal allerdaast voorgestelden overval, waarop ik straks terugkom. Maar op die oogenblikken komt er werkelijk levendigheid, ook in het gesprek. De antwoorden van den portier van 't klooster zijn goed gevonden en telken jare heeft het publiek weer plezier in het bekende:

Wij siense noo van voor, en allerlieft van achter.

Ook Badeloch geeft in het laatste bedrijf een paar maal aardig antwoord op de drangredenen van Gijsbrecht, die haar de burch wil doen verlaten, zoodat Broer Peter, zich afwendende korzelig uitroept:

Een vrou gedijt tot last: sij weet niet uyt te reghten, waarop Badelock terstond invalt:

Bestelme slechts een swaerd, ick ben bereyd te vechten.

Is het dramatische deel van den *Gijsbrecht* met de vele bekende regels, die ieder wel eens in hun verband wil hooren, dus reeds aantrekkelijk, nog meer is dit het geval met het lyrisch gedeelte. De vier Reyen, die van de Amsterdamsche Maeghden in het eerste bedrijf, die door de Edelingen, in beurtzang voorgedragen, in het tweede, van Klaerissen in het derde, en van Burgsaeten in het vierde bedrijf maken allen indruk, maar vooral de tweede en vierde. Dat het derde gedicht, het

O Kersnacht, schooner dan de daegen,
bij de laatste voorstellingen door het Nederlandsch Tooneel niet tot zijn recht kwam, moet aan Mej. Coerdes geweten worden, wier stem blijkbaar te kort schoot; mij klonk de zang niet zoo melodieus, als ik hem mij voorgesteld had. Zoowel deze Rey als die der Edelingen staan geheel op zich zelf, hebben met het onderwerp van het treurspel niet te maken; ditmaal volgden ze echter terstond op het gedeelte van den tekst, dat voorafgaat, na het ophalen van het achterdoek der decoratie, met welke het bedrijf, dat zij besluiten, gespeeld was; het effect was zeer goed, vooral bij den beurtzang, die door Mej. de Leur en den Heer Smits, maar vooral door den laatsten, zeer goed werd voorgedragen. De tooneelschikking werkte hierbij zeer mede; de Edelingen en Edelvrouwen stonden en knielden op den achtergrond in half duister, gedeeltelijk beschenen door niet te schel licht.

De Rey van Burgsaeten: »Waer wert opreghter trou» knoopt zich vast aan de laatste woorden van Badeloch, die haren man verloren waant; dat hij dus minder een intermezzo is, draagt zeker ook bij om den indruk te verhoogen, dien dit gedicht steeds weer maakt. Meer nog dan door hetgeen zij zelve doet en zegt, is Badeloch door hetgeen er van haar gezegd wordt, het toonbeeld der liefhebbende vrouw geworden. Aan Mevr. Holtrop de eer, dat zij hetschoone gedicht uitstekend heeft voorgedragen; er was iets statigs en liefelijks te gelijk in de langzaam gezegde korte regels. Opmerking verdient, dat ieder woord van Mevr. Holtrop duidelijk te verstaan was, zoowel toen zij, bij het voordragen van dezen Rey, dicht bij het voetlicht kwam, als toen zij in de rol van den Engel Rafaël hoog boven het tooneel op den achtergrond stond. Natuurlijk kan men in een gewoon gesprek niet zoo scherp articuleeren als Mevr. Holtrop deed en mocht doen bij het voordragen van deze verzen, maar toch blijkt, dat men de nadeelen der slechte acoustiek van het Paleis voor Volksvlijt door duidelijk spreken gedeeltelijk kan wegnemen. De heer Clous bijv., die overigens goed speelde, was als Heer van Vooren soms werkelijk niet te verstaan.

Wat het spel betreft, de zware rol van *Gijsbrecht*, die zooveel te vertellen en zoo weinig te doen heeft, is door den heer Van Schoonhoven goed gezegd; deze acteur doet Vondels verzen meestal recht wedervaren; ik verbeeld mij alleen, dat er soms wat meer variatie in gebracht kon worden. Dit is den heer de Jong, die anders minder goed voordraagt, gelukt; Arend's verhaal in het vierde bedrijf was levendiger dan dat van *Gijsbrecht* in het vijfde. Badeloch boezemde mij bitter weinig belangstelling in; de stem van Mevr. Poolman is niet geschikt voor verzen, die eenigszins gedragen moeten worden; vandaar dat zij het best klonk in het laatste bedrijf, waar Badeloch telkens één of een halven regel heeft te antwoorden aan haren man of Broer Peter, b.v.: het huiselijke »Daer weetghe luttel van», wanneer *Gijsbrecht* haar verzekert: »Ick volg u eer ghij 't weet.» De heer van Dommelen heeft den heer de Boer vervangen als Vosmeer de Spie, hij maakte het niet beter dan zijn voorganger, al te groote bewegelijkheid deugt al evenmin als droogkomiekheid. De heer Spoor was een waardige Gozewijn; de heer Bouwmeester bracht veel, misschien te veel variatie in het lange verhaal van den Bode, een paar maal sprak hij met ongemotiveerd veel kracht. De totaal-indruk was zeer bevredigend.

Het Nederlandsch Tooneel heeft zich voor deze gelegenheid bijna een geheel nieuwen tooneeltoestel moeten aanschaffen; de meeste decoratiën waren mooi, vooral die van het laatste bedrijf.

De diepe kloosterkerk met het koorhek, die in den Stads-Schouwburg in het vierde bedrijf werd gebruikt, was mooier dan de nieuwe decoratie, de burchtzaal heb ik mij dieper en donkerder gedacht; ik meen, dat zij dit vroeger ook was. Hier zij even gewezen op de poppenkastvertooning bij den moord van den Bisschop en de Nonnen. Van twee kanten stormen krijgsknechten het tooneel op en gaan netjes in een halven cirkel om het altaar heen staan, dan komt er nog een krijgsman binnen (Witte van Haemstee?), begint te schreeuwen en loopt met de anderen op Gozewijn en de Nonnen toe, dreigende ze te doorsteken. Waarom laat men niet liever Haemstee aan het hoofd van een groot getal knechten binnenkomen en terstond woest op de Bisschop en de zijnen toevliegen, waarna het scherm snel kan vallen; men wekt nu op een zeer ongelegen oogenblik den lachlust van het publiek op.

Een paar jaar geleden, schreef de heer Reijding in ons Tijdschrift een stuk over de costumes, die volgens de historie in den *Gijsbrecht* gebruikt moeten worden; op de beschrijving in dat stuk afgaande, meen ik, dat de meeste costumes zooal niet geheel juist, dan toch vrijwel historisch waren. Ook nu waren echter nog geene maliën te zien; het costuum van Badeloch was, evenals vroeger, te kostbaar.

Wel niet zoo oud als de *Gijsbrecht*, maar voor een kluchtspel met zang en dans toch respectabel oud is *de Bruitof van Kloris en Roosje*, sedert onheugelijke tijden het nastukje van Vondel's treurspel. Eerder dan over het lange leven van den *Gijsbrecht* op het tooneel, zou ik mij verbazen over het langdurige succes van *Kloris en Roosje*, ware het niet, dat de Nieuwjaarwensch van Thomas en Pieternel steeds een nieuwe is, ook al komt hij dikwijls op hetzelfde neer en dat het publiek het altijd aardig vindt de acteurs eens onder elkaar pleizier te zien hebben en »echt» te zien eten. Bijzondere opmerkingen zijn er dan ook niet te maken; aan de dames alleen alle lof voor de keurige, flatterende boerinnenpakjes en den décorateur voor het achterdoek, op-end-op een Hollandsch landschap, met koeien en slooten.

* * *

In den Salon des Variétés wordt nog altijd *de Doofpot* gegeven, Xde voorstelling! Het wordt vervelend, voor de acteurs vooral, die hunne rollen waarschijnlijk met evenveel pleizier spelen, als een romanliefhebber steeds hetzelfde deeltje zou lezen, vervelend ook voor de kunstliefhebbers, die den heer Poolman en de zijnen wel eens iets anders wilden zien spelen, ja zelfs vervelend voor den kassier die elken avond hetzelfde cijfer — het maximumcijfer! — ontvangt heeft. Bijna zou men wenschen, dat verdere revue's maar mislukken mogen, wanneer we er zoolang »mooi mee zijn.» Aan den Doofpot is nu ook een Nieuwjaarwensch vastgeknoopt; mijne lezers zullen mij wel niet kwalijk nemen, dat ik hem niet gehoord heb: volle zalen met goede stukken, dat is de beste wensch, dien de acteurs van den *Doofpot* zich zelf en anderen kunnen brengen.

Amsterdam, 11 Jan. '92.

UIT DE MAASSTAD.

Wanneer critici goed vinden zelf de kunst te gaan beoefenen, dan worden zij wel gedwongen het critiseeren aan anderen over te laten. Het moge waar zijn, dat ieder de beste uitlegger is van zijn eigen woorden, de beste beoordeelaar van zijn eigen werken is men toch maar hoogs zelden, en in ieder geval zou de schrijver van een tooneel-

stuk bij zijne beoordeeling ligt in uitersten vervallen, al naar gelang van zijn aard en karakter. Immers, wie ligt met zich zelf is ingenomen, zal de fouten voorbijzien en wie maar zelden met zichzelf tevreden is, zal er misschien zóóveel op aan te merken vinden, dat hij ten slotte onbillijk ten opzichte van zijn eigen werk zou worden.

Daar de Heer Jean Valjean een tooneelstuk had geschreven, waarvan verslag moest worden gegeven, meende men mij te moeten uitnoodigen voor ditmaal die taak van hem over te nemen, en ofschoon ik dergelijken arbeid tegenwoordig liever aan anderen overlaat en liever lees dan schrijf, wilde ik toch in deze geen bezwaar maken, te minder daar mij daardoor de gelegenheid werd aangeboden om tevens in ander opzicht een en ander te zeggen, dat mij op het hart ligt.

Het verslag dan betreft »*Ida*», *Lever de Rideau van Jean Valjean*, voor de eerste maal op 5 Januari door de vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten, Directie Le Gras en Haspels, in den Grooten Schouwburg opgevoerd.

Waarom dit stukje met eene *Fransche* benaming wordt aangeduid, vat ik niet recht. Dat er mee begonnen wordt, kon men weten door de mededeeling, dat *Stadslucht*, het groote stuk van dien avond, werd *voorafgegaan* door »*Ida*», en is dat nog niet genoeg, dan zoekte men er althans een Nederlandsch woord voor. Wanneer wij een Nationaal Tooneel willen hebben en eene Tooneelschool willen onderhouden, dan moeten wij ons ook beijveren om onze eigen taal zuiver te spreken en overal te gebruiken en in ieder geval zorgen, dat wij ons ook te dezen opzichte onafhankelijk van den vreemdeling weten te maken.

Dit punt afgehandeld zijnde, kan dadelijk begonnen worden met de betuiging, dat de opvoering een aardig begin was van den avond. Zich zoo opeens uit het drukke leven geplaatst te vinden tegenover twee helden van ons dapper Nederlandsch-Indisch leger, die zich beide flink hebben gedragen (had de Majoor ook geen ridderorde verdiend?), — er gelukkig het leven hebben afgebracht, en keuvelende over hetgeen beiden tot het toppunt hunner wenschen kan voeren, — stemt aangenaam en opwekkend. Wel wordt een al te ongeduldige later misschien min of meer tureluursch, dat de ontkenning wat langer duurt dan men wel zou wenschen, doch dat pleit allerminst in het nadeel van het stukje, daar het een bewijs is, dat men *Ida* niet gunt aan den Jonker en ook niet aan den bloemist, maar alleen aan Frans Lansing, die haar dan ook ten slotte krijgt en waarmede aller geluk voltooid is.

Of dat geluk echter blijvend zal zijn, valt te betwijfelen, want Lansing is een ernstig man, die, vooral door de geheele opvatting door den Heer Tartaud van zijn rol, zelfs nog ouder scheen dan de dertig jaren, die men vernam dat hij reeds telde. En *Ida* is een wildzang van zeventien jaar, die wel eene zeer gehoorzame dochter is, maar toch het huwelijk opvat op eene zoo lichtvaardige wijze, dat men het zich haast niet kan begrijpen, dat een man, die zich zoo verstandig voor doet als Frans, haar zoo gemakkelijk tot vrouw neemt. Dat is misschien een fout. Het verschil in leeftijd schijnt te groot. Ik zeg »schijnt» want ik heb ook van andere zijden hooren beweren, dat daarin geen bezwaar werd gevonden, omdat het dikwerf juist de meest uiteenloopende karakters zijn, die elkaar bij voorkeur aantrekken en later het gelukkigst zijn. Overigens heeft de Heer Tartaud het in zijne hand om het verschil in leeftijd in stede van grooter, kleiner te maken en wij achten het gansch niet onmogelijk, dat deze bescheiden opmerking den talentvollen tooneelspeler alsnog aanleiding geeft aan deze bedenking tegemoet te komen.

En een tweede fout is wellicht dit, dat het stukje wat te lang is. Stellig is het althans te lang voor een avond, waarop daarna nog een uitgebreid blijspel van vier bedrijven wordt gegeven, en de goede en verstandige maatregel om in eene stad van zaken als Rotterdam, en bij de late

etensuren tengevolge van het dóórwerken op vele kantoren, den Schouwburg eerst te 8 uren te laten beginnen, heeft door het »late eindigen» een ander kwaad in het leven geroepen, dat voor velen nog erger is dan het »vroeger beginnen». Maar buitendien komt het mij voor, dat tenminste de inleiding wel iets bekort had kunnen worden en dat het stuk daardoor bepaald zou gewonnen hebben.

Wat nu de uitvoering betreft, zoo spreekt het van zelf, dat de kranige en goedhartige Majoor, als altijd, onverbetterlijk door den Heer D. Haspels werd weergegeven, en meen ik gerust te mogen zeggen, dat de hoofdpersoon, voor wie het stuk eigenlijk geschreven is, in Mejuffrouw Klein eene vertolkster heeft gevonden, die allen lof verdient. Wel wil ik openhartig bekennen, dat ik meisjes, zooals zij er een moet voorstellen, niet bij voorkeur zie of hoor, doch gegeven de persoon, die moest voorgesteld worden, breng ik gaarne alle hulde aan hare opvatting. De taak, die zij te vervullen had, was alles behalve gemakkelijk, en het is stellig een bewijs van de veelzijdigheid harer kunst, dat zij ook in deze rol zoo geheel op haar plaats kon zijn. Zoo los te kunnen spelen en bij het rad spreken zich ook maar geen enkelen keer te vergissen, is slechts weinigen gegeven en alleen door veel studie te bereiken. Wanneer men daarin slaagt, zooals met deze jeugdige ex-leerlinge van de Tooneelschool het geval is, dan verdient dit waardeering.

Veel strekking treft men in zulke stukjes zelden aan. Men moet er dan ook niet al te veel naar zoeken en ze liever nemen voor wat zij zijn. Eénige strekking echter is er intusschen van zelf licht in, en wanneer die goed is, zooals in deze, dan wordt er gaarne op gewezen. Dapperheid en zelfverloochening kweken een vriendschapsband en vinden in het huwelijk van den een met de dochter van den ander hare schoonste belooning.

Ook de schrijver werd beloond. Niet alleen werden de vertooners teruggeroepen, doch ook hij zelf had de toejuichingen van het in grooten getale opgekomen publiek in ontvangst te nemen en mocht de voldoening smaken Mejuffrouw *Ida* een prachtige ruiker, die haar werd aangeboden, te overhandigen.

De Heer Jean Browne, voor een oogenblik wel genoodzaakt zijn pseudoniem te verlaten, moge in de hulde hem gebracht het bewijs zien, dat men hem gaarne op dien weg zal zien voortgaan. Hij heeft er blijkbaar het talent toe, en hij weet dat het streven op dit gebied gelukkig tegenwoordig gewaardeerd wordt en indien daartoe aanleiding bestaat, aangemoedigd tevens. Moge hij dan ook in deze woorden zoodanige aanmoediging vinden. Heb ik hier en daar over zijn stukje eenige opmerkingen gemaakt en onverholpen mijne meening gezegd, dan weet ik toch te goed hoe moeilijk het schrijven van een tooneelstuk is en hoe gemakkelijk de critiek, om de verdiensten, die het ontegenzeggelijk bevat, voorbijtezien of gering te achten.

Voorstander van het Nationaal Tooneel, omdat ik mij bewust ben van den grooten invloed, dien het terecht of ten onrechte oefent, juich ik ieder streven in die richting van harte toe, en evenzeer als ik mij verblijd, wanneer ik nieuwe schrijvers zie optreden en vooral wanneer hunne pogingen met goeden uitslag worden bekroond, verheug ik er mij over, wanneer ook de opvoering naar wensch plaats vindt en wij ook in dat opzicht vooruitgaan. En dat wij dat doen, daarvan leverde de vertooning van »*Stadslucht*» het bewijs. Ik kan toch in gemoede verklaren, dat ik en verschillende anderen met mij, dat zelfde stuk in de oorspronkelijke taal en op de plaats, waaraan de inhoud ontleend is, weinige dagen te voren in het beroemde Lessing-Theater te Berlijn hebben zien spelen, doch niet alleen niet beter dan hier, maar zelfs in sommige tooneelen niet eens zoo goed. Mij dunkt, dat zoodanige verklaring van iemand, die zelf voor een oogenblik als criticus durft optreden, wel mag pleiten voor de krachten, die wij hier bezitten en die inderdaad ook aanmoediging verdienen, niet

het minst ook, omdat zij door hun beschaafd en goed spel menigeen, althans wanneer zij goede stukken opvoeren, een aangename avond weten te verschaffen en menig ander voor eenige oogenblikken aan het gekwoel en de beslommeringen des levens weten te ontrukken en hem daardoor een grooteren dienst bewijzen, dan de meesten zelfs ook maar vermoeden.

Rotterdam, 9 Januari 1892.

J. J.

* * *

De Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten, Directie: LE GRAS en HASPELS, hebben het uitsluitend recht van opvoering gekocht van »Clara», tooneelspel in 4 bedrijven, door JUSTUS VAN MAURIK Jr. en JO VAN SLOTEN.

Dit stuk is in studie genomen, zoodat de eerste opvoering binnen eenigen tijd kan worden te gemoet gezien.

UIT HET BUITENLAND.

Twee Weezen, het bekende stuk van Dennery en Cormon, dat ook ten onzent telkens weer gegeven wordt, is te Parijs weder te voorschijn gehaald en heeft in het Théâtre de la Porte-Saint-Martin eene gevallen revue vervangen; het oude stuk, met den *Koerier van Lyon* het melodrama bij uitnemendheid, is door het publiek en de critiek . . . uitstekend ontvangen. Toegegeven wordt, dat er geen karakterstudie, geen analyse van gevoelens, geen stijl in deze stukken te vinden zijn, maar de gebeurtenissen zijn zoo goed in elkaar gezet, ieder oogenblik is de toestand zoo spannend, dat men al het verdere over het hoofd ziet; men vergeet, dat dit eigenlijk geen menschen zijn, die geïncarneerde Deugd, Boosheid, Heldenmoed; men ergert er zich niet aan, dat de personen even plotseling als ongemotiveerd van denkwijze, ja van karakter veranderen, omdat men door hetgeen men ziet geheel in beslag werdt genomen en eerst buitengekomen beseft, dat men toch eigenlijk een »onmogelijken draak» heeft gezien. Het stuk schijnt zeer goed gespeeld te worden en dat zal wel verklaren, dat men niet dwaas gevonden heeft, hetgeen wij bij dergelijke stukken, als ze in onze schouwburgen vertoond worden, zoo onweersaanbaar belachelijk vinden.

Bij de laatste voorstelling in het Théâtre Libre heeft men te Parijs een stuk gegeven, geschreven door Ancey, een der jongeren, van wien de critici veel verwachting hadden. Die verwachtingen zijn volstrekt niet verwezenlijkt. Ancey is geheel en al in het kader van het Théâtre Libre gebleven, het stuk is in-gemeen. Was die gemeenheid nu maar waar, liet de auteur zijn stuk spelen in eene omgeving, die in het leven ook gemeen is, men zou zeggen dat het eene treurige liefhebberij is zulke onderwerpen te kiezen en hem verder zijne vrijheid laten, maar *la Dupe*, dat is de titel van dit prachtstuk, speelt onder den zeer goeoden burgerstand en de schrijver laat zijne dames en heeren dingen doen en zeggen, die zij al zijn zij nog zoo slecht, eenvoudig nooit zouden doen en zeggen. Zijn geheele stuk, waarvan enkele tooneelen knap zijn geschreven is *onwaar*. Desniettemin hebben enkele ingewijden geroepen, dat dit nu de werkelijkheid, dit het leven was!

* * *

De Engelsche dag- en weekbladen zijn vol van het nieuwe stuk in het Lyceum-theater te Londen. »Nieuw» wil hier zeggen: opnieuw opgevoerd, het stuk is nl. Shakespeare's *King Henry VIII*. Premières zijn zeldzaamheden in het Lyceum-theater; een stuk wordt er gewoonlijk negen maanden of een jaar avond aan avond gespeeld eer het van het affiche gaat. Het spreekt van zelf, dat de kosten van monteering, kostuums enz. daardoor veel minder zijn dan in andere schouwburgen; het gevolg is,

dat aan dat eene stuk veel zorgen en veel geld besteed kunnen worden. Dat is dan ook ditmaal weer geschied. De pracht der decoratie moet alles te boven gaan; de kostuums zijn buitengewoon mooi en historisch zeer juist, voor de kleine rol van Anne Bullen, zooals Shakespeare schrijft, (gewoonlijk Anne Boleyn genoemd) heeft men eene actrice gevonden, die precies gelijkt op het beste portret, dat er van de tweede vrouw van Hendrik VIII bestaat en, wat meer beteekent, alle acteurs hebben blijkbaar ernstige studie van hunne rollen gemaakt. Vooral is dit het geval met Henry Irving, die de rol van Cardinal Wolsey en met Miss Ellen Terry, die voor Katharina van Arragon speelt. Het schijnt, dat Beerbohm-Tree in den laatsten tijd Irving naar de kroon steekt, maar de meeste critici nemen deze gelegenheid te baat nog eens te verkondigen, dat in Engeland Irving de grootste speler van karakterrollen is. Irving heeft een zwaren, slependen gang, linksche gebaren en een onduidelijke uitspraak: hij heeft getracht Romeo te spelen en niet meer dan een succes d'estime behaald, maar voor de rol van Wolsey schijnt hij zeer geschikt te zijn en hij heeft haar naar het eenparige oordeel der pers meesterlijk gespeeld, anders dan zijne voorgangers, maar met een opvatting, steunende op datgene wat de geschiedenis hem omtrent den ongelukkigen kardinaal heeft kunnen vertellen. Hetzelfde is het geval met miss Terry, die minder heftig gespeeld heeft, dan men vroeger Katharina voorstelde en het karakter der koningin daardoor begrijpelijker heeft gemaakt.

Wanneer *King Henry VIII*, dat een der minder interessante stukken van Shakespeare is, het even lang op het affiche uithoudt als andere stukken van het Lyceum-theater, kan dit zeker een groote triomf voor Irving genoemd worden, die er veel toe bijgedragen heeft, dat Shakespeare in Engeland weer populair is geworden.

Met de critiek schijnen acteurs en directeurs in Engeland op den besten voet te staan. Na de eerste opvoering had, zooals dit gebruikelijk is, op het tooneel zelf een groot souper plaats, waaraan de vrienden van Irving en zijne medespelers waren genoodigd: de meeste aanzittenden waren critici.

Tooneel en Zedelijkheid.

Dr. K. F. JORDAN, Die moderne Bühne und die Sittlichkeit.

Een van de eerste vragen, die Nederlandsche huisvaders zich zelf stellen, wanneer zij er over denken met vrouw en kinderen eens naar de comédie te gaan (ons schijnt het toe, dat de meeste patres-familias over zulk een uitgang nu niet zoo heel dikwijls denken), is deze: Zou het stuk wel geschikt zijn om te zien voor mijne vrouw en mijn dochters? Nu ben ik er vast van overtuigd, dat een groot deel van het publiek in deze zaken wel eens bang is zich aan koud water te branden, maar het staat eveneens als een paal boven water, dat men tegenwoordig deze vraag aan een vriend, die het bedoelde stuk reeds gezien heeft, wel degelijk eens doen mag of wel in de courant mag zien naar het verslag, dat er van het stuk is gegeven, om te weten te komen of men zonder het gevaar te loopen in het midden van een bedrijf te moeten opstaan, naar de comédie te gaan. Het ongelukkigst is, dat de courant niet altijd uitsluitel geeft; een stuk kan, naar de inhoudsopgave te oordeelen zeer oirbaar en hoorbaar zijn, terwijl toch het onderwerp op scabreuse manier is behandeld en een vriend — nu, die vriend kan wel eens ruimere of bekromperer opvattingen hebben op dit punt, dan wij; het is mij wel eens voorgekomen, dat ik van den papa, die op mijn aanraden maar liever alleen gegaan was, moest hooren: »Vond je dat nu zoo erg? Dan kun je tegenwoordig niets meer gaan zien!»

»Je kunt tegenwoordig niets meer gaan zien,» dat is zoo ongeveer de conclusie, waartoe de schrijver, wiens naam boven dit artikel staat in het boekje, waarvan de titel achter dien naam staat, is gekomen. Van het brochure'tje zijn in eenige maanden tijds drie drukken verschenen (van hoeveel exemplaren meldt het omslag natuurlijk niet). Het is mijne bedoeling dit geschriftje eens na te gaan en mijne meening over de stellingen des schrijvers te zeggen; het zou niet onaardig zijn, indien wij over dit onderwerp eens tot eene heftige polemiek kwamen!

Dr. Jordan begint met te zeggen, dat men niet kan spreken van een **doel der kunst**; zij dus, die tegen de nieuwere richtingen, welke de schrijver samevat onder den naam »Realisme,» opkomen, met de bewering, dat het in strijd zou zijn met het doel der kunst, wanneer men haar zou willen maken tot eene verkondigster van de waarheid, worden hiermede uit het krijt verwijderd — waar staat geschreven wat het doel der kunst is? Tot welken tijd, tot welke plaatsen zou men zich moeten wenden om te weten te komen, wat het absolute doel van de kunst zou zijn? Wel erkent de schrijver, dat men mag vragen naar het **wezen van de kunst**, maar dit te omschrijven, te bepalen, zoodat men met de gegeven definitie in de hand van elk nieuw verschijnsel terstond kan zeggen: dit behoort tot het gebied der kunst en dat niet, ook dat is niet mogelijk. In het algemeen noemt Dr. Jordan kunst een **spel**; wat door de kunstenaars wordt gegeven dient tot uitspanning, tot vermaak.

Dit is dus ook het geval met de tooneelschrijf- en spelkunst; zij verschaffen den toeschouwer een genoeg, strekken hem niet tot rechtstreeksch (materieel) nut, maar daarmede is nog niet veel gezegd. Door deze uitspraak doet men niet meer dan het **omhulsel** geven, waarop het niet aankomt: de **inhoud** is daarmede volstrekt niet omschreven. De dichter heeft nu nog volkomen vrijheid dezen inhoud naar eigen lust of verlangen gereed te maken; niemand kan hem dus verbieden aan zijn werk, aan zijn tooneelstuk wel een bepaald doel, een bepaalde strekking te geven. Vele spelers hebben nu, zooals Schiller gezegd heeft, het tooneel beschouwd als een »moralische Astart»; waar Schiller dit afgekeurd heeft, kan de schrijver niet met hem medegaan; volgens hem is een stuk niet goed, omdat het zeer moreel is (gelukkig!) maar is een stuk goed, dan verkrijgt het bij hem eerst werkelijk waarde door de zedelijke werking, die het heeft.

De eisch van het realisme, dat het tooneel menschen en gebeurtenissen, die in het dagelijksch leven voorkomen, moet te zien geven is in zekeren zin gerechtvaardigd; maar kan een dichter er mee volstaan eene nabootsing der werkelijkheid te geven? of mag, moet hij misschien zelfs, iets meer, iets hoogers zoeken? De laatste vraag beantwoordt de schrijver bevestigend: een dichter **mag** dit doen, omdat hij volkomen vrij is het omhulsel van zijn genoeg schenkend werk te vullen naar het hem invalt, hij **moet** het, omdat de mensch, levend in de maatschappij, verplicht is mede te werken tot de zedelijke verheffing zijner medemenschen. Daarom behoeft de tooneelschrijver niet geheel te vermijden over onzedelijke dingen te spreken; hij moet echter steeds tegenover het slechte ook het goede te zien geven; wat onzedelijk is mag hij niet aantrekkelijk, zelfs niet als iets gewoons voorstellen. En is dit eer. hoogere eisch, dan men der kunst kan stellen, dan geve het tooneel meer dan kunstproducten, dan werke het met den godsdienst mede tot veredeling van onze denkwijze en verbetering onzer zeden.

Na deze uiteenzetting zijner principes gaat de schrijver er toe over enkele stukken van schrijvers, die tot allerlei richtingen behooren aan zijne stellingen te toetsen. Tolstoï's *Macht der Duisternis*, waarvan te Breslau bij een verzoek aan de politie de opvoering te verbieden, de ondertekenaars van het rekest zeiden, dat het »de bedoeling en de strekking heeft het geweten in slaap te wiegen, het schaamte-

gevoel te dooden en de ziel van het volk door en door te vergiftigen,» wordt door Jordan geprezen om zijn verzoenend slot en zou als voorbeeld kunnen strekken, wanneer niet aan de werking van het godsdienstig gevoel, aan het berouw eene te kleine plaats ware ingeruimd, tegenover de groote massa misdaden, ondeugden en gemeenheid, die in het stuk is opgehoopt.

La Marquise van Sardou noemt de schrijver een schandelijk stuk, handelende over liefde, die niets van liefde heeft, maar iets zuiver zinnelijks is, een stuk, waarin over al het gemeene, dat er in voorkomt, geen woord van afkeuring geuit wordt en dat toch door velen alleraardigst is gevonden. *Miss Helyett*, zegt de schrijver, is een stuk, waarin op zichzelf niets onzedelijks voorkomt, maar datgene, waarover de auteur heen moest glijden, heeft hij zoo op den voorgrond gezet, zoo breed uitgesponnen, dat het aanstootelijk en ergerlijk wordt. De aardigheden in vroolijke stukken zijn, volgens Dr. Jordan, slechts dubbelzinnigheden, waarover het publiek het meeste plezier heeft.

Maar ook Ibsen, Sudermann, Gerhard Hauptman, Holz en Schlaf missen volgens onzen schrijver den waren geest, die drijft tot verbetering der menschheid tot het hoog houden van een verheven ideaal. Ibsen toont in zijne stukken: zóó is de wereld; niet, zóó moest zij zijn. Maar bovendien is zijn: »zóó is de wereld» onwaar, omdat Ibsen alles treurig en donker ziet, ook waar in de werkelijkheid menigmaal licht te vinden is. Het slot van *Nora* noemt de schrijver onzedelijk, uit *Rosmerholm* waait een verstikkende wind als uit vochtige duffe gewelven, in de *Vrouw der Zee* wordt slechts de onvrijheid in de keuze van een echtgenoot afgekeurd, terwijl Ibsen, positief, had moeten wijzen op het eene noodige in het huwelijk: liefde. Zoo ook bij Sudermann en Hauptmann: wel toonen zij wonde plekken in de maatschappij en in den mensch maar den weg tot herstel wijzen zij niet. Zelfs in *die Familie Selicke* van Arno Holz en Johannes Schlaf vindt Jordan geen bevredigende oplossing. Het meisje, dat een gelukkig huwelijksleven opoffert, omdat zij in het ongelukkige gezin harer ouders niet gemist kan worden, vindt als eenige troost: »Bij het werk vergeet men zijn leed, men heeft geen tijd er aan te denken», niets positiefs, niets hoogers. In een slotwoord komt de schrijver eindelijk op tegen de lichtzinnigheid, die Fransche echtbreukdrama's en dubbelzinnige farcen op het tooneel duldt, tegen de fouten der realisten, die slechts de halve waarheid geven, niet den indruk, dien het slechte ten slotte op den gemiddelden mensch maakt, niet den weg ter ontkoming.

De bespreking der theoriën van Dr. Jordan zullen wij tot het volgende nummer uitstellen. J. K.

INGEZONDEN.

Zacht van vorm, sterk van inhoud.

Francisque Sarcey, de deken der Fransche critici, doet aan het slot van een zeer belangrijk opstel over de door hem gehouden *Conférences*, deze merkwaardige bekentenis:

»Bij het herlezen van mijn vroegere feuilletons schrik ik soms van de onnoodig wreede gezegden, die er in voorkomen. Nu zeg ik het zelfde, maar op zachter manier en het wint er door. Wel komt de oude geaardheid nu en dan nog eens boven, maar de opwellingen van brutalen stijl worden hoe langer hoe zeldzamer.»

Ook in Nederland zoeken sommige critici hun kracht maar al te veel in onhebbelijke taal. Wanneer de redactie van het een of ander blad hen eens aan het woord laat, gaan zij te werk als schooljongens vóór de komst van den meester: zij schreeuwen en stampen er in het dolle op los. Zij vieren zonder omzien den teugel aan hun wrok en hun driestheid. Zij vergeten, dat zij oneindig meer indruk maken zouden, wanneer zij fatsoenlijk hun oordeel

wilden uiteenzetten en kalm hunne beginselen trachten te verdedigen.

Den Haag. Januari 1892.

ARNOLD ISING.

De volgende geestige uitval, voorkomende in Sarcey's Feuilleton in den *Temps* van 21 December 1891, waarin de criticus spreekt over de nieuwe uitheemsche stukken, bij welker vertooning men in letterlijken en figuurlijken zin in het duister wordt gelaten, is waarschijnlijk een der gelegenheden, waarbij »de oude geaardheid nog eens boven komt»:

»Seigneur, préservez-moi, préservez ceux que j'aime,
Confrères, bons bourgeois et symbolistes même

Dans la nuit triomphants,
de la littérature exotique, du théâtre de Maeterlinck, le Shakespeare belge, de Henrik Ibsen, le Shakespeare norvégien, et si j'osais, j'ajouterais préservez-moi sur notre scène de Shakespeare lui-même. Mais au-moins celui-là, le vrai, a écrit une demi-douzaine de chefs-d'oeuvre cosmopolites, ce qui fait que je lui pardonne.»

RED.

M. de Redacteur,

Verleen mij welwillend een plaats in Uw blad tot het maken van eenige opmerkingen naar aanleiding van het jongste nummer van Het Tooneel.

Er staat vrij wat in te lezen. Eerst verneemt men met leedwezen, dat de jury geen der stukken, op de prijsvraag van het Nederl. Tooneelverbond ingekomen, heeft kunnen bekronen. Vervolgens het gewone voedsel, smakelijk toebereid, eenige lang niet verwerpelijke hors-d'oeuvres, een stukje over den toestand van het Nederlandsch Tooneel...

Rrrang! daar slaat de bliksem in! De twee laatste bladzijden staan in lichtelaai. Een alleronaangenaamste toon komt plotseling het humeur van den lezer verstoren.

Ik heb hier voornamelijk het oog op het verslag der jury omtrent de ingekomen stukken op de prijsvraag van de Leidsche Studenten-Afdeeling van het Nederl. Tooneelverbond. Het daaraan voorafgaand ingezonden stuk toch van Mr. J. Vrolijk, dat overigens evenzeer uit alsem getogen schijnt, is de bespreking niet waard, omdat hij in stede van op een fatsoenlijke wijze aan het licht te brengen, wat hij in Jean Valjean's critieken te laken vond, op een ongemotiveerd persoonlijke, venijnige wijze optreedt, als meende hij dien criticus behalve zijn weinig beleefd: »Vaarwel!» minstens ook nog een »Vendetta!» te moeten toeroepen. Ik geloof niet, dat vele lezers dezen schrijver, wat hem zelve betreft, geluk zullen wenschen met zijn vooringemenheid tegen an- of pseudonymiteit.

Na dit lever de rideau (dat als alle levers de rideau ook als nastukje dienst had kunnen doen; er ware dan climax waar te nemen geweest, hoewel het nu de verdienste bezit de lezers eensklaps in de stemming te brengen) volgt het bedoelde verslag der jury. Zelfs de verslaggever der N. R. Ct., die anders niet tegen een kras woordje opziet, uitte zijn verbazing over de »zoo weinig malsche bewoordingen» van eenige »beoordeelaars uit het publiek» (deze benaming klinkt vrij grappig, als men de namen der jury-leden leest).

Ik heb mij te vergeefs afgevraagd, wat toch de reden heeft kunnen zijn van het: »la mort sans phrase!» hier over elk der zes ingezonden stukken zonder een zweem van deernis of genade uitgesproken. Ik werd door verschillende omstandigheden verhinderd zelf in te zenden, maar de spijt, dien ik daarover aanvankelijk ondervond, is in een gevoel van rustige dankbaarheid veranderd bij de overweging, dat ook ik kans had geloopt bloot te staan aan de hatelijkheden van drie juryleden, waarover men niet eens, twijfelend aan hun bevoegdheid, bij wijze van troostgrond de schouders zou kunnen ophalen.

Ik kom ook geenszins op voor vrienden of mij bekende

student-tooneelschrijvers. Ik ben niet een dier tallozen, door wie elke jury over elk uitgesproken oordeel wordt lastig gevallen, voor welke menschen zij zich terecht lange te voren kan voornemen slechts een minachtenden glimlach over te zullen hebben. Maar ik heb van den aanvang af belang gesteld in de Leidsche prijsvraag en gevoelde mij ten zeerste teleurgesteld, minder nog door het mislukken dier onderneming dan door den onheuschen toon, waarop dit den volke werd bekend gemaakt. Trouwens zooals ik boven reeds opmerkte en met nog meer bewijzen zou kunnen staven, ik sta in deze opinie niet alleen.

Wat zou toch de reden zijn, vroeg ik mij zelve af, dat de 3 juryleden als volgt schijnen te hebben geredeneerd:

»Een wreed noodlot dwingt ons de jury uit te maken »over een der verfoeilijkste instellingen dezer eeuw: de »prijsvraag. De toestand wordt nog bedenkelijker, wanneer »men overweegt, dat studenten of oud-studenten, voor het »grootste deel onervaren jongelieden, door een ongeloofe- »lijken hoogheidswaanzin aangegrepen, zich hier in het »strijdgewoel zullen storten. Maar zij, die ons deze taak »op de schouders legden, hebben begrepen, dat wie het »paard heeft ingespannen, tevens den breidel aan een ervaren »voerman moet toevertrouwen; aan het werk dan! en zij »door dit afschrikwekkend voorbeeld aan een hernieuwde »poging bij voorbaat de kop ingedrukt!»

Al is deze voorstelling uit den aard der zaak overdreven, waar is het, dat de voerlieden, in stede van het paard te besturen, het onmiddellijk weer hebben uitgespannen en op een zeer hardhandige wijze op stal gezet. En al kon men onmogelijk van hen vergen, al was het zelfs niet wenschelijk, dat zij een stuk tegen hun overtuiging in bekroonden, het ware *niet* overdreven van hen te verlangen, dat zij niet als een triumviraat hunne onherroepelijke anathema's hadden uitgeslingerd tegen elk, die het waagde aan de roepstem der Leidsche afdeeling, zij het dan ook als leek op het gebied der kunst, gehoor te geven.

De jury kende natuurlijk de voorwaarden van den prospectus, zij wist ongeveer, met wie of liever met welk soort van schrijvers zij te doen zou hebben. Het heeft waarlijk den schijn, alsof zij de benoeming alleen aannam, om het publiek niet de mislukking van *dit*, maar het onmogelijke van *alle* dergelijke plannen voorgoed te doen inzien. En bovendien deed zij het eerste zelfs blijkbaar met innig welgevallen, getuigen de hatelijke grapjes, telkens in het verslag aan het adres van de inzenders gericht, als b.v. het volgende:

»t Geestigste van het geheel is het motto: Jamais tant de beauté fut-elle couronnée, met een groot »vraagteken!»

Zouden de zes stukken, op deze prijsvraag ingekomen, werkelijk zoo verbazend ver staan beneden het gehalte van die, welke de jury voor de groote prijsvraag van het Tooneelverbond ontving? Want in het verslag daarover, niets van dien hatelijken afmakenden toon; waardig, kalm op de fouten wijzend is het gesteld. En toch werd ook hier noch eerste, noch een tweede prijs toegekend.

En zie — vreemd genoeg treffen wij *onder beide verslagen* de namen aan van den heer A. G. van Hamel, den courtoisen president van het Nederl. Tooneelverbond, en van den heer Jan C. de Vos, die als directeur en regisseur van eene schouwburg-onderneming geroepen was bij voorkeur de technische zijde te beoordeelen. Dat prof. Kern de schuld zou zijn, komt mij toch ook onwaarschijnlijk voor; Z. H. Gel. is een groot voorstander der dramatische kunst en moedigde, naar ik uit eigen ervaring kan mededeelen, meer malen jongelieden aan, hunne krachten als beginnende tooneelschrijvers te beproeven. En bij den secretaris, den heer Francken, die uit de verschillende oordeelvellingen het verslag moest samenstellen, zal, naar ik vermoed, de schuld zeker niet gezocht moeten worden.

Het gehalte dier proeven schijnt dus van nog oneindig inferieure kwaliteit geweest te zijn dan dat van de ant-

woorden op de groote prijsvraag. Maar zelfs zoo dit het geval is, zou ik nog dien drie mannen van het zwaard zonder genade willen toeroepen:

»Surtout considérez, *illustres seigneuries!*

Comme l'auteur est jeune et c'est son premier pas.'

L. J. PLEMP VAN DUIVELAND.

Leiden, Januari 1892.

ROTTERDAM 5 JANUARI 1892.

Aan den Heer Mr. J. Vrolijk.

Op dezelfde ongevraagde wijze, als U den Heer Jean Valjean op de vingers meent te moeten tikken in uw schrijven d° 6 Dec. a° p°, wou ik ook eens mijne opinie zeggen. Begrijp mij goed: niet ter verdediging van hem, dien U aanvalt. Daarvoor voert J. V. zelf zijne pen.

»Dat gij eene van die lobbessen zijt, die zich bij van Zuijlen's lollige klucht best geamuseerd hebben," niemand zal U dit ten kwade duiden, veel minder die nederige kwalifikatie van uzelfen. Maar dat gij — Mr. Vrolijk, met een Mr. voor uw naam — op zulk een »lolligen" toon een aantal onbeduidendheden komt debiteeren over de kunst en ten slotte U het recht aanmatigt Mevrouw Hanna te »desillusionneeren," neê dat vind ik waarachtig heel gek (want ziet U: die volle onderteekening deed me heusch wat verwachten!) Ge zoudt bepaald eene rara avis geweest zijn, wanneer ge U niet tot de »lobbessen" gerekend hadt, door eindelijk eens in te zien, dat de eerlijke beoordeeling van onverschillig welk kritikus, slechts eene persoonlijke opvatting weergeeft. Ik heb nog nimmer een eenparig oordeel over een tooneelstuk gelezen, omdat het »de gustibus enz.," nergens zoo sterk blijkt als bij het tooneel. Dat vergeet menig nederig »lobbes," waarvan het gevolg is, dat een kritikus doorgaans de zondebok van publiek en tooneelspelers is.

Dat U zoo knap is om den naam van dien Rus zoo dadelijk te weten; dat U inziet hoe handig (let wel: handig) »de Rederijker" zonder terzijdetjes (?) en andere trucs, als b.v. monologen (zijn dat trucs?) gedramatiseerd is; dat u warempel oplet, hoe van Eysden »bruidspoeier" zegt in plaats van »bruischpoeier" (ware »bruispoeier" nog niet beter?); dat U zoo precies weet waarvoor bruis(ch)poeier dient... ziet U, dat heeft mij een grooten dunk van uwe capaciteiten als kunstkenner gegeven. U ziet zoo scherp uit uw oogen! U toont zulk eene ideale kunst-opvatting! U stileert op zulk eene eigenaardig joviale wijze....

Maar zeg me nu eens: zouden wij lezers van »het Tooneel" er iets bij verloren hebben, als uwe anti-kritiek niet aan de vergetelheid ontrukkt ware? Kan het ons interesseeren wat U »lollig" en wat U een »goeie mop" vindt?

Hebt U het recht op te treden tegenover J. V., die uit zuivere belangstelling voor de kunst, zich het dankbare baantje van kritikus op den hals heeft gehaald? Waarom komt U eene debutante »desillusionneeren." Enkel omdat U dat »bruis(ch)poeier" niet slikken kunt. Maar vergeet U dan, dat het »lobbesachtige" publiek, voortdurend voert tegen het »afbreken"?

Zie, ik ben een dergenen (der velen?), die in »de Rederijker" — we spreken over kunst en niet over goeie moppen — *niet* en in »Vóór het Diner" *iets* ontdekten. Zou het dus maar niet beter zijn, om kritieken van J. V. en anderen met onze *persoonlijke* opvattingen te *vergelijken*, zonder daarom nog naar de pen te grijpen om het critici nog moeilijker te maken, dan zij het reeds hebben?

Het spijt mij, maar ik moet mij achter het schild der an- of pseudonymiteit verborgen houden: »Sed nominum inutilis est curiositas."

CALI-NICTA.

SHAKESPEARE-LITTERATUUR.

Een paar jaar geleden gaf de heer A. C. Loffelt het eerste deel uit van zijne »Uren met Shakespeare"; ik zeg het eerste deel, want reeds van den aanvang af bestond bij onzen Shakespeare-commentator het voornemen, het niet bij een deel te laten en ook andere stukken van Shakespeare te bespreken, zooals hij het in den eersten bundel *Hamlet* en *Romeo en Julia* deed. Maar ziet, er doet zich thans een groot bezwaar voor en wel dit, dat zij, die het eerste deel der »Uren met Shakespeare" gekocht hebben, te weinig in aantal zijn om den uitgever tot het ter perse leggen van een tweede te nopen. Eenigszins onverklaarbaar is dit wel. Of vergissen wij ons, wanneer wij meenen, dat Shakespeare tegenwoordig in ons land wèl wordt gelezen; de voorstellingen van zijne stukken trekken wèl, vindt men er geen genot in hem te lezen, vooral nu zijne werken door Burgerdijk's vertaling onder ieders bereik zijn gebracht? Maar vindt Shakespeare wel lezers, dan vragen wij ons af, of ieder hem zoo duidelijk vindt, of hij allen, zooals hij daar voor hen ligt zoo genietbaar is, dat zij hetzij vooraf, hetzij achterna niet eens eene beschouwing over een stuk wenschen te lezen. Is dit het geval, dan zal de heer Loffelt wel een der eerste Nederlandsche schrijvers zijn aan wie men denkt, wanneer men naar uitleggers van Shakespeare rondziet. Dat het eerste deel der »Uren met Shakespeare" goed beoordeeld is, kan men veilig gelooven, ten overvloede drukken wij enkele beoordeelingen, die publiek gemaakt zijn, hieronder af, hopen de onze lezers daarmede aan te sporen zich door Loffelt in hunne uren in met Shakespeare te laten voorlichten en in de verwachting, dat de schrijver onze tooneellitteratuur dan weldra met nieuwe Shakespeare-commentaren zal verrijken.

Beoordeelingen.

Uit een brief van Prof. R. FRUIN (Op verzoek veroorloofde mededeeling).

»Op de meeste punten stemde ik uw voorstelling en beschouwing volmondig toe en verheugde mij in onze overeenstemming. Er zijn, om iets te noemen, zoo weinigen onder onze landgenooten, die Devrient als Hamlet hebben gezien; haast nooit ontmoet ik iemand, die uit eigen beschouwing mijn bewondering voor zijn spel deelt. Van u te vernemen, dat gij hem met gelijke opgetogenheid hebt gezien en hem u insgelijks herinnert als den bijna volmaakten vertolker van Shakespeare's schepping deed mij een bijzonder genoegen. Behalve hem heb ik nooit een acteur gezien van wie ik dit, zelfs maar eenigermate zou durven getuigen. Er behoort dan ook iets toe, om een mensch, door Shakespeare geschapen, met al de verschillende trekken, die zijn karakter vormen, vijf bedrijven lang naar waarheid voor te stellen. Gij hebt den vinger op de wonde gelegd: de acteurs (evenals de meeste kunstbeschouwers) letten slechts op de hoofdtrekken en verzuimen de nuances, die van een abstractie toch eigenlijk eerst een levend wezen maken. Gedurende het drama ontwikkelen zich allengs de karakters: de acteurs zijn meestal reeds bij hun optreden wat de held volgens Shakespeare's bedoeling eindelijk eerst wordt . . .

Mij dunkt, Uw boek komt juist ter rechter tijd. Aan Burgersdijk heeft een talrijk publiek het te danken, dat zij Shakespeare lezen kunnen als had hij in hun taal geschreven. Maar om te verstaan en te genieten wat zij lezen behoeven de meesten de toelichting van een man van kennis en smaak, die hun meedeelt wat zij tot recht verstand dienen te weten, hen opmerkzaam maakt op hetgeen de kunstrechtters bovenal bewonderen en hen van, die bewondering reden geeft. Dat zeer velen verlangden te lezen heeft de aftrek van Burgerdijk's vertaling bewezen: moge een evenredig debiet van Uw boek bewijzen dat zij zich

met het bloote lezen niet tevreden stellen. Dat zal U tot loonende voldoening strekken en tevens tot aandrang om te voltooiën wat Gij zoo goed zijt begonnen".

A. S. KOK. „*Gids*".

Loffelt's studie over Hamlet behoort tot de eerste gelukkige pogingen in ons land, om tot eene onafhankelijke Hamletbeschouwing te komen.

J. C. VAN DEVENTER. „*Wetenschappelijke Bladen*".

Nog onder den verschen indruk van een uitspraak van Hippocrates, niet lang geleden gelezen, waarin hij vaststelt, dat genoeg en vreugd evenzeer als smart en leed door de hersens ondervonden worden; »door dat orgaan, zegt hij, denken en begrijpen wij, erkennen wij goed en kwaad, onderscheiden wij lust en onlust en daarin ontstaat razernij en waanzin." Op grond van deze zeer stellige verklaring en ook, omdat wij in onzen eenvoud dachten, dat al ons doen en laten van de hersenen afhangt en hun gezonde of ziekelijke toestand den aard onzer daden bepaalt, meenden wij L. op een flater betrappt te hebben, toen wij lazen, dat Hamlets waanzin niet een krenking der hersenen wordt en hun juiste werking onverstoord blijft. »Wij zien Hamlets denkracht steeds toenemen', zoo eindigt hij.

Ik heb mij wel gewacht lichtzinnig een oordeel te vellen, maar mij ter inlichting tot een bekend psychiater gewend, die den heer L. in het gelijk stelt, om Hippocrates' geleerdheid licht en zonder eenig voorbehoud de mogelijkheid erkent van krenking van wil en gevoel, terwijl de hersenen gewoon logisch blijven werken. . . .

In »De Liefde van Romeo en Julia" heeft L's ondeugende pen een ruim veld, als hij met de diepzinnige bespiegelingen en verklaringen vooral van de duitsche geleerde commentatoren een loopje neemt.

LINA SCHNEIDER. „*Jahrbuch der Deutschen Shakespeare-Gesellschaft; deel XXVI*."

Loffelt's Studien dragen stets das deutliche Merkzeichen nicht aus Abstraction und nicht aus Büchern über den Dichter, sondern aus Vertiefung in den Dichter, verbunden mit eigener klarer Lebenserfahrung und Lebensauffassung hervorgegangen zu sein. Stets strebt er danach, sich Rechenschaft über die dramatische Wirkung der Stücke zu geben, wie sie der erfahrene Theaterdirector Shakespeare beim Schaffen seiner Stücke gewiss im Auge gehalten haben wird. Seine in »Uren met Shakespeare" niedergelegte Studien über Hamlet sind nicht nur für Hamletdarsteller, sondern im Allgemeinen für jeden denkenden Leser des Stückes höchst interessant in ihrer klaren, einfachen Weise, die den Dichter stets bei seiner geistigen Arbeit begleitet. Sie enthalten kein Wort, das, wie A. von Bergen in Wien bei anderer Gelegenheit sagt, nur »eine Wirkung des Drama's ist, aber nicht zum Drama selbst gehört."

Prof. J. H. GUNNING. „*Stemmen voor Waarheid en Vrede*."

Voor den »Hamlet" en »Romeo en Julia" zal niemand deze opstellen zonder vrucht lezen. Zij leiden ons waarlijk dieper in het karakter van Hamlet, die onuitputtelijke wereld van schijnbare tegenstrijdigheden in. Hamlet is hier slachtoffer van een waanzin, die zijn hersenen niet krenkt, maar zijn gevoel en wil aantast: de man die »het onbegrensde in zichzelf niet wist pasklaar te maken voor het begrensde buiten zich". Hij bezwijkt onder de schipbreuk van zijn geloof aan al wat hem heilig en dierbaar was. Dit wordt fijn en dikwijls treffend in menige bijzonderheid van het drama ontwikkeld.

L. heeft door zijn beschouwing van Romeo en Julia mij overtuigd, dat ik tot nog toe hun beider liefde eenzijdig had opgevat, namelijk alleen als zondig-egoïstisch en dus noodzakelijk ten ondergang bestemd. . . . Gestraft wordt eigenlijk niet, althans niet voornamelijk, hun onberaden liefde, maar veeleer de haat der Montagues en Capulets, die kinderloos en troosteloos achterblijven.

Wij hopen, dat ruime belangstelling den heer Loffelt zal aanmoedigen om, naar zijn belofte in het »Woord vooraf", ons nog andere dergelijke »Uren met Shakespeare" te geven.

»*Arnhemse Courant*".

In het artikel »Hamlet-Vertooners" gaat L. de opvatting na van de Duitschers Emil Devrient, Barnay en Possart, den Engelschman van Franschen oorsprong Fechter, den Italiaan Rossi en Bouwmeester den Hollander. Ieder, op eerstgenoemde na, heeft Hamlets rol verwerkt in verband met zijn eigen gaven, en hoogst interessant is het hiervan de aanwijzingen in dit met zooveel kennis en nauwgezetheid geschreven werk na te gaan.

Trekken de artikels van den schrijver over het tooneel steeds de aandacht door de onmiskenbare blijken, dat hij volkomen het onderwerp, dat hij behandelt, meester is, in deze »Uren met Shakespeare" leert men hem nog hooger waardeeren, omdat schier elke bladzijde getuigt van de veelzijdige navorschingen, die hij instelde, om zich een oordeel te vormen.

»*Nieuwe Rotterdammer Courant*".

Zeer zou het ons verwonderen, wanneer de mededeeling »Een woord vooraf" niet met genoeg vernomen werd, dat de schrijver meer dergelijke studiën op ongezette tijden in het licht wil geven. Zij bevat geen philosophische bespiegelingen over het drama, geen aesthetische uitweidingen over de schoonheid ervan; aan de hand van den dichter leidt zij ons door het treurspel, van het eene tooneel naar het andere, toelichtend wat moeilijk te verstaan is, ophelderend wat raadselachtig schijnt, het verband aanwijzend waar dit noodig is.

»*Dordrechtse Courant*".

Een werkje dat, het resultaat van ernstige studie en nadenken, voor velen een steun en voorlichting kan zijn bij de lezing van een der meesterstukken van William Shakespeare.

LUCIUS. „*Tijdspiegel*".

Zowel de studie over Hamlet, als die over de Liefde in Romeo en Julia en die over verschillende beroemde Hamletvertooners zullen den lezers zeer te waardeeren hulpmiddelen opleveren, om de lectuur van Shakespeare te vergemakkelijken en vrucht dragend te maken.

W. F. MARGADANT. „*Nederlandsche Spectator*".

Ook zij voor wie Shakespeare lang geen vreemdeling meer is, zullen uit deze ernstige studiën nog veel, zeer veel leeren. Schrijver komt eerlijk na wat hij in zijn voorrede belooft. Geen haarkloverijen en diepzinnige bespiegelingen, maar een nauwgezette ontleding van de karakters der helden en bijpersonen, waarbij wij telkens zijn scherpzinnigheid bewonderen, ook daar waar onze opvatting van de zijne verschilt.

L. SIMONS, Mz. „*Het Tooneel*".

De heer Loffelt heeft getracht zich vrij te houden van eenzijdigheid en vóór alles pogen te vermijden een Duitsch wijsgeerig-boekergeraamte te laten zien.

Uren met Shakespeare door A. C. LOFFELT is verschenen bij de firma E. J. BRILL te Leiden.

Het eerste deel bevat:

Hamlet. — Shakespeare's Hamlet en Bara's herstellende Vorst. — De liefde in Romeo en Julia. — Mijne indrukken van verschillende Hamlet-vertooners (Emil Devrient, Fechter, Rossi, Barnay, Possart, Bouwmeester).

Prijs f 1.75.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 8.

1 FEBRUARI 1892.

XXIe JAARGANG.

INHOUD:

Officieel gedeelte: Aan de Afdeulings-Secretarissen. — Aan de Afdeulings-Penningmeesters. — Prijsvragen. — Bijdragen voor de Tooneelschool. — Hermann Linde-fonds.

Niet-officieel gedeelte: Uit onze Afdeelingen. — Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit het Buitenland. — Tooneel en Zedelijkheid, II. — Varia. — Corrigendum. — Correspondentie.

Officieel gedeelte.

H.H. Afdeulings-Secretarissen.

Namens het Hoofdbestuur heb ik de eer U beleefd doch *dringend* te verzoeken, voor zooverre dit nog niet door U is gedaan, vóór den 5^{en} Februari a.s. antwoord te zenden op de circulaire, U den 22^{en} November j.l. geworden.

Amsterdam, *De Algemeene Secretaris*
27 Januari 1892. C. I. VINKESTEYN.

Aan H.H. Afdeulings-Penningmeesters.

L. S.

De Afdeelingen Amsterdam, Dordrecht, 's Gravenhage, Haarlem, Harlingen, Middelburg, Rotterdam, Tiel en Utrecht hebben bereids bijdragen aan de Algemeene Kas ingezonden.

Ondergeteekende neemt de vrijheid de Penningmeesters der overige Afdeelingen met nadruk te herinneren aan de verplichtingen hun bij Art. 5 en 7 der Statuten opgelegd en noodigt hen uit de verschuldigde gelden spoedig te storten, hetzij bij hem, hetzij bij de Crediet-Vereeniging te Amsterdam.

De Algemeene Penningmeester,
JEAN BROWNE,
Rotterdam, Wijnhaven 15.

30 Januari 1892.

Prijsvragen.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond heeft op advies der jury, aan wier oordeel onderworpen waren de antwoorden, ingekomen op de door bovengenoemd Verbond uitgeschreven prijsvragen besloten de volgende stukken eene bijzondere vermelding waardig te keuren:

- 1°. Corry van G. Jäger.
- 2°. Mattheüs, V, 44 van M. Horn.
- 3°. Donkere Toekomst.
- 4°. Het Draaiorgel.
- 5°. Assepoes van Jo van Sloten.
- 6°. Vóór het Diner van Mevr. J. Browne—Mees.

De schrijvers van sub 3 en 4 genoemde stukken hebben geen vergunning gegeven hunne namen openbaar te maken.

Amsterdam, *De Algemeene Secretaris.*
27 Januari 1892. C. I. VINKESTEYN.

Bijdragen aan de Tooneelschool.

Het is ondergeteekende hoogst aangenaam wederom eenige bijdragen te mogen vermelden.

Door bemiddeling van den Heer W. A. van der Mandere, Penningmeester der Afdeeling Amsterdam, f 200, door diverse donateurs geschonken.

Door de Afdeeling Gent, de eenige in Zuid-Nederland, klein in ledental, doch groot in liefde voor de school, werd hem frs. 200 toegezonden.

De Heeren De Vos & Van Korlaar, Directeuren van den Tivoli-Schouwburg te Rotterdam, gaven met hun ge-

zelschap 18 dezer een Tooneelvoorstelling ten bate der school; de opbrengst bedroeg f 182.60. Helpt deze gift het tekort krachtig verminderen, het moreele van den steun, nl. dat tooneeldirecties bewijzen het nut onzer kunstinstelling te blijven erkennen, verhoogt niet weinig haar waarde, en . . . misschien vindt het nobele voorbeeld navolging.

Ten slotte werd door den Heer B. Zubli te 's Gravenhage een jaarlijksche bijdrage van f 5 toegezegd.

Ondergeteekende heeft de eer den gevers den oprechten dank van het Hoofdbestuur te brengen.

Rotterdam,
28 Januari 1892.

De Algemeene Penningmeester,
JEAN BROWNE.

De Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool heeft in hare vergadering van 21 Jan. j. l. Prof. Dr. B. J. STOKVIS tot Voorzitter en Prof. Mr. G. A. VAN HAMEL tot Onder-Voorzitter gekozen. In dezelfde vergadering werd besloten aan den heer HERMAN SCHWAB te Rotterdam wegens zijn vervullen van de rol van Romeo in Shakespeare's Romeo en Julia uit te keeren het fonds, door HERM. LINDE ter beschikking der Commissie gesteld om te worden toegekend aan dien oud-leerling der Tooneelschool, die in een Shakespearerol zou optreden.

Niet-officieel gedeelte,

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. De leden van de Amsterdamsche Afd. waren Woensdag 27 Januari door den heer J. de Groot uitgenoodigd eene voorstelling van de Nederlandsche Opera bij te wonen in den Parkschouwburg. Gegeven werd *Fra Diavolo* van Auber.

UIT DE AMSTELSTAD.

Het laatste stuk, dat vóór de feesten van het 40jarig bestaan in het Grand Théâtre is gegaan, was een vrij vermakelijk blijspel, getiteld *Papa Gustaaf*, naar het Fransch van Fritz Brentano. Het is de geschiedenis van een niet meer zeer jongen notaris, die op het punt staat te trouwen, maar zich verplicht acht vóór het huwelijk aan zijne aanstaande en haren vader medetedeelen, dat hij in zijn jongen tijd eene liaison heeft gehad en eene volwassen dochter heeft, die op het land is opgevoed en ook spoedig zal trouwen. Deze moeilijke bekentenis heeft hij steeds uitgesteld, met het gevolg, dat hij trouwt zonder zijne vrouw van zijn jeugdigen misstap ingelicht te hebben. Om het bestaan van zijne dochter verborgen te houden moet Papa Gustaaf, de notaris, de onmogelijkste uitvluchten zoeken, waarvan de grootste verwarringen het gevolg zijn. Alles komt natuurlijk ten slotte terecht, de notaris krijgt vergiffenis van zijn vrouw en zijne dochter trouwt niet met den boerenlummel, voor wien zij eerst bestemd was, maar met den man, dien zij lief heeft.

Het stuk werd door den heer Bigot en den heer van Sprinkhuysen, die de rol van den boerenlummel vervulde, aardig gespeeld; ook de andere rollen waren goed bezet. Al is het stuk niet buitengewoon vermakelijk, men heeft zich bij de voorstelling toch geamuseerd.

Bij de opvoering, welke ik bijwoonde, had eene vermakelijke vergissing plaats. Er is op een zeker oogenblik sprake van een brief, dien de notaris heeft gezonden aan

zijne aanstaande; dezen brief heeft zij verscheurd zonder hem gelezen te hebben maar haar vader, een verzamelaar van handschriften, heeft alle stukken op één na gevonden en aan elkaar geplakt: de brief is dus weer heel, behalve dat er één gaatje in is. De notaris weet er niets van, dat de brief niet geheel vernietigd is; desniettemin zeide de heer Bouwmeester, met de anderen meepratende: »Ja, de brief met het gaatje», waarop de heer Bigot (de schoonvader) zeer juist, maar wel eenigszins plotseling van zijne rol als acteur overgaande in die van regisseur, hem antwoordde: »Nee, daar weet jij niet van», hetgeen op het tooneel een moeilijk bedwongen hilariteit verwekte. *Papa Gustaaf* zat er bij verscheidene acteurs niet zoo bijzonder vast in.

Het nastukje, *de Verloren Weddenschap*, een blijspel met zang in een bedrijf uit het Duitsch maakte terecht veel opgang. Het is een stukje met twee rollen »à tiroirs», waarin de heer Bigot en Mej. Cohen ieder in drie karakters opkomen. In dit stukje gold het een phlegmatisch man zijn geduld te doen verliezen, hetgeen aan twee verliefde luidjes, die nog eens wilden bewijzen, dat liefde vindingrijk maakt, eindelijk gelukt. Dat de heer Bigot een paar verschillende typen aardig weet te spelen wisten wij wel, maar van Mej. Cohen had ik dit eigenlijk niet verwacht. Het doet mij genoegen te kunnen verklaren, dat ik mij vergist heb en dat Mej. Cohen voor karakteristieke rolletjes aanleg blijkt te bezitten.

In het Grand Théâtre is er dus, zoals ik reeds boven zeide, feest gevierd, maar niet in den schouwburg alleen; een groot deel van de Amstelstraat, ja bewoners van het Rembrandtsplein hebben medegedaan en hebben door het uitsteken van vlaggen of het versieren van winkelkasten aan de firma Gebr. A. van Lier hulde willen bewijzen. Het theater zelf zag er met zijne vlaggen en groen en 's avonds met zijne verlichting vroolijk uit. En van binnen? Nu, er is dikwijls op het Grand Théâtre gescholden en de zaal is niet mooi en de uitgangen en couloirs zijn slecht, toegegeven, maar niet minder waar is, dat de zaal er de vorige week aardig uitzag en dat de draperiën van donkerrood en grijs peluche langs de balustrade der loge er iets deftigs, een zeker cachet aan gaven. De mooie rand van dof zilver op grijs, die op een uitbouwte recht tegenover het tooneel het portret van A. van Lier omgaf, werkte mede tot het goede geheel, meer nog dan het groen en de enkele electrische lampjes naast en onder de loge grillée. De heeren van Lier moesten de draperiën werkelijk laten hangen en eene dergelijke versiering, zij het ook wat eenvoudiger, doen aanbrengen om de leuning der galerij, hun schouwburg zou er veel aantrekkelijker door worden.

De feestvoorstellingen hebben eene geheele week geduurd en bestonden uit opvoeringen van *Preciosa, het Spaansche heidinnetje* en *Der Dorfbarbier* met *Das Versprechen hinter'm Heerd*, die afwisselend werden gegeven. Waarom juist deze stukken waren gekozen? In 1852 werd het Grand Théâtre hieropend door de heeren Schoeman en van Lier met eene *Inwijdingscantate*, woorden van J. Ph. Sterk, muziek van Joh. M. Coenen, welke wij ook nu te hooren krijgen en de eerste voorstelling was *Preciosa*. Het programma van 1892 vertoonde eene copie van het programma van 1852, waarop, onder de acteurs, de namen Spoor, van Ollefen, Stoete, Lorjé, die ook thans nog op onze affiches staan, voorkomen. In 1852 vervulde Mevr. van Lier, de rol van *Preciosa*, die nu door Mevr. Frenkel—Bouwmeester werd gespeeld. De bovengenoemde Duitsche operettes waren ook de eersten, die in het Grand Théâtre gespeeld zijn, eveneens in het jaar 1852.

Het was een goed denkbeeld van de heeren Van Lier den Duitschers ook een aandeel te geven in hunne feestviering; in de veertig jaren, gedurende welke A. van Lier en zijne zonen het Grand Théâtre hebben bestuurd, zijn

de vreemdelingen en vooral de Duitschers er telkens gasten geweest; een tijdlang zelfs zijn er de Hollandsche voorstellingen geheel door de Duitsche verdrongen. Wanneer het gewone gezelschap door een ster werd gesteund (en er hebben veel sterren in den schouwburg Van Lier geschitterd!) was het bezoek en het succes dikwijls groot: speelde het gezelschap zonder zulk eene hulp, dan waren de ontvangsten soms zeer laag, men spreekt van recettes van minder dan tien gulden. Men mag het gerust verwonderlijk noemen, dat Van Lier in deze omstandigheden niet alleen den moed niet verloor, maar altijd zijne verplichtingen tegenover de leden der gezelschappen nakwam en steeds nieuwe acteurs durfde te engageeren.

Een tijdlang speelde ook een Fransch gezelschap geregeld in het Grand-Théâtre; een mijner eerste tooneelherinneringen is die aan eene voorstelling van *Les Pattes de Mouche* van Sardou, dat alleraardigst gespeeld werd, maar ook voor bijna leege zalen, zoodat het gezelschap, dat, als het goed was, nu nog in Amsterdam behoorde te spelen voor volle zalen, elders een goed heenkomen zocht.

Ook verschillende Hollandsche gezelschappen, de Rotterdammers en een tijdlang ook »het Nederlandsch Tooneel» gebruikten het tooneel in de Amstelstraat en sedert enkele jaren hebben Gebrs. Van Lier weder een eigen gezelschap, dat een paar maal per week in het Grand Théâtre en in den Plantage-Schouwburg, in 1877 gebouwd, voorstellingen geeft. Het Grand Théâtre zelf heeft sedert 1852 een paar maal eenige verandering ondergaan; het te verbouwen tot een schouwburg, die aan alle eischen des tijds voldoet, zal wel eene onmogelijkheid zijn; op het oogenblik is het met dat al de beste comédie van Nederlands hoofdstad!

Enkele bijzonderheden omtrent de wederwaardigheden der thans veertig jaren oude firma Van Lier mocht ik den lezers van het Tooneel niet onthouden, aardiger en vooral voor niet-Amsterdamsche lezers zeker interessanter is het een bezoek te brengen aan de koffiekamer van het Grand-Théâtre. Mooi is die koffiekamer niet; stoelen, tafels, wandbeleding zijn zeer eenvoudig en het buffet, dat een der muren geheel inneemt, is eigenlijk niets dan een tapkast, zooals men die nog in dorpsherbergen vindt, maar toch is die koffiekamer gezelliger en is er meer te zien dan in de meeste nieuwerwetsche foyers. De drie overblijvende muren zijn bijna geheel behangen met portretten, allen van menschen, die tot het tooneel in betrekking gestaan hebben. Als men binnenkomt vindt men aan de linkerhand de Hollanders, aan de ééne zijde der schoorsteennis de levenden, aan de andere de dooden. Onder de levenden vinden wij Mevr. Frenkel—Bouwmeester, éen der gebroeders van Lier als Koko, in den *Mikado*, den ouden heer B. van Lier, »Oome Ben,» den tegenwoordigen bureaulist, die vroeger menige rol gespeeld heeft en verder o. a. twee curieuse, oude portretten van Morin en Tourniaire, onder de dooden treffen wij de portretten aan van da Costa, Jacob van Lennep, Hofdijk, een portretje van Alberdingh Thijm als jongmensch, hangende naast het basrelief, dat na zijn dood van Thijm gemaakt is (Thijm was langen tijd zeer bevriend met den ouden heer van Lier,) Tjasink, Roobol en Peters op één photographie, en verder Majofski, Punt, Snoek, Albregt, Mevr. Bosboom en anderen.

Bijna al deze portretten hebben dubbele waarde, omdat zij geschenken zijn van degenen, die ze voorstellen. Hetzelfde is het geval met de afbeeldingen der vreemdelingen, die tegenover de Hollanders hangen; daar vindt men Jenny Lind, Talma als Nero, Grünert in de rol van King Lear, Dawison en zooveel anderen; onder de meeste portretten staan opdrachten aan den heer A. van Lier, die toonen hoezeer Van Lier door alle kunstenaars, met wie hij in aanraking kwam, werd gewaardeerd: »dem liebenswürdigsten aller Directeure,» schrijft Dawison. Onder deze dooden hangt Mme. Agar nog niet; zij is nog niet »begraven,» zooals de

beambte, die mij rondleidde, het noemde, maar haar mooi, flink portret, waaronder in kranige letters staat: »à M. et Mme. van Lier, Souvenir de toute mon amitié, Agar, de la Comédie française,» zal spoedig zijne plaats bij dat van andere overledenen krijgen. Onder de nog levende vreemdelingen valt het groote portret van Ernst Possart in het oog, evenals de photographiën van Emil Drach en Hermann Linde. Ook de beeltenis van Mitterwürzer, die de heeren Van Lier op hun feest zulk een hartelijk telegram zond, hangt hier. Wat verder vinden wij nog enkele andere portretten, waaronder de kranige kop (als ik dit zeggen mag) van Clara Ziegler en kleine afbeeldingen van Trebelli en Patti. Ook Rossi ontbreekt niet, wel Sarah Bernhardt. Men vertelt, dat Sarah eens van eene repetitie langs de koffiekamer komende haar portret, dat zij zelf aan den directeur Van Lier ten geschenke had gegeven, in het oog kreeg en dat zij, het plotseling leelijk vindende, er op toeliep, een dolk nam en de photographie door het glas heen, twee, driemaal doorstak!

Merkwaardig zijn de beide oude affiches, die, in lijstjes en achter glas, tegen de groote porseleinen kachel hangen. Het oudste, op linnen geplakt, bericht, dat op 8 Mei 1796 »in der Wagen oder Amstelstrasse» eene voorstelling in het Duitsch zal plaats hebben van *Don Juan*; de voorstelling begon te 6 uur. Het andere is van 5 Sept. 1821 en is gedrukt op gezegeld papier, de voorstelling begon toen reeds te 7 uur.

Nu, in de feestweek, hangen bovendien in de koffiekamer de vele kransen en prijken er de geschenken, die de gebroeders van Lier op hun eersten feestavond zijn geschonken; onder de geschenken merken wij op eene buste van den juist vijf jaren geleden gestorven stichter der firma, den heer A. van Lier; kransen zijn gegeven o. a. door de Amsterdamsche Afdeling van het Tooneelverbond en de artisten van het Nederlandsch Tooneel.

Wat de voorstelling van *Preciosa* betreft, het was voor de jongere toeschouwers werkelijk eene verrassing, te hooren, met welke verzen men veertig jaren geleden genoegen nam. De meeste spelers kondten aan den dreun van het korte viervoetige vers niet ontkomen. Er was echter heel wat te zien, de Gebrs. van Lier hadden gezorgd voor mooie décors en mooie costumes en de heeren Veltman en Bigot gaven zeer goede creaties te aanschouwen, de eerste als Hoofdman eener Zigeunerbende, uitstekend gekleed en gegrimeerd, de tweede in de vermakelijke rol van den slotvoogd, een oud-soldaat, die bij het eenige wapenfeit, dat hij heeft bijgewoond, eene »grrroote rrrretirade», een been heeft verloren. Mevr. Frenkel, die van den Raad van Beheer van het Nederlandsch Tooneel verlof had gekregen bij de feestvoorstellingen in het Grand Théâtre op te treden, had wilwillend de rol van *Preciosa*, die zij anders zeker niet voor zich zelf zou uitkiezen, op zich genomen en heeft gezongen, geciteerd met begeleidende muziek, als ware zij eene opera-zangeres en ons zelfs een »Pas seul» te zien gegeven. Luid applaus van het goed gestemde publiek en een mooi bedankje van den heer van Lier hebben mevrouw Frenkel—Bouwmeester voor hare offering beloond.

Wij wenschen de firma Gebrs. A. van Lier nog een zeer lang bestaan en hopen tevens, dat zij van nu aan steeds goede tijden moge beleven, vooral ook, dat zij moge voortgaan steeds de beste acteurs en actrices der wereld naar Amsterdam te lokken. Dat Amsterdamsche kunstliefhebbers in hunne eigene stad zoovele Franschen, Duitschers en andere vreemdelingen hebben kunnen bewonderen, is bijna uitsluitend te danken aan den ijver, den ondernemingsgeest en den kunstzin der firma Van Lier, welke wij gaarne een vivat crescat, floreat toeroepen!

Het Nederlandsch Tooneel heeft als nieuwigheid op-

gevoerd *Bullinger & Co.*, van Anton Anno, bewerkt naar het Duitsch door J. A. Holtrop. Geheel nieuw was het stuk voor Amsterdam nu wel niet, want onder andere namen en in andere bewerkingen is het reeds vroeger hier gespeeld, maar hoogstwaarschijnlijk ook voor een ander publiek. Het is eene klucht in vier bedrijven, waarvan het eerste vrijwel weg kon blijven. Van het oogenblik, dat het scherm voor het tweede bedrijf opgaat, totdat het voor de laatste maal valt, volgt de eene vergissing op de andere, zóólang, tot het eindelijk pijnlijk wordt en men naar orde in dien chaos begint te verlangen. Het scherm gaat tusschen de tweede, derde en vierde acte blijkbaar slechts neer om de acteurs eene oogenblikke rust te geven en het publiek te laten uitrusten van het voortdurend lachen, want dat men bon gré mal gré om al die dwaasheden lacht, is niet te ontkennen. Het stuk wordt vlug en goed gespeeld, vooral door de heeren De Boer, Tourniaire, en van Schoonhoven; den laatsten zagen wij in een stuk van dit genre nooit zoo ongedwongen. De heer Schulze heeft getracht een type te maken van een Noord-Hollandschen kaasboer en sprak daarbij in een zeker patois; het accent en het type schenen mij beide mislukt; de heer Schulze kan in dergelijke stukken veel gemakkelijker zijn. Jammer was, dat mevr. Stoetz, die in het eerste bedrijf even als groentevrouw met hare kar opkwam, in de verdere bedrijven niet voorkomt. Mevr. Stoetz was juist bezig ons een van hare uitstekende types te geven.

UIT DE MAASSTAD.

Bij een weder-opvoering van *Musotte* in den kleinen schouwburg vervulde Mej. A. Heijblom de titelrol. Hoog was onze verwachting niet gespannen, des te aangenamer is het ons te kunnen verklaren, dat genoemde actrice zich zeer bevredigend van haar taak heeft gekwet. Het gekunstelde, onnatuurlijke, dat haar voordracht zoo dikwijls ontstert, was grootendeels vergeten en met warmte stelde zij het deerniswaardige meisje voor. In het bijzonder wijzen we op het verhaal harer herinneringen uit gelukkige tijden en op haar laatste bewegingen, wanneer *Musotte*, terwijl Jean terugdeinst, hem op de wieg wijst, als smeekte ze een herhaling van zijn belofte. Mej. Heijblom heeft getoond onnatuur over boord te kunnen werpen, waarlijk een niet te versmaden zegepraal.

Vooraf ging een belangwekkend tooneelstuk van Björnsterne Björnson: *De Jonggehuwden*, dat echter, niettegenstaande allen zich dapper weerden, buiten het kader van dit gezelschap bleek te liggen. Een uitzondering moeten wij maken voor Mevr. Schwab-Welman, die de Mathilde zeer verdienstelijk weergaf en voor haar echtgenoot, al zien wij dien liever in rollen, welke breed spel vragen.

* * *

In den Tivoli-schouwburg werd 18 dezer opgevoerd *Lotos* van M. Constant, schrijfster van *Een kopje thee*, kort geleden door ons besproken. Leonard Benthof, officier der artillerie, maakt het hof aan Cecile Emering, een wees, fier en onafhankelijk, zich weinig bekeunende om het oordeel van de wereld. Zij heeft Leo innig lief en verwondert zich op een bal over diens vreemde houding en plotseling vertrek, als zij van een vriendin verneemt, dat hij overplaatsing naar Indië zal aanvragen. Overplaatsing naar Indië! en dat op het oogenblik, dat zij recht heeft een vraag van hem te verwachten, waarop zij reeds te voren een toestemmend antwoord heeft gegeven. Zij kan niet langer op het feest blijven en snelt heen, ondanks de wijze vermaningen derzelfde »deelnemende» vriendin. Dat is ongeveer het eerste bedrijf, vrij mager van handeling, zoodat het bijna gemist zou kunnen worden. Het heeft echter de

verdienste de rieuwsgierigheid te prikkelen, want de toeschouwer blijft nog onkundig van de beweegredenen, welke Leo tot zijn zonderling besluit gebracht hebben.

Het tweede bedrijf speelt op denzelfden avond in de kamer van Leo. Hij en zijn vriend Van Reijde komen van het bal, de eerste somber gestemd, de tweede trachtende hem troost te brengen. Wij hooren nu, dat Leo indertijd zijn hart heeft verpand aan Tilly, zuster van Van Reijde, doch het ongelukkige meisje is, voordat hun engagement nog publiek was, krankzinnig geworden en de kans op herstel zeer klein. Van daar Leo's zonderlinge houding tegenover Cecile; hij bemint haar innig, doch op het punt haar te vragen, is de gedachte bij hem opgekomen, of hij daartoe het recht had, of hij niet gebonden is aan de arme waanzinnige, die zulk een groote plaats in zijn liefde heeft ingenomen en — hoe dwaas of onmogelijk het ook schijnt aan brave, bekrompen zielen — nog inneemt. Een zware strijd heeft hem dagenlang gefolterd, hij werd geslingerd tusschen liefde en plicht, terwijl het hem zelfs onmogelijk werd vast te stellen, waar de liefde en waar de plicht was. Doch zijn besluit is genomen; hij zal Tilly, zij het ook als een ideaal, een weemoedige herinnering uit schoone tijden, trouw blijven en om Cecile te ontgaan, wil hij naar Indië.

Na het vertrek van zijn vriend, komt Cecile hem reken-schap vragen en wil geen afstand van hem doen. Hij deelt haar alles mede en geschokt door zijn treurig verhaal, aarzelt zij; doch nu is zijn besluit aan het wankelen gebracht. Tilly is voor hem verloren; moeten zij daarom ook ongelukkig worden? Zij strijden een bangen strijd, hun liefde overwint, de aanvraag om overplaatsing wordt vernietigd.

Hun geluk is van korten duur; Leo blijft ten prooi aan een ellendige onzekerheid en telkens doemen vragen voor hem op, welke hij niet durft, welke hij niet kan beantwoorden. Zijn aanstaande ziet maar al te wel, dat Leo haar nooit geheel zal toebehooren, en haar is hij alles. Zij verkijnt en haar aanstaand schoonmoedertje, een eenigszins bekrompen persoon, maar met innige liefde voor hen beiden beziel, kan niet ontkennen, dat de verhouding niet is zooals ze wezen moest. Door haar geneesheer ontvangt Cecile de tijding, dat tegen alle verwachting in den toestand van Tilly groote beterschap is gekomen en zij waarschijnlijk geheel zal genezen. Twijfel kan nu plaats maken voor zekerheid en die zekerheid zal het dappere meisje zich onmiddellijk verschaffen door Leo zelf het nieuws mede te deelen. De uitwerking van het bericht toont haar duidelijk wat ze reeds vreesde; Leo is uitgelaten van vreugde, als hij de blijde tijding: Tilly zal herstellen! verneemt, hij is voor haar verloren. Wel schrikt hij over zijn geestdrift, wanneer hij bemerkt, hoe diep hij Cecile getroffen heeft, tracht zich te verontschuldigen en herhaalt zijn beloften; zij wijst hem zacht terug, als aalmoes verlangt ze geen liefde. Leo vertrekt, het besluit van Cecile is genomen, zij is te veel, Tilly heeft daarenboven oudere rechten, zij zal heengaan. Een slaapmiddel, haar door den dokter toevertrouwd, zal haar eeuwige rust schenken en omringd van bloemen, haar door een vriendin toegezonden, sluimert de arme *Lotos* in.

Ziehier in het kort het verhaal, dat wij niet hebben getracht op te smukken, omdat het ons toch niet gelukt zou zijn de poëzie, de bekoring te schilderen, die van het werk uitgaat. Wij deden het meer om bij onze opmerkingen beter begrepen te kunnen worden. Terloops stipten wij reeds aan, dat o. i. het eerste bedrijf, al is het verdienstelijk geschreven, nagenoeg zou kunnen wegvallen, voor de twee andere hebben wij bijna niets dan lof. Wellicht is het geheel wat ijl, wat schetsmatig, wat novelle-achtig — de handeling had verder gespannen kunnen worden, de strijd wordt thans meer ontweken dan gestreden — maar wij aarzelen niet *Lotos* te begroeten als een tooneelstuk van groote verdienste. De hoofdpersonen zijn kloek geteekend en uitmuntend volgehouden, de gemoedsaandoeningen bekwaam geanalyseerd, en het geheele drama is geschreven

in een taal, die bewondering afdwingt, kernachtig, los en natuurlijk. Het gesprek tusschen Leo en Van Reijde en de groote scène in het tweede bedrijf behooren tot het fraaiste, dat wij in langen tijd mochten genieten, en het onderhoud van Mevr. Benthof met Cecile is een meesterstukje; de opmerking van het eenvoudige menschje, als ze na al de treurigheden bepraat te hebben, het staaltje voor het ameublement, dat ze voor de jongelui op het oog had, nog eens bekijkt: »'t Was toch zoo beeldig, dat blauwtje,» is goud waard. (Maar dan moet het onwillekeurig geschieden; bij de derde opvoering moest de actrice het eerst uit haar mof halen, die ze achter zich had gelegd.) Het slot is sober, zonder overtollige ontboezemingen, trouwens een deugd, die het geheele stuk kenmerkt. Struikelde men in *Een kopje thee* over allerhande bagage, in *Lotos* heeft de schrijfster haar onderwerp met prijzenswaardige zelfbeperking behandeld. Misschien ging zij hiermede wel wat te ver en had zij beter gedaan sommige bijpersonen meer deel aan de handeling te laten nemen; zelfs Van Reijde doet niet veel meer dan van repliek dienen. De fabel van de Lotosbloem, waaraan het drama zijn naam ontleent, levert een smaakvolle versiering, evenals de kinderen van Flora, waarbij Cecile zich te rusten legt. Had zij niet enkele bloemen bij Leo's portret moeten strooien of vreesde de schrijfster, dat men daarin effectbejag zou zien?

Ofschoon gedeeltelijk voorbereid en moeilijk te vermijden, verwondert men zich, dat Cecile Leo op zijn kamer volgt; het is waar, zij werd onafhankelijk en wars van knellende convenances geteekend, doch een bezoek op dat uur is vrij bedenkelijk en menige geëmanicpeerde zou er voor terugdeinzen. Het was daarom zeer juist gezien, dat Cecile bij het begin van dat tooneel bij de deur, bijna in den gang bleef staan, storend daarentegen, dat zij, nauwlijks binnengetreden, zich van haar mantel ontdoed, alsof zij voornemens was eenigen tijd te vertoeven.

Lotos herinnert aan de werken van Couperus en de denkbeelden, die er aan ten grondslag liggen, zullen door velen als zelfkijk of valsch worden uitgekretten, evenals men den zelfmoord, in dubbelen zin, een dooddoener zal noemen. Ons komt het echter voor, dat verschil van meening met de schrijvers omtrent moreele principes moeilijk als argument tegen kunstuitingen kan gebezigd worden, vooral waar ze zoo talentvol geschilderd zijn als in dit drama, en dat het heengaan van Cecile, zoo al niet de onvermijdelijke, dan toch een zeer aangename oplossing biedt. Geen zelfmoord omdat de dood zijn buit niet terugschent, maar het logisch gevolg van hetgeen voorafgaat. En moet niet een ieder, zij het ook met weemoed of ergernis, de juistheid erkennen van veel, zeer veel van hetgeen de helden of slachtoffers in *Lotos* beweren? Zeker, met dit drama is het laatste woord over dit onderwerp niet gesproken en het staat een ieder vrij een andere opvatting te huldigen en te verdedigen; maar ook de kunstenaar moet vrij blijven te schilderen, wat hij schoon en waar oordeelt; wij gaan verder: hij zal door zijn kunst gewaagde, ten deele onware opvattingen kunnen en mogen adelen. Bij *Lotos* mag men daarenboven niet vragen: »Is het goed, dat Cecile zelfmoord pleegde? Had ze niet zus of zoo anders moeten handelen?» Dat is de kwestie niet en zij die eischen, dat de kunst in dien directen zin schoolmeestere, zouden de muze verlagen tot een onverdragelijk blauwkousje. En waar zou de zucht naar waarheid blijven? Handelt in dit tranendal soms ieder gelijk hij handelen moest?! De vraag moet o. i. luiden: Gegeven de karakters der hoofdpersonen — Leo, een gevoelsmensch, weifelend en zwak, Cecile hartstochtelijk, nerveus, maar nobel en fier — gegeven de omstandigheden, trouwens zeer eenvoudig gerangschikt, is dan het tragische slot uit een oogpunt van kunst en van waarschijnlijkheid te verdedigen? En deze vraag aarzelen wij niet deslist bevestigend te beantwoorden.

Wellicht wordt meer dan sommigen lief is aan den tijd-

geest geofferd en het algemeen menschelijke te veel uit het oog verloren; de hoofdpersonen zijn kinderen van onzen tijd en zullen misschien over een vijftigtal jaren niet meer begrepen worden. Doch met dergelijke opmerkingen begint men weer de vrijheid der schrijvers aan te randen, hetgeen allerminst mag geschieden.

Lotos is een fraai kunstgewrocht, natuurlijk niet volmaakt, evenmin als eenig menschenwerk, doch met dezen arbeid heeft de talentvolle auteur haar naam als tooneelschrijfster gevestigd en zij zal, naar wij vertrouwen, dien krachtig weten te handhaven.

Verleden jaar *Eerloos*, dit jaar *Lotos*, waarlijk het staat nog niet hopeloos met onze oorspronkelijke tooneelletterkunde.

Constant's drama is te klein om alleen met een voor- of nastukje gegeven te worden; een niet al te uitgebreid tooneelspel van twee bedrijven zou er gemakkelijk aan kunnen voorafgaan, want bij lange pauzes wint geen enkel werk.

De eerste opvoering van *Lotos* geschiedde ten voordeele der Tooneelschool; was het een eigenaardig toeval of een vriendelijke attentie, dat de twee hoofdrollen in handen waren van oud-leerlingen dier school? Wij weten het niet, doch het feit maakte op ons een aangename indruk. Mevr. Mulder-Roelofsen (Cecile) en de Heer Roijaards (Leo) hebben hun rollen flink bestudeerd en gaven veel schoons te genieten, vooral bij latere opvoeringen, toen hun spel uit den aard der zaak beter sloot dan bij de première. Niet het minst viel het beschaafde in beider spel en voordracht te roemen; de mooie taal — mooi allerminst in den zin van gezwollen — werd door beiden mooi gesproken en wij vertrouwen, dat de schrijfster met de vertolking van haar drama zeer tevreden is geweest. Zijn deze algemeene opmerkingen op beide hoofdspelers van toepassing, zoodra wij in bijzonderheden afdalen, moeten wij elk afzonderlijk behandelen, want in de dramatische momenten won Mevr. Mulder het van den Heer Roijaards, terwijl deze schitterend revanche nam in scènes waar, zij het ook diep gevoeld, maar gewoon spel werd vereischt. In het eerste bedrijf b. v. vonden wij Cecile een tintje te dramatisch, niet genoeg het innig liefhebbend meisje, onbezorgd en onbewust van hetgeen haar wacht. Tegen de taak haar verder toebedeeld, was zij echter ten volle opgewassen en met gespannen aandacht volgde men haar in het hartstochtelijke duo met Leo en in het geheele derde bedrijf, dat zij van het begin tot het einde met groot meesterschap speelde. Mevr. Mulder zij op haar hoede tegen enkele koude tonen, die vooral aan deze partij afbreuk kunnen doen, want aan de liefde van Cecile mag men geen oogenblik twijfelen.

Het weinige, dat de Heer Roijaards op het bal te spreken heeft, werd fraai en gevoelvol door hem gezegd, doch het meest hebben wij dezen speler bewonderd in de eerste helft van het tweede bedrijf. Door den Heer De Vos (Van Reijde) uitmuntend ter zijde gestaan, speelde hij dit gedeelte onverbeterlijk; die doffe moedeloze stem, die nerveuse mimiek, die plotselinge bewegingen, alles was zoo fijn doordacht, dat men den schouwburg vergat en zich bij een vriend op zijn kamer waande; het was een heerlijk stukje kunst. Slechts een kleine waarschuwing: drijf het natuurlijke niet te ver en zorg steeds verstaan te worden. De daarop volgende monoloog verdient eveneens lof, al werd hij wellicht iets te langzaam gespeeld, en ook in het begin van de scène met Cecile bleven wij den Heer Roijaards bewonderen. Zoodra het meer dramatische nadert, doet zich echter een zonderling verschijnsel voor; het is alsof de Heer Roijaards weifelt en den moed mist zich geheel te geven, de stem wordt minder duidelijk, de standen zijn meer gedwongen en de acteur, zoeven nog spontaan en vrij in zijn bewegingen, neemt bijna zijn toevlucht tot melodramatische gebaren. De plotselinge verandering is treffend, een andere speler vervangt als 't ware den Leo van

zooeven en het kan den Heer Roijaards niet onmogelijk zijn dezen overgang te verminderen, al gelooven wij, dat het zwaar dramatische, om het zoo eens te noemen, nooit het fort zal worden van dezen talentvollen kunstenaar. In het laatste bedrijf was hij weer goed op dreef, alleen zou zijn blijdschap bij het vernemen van Tilly's waarschijnlijk herstel nog wat meer ongedwongen kunnen zijn.

Met groote belangstelling hebben wij beide oud-leerlingen gevolgd in rollen, welke hun gelegenheid bieden te toonen wat talent en school vermogen, een gelegenheid waarvan zij gretig hebben gebruik gemaakt. Luide toejuichingen waren hun ruimschoots verdiende belooning.

Behalve den Heer De Vos, dien wij reeds noemden moet Mevr. Van Korlaar vermeld worden, die Mevr. Benthof alleraardigst typeerde en het dankbare maar lastige tooneeltje met beide keurig speelde; haar kapsel kon ons niet behagen. De overige bijrollen werden voldoende vervuld en de tooneeltjes zagen er keurig uit, in het bijzonder Leo's kamer.

Over *Mevrouw heeft bezoek* zullen wij liever zwijgen, na even de spelers beklaagd te hebben, die er hun zorgen aan moesten wijden en op nieuw de harde waarheid leeren: Daar niet gewonnen word, is 't ijdel dat men strijd.

* * *

Stadslucht is een onbetwistbaar succès voor de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelstukken en met het volste recht. Het stuk houdt het midden tusschen het blijspel en de klucht en bevat verschillende uitmuntende tooneeltjes, zoowel van komischen als van meer ernstigen aard. De bouw laat in de twee laatste bedrijven wel iets te wenschen over, voornamelijk omdat de schrijvers niet voet bij stuk houden, doch het geheel zal elkeen een aangename verpoozing bezorgen. De vertolking verdient alleen lof. De held bij de eerste opvoeringen was de Heer D. Haspels als Dokter Crusius; toen hij ongesteld werd, nam zijn broeder de niet gemakkelijke rol over en verraste een ieder door de zekerheid, waarmee hij dezen overwachten last torste. Ook de Heer Rosier Faassen (Schroter) zag zich kort daarna gedwongen zijn taak aan den Heer Van Kerckhoven over te dragen, welke eveneens succès mocht verwerven.

De Heer Tartaud toont zich als Fritz Flemming op nieuw een degelijk, veelzijdig acteur en weet in zijn uitgebreide rol veel afwisseling te brengen; zijn kleinsteedsch vrouwtje wordt in kleeding, voordracht en spel zeer verdienstelijk door Mej. Klein voorgesteld. Als de elegante Antonia is Mevr. Van Eijdsen—Vink in haar element: geestig en triomfantelijk en haar echtgenoot een aardige Bernard Gempe, de onschadelijke would be-Don Juan, die steeds vijf minuten te laat komt. Wij gelooven, dat de Heer De Vries (Walter Lenz) meer eer met zijn rol zou kunnen inleggen, al verdient het waardeering, dat hij zich niet aan overdrijving schuldig maakt. Mevr. Coelingh en Mevr. Faassen geven vermakelijke typen van kleinsteedsche dames te aanschouwen, kortom allen bejiveren zich een goed geheel te vormen en vonden gelukkig belooning in verschillende goed bezette zalen. Het werd tijd!

26 Januari 1892.

JEAN VALJEAN.

UIT HET BUITENLAND.

Hamlet in de Haymarket.

Shakespeare's stukken trekken in Londen steeds volle zalen. Ze komen telkens weer als nieuw te voorschijn, en de saus van mooie décors, waarmee men ze opdischt, doet het groote publiek vergeten, dat de stukken soms wat taai zijn. (Vergeef mij deze oneerbiedige uitdrukking! ik dacht hier aan de *schitterende* opvoering van het niet zeer inte-

ressante drama: *Henry the Eighth!*). Shakespeare wordt op het oogenblik in twee Londensche schouwburgen gespeeld; in het Lyceum: *Henry VIII* en in de Haymarket: *Hamlet*. Het is over dit laatste, dat ik iets zeggen wilde; niet over Shakespeare's meesterwerk, maar over den schouwburg, waar het werd opgevoerd, en over den acteur, die er de hoofdrol in vervulde: Mr. Beerbohm—Tree.

De Haymarket is een van de weinige Londensche schouwburgen, die op zich zelf staan en een behoorlijke entree hebben. De Strand-theaters zien er van buiten uit als particuliere huizen en de ingangen zijn zoo klein, dat men moeite heeft ze te vinden. In een Engelsche schouwburgzaal is, vóór het scherm opgaat, heel wat meer te zien dan in een Hollandsche, heel wat meer licht en kleuren, heel wat meer mooie toiletten en diamanten! Hollandsche dames verkiezen een warmen wintermantel boven een lichtig evening-dress! — Maar nu over *Hamlet*. Mr. Beerbohm—Tree wordt in Londen zeer gewaardeerd, maar is, vergeleken met zijn stadgenoot Irving, op het vasteland zoo goed als niet bekend. Hij heeft zich tot nu toe nog niet dikwijls aan Shakespeare gewaagd, en *Hamlet* is een van zijn eerste proeven op dit gebied. Het werd Donderdag-avond met veel succes ontvangen. Het is jammer dat Mr. Tree's stem zich niet prêteert voor Shakespeare's drama's; hij had blijkbaar een ernstige studie van zijn rol gemaakt, en had zeer goede oogenblikken. Zijn alleenspraak: »O what a rogue and peasant slave am I!» bracht het publiek in de gewenschte stemming en de laatste woorden: »The play is the thing, where in I'll catch the conscience of the king!» werden luide toegejuicht. Overigens was hij niet sterk in de hartstochtpassages, maar hij wist voortdurend medelijden en sympathie op te wekken voor den ongelukkigen Deenschen prins. Mr. Tree's opvatting van *Hamlet* is verschillend van die van zijn voorgangers.

»There is one deep note in the play of Hamlet, zegt Irving, which sounds through all the discords of fate, love and ambition. This note is his affection for his father. In no literature is there any filial devotion which surpasses this." In Irving's vertolking was die liefde voor zijn vermoorden vader alles, en de rest bijzaak. Beerbohm—Tree nu doet de liefde voor Ophelia meer op den voorgrond treden. Dit bemerkt men reeds in de 1ste Acte waar Hamlet Ophelia voortdurend met de oogen volgt en haar, als ze het vertrek verlaat, vluchtig de hand kust.

Mrs. Tree was eene aantrekkelijke Ophelia. Als krankzinnige maakte haar treffend aandoenlijk spel diepen indruk. Uitstekend was ook de oude Polonius, en het pittige tooneeltje van de »grave-diggers" verwierf grooten bijval.

Aan décors en costumes was veel zorg besteed, zooals men dat van de Haymarket gewend is. Tot mijn verwondering was Mr. Tree een blonde Hamlet met een licht baardje!

Het laatste bedrijf liep vlug en natuurlijk af. Als dit niet héél goed gespeeld werd, zou al dat vergiftigen en doodsteken licht belachelijk worden. Waarschijnlijk zal de naam van Hamlet voor langen tijd op het Haymarket-affiche te lezen zijn. Het stuk, dat Hamlet voorafging, beleefde niet minder dan 300 voorstellingen.

Het schijnt dat het Londensche publiek niet zoo moeilijk te bevredigen is als het Amsterdamsche!

London, 23 Jan. '92.

Uit bovenstaand stukje, dat ons van bevriende zijde wordt toegezonden, blijkt, dat het aantal Hamlet-vertolkers en waarschijnlijk ook het getal der Hamlet-opvattingen weer met een vermeerderd is. Beerbohm—Tree is een gevierd acteur en heeft als alle gevierde acteurs, vooral in Engeland, zijn Hamlet-triomp willen hebben als een ander. Van een

krankzinnigen *Hamlet* heeft hij blijkbaar niets willen weten; de zoogenaamde krankzinnigheid is voor hem slechts een middel om zijn doel te bereiken; deze *Hamlet* was, ook volgens andere beoordeelaars, meer een gewoon hoewel ernstig mensch, dan hij gemeenlijk wordt voorgesteld. Over de geheele voorstelling lag een minder sombere kleur dan anders, zelfs in de scène van de begrafenis van *Ophelia*, waar een zonnige tint het mooie landschap verhelderde en vogels zongen in de boomen; de meubilering en stoffage van het paleis moet zeer rijk en schitterend geweest zijn.

Uit Parijs komen berichten van een nieuwe opvoering van *Macbeth*: Shakespeare overal! Ditmaal zou »le vieux Will» echter niet tevreden geweest zijn; zijnen *Macbeth*, voor een Fransch publiek misschien het begrijpelijkste en meest geeigende van al zijne stukken, heeft Georges Clerc opnieuw vertaald, men zegt zeer letterlijk, maar in elk geval zóó, dat men het niet begrepen heeft. De tekst is in versvorm gedrukt maar is noch proza noch verzen, er is geen rhythmus in, en het is geen Fransch; zelfs het rijm weet de auteur onhoorbaar te maken. De acteurs hebben door onduidelijk spreken de zaak niet beter gemaakt; ook hier was een streven naar groote natuurlijkheid te bespeuren, die in *Macbeth* met al het overige in strijd was. De vertaler heeft het bovendien noodig gevonden twee tooneelen meer te geven dan in de bestaande vertaling van Lacroix voorkwamen, hetgeen de voorstelling weer rekte. Veel lof heeft deze vertooning niet ingeogst.

Gelukkiger was het Odéon — daar was het, dat deze nieuwe *Macbeth* verschenen is — met zijne viering van den jaarlijkschen herdenkingsdag van Molière. In het Théâtre Français zijn na de voorstelling verzen van Georges Bertal gereciteerd, in het Odéon is een stukje in een bedrijf in verzen van Fiorentino opgevoerd. Het was voor de gelegenheid vervaardigd en heette *Armande Béjart*, zooals men weet de naam van Molière's vrouw. *Armande Béjart* was veel jonger dan haar man; zij heeft door haar coquetteerie het Molière in het laatst van zijn leven dikwijls erg zuur gemaakt. Daarom heeft Fiorentino echter niet gesproken. In dit stukje wordt Molière, in den steek gelaten door eene actrice, die plotseling weigerde hare rol in *l'Ecole des Maris* te spelen, gered door de zeer jonge *Armande*, die stil de verzen van haren geliefden dichter uit het hoofd heeft geleerd en nu bij eene proef de rol zoo goed speelt, dat Molière uitroept: »On dira la Béjart», waarop *Armande* ter zijde zegt: »Ou Madame Molière».

Het stukje werd goed gespeeld en had veel succes.

Zowel de Vaudeville als de Nouveautés hebben op het oogblik volle zalen; de eerste met *La famille Pont-Biquet* van Bisson, de tweede met *Nini Fauvette* van Clairville, beide dwaze, vroolijke stukken van niet bepaald strengzedelijk gehalte.

Tooneel en Zedelijkheid.

Dr. K. F. JORDAN, Die moderne Bühne
und die Sittlichkeit.

II

»Kunst heeft met zedelijkheid niets uit te staan,» is eene menigmaal verkondigde uitspraak, die men in den laatsten tijd meer in de voorrede van een veelbesproken roman heeft kunnen lezen; veel algemeener verspreid is echter de meening, dat kunst veredelen moet. Zij, die veredeling van den toeschouwer, den lezer, den hoorder voor het doel der kunst houden, eischen, dat de kunstenaar steeds voorstellingen geve, die den mensch onmiddellijk aansporen tot rechtvaardigheid, menschenliefde, opoffering, deugd; wat slecht is moet de kunst afzichtelijk en afschrikwekkend voorstellen, ondeugd moet worden gestraft. Dr. Jordan

gaat nog verder en eischt, dat de kunstenaar trachte zijne medemenschen godsdienstig te maken. Men beperkt op deze wijze den kunstenaar het terrein, dat hij mag bewerken, men dwingt hem het ingekrompen arbeidsveld op bepaalde wijze te behandelen en bovendien bindt men hem aan plaats en tijd. Wat hier slecht is, wordt ginder goed geheeten en omgekeerd; in den eenen tijd wordt geprezen, wat in den anderen wordt veroordeeld, ja zoovele kunstliefhebbers, als er zijn, zoovele kunstwetgevingen zouden ontstaan, indien de kunstenaar tot taak had gekregen het goede te bevorderen. Maar al ware dit niet het geval, al was het ideaal van het goede nu en voor altijd en voor de geheele wereld hetzelfde, dan nog zou het niet aangaan de kunst een keurslijf aan te trekken. Kunst vraagt niet naar meeningen, voor den kunstenaar bestaat er geen publiek. Kunst moet vrij zijn in keuze van onderwerp, zoogoed als in de wijze van behandeling. Laat gevoel zich dwingen? En wat doet kunst anders dan menschelijk gevoel in al zijne verschillende schakeeringen weergeven, in gehouwen steen, in lijnen, kleuren, woorden of tonen? Evenals er geen twee menschen gelijkvormig zijn, zoo gevoelen geen twee menschen gelijk. En zou nu het gevoel van den een het richtsnoer mogen worden voor dat van den ander?

Men kan dus nooit van den kunstenaar vergen, dat hij, wanneer hij eene sterke impressie of sensatie heeft gekregen, die zal wijzigen, omdat zij, in beeld of woord gebracht, anderen zou kunnen hinderen. Het gemoed van den kunstenaar is geworden door geboorte, heredititeit, opvoeding, den invloed zijner omgeving, zijne levensomstandigheden; uit zijn gemoed is het kunstwerk voortgekomen. Zal de kunst veranderen dan moet eerst de kunstenaar anders worden. Dr. Jordan beginne er mee de levensopvattingen zijner medemenschen te wijzigen, dat is de eerste stap tot wijziging eener kunststriching.

Nu kan men het eene vraag laten zijn, of elk kunstwerk geschikt is om publiek gemaakt te worden. Wat de kunstenaar gevoeld heeft, zal de toeschouwer misschien niet medegevoelen, hij zal niet in de voorstelling het schoone weergeven van het gevoel des kunstenaars en daarmee het schoone van het kunstwerk ontdekken en dus zijne aandacht bij de voorstelling alleen bepalen. Deze kan onzedelijk werken — doet het misschien bij den een wel, bij den ander niet — en dan heeft het kunstwerk een slechten invloed gehad en is zijne openbaarmaking af te keuren.

Inter parentheses eene opmerking. Men heeft wel eens gezegd, dat kunstgenot zedelijk werkt; ook het genoeg, dat men heeft van kunstwerken, waarbij hoegenaamd geen gedachte aan goed of kwaad wordt opgewekt, zooals bijv. het zien van een mooi schilderij van Mauve, zou dus zedelijk beter maken. Al schijnt het mij toe, dat er iets waars is in deze bewering, ik geloof toch, dezen invloed der kunst buiten rekening te mogen laten: de vraag is of de gedachten door het zien of hooren van kunstwerken in een mensch opgekomen zedelijk goed zijn, niet of het zien of hooren zelf, dus het ontstaan van het genot veredelend werkt. Om over dit laatste een gemotiveerd oordeel te vellen zouden uitgebreide psychologische studiën noodig zijn.

Voor zoover nu tooneelstukken kunstwerken zijn — de lezer zal bemerken, dat zij dit naar mijne meening slechts zelden zijn — moeten zij naar bovengenoemde regelen worden beoordeeld en behandeld.

De tooneelschrijver mag ieder onderwerp behandelen en het behandelen, zooals hij wil, niemand kan hem het recht ontzeggen te genieten of te lijden van het scheppen van een kunstwerk naar eigen verlangen. Maar den invloed, dien zijn werk op anderen zal kunnen hebben, moet hij nauwkeurig nagaan, als mensch tegenover zijne medemenschen, zooals ieder de uitwerking van al zijne daden moet berekenen. Een kunstenaar, die, wat de plicht van den mensch in de maatschappij aangaat, de meeningen

van Dr. Jordan is toegedaan, zal niet licht komen tot het schrijven van stukken, die een slechten invloed hebben; hij mag in ieder geval alleen het publiek datgene geven, wat die zedelijk-godsdiensstige strekking heeft, die Dr. Jordan in een tooneelstuk een vereischte vindt.

Men zal misschien zeggen, dat het schrijven van een tooneelstuk, dat nooit vertoond mag worden, een ondankbaar werk is. Vindt de kunstenaar geen voldoening in het scheppen van zijn kunstwerk alleen, dan zal het hem steeds een teleurstelling zijn, als anderen het niet kunnen zien of hooren en bewonderen en dan zal de tooneel-schrijver minder dan eenig ander kunstenaar van zijne schepping genoeg hebben. Een schilder kan van zijne eigene schilderij, een componist van zijn toondicht genieten: een tooneelstuk moet opgevoerd worden om tot zijn recht te komen en er moet een publiek bij zijn, dat het ziet, tenzij er een tweede Ludwig von Baiern komt, die tevens tooneelschrijver is.

Nu hebben echter de meeste stukken, die tegenwoordig in ons land opgevoerd worden, met kunst niets te maken. Bijna alles is maakwerk, stukken geschreven om het publiek te doen lachen. De auteurs hebben niet eens het komische van den toestand gevoeld, maar hebben trucs gebruikt, die reeds honderden malen zijn aangewend, vergissingen ingevoegd, omdat zij weten, dat vergissingen een dwaas effect maken, enz. Nog erger, zij zoeken dubbelzinnige woorden en toestanden, die bij een groot deel van het publiek in den smaak vallen; omgekeerd krijgt het publiek door hunne voorstellingen en grappen plezier in dergelijke dingen en verlangt steeds sterker gekruide spijs — een cercle vicieux, waaruit men niet ontsnapt, tenzij er, zooals onlangs te Parijs is gebeurd, plotseling met geweld een eind aan gemaakt wordt. Op dergelijk maakwerk is de eisch, dat alleen gepubliceerd mag worden, wat geen slechten invloed kan uitoefenen met nog meer gestrengheid toe te passen.

Vraagt men, wat met deze wijze van beoordeelen van tendenz-stukken te denken valt, dan meen ik, dat zulk een stuk slecht een kunstwerk kan zijn, wanneer datgene wat de auteur betoogt zoo sterk zijne overtuiging is en zoo vast in hem is doorgedrongen, dat het met hem één geworden is, dat hij niet kan nalaten die strekking in zijn werk te brengen, dat zij er evenmin kan uitblijven, als Karel I uit de verhalen van Mr. Dick in *David Copperfield*. Is dit niet het geval, dan zal de strekking steeds als iets gewilds, iets gemaakts het werk ontsieren.

Dat mijne meening omtrent de door Dr. Jordan afgekeurde stukken van de zijne nog al verschilt, zal den lezer nu wel duidelijk zijn. De vraag of zij kunstwerken zijn, laat ik buiten beschouwing, van diegene, welke mij bekend zijn, zou alleen Sardou's *Marquise* geweerd moeten worden. In de overige stukken hebben de schrijvers misschien niet die goede strekking gelegd, waarop Dr. Jordan zoo gesteld is, slechten invloed hebben hunne werken niet — welnu, dan zijn zij ook volkomen vrij te zeggen en te vertoonen, wat zij willen, en niemand heeft het recht hun iets te verwijten.

J. K.

VARIA.

Zaterdag den 13en Februari a. s. zal in Odéon eene Soirée worden gegeven ten voordeele van den welbekenden acteur Klaas Vos, die thans 75 jaar oud is en verlangt naar eene welverdiende rust.

Vos heeft bij verschillende gezelschappen gespeeld gedurende zijne lange tooneel-loopbaan, en heeft menigmaal o. a. in de rol van Baas von Ommeren veel succes gehad. Onder de vele pogingen, die in het werk worden gesteld zooveel bijeen te krijgen, dat de oude tooneelspeler een verzekerd ouden dag kan hebben, verdient de bovenge-

noemde Soirée zeker in de eerste plaats de aandacht der leden van het Tooneelverbond.

Zij wordt gegeven door oud-leerlingen en leerlingen der Tooneelschool (de dames Al. Klein en Mina Sasbach; de heeren W. C. Royaards, Frans Boersma en A. F. E. van Schendel) en door leerlingen van het Conservatorium (mej. Sophie Spoor, en de heeren J. W. Pameijer en J. Pinedo). De leden der afd. Amsterdam zullen zeker deze gelegenheid niet verzuimen mej. Klein en den heer Royaards, die te kwader ure Amsterdam hebben verlaten, eens te gaan zien, terwijl het goede doel menigeen tot komen moge uitlokken.

De Algemeene Muziekhandel. (Spui 2) belast zich met den verkoop der entrée-biljetten.

* * *

Wij vernemen dat mej. F. Herberich, eene oud-leerlinge der Tooneelschool, van welke men veel verwachtingen had en die o. a. te Antwerpen en in den laatsten tijd bij het gezelschap van den heer Ch. de la Mar in Tivoli engagementen gehad heeft, het tooneel zal verlaten. De Amsterdamsche leden van het Verbond zullen zich herinneren, dat mej. Herberich op den veelbewogen avond van den 13en Februari 1891 optrad als mevr. Dadelpracht en dat zij veel succes gehad heeft in de *Belachelijke Hoofsche Juffers*, toen dit stuk door de »Tooneelvereniging», zaliger gedachtenisse, werd gegeven.

* * *

Coquelin gaat reizen en komt misschien ook wel te Amsterdam met.... *Thermidor!* Sardou schijnt niet te kunnen verdragen, dat zijn veelbesproken stuk niet ook veel vertoond zou worden. Er is nu verlof gegeven *Thermidor* te Parijs op te voeren, maar niet in het Théâtre-Français. Het zal nu waarschijnlijk het volgende jaar in de Porte-Saint-Martin worden gegeven; Sardou wil ook dan Coquelin in de rol van den acteur Labussière doen optreden en intusschen vooraf in het buitenland eenige triomfen vieren. Het is te hopen, dat Coquelin dan over te halen zal zijn eens in andere rollen, b. v. in de *Aventurière* of *Gringoire* op te treden, en zich niet zal bepalen tot Sardou's sensatiestuk.

CORRIGENDUM.

In het stukje »Bezoek aan Mounet-Sully de la Comédie Française,» (No. 5/6 pag. 41) is een zinstorende fout ingeslapen.

Mounet-Sully werd geboren den 27en Februari 1841, (*niet 1851*); hij kwam dus in 1868 op het conservatoire en was 31 jaar oud, toen hij een engagement kreeg aan het Théâtre Français.

CORRESPONDENTIE.

Van mr. J. Vrolijk te Rotterdam ontvingen wij een stukje, dat wij gelooven niet te moeten opnemen, omdat daarin over zaken niet gesproken wordt en wij voor langdurig persoonlijk twistgeschrijf geene ruimte beschikbaar hebben.

Hetzelfde geldt van een ander stukje, ondertekend Victor Hugo en dat, naar men ons schreef, door een medium onder den invloed van den geest van Victor Hugo was geschreven. Het is bepaald jammer, dat deze stem uit de geestenwereld niet in »het Tooneel» zal worden gehoord, maar de dichter heeft ditmaal zóóveel over zichzelf gesproken en is verder nog zóóveel hatelijker geworden, dan hij het op de scherpste bladzijden van *Napoléon le Petit* geweest is, dat wij tot onze spijt ook hem moeten weren.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 9.

15 FEBRUARI 1892.

XXIe JAARGANG.

I N H O U D.

Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Uit de Bisschopstad. — Uit het Buitenland. — Het Auteursrecht van Tooneelstukken naar de Nederlandsche Wet. — F. H. J. Mijnsen, Een avond in het Théâtre-Français.

UIT DE AMSTELSTAD.

Het Nederlandsch Tooneel heeft naar het schijnt, voorloopig genoeg van nieuwe stukken, die toch weinig succes hebben en zal het weer eens met reprises beproeven. Zoo wordt *de Koopman van Venetië* weer gespeeld, hoofdzakelijk met dezelfde bezetting en met hetzelfde succes voor den heer Bouwmeester en zoo is in afwachting van *Gier-Wally*, ook *Zijn meisje komt uit* van Mr. P. Brooshoofd weer te voorschijn gehaald en weer tot genoegen van het overigens niet zeer talrijke publiek vertoond. Na Mej. de Groot en Mevr. Rössing nu Mevr. Holtrop—Van Gelder in de hoofdrol. Ik moet bekennen, dat het mij steeds genoegen doet, wanneer de naam van Mevr. Holtrop op het affiche staat, ditmaal echter is deze actrice mij tegengevallen. Men begrijpt, dat ik spreek van de groote scène, la scène à faire aan het einde van het tweede bedrijf. Het is niet te ontkennen, dat de situatie den auteur op dat oogenblik te machtig is geweest. Freule Stuart wordt, zooals men weet, verdacht aanleiding gegeven te hebben tot de verklaring, die door een officier omtrent haar wordt afgelegd, dat zij niet tot de deugdzaame vrouwen zou behooren. De schrijver heeft geen ander middel kunnen vinden om haar dit te doen hooren, dan haar de schriftelijke verklaring van dien officier, een stuk dat ieder natuurlijk zorgvuldig zou bewaren en nooit, zooals hier geschiedt, open op tafel zou laten liggen, te laten vinden. Daarna heeft Freule Stuart een gesprek met Maas, een vriend van haar verloofde, die blijkbaar geneigd is aan haar schuld te gelooven en in een lange rede verwijt zij Maas, dat hij, de vriend van Holtius, haar voor slecht houdt, vraagt hem rekenschap van zijn verdenking en eindigt met hem de deur te wijzen en hem te verbieden ooit weer bij Holtius over den drempel te

komen. Deze lange aanspraak is niet natuurlijk. Een fatsoenlijk meisje, dat plotseling hoort, dat zij voor slecht wordt gehouden, zal wanneer zij niet van een trotsch karakter is, iemand die aan hare schuld gelooft, vragen hoe hij aan die beschuldiging komt, zich boos, verongelijkt, verontwaardigd toonen, in tranen uitbarsten en wat zij zegt, in korte zinnestjes met veel vraagteekens uitbrengen; maar ook een trotsch meisje, dat zich hoog verheven voelt boven de beschuldiging, zal geene redeneering houden, waarvan de goed afgeronde zinnen mooi op elkaar volgen, zij zal zwijgen of den beschuldiger in weinige hooghartige woorden hare verachting toonen. De schrijver van *Zijn meisje komt uit* heeft freule Stuart eene redevoering voor eene Romeinsche matrone in den mond gelegd en Mevr. Holtrop heeft die aanspraak gezegd, als ware zij de moeder der Gracchen in hoogst eigen persoon. Overigens geeft noch het stuk, noch het spel tot veel opmerkingen aanleiding. Het derde bedrijf blijft zwak; de plotselinge beterschap in den toestand van Holtius en de daarmede samenhangende toestemming tot het huwelijk zijn al te verrassend. Het eerste bedrijf is het beste, het geeft een goede expositie en een goede verwickeling, al wordt de knoop ook niet bijzonder vast gelegd. Het stuk wordt ongeveer door dezelfde acteurs als vroeger goed gespeeld: deze rollen liggen geheel binnen hun bereik.

Als nastukje wordt gegeven *de Burchtruïne*, blijspel in één bedrijf naar het Duitsch van Carl Caro. Het is een stukje, gebaseerd op eene verwarring van twee personen, die veel te lang wordt volgehouden en ten slotte vervelend wordt. Het publiek weet reeds zoolang van te voren, hoe het zal afloopen en de laatste zinnen zijn zoo weinig belangrijk, dat het scherm valt, terwijl de toeschouwers reeds de zaal uitloopen, zonder er ook maar over te denken te applaudisseeren. De acteurs hadden anders wel eenige toejuiching verdiend. De dames Stoetz en van Ollefen en de heeren Morin, Claus en Tourniaire hebben hunne niet zeer moeilijke rollen goed gespeeld. Het stukje leent zich zeer goed tot eene vertooning door amateurs.

Onze briefschrijver uit Utrecht (zie uit de Bisschopstad) zal het met zijn zoeken naar redenen, waarom zekere Fransche troep in Utrecht wèl, in Amsterdam niet Molière is komen spelen, wel zoo ernstig niet gemeend hebben; anders heeft de voorstelling van *Tartuffe* en den *Malade Imaginaire* op den 12^{den} dezer in het Paleis voor Volksvljijt hem een schitterend démenti gegeven.

Een twaalfstal Fransche acteurs aangevoerd door Talbot, oud-sociétaire van de Comédie Française en Dumaine van de Porte-Saint-Martin hebben zich vereenigd om een kunstreis te maken, waarvan de opbrengst zal worden aangewend om op het graf van Agar een gedenksteen op te richten. Misschien had men beter gedaan, wat vroeger aan Mme Agar te denken, toen zij nog leefde, maar het denkbeeld nu tenminste haar aandenken levendig te houden door een monument op haar graf verdient volle instemming.

Talbot was geen onbekende voor ons; vijf of zes jaar geleden heeft hij eene tournée in Nederland gemaakt en toen onder andere de hoofdrollen gespeeld in *l'Avare* en *le Médecin malgré lui*, wij hadden hem leeren kennen als een zeer goed vertolker van Molière. Talbot heeft echter in *Tartuffe* niet de hoofdrol, maar die van Orgon gespeeld, zoodat het er zeer veel op aankwam, hoever de krachten van Dumaine zouden strekken. Meegevallen is dit niet. Dumaine is niet jong meer; hij heeft reeds in de jaren 1854, 1856 hoofdrollen gecreëerd o. a. in de bekende stukken van den weinig bekenden schrijver Ferdinand Dugué, den auteur van *Un drame au fond de la mer*, ook in ons land bij een deel van het publiek zeer geliefd. Dumaine heeft zijn leeftijd zoo goed mogelijk verborgen, maar het gelukte hem niet in zijn dik gezicht veel verschil van uitdrukking te brengen. Ik herinner mij hoe Coquelin, eenige jaren geleden in den Stadsschouwburg de rol speelde; daar was, niettegenstaande dat de opvatting van Coquelin meer gelijkheid van stemming bij *Tartuffe* vereischt, zooveel meer uitdrukking in zijn spel! Ik zal niet beslissen, welke opvatting meer komische effecten kan teweegbrengen, die van Coquelin, of de overigens vrij algemeene aangename. Coquelin meent, dat *Tartuffe* te goeder trouw is en hij heeft deze meening met talent verdedigd in een brochure, een jaar of acht geleden verschenen. *Tartuffe* is volgens hem een geloovige, die in alles den wil des Hemels meent te volgen, die zich wijsgemaakt heeft, dat al wat hij doet, kan strekken tot eere Gods, maar die daarentegen ook met den hemel een soort overeenkomst heeft gesloten,

on trouve avec lui des accommodements,

waarbij hem ook »certains contentemens» zullen zijn toegestaan; in het kort *Tartuffe* is een »mystique» en als zoodanig zeker zeer modern! Molière heeft bij den geciteerden bekenden regel zelf aangeteekend: »C'est un scélérat qui parle.» Heeft hij dit gedaan om zijne vijanden, de geestelijken, te vreden te stellen, dan beteekent deze aantekening niets; meende hij, wat hij schreef, dan is deze noot in lijnrechten strijd met de opvatting van Coquelin.

Maar, om terug te keeren tot onze voorstelling, bereikte Dumaine niet alle komische effecten, die met zijne rol te bereiken zijn, Talbot slaagde daarin uitstekend, zoo b. v. in den regel

C'est un homme . . qui . . ah! un homme . . on homme, enfin.

en daar Mme Maljean een aardige, guitige, ondeugende Dorine was hadden de tooneelen van Orgon met Dorine groot succes, o. a. de bekende scène van het herhaalde »Et *Tartuffe*?» en »Le pauvre homme!» Ook de overige bezetting was goed, zij het dan ook niet schitterend. Elmire was het zwakste, eerlijk gezegd rechtvaardigt haar uiterlijk zeer weinig *Tartuffe*'s opgewonden woorden: »parfaite créature» en »célestes appas.»

Le malade imaginaire werd als geheel nog beter gegeven

dan *Tartuffe*. Talbot als Argan en Mme Maljean als Toinette waren weer zeer goed.

Aan costumes en regie was zeer veel zorg besteed; alleen was het wel wat erg, dat de tafel, waaronder Orgon zich moet verbergen, toen het tafelkleed werd opgelicht, uit twee koffiehuisstafeltjes bleek te bestaan, waar Talbot nauwelijks onder kon kruipen!

De in het vorige nummer aangekondigde »avond» ten voordeele van Klaas Vos is gisteren gehouden en heeft succes gehad. De zaal was goed bezet; de toeschouwers waren welwillend gestemd ten opzichte van al die jongeren, die zich hadden ingespannen voor hun ouden kunstbroeder en hadden zelf de voldoening, dat zij door hunne tegenwoordigheid meehielpen den ouden Vos rust te bezorgen. Autoriteiten op tooneelgebied, bestuurders van het Verbond, tooneelliefhebbers waren opgekomen, zoowel voor het goede doel als om hetgeen men zou hooren. Er was iets, dat aangenaam aanded in het enthousiasme, waarmede deze jonge lieden hunne zichzelf opgelegde taak vervulden; de meesten waren blijkbaar vol van de liederen, die zij uit het hoofd, maar ook »par coeur» geleerd hadden, de inspiratie van den dichter was op de voordragers overgegaan. Daarmede wil ik niet zeggen, dat alles mooi was, wat wij te hooren kregen; ieder heeft zijne manier en die manier kan juist of onjuist, voor een stuk passend of minder passend zijn, maar als door die manier de geestdrift heen gevoeld wordt, maakt deze dan niet reeds veel goed en nog meer vergefelijk?

Het is opmerkelijk, dat bij de keuze van Voordrachten onze oude dichters in den laatsten tijd telkens worden voorschijn gehaald; ook nu weer. Hooft, Vondel, en zelfs de veel oudere liederen, die Paul Frédéricq vooral weer in zwang gebracht heeft: *Van Sante Gheertruden minne en Van twee Coninckinderen*. En van Vondel springt men over op Jacques Perk, Verwey, Hélène Swarth, daartusschen ligt blijkbaar niets.

Het succes van den avond was voor Mej. Alida Klein, die den bekenden monologue »*Oh monsieur!*» zeer goed heeft gezegd met een keurige uitspraak van het Fransch, maar nog beter was in *Een Lied van de Zee* van Hel. Swarth en den *Sangh* van Hooft. Mej. Klein heeft den monologue van Gondinet misschien zoo goed voorgedragen, als eene Hollandsche kan doen, maar ik geloof, dat men, om dergelijke stukjes volle recht te doen wedervaren, Française moet zijn. Mej. Klein heeft — gelukkig! — niet de overdreven zangerige wijze van verzen reciteeren, die in den jongsten tijd voor de verzen van de laatste jaren meer en meer gebruikelijk is geworden; daardoor had het voor haar geen doel in den *Sangh* van Hooft de eerste woorden van den tweeden regel van elk distichon tweemaal te herhalen, zooals Hooft eigenlijk wel gedaan heeft in dit gedicht; de heer Royaards zou dit zeker niet verzuimd hebben. *Een Lied van de Zee* heeft mij het meeste genot gegeven van den geheelen avond, Mej. Klein heeft dit zoo eenvoudig en melodius en tevens, waar het noodig was, met zooveel kracht gereciteerd, dat het hooren van deze voordracht alleen den geheelen uitgang waard maakte.

De heer Royaards heeft, zooals ik reeds te kennen gaf, de galm-zang-methode tot de zijne gemaakt en à outrance doorgezet. Soms, bij zeer zangerige verzen kan deze manier op hare plaats zijn, maar dan nog altijd, wanneer men haar niet overdrijft. Zoo sterk als de heer Royaards het doet, kan zij alleen dan goeddoen, wanneer de woorden door hunne beteekenis met kracht mogen worden uitgesproken, zooals b. v. in den *Meinacht* bij de opnoeming van eenige onderwerpen, die de dichter zou kunnen bezingen, Napoléons val en den veilen pamphlétaire en in de episode van den pelikaan. Op het einde van het vers, bij het antwoord van den dichter, liet de heer Royaards zijne methode eenigszins glippen, daardoor was dit gedeelte het best. Ook in

Iris van Perk voldeed deze wijze van zeggen minder dan de meer eenvoudige, die de heer Boersma volgde in *de Rose van Verwey*; deze laatste heeft nog voor, dat zij het vers voor den hoorder, die het niet kent, begrijpelijker maakt. De heer van Schendel droeg zijne twee oude liederen en Mej. Sasbach hare verzen van Vondel voldoende voor.

Van het muzikale deel van den avond wil ik alleen de 3 Hollandsche liederen noemen, die Mej. Sophie Spoor alleraardigst heeft gezongen; ik ben niet instaat het overige te waardeeren.

Ik weet niet, wat de opbrengst van dezen avond geweest is — of zij eenigszins aanvult, wat voor het beoogde doel nog noodig was. Mijnen lezers zij herinnerd, dat de Commissie, waarvan de heer F. C. van der Horst, Tulpstraat 8, alhier, Penningmeester is, gaarne nog bijdragen voor Klaas Vos in ontvangst neemt.

Amsterdam, 14 Febr. 1892.

(Gebrek aan ruimte belette mij een uitvoeriger verslag van dezen avond te geven).

UIT DE MAASSTAD.

Clara, toneelspel van Justus van Maurik Jr. en Jo van Sloten, beleefde 2 dezer de eerste opvoering.

Verlokt door den naam van Maurik, was een buitengewoon talrijk publiek naar den Grooten Schouwburg getogen, er bleef bijna geen plaatsje onbezet. Men kwam, men zag en was teleurgesteld, zoowel publiek als kritiek, want het waren ditmaal volstrekt niet alleen de slechtaards der laatste rubriek, die een minder gunstig oordeel over deze nationale pennenvrucht velden. Welwillend gestemd, bijna vooringenomen, begon men te luisteren, trachtte zich diets te maken, dat het mooie nog komen moest, toen men zich begon te vervelen, maar zonder de krachtdadige medewerking van sommige hooggeplaatste kunstmatig applaus-verwekkers zouden de toejuichingen na de twee eerste bedrijven al zeer matig gebleven zijn; het derde eindigt met het beste toneel uit het stuk en aan het slot hoopte men de schrijvers ten toneele te zien verschijnen.

Dikwijls is het ons aangenaam niet gedwongen te zijn onze meening over een tooneelstuk dadelijk neer te schrijven, doch het geheel of gedeeltelijk nog eens te kunnen zien opvoeren, vóórdat wij onze opmerkingen aan het papier toevertrouwen; dikwijls hebben wij de verslaggevers der dagbladen, die dit voorrecht missen, beklaagd, soms ook bewonderd, als zij nauwelijks een etmaal na de voorstelling een scherpzinnige, doorwrochte kritiek leverden, maar nu, na *Clara* tweemaal te hebben genoten, benijden wij hen, omdat zij gereed zijn met een arbeid, die ons nog wacht, want wij gevoelen bitter weinig animo over dit toneelspel uit te weiden en mogen het niet onder stilzwijgen voorbijgaan.

Van den schrijver van *Janus Tulp* en *Fijne Beschuiten* is in *Clara* vermoedelijk weinig te vinden. Zonder hem in het minst het recht te willen betwisten te schrijven wat hem goeddunkt, had men een toneelspel verwacht, een beetje onsamenhangend, en ongelikt, maar gestoffeerd met kostelijke typen, caricaturen, charges, als waarmede hij gewoonlijk zijn werken verrijkt. Nu dezen in *Clara* op den achtergrond treden, schijnt de onderstelling niet gewaagd, dat Jo van Sloten het leeuwendeel in het werk heeft gehad en misschien zou het zelfs niet moeilijk zijn aan te wijzen, wat van Maurik en wat zijn leerlinge gewrocht heeft.

De handeling kruipt in *Clara* langzaam voort. Zij, de dochter van den fabrikant Rhijnsburg, heeft haar hand geschonken aan Emile van Doorn, terwijl zij de liefde verstaat van haar neef George Westland, die naar Indië vertrekt om vergetelheid te zoeken. Emile heeft in zijn

studententijd de dochter van Juffrouw Marsse verleid, en als hij weigert voort te gaan met zijn kind te steunen, weet Juffrouw Marsse tot Clara door te dringen en haar de geschiedenis te vertellen; het engagement wordt afgebroken. Het laatste bedrijf — eigenlijk een toneelspel op zichzelf — speelt vijf jaar later. George, die door Clara zelfs gedurende haar engagementstijd niet vergeten werd, is teruggekomen met een kind, de dochter van zijn overleden inlandsche huishoudster. In het begin dreigt dit onecht kindje, door meer onhandige dan onhartelijke mededeelingen van Mevr. Rhijnsburg, een hinderpaal te zijn, doch dank zij de opofferende toegenegenheid van Sophie Verduijn, vriendin van Clara, die George reeds lang in stilte beminde, doch haar liefde steeds het zwijgen weet op te leggen, komt alles in orde: Clara trouwt met haar neef.

Deze geschiedenis wordt den toeschouwer opgedischt in uitvoerige gesprekken, meerendeels gemoedelijk geschreven, doch die niet uitmunten door oorspronkelijkheid of mooie taal, integendeel, de alledaagsche phrasen en onbeschaafde uitdrukkingen liggen voor het grijpen. Daarbij is alles zoo slordig behandeld en waar een artistieke wanorde de bekoorlijkheid kan verhoogen, vinden we hier een ordeloze massa, deels lappen zonder waarde, deels stukken, die met smaak gedrapeerd effect zouden maken. Het toneelspel is niet behoorlijk afgewerkt, de personen zijn schimmen gebleven, omdat alleen aandacht aan het uitwendige werd gewijd; nu en dan weten de acteurs den toeschouwer te grijpen, maar zij weten hem niet vast te houden, zij laten hem glippen, omdat zij zelf niet zeker van hun zaak zijn. Als werk van Mevrouw N. N. of Meneer X. zou *Clara* waardeering verdienen, waar van Maurik optreedt en nog wel in een prijkskamp, daar mag men zijn eischen iets hooger stellen. En aan eenigszins hoog gestelde eischen voldoet zijn toneelspel niet, al zal niemand zich beklagen het gezien te hebben, behalve enkele vaders met jeugdige dochters.

Het dunkt ons geen aangename taak een stuk als *Clara* te spelen; de vertooners hebben geen houvast aan hun rollen, want zelfs de scherpst geteekende figuur, Juffrouw Marsse, is niet consequent volgehouden; moeten we in haar de vrouw zien, die uit het ongeluk van haar dochter een aardig duitje hoopt te slaan, dan had ze slimmer gehandeld Emile eerst zijn rijk huwelijk te laten sluiten, wilde ze haar dochter wreken — poëtischer maar minder waarschijnlijk — dan had ze zich dadelijk tot de familie Rhijnsburg kunnen wenden. Mevr. Beersmans verdient lof voor haar vertolking van deze figuur; Mej. Klein had goede oogenblikken en... keurige toiletjes; Mevr. van Eijsden offerde zich op als de opofferende Sophie Verduijn, een karakter in *De Jonggehuwden* zoo verdienstelijk geteekend. Den Heer Tartaud (George) vonden wij niet zeer gelukkig, erg zwaar en gewichtig; bij latere opvoeringen was hij beter. Het moet den Heer De Vries bijna onaangenaam worden steeds complimentjes te krijgen in rollen als van Emile; hij was weer goed, doch wat minder matheid zou o. i. niet schaden.

II Februari 1892.

JEAN VALJEAN.

UIT DE BISSCHOPSTAD.

Mijnheer de Redacteur!

Indien ik de aankondigingen van toneelvoorstellingen te Amsterdam goed gevolgd heb, dan is daar geene voorstelling gegeven door Jules Rivey, een acteur uit Parijs, die met eenige andere artisten van Parijsche theaters eene tournée maakt en te Utrecht *le Barbier de Séville* en *le Médecin malgré lui* heeft gegeven. Vanwaar dit vreemd verschijnsel? Kent men Utrecht wél in Frankrijk en Amsterdam niet? Het is niet aan te nemen. Het is waar, in de aardrijkskunde is een Franschman gewoonlijk niet ver. Heeft nu onze Bisschopstad haar naam gegeven aan een

bekenden vrede, in Amsterdam zijn zoovele werken, waarvoor in de vorige eeuw in Frankrijk geen uitgevers te vinden waren, boeken van Voltaire en anderen gedrukt (ook wel eens nagedrukt), dat Amsterdam reeds daardoor toch wel voldoende bekend kan geacht worden. Was het dan dat gij Amsterdammers aan Rivey en de zijnen geen voldoende theater kondt aanbieden? Gij zult zeggen, dat Rivey toch wel kon tevreden zijn met een zaal en een tooneel waar Sarah Bernhardt en Barnay gespeeld hebben. Nu, dan kan het, dunkt mij, geene andere reden gehad hebben, dan dat het doel van deze troep geweest is, in den vreemde voorstellingen te geven, welke verschilden van die »représentations trop décolletées, trop immorales», zooals Rivey ze achter op zijn programma noemde, die families buiten de comédie hielden en, blijkens het succes te Amsterdam door Judic en Théo behaald, daar wel in den smaak vallen. Ziet gij, Mijnheer de Redacteur, dan heeft de reuk van deftigheid en zedigheit, waarin wij Utrechtenaren staan, ons een genoegens verschafft, dat gij wufte Amsterdammers hebt moeten missen.

Want wij hebben bij de voorstelling van verleden Zaterdag genoten. Niet in grooten getale. Ons aantal was klein: ik zou echter geneigd zijn te zeggen, dat wij eene élite vormden, achter mijne pseudonymiteit goed verborgen kan ik dat wel doen. Wat mij vooral speet, was, dat de studenten niet talrijker waren opgekomen. Muziek zou er niet zijn gedurende de entr'actes en voor het opgaan van het scherm, dat was te denken, dus geen Iö Vivat vooraf, maar al staan onze studenten nu zeer terecht op hunne privilegiën, zoodat ze hun heilig lied zeker luide zouden uitzingen, indien een orkest eens weigerde het te spelen, zóó zijn ze er toch niet op gesteld, dat zij geen voorstelling zouden kunnen bijwonen, waaraan geen Iö Vivat was voorafgegaan. Maar dan vraag ik wat men heeft te denken van den kunstzin van jongelui, die medeliepen een treurig flauw stuk als *Onze don Juans* in Utrecht een tweede opvoering te bezorgen, die bij zulke stukken in de studentenbanken opeengepakt zitten als haringen in een ton, terwijl er bij de opvoering van stukken van Molière en Beaumarchais misschien een twintigtal verspreid zitten op de glimmendzwarte banken van het parterre,

Rari Nantes in gurgite vasto!

Was het aantal der genietenden dus klein, het genot was ook niet onvermengd, dat moet gezegd worden. Rivey zelf echter toonde zich een zeer goed acteur, vooral in de rol van Sganarelle in den *Médecin*. Zijn bewegelijk gezicht met de sterk sprekende trekken, grooten neus en mond, maakt hem voor deze rollen in Molière's stukken, »les valets», uitstekend geschikt; een paar maal veranderde de uitdrukking van zijn gezicht op onverbetterlijke wijze. Ook als Figaro in den *Barbier* had Rivey zeer goede oogenblikken, zoo bijv. bij het zoeken naar den derden en vierden regel van zijn quatrain, terstond na het eerste opkomen, dat zachtjes neuriën van de eerste twee regels om te zien of zij pasten bij de muziek en het probeeren en weer verwerpen van een volgend vers was alles uitstekend. Overigens was deze Figaro misschien wat te veel bonhomme, te goedlachsich. Van de overige acteurs, wier namen u toch onbekend zouden zijn, wil ik niet spreken: de meesten waren middelmatig of zelfs slecht; alleen Martine in den *Médecin*, en Basile in den *Barbier* vielen te loven.

Het is merkwaardig, dat die oude stukken, wanneer zij goed gespeeld en goed geregisseerd worden, nog zooveel aantrekkelijkheid voor het tegenwoordige publiek hebben. Minder bijzonder is dit van de stukken van Beaumarchais, dan van die mindere stukken van Molière (van de groote stukken, als *Tartuffe* en *le Misanthrope*, spreek ik natuurlijk niet). Wel wordt ook in den *Barbier* nog geranseld, wel gaat de verliefde voogd ook daar, evenals bij Molière, voortdurend tusschen de twee gelieven staan, en moet bijv. een door Figaro heen en weer bewogen handdoek Bar-

tholo beletten te zien of Alaviva Rosine ook te dicht nadert, maar in de stukken van Beaumarchais is overigens zooveel fijne satire, zijn er telkens kleine ondeugende trekjes, waarom men even glimlacht, dat zijne beide meesterstukken, al sluiten zij aan Molière aan, toch bijna tot het nieuwere theater gerekend kunnen worden. Maar dat eene farce als de *Médecin malgré lui* ons doet lachen is zeer merkwaardig en bewijst welk een goed regisseur Molière geweest moet zijn, die met bijna geen middelen het publiek wist te amuseeren en te laten lachen met dien »bon rire gaulois», dien schrijvers als Meilhac en Gandillot helaas bezig zijn te veranderen in een ironischen, bijtenden lach, welke voor de helft tegen den toeschouwer zelf gekeerd is. Van veel invloed op het succes dier oude kluchten is ook de traditioneel-klassieke wijze, waarop zij gespeeld worden. Oppervlakkig mag dat slaan en springen op het tooneel, mogen die overdreven bewegingen en omhelzingen kinderachtig en afkeurenswaardig schijnen, dat alles behoort er bij, niet alleen omdat Molière zelf het er bijgevoegd heeft (ofschoon dit reeds bijna reden genoeg zijn) maar omdat deze manier en de woorden één zijn, omdat zonder die mimiek, met quasi-natuurlijkheid en verfijning gespeeld, Molière onmogelijk zou zijn als een Frankisch legerhoofd in een rok en witten das, ongenietbaar als een sappige biefstuk met vanillesaus.

Rivey had van de regie zeer veel werk gemaakt; om een voorbeeld te noemen, de wijze, waarop Alaviva, Rosine, Bartholo en Figaro den lasteraar don Basile »de deur uit keken» was onverbeterlijk. Wanneer Rivey nog te Amsterdam mocht komen, kan ik uwe lezers gerust aanraden hem te gaan zien, ook al laat het spel zijner medeacteurs te wenschen over.

Tot slot eene vraag: is U bekend, dat het Utrechtsche Studentent-Tooneel in Maart zijne uitvoering bij uitzondering eens niet gratis zal geven maar tegen entree en dat de bruto opbrengst bestemd is mede te werken tot dekking van het tekort der Tooneelschool?

En hiermede vale!

Utrecht, 5 Febr. '92.

Uw

A. G.

UIT HET BUITENLAND.

Wat denkt gij, lezer, van het volgende verhaal als inhoud van een tooneelstuk: Julie Renaudin heeft indertijd haren neef, Henri Laval, liefgehad, zoo lief, dat zij, toen Henri na een paar jaar in Parijs gewoond te hebben een aardig, jong vrouwtje thuisbracht in hun provinciestadje, tegen zijne gelukkige vrouw een onverzoenlijken haat heeft opgevat. Die haat was zoo sterk, dat hij Julie tot een misdaad gebracht heeft; op eene wandeling, waarbij zij beiden over eene smalle plank een ravijn overgingen heeft Julie Jeanne naar beneden doen storten. Het ongeluk loopt beter af dan Julie had gehoopt: eene ontijdige bevalling en een slechte gezondheid zijn er het gevolg van, maar Jeanne, is blijven leven en heeft Julie haar misdaad vergeven, want Jeanne wist zeer goed, dat, wat anderen aan een ongeluk toeschrijven, werkelijk veroorzaakt was door de daad van hare nicht Julie.

Door zooveel grootmoedigheid getroffen is Julie in een klooster gevlucht, waar zij zich door nauwgezette plichtsbetrachting heeft onderscheiden. Maar na achttien jaren en nadat zij gehoord heeft, dat Henri gestorven is, wordt het haar in het klooster te zwaar en gelukt het haar van hare gelofte te worden ontheven en weer onder de levenden terug te keeren. Maar de haat, dien zij verdwenen dacht, is nog niet in haar gedood en leeft weer op, wanneer zij Christine, de dochter van haren Henri en van Jeanne voortdurend bij zich ziet. In het hart van de voormalige zuster Julie wordt een zware strijd gestreden tusschen wraakzucht aan de éene, plichtgevoel en dankbaarheid aan de andere zijde. De zucht naar wraak wordt de sterkste,

wanneer Jeanne hare nicht in een oogenblik van overdreven openhartigheid mededeelt, dat zij haren man eens verteld heeft, wat de oorzaak was van haar val in het ravijn.

Het middel, dat Julie uitvindt om zich te wreken is werkelijk duivelachtig: zij wil zich op Jeanne wreken in hare dochter en tracht het jonge meisje allerlei valsche denkbeelden omtrent de wereld en haar kwaad in te gieten, om haar ten slotte er toe te brengen in het klooster te gaan, het klooster, waarin zij zelf zooveel geleden heeft. Jeanne smeekt haar, haar kind alleen te laten, zeggende, dat zij zich reeds genoeg gewroken heeft; in een woeden den uitval verwijt Julie haar, dat zij door haar onthulling tot zelfs de achting voor haar in Henri heeft gedood en haar door quasi-grootmoedigheid in een klooster heeft gejaagd. Jeanne wil in haar wanhoop haar dochter reeds de waarheid vertellen, wanneer deze haar tegenhoudt en vertelt, dat zij naar hare nicht geluisterd heeft en zich aan haar heeft overgegeven, niet uit een kindergril maar omdat haar vader op zijn sterfbed haar plechtig had doen beloven Julie, die hij zonder het te willen zoo ongelukkig had gemaakt, lief te hebben en te troosten. Als zij dit hoort, wordt het harde hart van Julie week.

Henri heeft haar dus niet vervloekt maar nog op zijn sterfbed aan haar gedacht! En zijn kind heeft zij op zoo wreede manier ongelukkig willen maken! Zij bekent Christine wat haar toeleg was en vraagt haar vergeving en als het meisje vol afschuw van zooveel slechtheid vlucht in de armen harer moeder, zegt Julie met een droevigen blik: »Ik geloof dat zij gered is.» Maar Jeanne zegt tot haar dochter: »Christine omhels haar, vergeet nooit, wat de laatste wensch was van je vader» — en Julie gaat naar het klooster terug, waar zij tehuis behoort, zij die achttien jaren geweest is als een blind werktuig in de hand van hare superieuren, die dacht en sprak en leefde zooals hare omgeving, die van haar wil geen gebruik meer weet te maken en voor wie de verantwoordelijkheid van een mensch voor zijne daden te zwaar is geworden.

Ziedaar de inhoud van een tooneelstuk in 3 bedrijven van François de Curel, dat in de vorige week door het Théâtre-Libre te Parijs vertoond is. Zoo ooit dan zijn over dit stuk de meeningen der critici verdeeld geweest. Sarcey — men zou werkelijk gaan gelooven, dat hij een onoverwinnelijk vooroordeel heeft tegen al wat op het Théâtre Libre gegeven wordt — Sarcey heeft van *l'Envers d'une sainte*, zoo heet het stuk, bijna niets begrepen; eerst in de derde acte komt er eenige opheldering, dan blijkt dat, de schrijver zich heeft afgevraagd: hoe gevoelt een meisje, dat 18 jaar in een klooster geweest is, nadat zij hare mededingster had willen verdrinken, wanneer zij weer in de maatschappij terugkeert? Deze vraag, zegt Sarcey, interesseert mij niet. Ik ken zoo iets niet; het is zeker hoogst zeldzaam, misschien wel nooit voorgekomen, zoodat ik mij er geen voorstelling van kan maken. Het slot van zijn verslag is: de auteur kan misschien een schrijver zijn of worden, een tooneelschrijver wordt hij nooit.

Andere critici oordeelen geheel anders. Lemaître heeft in het stuk meesterlijke scènes gevonden. Wei wordt door de meesten toegegeven, dat de bouw van het stuk niet onberispelijk, soms zelfs vreemd is, dat men bij dit stuk niet in de comédie zit om zich te amuseeren, maar om na te denken, dat het geen stuk is voor het groote publiek, maar de schrijver is blijkbaar een groot psycholoog en een »littérateur de premier ordre.» De zeer moeilijke rollen van dit stuk zijn over het algemeen slecht gespeeld. In *l'Envers d'une sainte* komt slechts één mannenrol voor, die wel toevallig kleur brengt in de somberheid van het stuk, maar desnoods had kunnen worden weggelaten. Lemaître vraagt, hoe het mogelijk is, dat de auteur er niet aan gedacht heeft, er een stuk geheel alleen voor vrouwen van te maken.

Vermelding verdient, dat de echte liefhebbers van het

Théâtre Libre zeer teleurgesteld zijn geweest; zij hadden vooral van een stuk met zulk een titel iets zeer gepeperds verwacht en dit is hun zeer tegengevallen!

Het Auteursrecht van Tooneelstukken naar de Nederlandsche Wet.

Is de litteraire eigendom, en meer speciaal het eigendomsrecht van tooneelwerken, in ons land voldoende gewaarborgd? Ziedaar eene vraag, waarvan de bespreking in een tijdschrift als het »Tooneel» zeker niet misplaatst geacht kan worden.

Bij de beantwoording dezer vraag moeten wij reeds dadelijk onderscheid maken tusschen de bescherming, welke de Strafwet en die, welke het Burgerlijk recht den eigenaar van een letterkundig product verleent: de Strafwet bedreigt hem, die inbreuk maakt op rechten van anderen met straf en tracht daardoor ieder van het schenden van die rechten af te houden; het Burgerlijk recht geeft aan, welke rechten men heeft, en verschaft de middelen die rechten te handhaven en zoo noodig vergoeding voor de schade, die anderen hebben berokkend, doordat zij die rechten niet hebben geëerbiedigd.

Beginnen wij met na te gaan, welke inbreuk op het eigendomsrecht op letterkundige voortbrengselen in onze wetten strafbaar wordt gesteld.

Wij vinden in de artt. 349 bis-quater van het Wetboek van Strafrecht (vastgesteld bij art. 7 der wet van 15 Januari 1886, Stbl. No. 6) dat hij, die opzettelijk inbreuk maakt op eens anders auteursrecht en hij, die een werk, waardoor hij weet dat inbreuk gemaakt wordt op eens anders auteursrecht te koop stelt, gestraft worden met geldboeten, de eerste tot een maximum van tweeduizend, de tweede van zeshonderd gulden, terwijl bovendien de door misdrijf verkregen exemplaren en de middelen, die tot het plegen van het misdrijf gediend hebben, (platen, vormen, matrijzen) verbeurd verklaard worden. Beide misdrijven worden alleen vervolgd op klachte van hem, tegen wien zij gepleegd zijn. De vraag is nu echter: wat is inbreuk op eens anders auteursrecht? Om deze vraag te beantwoorden wenden wij ons tot de wet tot regeling van het auteursrecht, de wet van 28 Juni 1881, (Stbl. No. 124) die de oude wet van 25 Januari 1817 (Stbl. No. 5) vervangen heeft. In art. 1 dier wet wordt gezegd: »Het recht om geschriften, plaat-, kaart-, muziek-, tooneelwerken en mondelinge voordrachten door den druk gemeen te maken, alsmede om dramatisch-muzikale werken en tooneelwerken in het openbaar uit- of op te voeren, komt uitsluitend den auteur en zijnen rechtverkrijgenden toe.» Een auteur (of zijn rechtverkrijgende) kan dus eene vervolging doen instellen tegen ieder, die zijn tooneelstuk nadrukt of opvoert: immers het drukken of opvoeren van dat stuk is zijn uitsluitend recht. Men zou meenen, dat een auteur daarmee voldoende beveiligd was? Toch niet, hebben sommigen gezegd en een der weinige rechterlijke uitspraken na vervolgingen wegens overtreding der auteurswet schijnt hun, die dit zeggen, steun te geven. Daarmede, zoo redeneeren zij, is wel straf bedreigd tegen hen, die een werk van een ander juist zoo opvoeren als het geschreven is door den auteur, tegen hen die *hetzelfde werk* opvoeren, maar niet meer. De vervolging, waarvan boven sprake is, is geschied door den Officier van Justitie te 's Gravenhage en was gericht tegen den Directeur van een reizend tooneelgezelschap, die te Leiden heeft doen opvoeren een stuk, getiteld *Zwarte Griet*, Drama in 5 bedrijven of 6 tafereelen door George. Dit stuk was door een acteur van het gezelschap samengesteld naar de zeer uitvoerige verslagen van het bekende stuk van Rosier Faassen, die in verschillende dagbladen gepubliceerd waren. De schrijver had bovendien een programma van *Zwarte Griet* in handen gekregen en had enkele namen overgenomen. Overigens kwam de tekst

van beide stukken volstrekt niet overeen, slechts enkele zinnen waren dezelfde, doch de loop van het stuk, de intrigue, de karakters waren blijkbaar precies gevolgd. De Officier van Justitie legde in zijne dagvaarding den beklagde ten laste, dat hij zonder vergunning of medeweten van den heer Faassen had doen opvoeren »het door dezen geschreven tooneelstuk »Zwarte Griet." In het geding bleek, dat de beklagde had doen spelen een stuk, *overeenkomst* hebbende met Faassen's *Zwarte Griet*, het door Faassen geschreven stuk had hij niet opgevoerd, hij werd dus vrijgesproken: wat hem ten laste gelegd was, was niet bewezen.

Is deze beslissing van de Rechtbank te 's Gravenhage¹⁾ juist? Zeer zeker, op deze dagvaarding kon wel geen andere uitspraak volgen. Had de dagvaarding anders kunnen, anders moeten gesteld zijn? Ook op deze vraag zou ik bevestigend willen antwoorden. In het Rechtskundig tijdschrift Themis, Jg. 1884 bl. 154 vv. werd door Mr. Ph. W. Scholten de tegenovergestelde meening verdedigd: werd de dagvaarding anders gesteld, zegt deze schrijver, dan zou zij geen feit behelzen, dat strafbaar gesteld is in onze wet, zoodat de beklagde zou moeten worden ontslagen van rechtsvervolging. Volgens den schrijver ligt de fout der wet hierin, dat niet in art. 1 is ingevoegd eene alinea, waarin ook »het nabootsen, zij het ook met een geringe afwijking" met dezelfde straf wordt bedreigt als het opvoeren zelf.

Wij kunnen met den geachten schrijver niet medegaan, noch in zijne beperkende uitlegging der wet, noch in zijne poging tot aanvulling.

Was zijne uitlegging van art. 1 der auteurswet juist, deze wet zou absoluut niets beteekenen, zou eenvoudig een wassen neus zijn. Verschilde het nagedrukte werk maar iets, al was het nog zoo weinig, met het oorspronkelijke, dan zou eene actie tot vervolging van den nadrukker reeds zonder gevolg blijven; de nadruk was dan niet meer *hetzelfde* werk. Volgens dit systeem is alle litteraire eigendom in Nederland op het oogenblik zonder bescherming; volgens dit stelsel zou morgen de Camera Obscura kunnen worden nagedrukt, wanneer aan de personen in de verhalen van Hildebrand andere namen werden gegeven; Nic. Beets zou dan alleen een civiele actie, geen strafrechtelijke tegen den nadrukker hebben. Mr. Scholten zou mij kunnen antwoorden, dat wij moeten vragen naar wat de wet zegt, en haar niet willekeurig zoo mogen uitleggen, dat zij eene door ons gewenschte uitwerking heeft. Ik geef dit in het algemeen gaarne toe, maar geloof toch, dat men er eerder toe zal mogen overgaan eene wetsbepaling zoo uit te leggen dat zij haar doel bereikt, dan haar te laten worden tot een ijdel woord. Het doel der auteurswet is geweest den schrijver het eigendomsrecht van zijn werk te waarborgen en wel het recht op zijn geheele werk. In de Memorie van Toelichting der wet van 1881 is gezegd, dat de woorden »geheel of gedeeltelijk, verkort of verkleind, zonder onderscheid van vorm of inkleeding", die in de wet van 1817 in de definitie van het auteursrecht voorkwamen, werden weggelaten, niet omdat men in het vervolg een auteur slechts het recht wenschte te geven op zijn geheel onveranderd werk, maar deels omdat zij niet duidelijk zijn en ten tweede omdat de erkenning van het recht van den auteur op het geheele werk voldoende is om ook zijn recht op een gedeelte daarvan boven twijfel te stellen. Volgens hare memorie van toelichting moet de auteurswet dus ruim worden uitgelegd. Men mag een werk niet ongestraft nadrukken, wanneer men er enkele bladzijden uitlaat, men mag er niet een hoofdstuk uit overnemen (art. 7 der wet, over aanhalingen uit gedrukte werken, bevestigt dit *implicite*), maar evenmin mag men een deel van het werk nemen b.v. de geheele intrigue, de ontkenning en de karakters en dit alles in een nieuw kleed gestoken als iets nieuws geven. Het behoeft geen

betoog, dat vooral bij het opvoeren van tooneelwerken niets gemakkelijker zou zijn dan aan den arm der strafwet te ontkomen, door in stukken van anderen een enkelen persoon weg te laten of zelfs maar de acteurs hunne eigene uitdrukkingen eenigszins vrij in de plaats van die des schrijvers te laten bezigen: het stuk zou niet meer geheel en al het door den auteur geschreven werk zijn en de wet ware machteloos hem te beschermen.

Ik kan niet ontkennen, dat bij deze interpretatie veel aan den rechter wordt overgelaten; de vraag zal zijn of dit ooit kan vermeden worden. De verbetering, die Mr. Scholten voorstelt, maakt het den rechter niet gemakkelijker. Nu heeft de rechter volgens Mr. Scholten b.v. uit te maken, of het opgevoerde stuk hetzelfde is als een ander bestaand stuk, volgens mij of het er genoegzaam naar gemaakt is om nog als werk van den oorspronkelijken auteur beschouwd te worden; wordt de auteurswet gewijzigd, zooals Mr. Scholten het verlangen zou, dan is aan de appreciatie des rechters overgelaten of het nieuwe stuk werkelijk een nieuw stuk is of nog eene nabootsing van een ander kan heeten, of de afwijking »gering" of »niet gering is." Is het verschil groot, is er zelfs verschil?

Implicite heeft het Gerechtshof te Amsterdam bij zijn arrest van 10 April 1891 eene zeer ruime uitlegging aan de wet op het auteursrecht gegeven. Door dit arrest is een einde gemaakt aan een proces, gevoerd door de Gebrs. van Lier tegen den heer Ch. de la Mar over het recht van opvoering van »Krates," een stuk door den heer de la Mar getrokken uit den bekenden roman van Justus van Maurik Jr. De schrijver had, toen hij zelf nog deel uitmaakte van het gezelschap der heeren Van Lier, hun het uitsluitend opvoeringrecht van zijn stuk gecedeerd; toen hij eenigen tijd later zelf directeur was van een gezelschap, dat in het Théâtre Tivoli voorstellingen gaf, voerde hij daar herhaalde malen op: »Krates, opnieuw bewerkt naar den roman van Justus van Maurik door Ch. de la Mar." Vandaar de actie tot vergoeding van geleden schade, door de heeren Van Lier tegen hun voormaligen acteur ingesteld, en aanhangig gemaakt bij de Arrondissements-rechtbank te Amsterdam. Het antwoord van den gedaagde was, dat door hem geen handeling was verricht, die strijdig was met de tusschen hem en eischers bestaande overeenkomst of daarop inbreuk maakte; dat hij toch wel een stuk genaamd »Krates" door zijn gezelschap had doen opvoeren, maar dat dit stuk met het stuk in quaestie niets dan den naam gemeen had. De eischers boden, nadat conclusiën van re- en dupliek gewisseld waren, bij pleidooi aan te bewijzen, dat de inhoud van het nieuwe stuk, behoudens eenige wijzigingen, dezelfde was als die van het door den gedaagde aan eischers gecedeerde tooneelstuk »Krates".

In haar vonnis (van den 1sten October 1889) heeft de rechtbank aangenomen, dat »eenige wijzigingen" niet voldoende zijn om van een tooneelstuk een ander stuk te maken overwegende: *dat niet elke wijziging, hoe gering ook, een stuk stempelt tot een nieuw, daar werd deze stelling aangenomen, het aan den auteur en zijne rechtverkrijgenden toekomende opvoeringsrecht van tooneelwerken zoo goed als geheel waardeloos zou zijn.* De rechtbank wees echter de vordering der eischers af op grond, dat het bewijs-aanbod te weinig preciseerde en te weinig omvattend was om te kunnen worden toegelaten, daar het naar het oordeel der rechtbank bij tooneelwerken minder aankomt op den inhoud, namelijk gedachtegang, karakterteekening, intrigue en ontkenning, dan op vorm, inkleeding, taal en stijl, zoodat de eischers, al konden zij bewijzen, dat de inhoud van beide tooneelwerken dezelfde was, daarmede nog niet zouden hebben aangetoond, dat aan hun eigendomsrecht tekort was gedaan.

Men ziet het, de Amsterdamsche Rechtbank staat niet

¹⁾ Te vinden Weekblad van het Recht no. 4970

op het standpunt van Mr. Scholten; zij meent, dat de rechter ook met de tegenwoordige omschrijving van het recht van den auteur, wel apprecieeren mag of een stuk *hetzelfde* is als een ander stuk, ook al is in confesso, dat de beide, werken niet geheel en al overeenkomen. Het is waar, de actie, zooals zij was ingesteld, steunde niet direct op het auteursrecht; de vraag was of de gedaagde gehandeld had tegen de overeenkomst, waarbij hij tegen eene zekere betaling zijn opvoeringsrecht aan de eischers had gecedeerd, maar wanneer het een punt van overweging gaat uitmaken of het nieuwe stuk, door gedaagde opgevoerd, hetzelfde of een ander is, moet toch het antwoord op de vraag of het recht van den »rechtverkriggende des auteurs» geschonden is, gezocht worden in de wet op het auteursrecht.

Zoo heeft ook het Hof te Amsterdam in zijn bovengenoemd arrest de zaak begrepen en ten gunste van de appellanten beslist, o. a. op deze overwegingen, die ik om hare merkwaardigheid in extenso citeer:

O. dat het strijdig is met het beginsel, dat overeenkomsten ter goeder trouw moeten worden ten uitvoer gebracht en ook met de wet van 28 Juni 1881, art. 1, die het als inbreuk op het auteursrecht straft, dat, wanneer een auteur na een tooneelstuk ter openbare uit- of opvoering aan een tooneeldirecteur te hebben verkocht, dat zelfde tooneelstuk elders doet opvoeren;

O. dat tusschen partijen hieromtrent geen geschil bestaat, maar de Geïntimeerde beweert, dat het door hem na de cessie opgevoerde tooneelstuk *een ander* is dan het door hem verkochte; dat hij echter om dit aan te toonen zijn handschrift niet heeft vertoond, maar zich tot eene bloote ontkenning bepaalt, waaruit de eerste rechter het gevolg trekt, dat, daar de vraag waarin de nieuwe bewerking bestaat, niet vatbaar is om door het aangeboden getuigenverhoor te worden uitgemaakt, hij het al of niet bestaan van verschillen niet kan beoordeelen;

O. echter, dat ook zonder getuigenverhoor reeds genoegzaam blijkt, dat de Geïntimeerde de koopovereenkomst niet ter goeder trouw heeft ten uitvoer gelegd; dat hij erkent, dat het latere stuk ook »Krates» heet, maar dat hij geen recht had om meer over dien titel te beschikken, daar hij het opvoeringsrecht van »Krates» aan de appellanten had verkocht, terwijl uit de bijvoeging: opnieuw bewerkt naar den roman van Justus van Maurik duidelijk blijkt, dat in beide tooneelstukken hetzelfde met dien titel bedoeld wordt;

O. dat het voorts van openbare bekendheid is, dat beide bewerkingen zijn getrokken uit denzelfden roman en dat daarin dezelfde handelende personen met dezelfde namen voorkomen, hetgeen ook in strijd is met het *uitsluitend* aan de appellanten afgestane opvoeringsrecht;

O. dat het dus onwaar is, wat de Geïntimeerde beweert, dat de latere »Krates» alleen den naam met den vroegeren gemeen heeft: dat er genoegzame aanwijzingen bestaan om aan te nemen, dat beide tooneelstukken in hoofdzaak overeenkomen, zoodat, al moge de nieuwe bewerking in eenige bijzonderheden van de vroegere verschillen, door de opvoering van de eerste op het uitsluitend opvoeringsrecht van de laatste is inbreuk gemaakt;

O. dat deze contractbreuk geacht moet worden schade aan de appellanten te hebben veroorzaakt, daar de opvoering van een tweede bewerking niet anders dan nadeelig voor de eerste kan zijn, enz.

Ik geloof, *salva reverentia*, dat op de overwegingen van het arrest wel wat af te dingen is; eerlijk gezegd, gaat het Hof mij te ver. Dat een auteur niet tweemaal denzelfden titel zou mogen gebruiken, wanneer het opvoeringsrecht van het eerste stuk, dat hij aldus doopte, hem niet meer toekwam, kan ik niet toegeven. Daaruit zou volgen, dat geen auteur aan een stuk een titel zou mogen geven, die reeds door een zijner voorgangers was gebruikt. Trouwens het Hof heeft deze inbreuk op het recht van een auteur

blijkbaar zelf niet voldoende geacht, aangezien het voortgaat te overwegen, dat de beide stukken uit denzelfden roman zijn getrokken, daarin dezelfde personen voorkomen, enz. Het staat vast, dat het Hof het den eischers zeer gemakkelijk heeft gemaakt en blijkbaar er zelfs over gedacht heeft den bewijslast om te keeren, daar het den gedaagde als een verzuim aanrekende, dat hij niet door het handschrift van den nieuwen »Krates» te vertoonen bewezen heeft, dat het nieuwe stuk een ander was, dan het door hem verkochte.

Vervolgelingen naar aanleiding van overtredingen der wet op het auteursrecht en processen over inbreuken, gemaakt op het eigendomsrecht van litteraire producten, zijn nog te weinig voorgekomen om van eene gevestigde jurisprudentie op dit punt te kunnen spreken. De Hooge Raad heeft, zoover mij bekend is, nog geen arrest gewezen waaruit blijkt van het standpunt, dat ons hoogste rechtscollege in dezen inneemt. Evenals in het besproken »Krates»-proces het geval was, zal in rechtsgedingen van dien aard de beslissing van de Gerechtshoven meestal wel te feitelijk zijn om te kunnen worden gecasseerd. Wanneer echter de rechterlijke colleges in Nederland in het vervolg maar half zoo meegaande zijn als het Amsterdamsche Hof, ziet het er m. i. met de bescherming van den letterkundigen eigendom ten onzent nog zoo kwaad niet uit.

Gaarne geef ik Mr. Scholten toe, dat het voor den rechter niet altijd gemakkelijk zal zijn te beslissen of een stuk nu beschouwd moet worden eigenlijk hetzelfde te zijn als een ander. In het proces »Krates» boden de appellanten aan dit door getuigen te bewijzen en het bezwaar, dat de Geïntimeerde tegen een dergelijk getuigenverhoor ontwikkelde, dat de getuigen, die hieromtrent verklaringen moeten afleggen dusdoende tot rechters gepromoveerd worden, is niet ongegrond. Met deskundigen-bericht zou de innerlijke waarde van het bezwaar eenigszins minder zijn, formeel blijft het ook bij dit bewijsmiddel bestaan. En daar er sprake is van de opvoering van een stuk en niet van het handschrift (deze twee kunnen nog wel eens iets verschillen en in ieder geval kan men naar het handschrift volstrekt niet altijd over den indruk van de opvoering oordeelen) moest dus eigenlijk de rechter zelf de opvoering bijwonen om zelfstandig eene beslissing te kunnen nemen. Ziehier dus een nieuw bewijsmiddel, zich aansluitende aan de gerechtelijke plaatsopneming, dat in ons Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zou moeten worden ingevoegd! Stel u voor Boek I, titel III, afdeling 7bis, »Van gerechtelijke bijwoning van tooneel- en muziekuitvoeringen.» Of deze afdeling veel kans heeft ooit in onze Wetgeving te worden opgenomen?

J. K.

Een avond in het Théâtre Français.

Iemand, die zich tooneelliefhebber noemt, en zonder het Théâtre Français één- of meermalen te bezoeken, te Parijs vertoeft, is geen waar tooneelliefhebber; ziedaar eene paradox, waarvan de verdediging waarschijnlijk minder moeite zou kosten, dan die van de vaak min verkwikkelijke, waarmede Mr. Jacob van Lennep, bij monde van den eerwaarden heer Ds. Bôl, de lezers van zijn' laatsten roman bezig hield; eene voorstelling toch in het Huis van Molière, met artisten als Got, Mounet-Sully, Coquelin, Reichenberg en Adeline Dudlay, schenkt een niet genoeg te waardeeren kunstgenot, eenen indruk achterlatende, die niet spoedig wordt uitgewischt, maar — ook den eersten tijd blasé maakt.

Het gebouw, dat der Comédie huisvesting verleent, maakt van buiten gezien weinig parade; de stijve vierkante kast met wat kolonnades en winkeltjes, op de »Place du Théâtre Français» evenwel eene groote ruimte in beslag nemend, maakt op den vreemdeling niet den minsten

indruk; ook entrées en korridors zijn zéér eenvoudig en dikwijls nauw; vestiaires, of liever wat vestiaires moet heeten, bestaan uit kapstokken in die korridors, kapstokken als in onzen Stads-Schouwburg zaliger nagedachtenis, en de zaal? de zaal brengt m. i. ook zéér sterk onzen goeden, gezelligen Schouwburg in herinnering, want hoewel veel grooter, sierlijker en met meer galerijen, doet het verguld, warmêe al die galerijen en loges zoo ruimschoots versierd zijn, dat rood behang, waar alles mée beplakt is, zoo sterk aan dat afgebrande gebouw denken, dat ik midden in Parijs, en dat zegt wat! de kale puinhoopen van het Leidscheplein voor oogen kreeg, helaas, nog altijd puinhoopen, niettegenstaande de schoone plannen en teekeningen, die voor den Schouwburgbouw al zijn gereed gekomen, daarop verdwenen en *weer* gereed kwamen; maar genoeg verzuchtingen, ik zou u over een avond in het Théâtre Français spreken.

Ik kwam er laat, erg laat; ik had een buitengewoon interessanten namiddag gehad bij François Coppée, den genialen dichter, op zijn buitenverblijf te Mandres sur l'Oise (waarover ik u later misschien zal spreken), kwam dus al laat in Parijs terug, had nog even tijd op de Place du Théâtre Français te dineeren, om ongeveer half negen in het Huis van Molière aanwezig te kunnen zijn.

Het stuk Hernani werd gegeven, was dus reeds begonnen, maar tot mijne groote vreugde mocht ik nog juist genieten van den schoonen monoloog van Hernani: »Oui, de ta suite, o, roi!», waarmede het eerste bedrijf eindigt, en die door Mounet-Sully voortreffelijk werd gezegd.

Vreemdelingen, die zonder dames het Théâtre Français bezoeken, vinden de beste plaatsen in de fauteuils d'orchestre; de loges toch, die weinig in prijs verschillen, geven eenigszins den indruk van donkere hollen, waaruit ook het gezicht op het tooneel niet onbeperkt is; dames worden, zooals in de meeste Parijsche schouwburgen, niet in de fauteuils toegelaten, en daardoor wordt als vanzelf de hoedenquaestie uitgesloten.

Vóór iederen fauteuil is een taschje bevestigd, waarin eene smalle gleuf; een halffrancstuk in die gleuf geworpen, doet dit toestelletje openspringen en stelt u den ganschen avond in het bezit van eene uitmuntende binocle; ook het koopen van programma's, hoewel in diverse soorten en uitgaven voorhanden, wordt buitendien onnoodig gemaakt, daar aan iedere zitplaats eene keurige reclame van de Illustration in programmavorm met eene veer bevestigd is.

Eene goede gravure, meestal het portret der actrice, die in het op te voeren stuk de hoofdrol vervult, versiert deze net bewerkte kaart.

In de entre-actes, niet langer of korter gereked dan bij ons, wordt bijna de geheele schouwburg ontruimd; in tegenstelling met de Grand Opéra, waar het publiek van alle rangen samenkomt in de schitterende foyers, of bij goed weêr op de balcons, verlaten hier velen het gebouw, hetgeen niet onvoordeelig is voor de enkele bezoekers van den foyer, welke niet genoeg ruimte voor vele personen zou aanbieden; toch is een bezoek dáaraan zeer zeker wèl de moeite waard, voornamelijk om de borstbeelden van eminente mannen, die, in rijen langs de muren geplaatst, een zeer indrukwekkend gezicht opleveren.

In het midden voor een spiegel, die het achtergedeelte van het beeld eigenaardig terugkaatst, staat tusschen groene planten de beroemde statue van Houdon, Voltaire zittende in zijn leunstoel voorstellende, een waar meesterstuk van beeldhouwkunst, en waarvan de kop door gipsafgietsels bij iederen teekenaar wèl bekend is.

Natuurlijk ontbreken de bustes niet van Molière, Racine, Corneille en meest alle andere groote klassieken, waartoe de foyer alléén niet genoeg ruimte zou aanbieden, en dus eene lange galerij, van- en naar den foyer voerende, een groot gedeelte van de kostbare verzameling moet bevatten.

Keert men naar de zaal terug, dan wordt het oor niet

onaangenaam aangedaan, als in zoovele onzer Nederlandsche schouwburgen, door de slechte uitvoering van walsmotieven bij het drama en lijkangmuziek bij eene klucht, neen, geen entre-acte muziek, die niet bij het stuk behoort, niets wat u uit de stemming brengt, behalve Wordt er dikwijls reeds in Nederland geklaagd over storend terugroepen van den tooneelspeler na een goed gespeeld tooneel, in Frankrijk is het nog veel sterker, ja, het schijnt den Parijzenaar zelfs onmogelijk het einde van een tooneel af te wachten, na iedere pakkende claus, bij ieder mooi gezegde barsten stormen van toejuichingen los, die den kunstenaar beletten voort te gaan en den ernstigen toehoorder hinderen.

Andere drukte wordt in het Théâtre Français zelden waargenomen; ik herinner mij nog van vroeger het vervelend gevent in Porte St. Martin, of dat daar nog zoo is weet ik niet, maar dergelijk rumoer komt hier niet voor; alléén verschijnen enkele in het zwart gekleede heeren (?) en venten op eentonige manier »le Soir, deuxième édition du Soir», waarmêe men trouwens overal, op de Boulevards, in Café's en Theaters, wordt overstelpd, of prijzen saairoepend: »les biographies de messieurs Mounet-Sully et Paul Mounet», »monsieur Coquelin» of »Hernani, la pièce», het opgevoerde stuk, aan.

Ik noem daar den naam Paul Mounet: deze tooneelkunstenaar, de jongere broeder van Mounet-Sully, vervult thans diverse hoofdrollen in de Comédie, op zoo uitmuntende wijze, dat de critiek eenparig vol lof is. Hij debuteerde den 13en Juli 1889 in het Théâtre Français, na van 1880 af aan het Odéon verbonden te zijn geweest.

Hij werd geboren in 1853 te Bergerac, behaalde een doctorale graad en wijdde zich toen geheel aan het tooneel; Sarcey herhaalde bij zijn optreden hetgeen hij van Mounet-Sully had gezegd: »Il a les attitudes violentes et le geste tumultueux. Avant de peindre en style flamboyant les rôles du grand répertoire, M. Paul Mounet devra apprendre à les dessiner».

Henri de la Pommeraye schrijft o. a.:

»M. Paul Mounet est un esprit grave et réfléchi, il ne se contente pas de dire, il pense et il fait penser. Dans son jeu, on sent fort peu le comédien; il donne l'illusion du personnage réel».

»M. Paul Mounet ne se ménage point, il ne s'applique pas à économiser ses forces, il se livre tout entier, s'absorbe en son rôle, vit, durant quelques heures, de la vie de l'individu qu'il personifie», etc.

Ik voeg hier bij, dat Paul Mounet, hoewel m. i. nog in lange na niet de grootsche dramatische kracht van zijn broeder bezittende, noch diens geniaal uiterlijk en schoone stem, zekerlijk eens onder de eerste tooneelkunstenaars zal gerekend worden, waar Frankrijk trotsch op zijn kan.

Ziet hier, waarde lezers, eenige vluchtige indrukken, die ik op eenen avond in het Théâtre Français ontving; ik wilde geene beschouwingen gaan houden over een stuk als »Hernani», dat wel als algemeen bekend kan beschouwd worden, alléén nog een enkel woord over de uitvoering en het spel, want — het was heerlijk; ik gevoelde mij als in die mooie uren, toen ik, ongeveer 13 jaar oud, voor het eerst den schouwburg bezocht, diezelfde verrukking, diezelfde glans van het nieuwe, toen het nieuwe van tooneel en spel, nu van het bijna vlekkelooze! want helaas, hoewel dankbaar voor het goede, dat men in onze schouwburgen te zien en te hooren krijgt, onvermengd is het genieten zelden, veel is er vaak, dat stoort en hindert; maar — alle krachten ingespannen en »Excelsior» de leus, wie weet, misschien krijgen wij dan ook nog eens Nederlandsche modelvoorstellingen te aanschouwen.

Parijs. Sept. 1891.

Amsterdam, Jan. 1892.

F. H. J. MIJNSSEN.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., VIJZELSTRAAT 53.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N° 10.

1 MAART 1892.

XXIe JAARGANG.

I N H O U D.

Officieel gedeelte: Vergadering van het Hoofdbestuur. — Leescomité.
Niet-Officieel gedeelte: Uit onze Afdeelingen. — Uit de Amstels-
stad. — Uit de Maasstad. — Par le Glaive! — Boekaankondiging. —
Nieuwe uitgaven. — Advertentiën.

Het adres van den Redacteur, tot nu toe Vijzelstraat 53,
is veranderd in MARNIXSTRAAT 396.

Officieel gedeelte.

Vergadering van het Hoofdbestuur.

Op de vergadering van het Hoofdbestuur van 14 Febr. j.l., werd o. a. medegedeeld, dat bij den Penningmeester f 663 waren ingekomen voor de Tooneelschool. De meeste Afdeelingen hadden haar steun toegezegd naar aanleiding van de circulaire, aan hare Besturen toegezonden den 22^{en} Nov. j.l. Tiel, Haarlem, Groningen en 's Hertogenbosch hadden evenwel tot dusverre geen bericht gezonden.

Er werd vastgesteld, hoe het leescomité, waartoe op een vorige vergadering in principe besloten was, zou ingericht worden. In verband hiermede werd bepaald aan de a. s. Algemeene Vergadering voorstellen te doen om de gelden, die voor de prijsvragen uitgetrokken, maar op voorstel der jury niet uitgekeerd waren, te gebruiken tot bevordering van oorspronkelijke tooneelliteratuur.

Amsterdam,
24 Febr. '92.

De Algemeene Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

LEESCOMITÉ.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond heeft besloten uit zijn midden een leescomité te vormen, dat bereid is om in verbinding met letterkundigen en

tooneelspelers oorspronkelijke tooneelstukken te lezen en te beoordeelen, die hiertoe mochten worden ingezonden.

Tot bestrijding van mogelijke onkosten moet bij ieder stuk gevoegd worden een postwissel of postbewijs, ver-
tegenwoordigende de som van f 5.— per bedrijf tot een maximum van f 20.—. Mocht deze som voor dit doel niet of slechts gedeeltelijk benoodigd zijn, dan zal het restant tegelijk met het stuk aan den schrijver terugge-
zonden worden.

Het leescomité zal van de ingekomen stukken een be-
oordeeling geven, wier uitgebreidheid zal afhangen van de waarde van het stuk. In geval van goedkeuring, met of zonder voorgestelde wijziging der bijzonderheden, kan het leescomité aan het Hoofdbestuur voorstellen door zijn be-
middeling de opvoering van het stuk door een der tooneel-
gezelschappen te bevorderen.

De stukken moeten door een goed leesbare hand zijn geschreven, met nauwkeurige onderscheiding, door onder-
streeping of door verschillend schrift van de namen der optredende personen, den dialoog en de tusschen den dialoog ingelaschte aanwijzingen.

Zij moeten anoniem worden ingezonden bij den Heer MARCELLUS EMANTS, Parkstraat 10 A, 's Gravenhage of bij den Heer M. B. MENDES DA COSTA, Jonas Daniël Meijerplein 13, Amsterdam, met opgave van een adres, waarheen zij na lezing kunnen worden teruggestuurd.

Van de ontvangst van ieder ingekomen stuk zal kennis worden gegeven in het orgaan van het Nederlandsch Tooneelverbond, tenzij de schrijver dit niet mocht wenschen. In geval van goedkeuring zal hierin ook het oordeel van het leescomité worden medegedeeld.

Het Hoofdbestuur voornoemd,

Amsterdam,
24 Februari 1892.

A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter.*
C. I. VINKESTEYN, *Secretaris.*

Niet-officieel gedeelte,

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. — De leden der Amsterdamsche afdeeling hebben bericht ontvangen, dat het Bestuur der afdeeling voor hen en hunne dames eene Soirée georganiseerd heeft op den 4^{den} Maart a.s. in het Grand Théâtre, aanvang 8½ uur.

Opgevoerd wordt o. a. *Droomleven*, door Mevrouw Hanna, dat door de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelsten zal worden gegeven.

ROTTERDAM. Door het Bestuur der Afdeeling Rotterdam van het Nederlandsch Tooneelverbond wordt tegen Zaterdag 12 Maart a. s. in het Salon Plaats Doele een Soirée voorbereid ten voordeele der Tooneelschool. Prof. Dr. A. G. van Hamel uit Groningen, Voorzitter van het Verbond, heeft een causerie beloofd, terwijl op muzikaal gebied de heeren I. H. Sikemeier en Concertmeester B. Dessau hun hooggewaardeerde medewerking zullen verlenen. De oud-leerlingen der school, aan gezelschappen hier ter stede verbonden, de dames Sophie Bos, Alida Klein, Aleida Mulder-Roelofs, Schwab-Welman, de heeren A. L. van den Heuvel Jr., W. C. Roijaards, Hermann Schwab verklaarden zich met het plan zeer ingenomen en gaarne bereid de Soirée met voordrachten op te luisteren, indien zij dien avond niet elders moeten optreden.

UIT DE AMSTELSTAD.

Tooneelliefhebbers hebben in de laatste veertien dagen menigen avond buitenshuis kunnen doorbrengen, een paar maal zelfs zouden zij twee lichamen noodig gehad hebben om alle voorstellingen, die of als première of als benefiet belangrijk waren, bij te wonen. Twee zielen zouden voor bovenbedoelde tooneelliefhebbers niet zoozeer een vereischte geweest zijn; als het eene lichaam b.v. bij *Pension Schöller* (benefiet-voorstelling van den heer Bigot) maar het lachvermogen had medegenomen, had het de rest der ziel van den amateur gerust kunnen missen. Ik kan echter de meesten van die voorstellingen, zelfs die van de *Gruwelen en wreedheden in een Krankzinnigen-gesticht* (de auteur vergeve mij als ik den titel van zijn prachtwerk niet juist citeer), laten voor wat zij zijn en bepaal mij tot *Gier-Wally* en *Een Schandaal*.

Eindelijk, eindelijk, eindelijk! Hoeveel *Quousque tandem's* de Raad van Beheer het weerbarstige Amsterdamsche publiek wel zou hebben toegeroepen in de laatste maanden? Wel hebben de Amsterdammers het geduld van het Nederlandsch Tooneel op eene zware proef gesteld, maar nu eindelijk is het misnoegen over zijn hardnekkig wegblijven ons publiek zoo hard toegedonderd, -gehageld, -gebliksemd (met den donder, den hage! en den bliksem in het eerste tafereel van *Gier-Wally*), dat Catilina pardon, dat de Amsterdammers zich bekeerd hebben en de Tooneelzaal van het Paleis voor Volksvlijt hebben gevuld, verscheidene speelvonden achtereen!

Het is zoo lang geleden, dat *Gier-Wally* door het Nederlandsch Tooneel werd gespeeld, dat deze reprise, met eene gedeeltelijk nieuwe bezetting, nieuwe décors van de hand van den heer J. C. Maandag, nieuwe apparaten voor lichteffecten en nieuwe costumes, bijna eene première kan genoemd worden. Toch wil ik het stuk niet bedrijf voor bedrijf, of liever tafereel voor tafereel vertellen; in de eerste plaats leent het zich daartoe zeer slecht; de tableaux hangen los aan elkaar, het verband van het eene met het andere moet soms uit een enkel woord, dat door de

heerlijke acoustiek van het Paleis soms nog onverstaanbaar is, worden opgemaakt, er gebeurt te veel in de entr'actes, dat men eigenlijk maar moet raden; en dan, wie kent niet, hetzij door lezing, hetzij uit verhalen, de geschiedenis van *Gier-Wally*? Ik heb het boek, jaren geleden, verslonden; het is een van die boeken, die men leest met ingehouden adem, het hoofd op de handen rustende, en die den lezer zoo bezighouden, dat hij, opziende, een oogenblik niet weet waar hij is en zijne huisgenooten met vreemde oogen verbaasd aankijkt. Daar is iets overweldigends in die menschen, die bijna halfgoden zijn, de botsing van die krachtige naturen moet zulk een schok veroorzaken, die personen gevoelen zoo veel sterker, dat zij ons aantrekken als de helden uit oude sagen, de goden nit mythologische verhalen.

Gier-Wally leeft in een dal in Tyrol, omringd door hemelhooge bergen, waarvan de toppen altijd bedekt waren en altijd bedekt zullen zijn door de sneeuw; wannéer zij leeft, doet niet af: is de afstand in tijd niet groot, en zelfs het verschil in plaats niet belangrijk, *Wally* en hare omgeving staan door de afzondering, waarin zij leven, ver genoeg van ons, er is genoeg onderscheid tusschen ons, gecompliceerde beschavingsmensen, en hen, eenvoudige natuurkinderen, dat zij voor ons menschen zijn uit eene andere wereld, tot wie wij opzien als tot bovennatuurlijke wezens.

Wally, het wilde kind van een ruwen vader, die met de jongens van het dorp als huns gelijke gevochten heeft, die alleen op de bergen heeft rondgezworven langs afgronden en gletschers, die met den ouden gier heeft gevochten en hem overwonnen heeft, *Wally* heeft lief en daar is in haar gemoed naast die liefde geen plaats voor eenig ander gevoel. En wie haar tegenwerkt, valt zij aan, of hij haar vader of een vreemde is, met wettige middelen of onwettigde: zij zal trouwen, wien zij wil, en wil die ander haar niet, dan zal zij niet trouwen, maar dan is er ook niet veel noodig om haar liefde in wraakzucht te veranderen. Heeft *Wally* meer lief, dan een vrouw uit onzen tijd in onze omgeving? Ik zou het niet gaarne beweren, maar de uitwerking is in Nederland in de 19de eeuw zoo geheel anders: *Wally* zou bij ons waarschijnlijk *Lotos* moeten heeten! Waar *Lotos* den dood zoekt, zoekt *Wally* de eenzaamheid, daarboven bij hare geliefkoosde rotsputten en bergpaden, zelfs wanneer het geloof aan de Zalige Maagden, die in de bergen woonden, en vroeger als het ware hare vriendinnen waren, haar is ontnomen; maar eerst heeft zij, ook al duurde die drift niet lang, vurig gewenscht hem, die zij liefhad en die haar versmaad en beleedigd heeft, dood aan hare voeten te zien liggen.

Een stuk als *Gier-Wally* is bij uitstek geschikt om een mensch van onzen tijd, ten minste wanneer hij genoeg verbeeldingskracht bezit om met de personen, die hij ziet, mee te leven, uit zijn gewone sfeer te halen, hem eens voor eenige uren voor iets anders te laten voelen, dan voor zijn dagelijksch werk en zijne dagelijksche omgeving.

Gier-Wally wordt over het algemeen goed gespeeld, zeer goed door den heer Van Schoonhoven, die (zijne rol leent er zich bijzonder toe) een man was uit één stuk, de verpersoonlijkte gepassioneerde liefde, die voor het voorwerp zijner liefde, in één woord, alles over heeft en geen enkel ander gevoel kent; iets minder goed door den heer Bouwmeester en mevr. Frenkel—Bouwmeester. Mevr. Frenkel had soms te veel kleine maniertjes, wist te veel, wat zij deed. Evenals in *Liefdesmart*, deed zij mij ook nu weer denken aan Olympia of de heldin van *In Opstand*.

Maar, die enkele vlekjes daargelaten, wordt *Gier-Wally* zoo gespeeld en zoo vertoond, dat de toeschouwer er veel genoegen in kan vinden; wij kunnen wel aanraden dit genoegen te gaan smaken, het Nederlandsch Tooneel »has made a hit at last.»

Ouderwetsch en toch nieuw, toch iets frisch, dat is de indruk, dien ik heb medegenomen na de vertooning van *Een Schandaal*, toneelspel in 4 bedrijven van Otto Benzon uit het Deensch vertaald door W. G. Nieuwenkamp. Daarbij reken ik het vrijwel onmogelijke slot niet mede.

Benzon heeft in *Een Schandaal* verschillende quaesties behandeld: in de eerste plaats, die der *mésalliance*, ten tweede de vraag of een jongmensch kan trouwen met een meisje, dat vóór haar huwelijk aan een ander heeft toebehoord en in de derde plaats de quaestie: wat verstaat men onder »een schandaal»? Al deze vraagstukken zijn reeds meermalen tot onderwerpen van toneelstukken gemaakt, het tweede o. a. van het bekende stuk van Dumas fils *Denise*, maar zoover mij bekend is, zijn zij nooit dooreengemengd en tot een brouwsel vereenigd. Deze menging heeft tengevolge, dat men niet precies begrijpt, wat de auteur betoogen wil. In het algemeen teekent hij protest aan tegen het conventionalisme, dat is al wat men er van zeggen kan.

Hij doet dit echter op eene geestige, onderhoudende wijze; het stuk boeit, de karakters zijn bijna alle goed volgehouden en dit alles maakt, dat men vele fouten over het hoofd ziet.

Het eerste bedrijf is niet bijzonder gelukkig: de personen loopen daar te veel zonder doel en alsof zij geen van allen iets uit te voeren hebben door elkaar; het tweede en derde zijn beter, het vierde is m. i. het minst. Daarin komt Quaestie 2 plotseling en vrij laat op het tapijt en wordt door al wat de auteur daarna nog wil betoogen de eenheid verbroken, terwijl het slot verrast en onbevredigd laat. Ziehier de inhoud van het stuk.

Hansen, een rijk geworden fabrikant, is voor de tweede maal gehuwd met eene vrouw uit den stand, waartoe hij eerst is gaan behooren, nadat hij zijn geld verdiend had. Hij heeft een zoon uit zijn eerste huwelijk, Paul, candidaat in de medicijnen, een zoon, Arthur, en eene dochter, Fanny, uit zijn tweede. Mevrouw Hansen vertegenwoordigt de conventie, zij vraagt bij alles, »wat de wereld er van zal zeggen?» en wil hare dochter liefst gehuwd zien met iemand uit de beste kringen, het verdere komt er minder op aan. Er wordt om de hand van Fanny aanzoek gedaan door Jhr. van Ahnskjöld, die gaarne als aanstaande schoonzoon wordt aangenomen. De oudste zoon, Paul, deelt de meening zijner ouders op het punt van fatsoen niet; hij heeft Karen Vahl, de gezelschapsjuffrouw zijner zuster en huishoudster zijner moeder gevraagd zijne vrouw te worden, en zij heeft toegestemd. Deze verhouding hebben Paul en Karen echter nog geheim gehouden; zij wordt toevallig door Arthur ontdekt en door dezen, een cynisch mauvais sujet, aan zijne ouders medegedeeld. Terwijl Paul afwezig is poogt Mevr. Hansen Karen over te halen haar engagement te verbreken; zij heeft echter de onhandigheid en de laagheid het meisje geld aan te bieden als vergoeding voor haar mislukt huwelijk en Karen weigert. Dan verneemt Arthur van van Ahnskjöld, dat er op het verleden van Karen eene smet kleeft; zij is als jong meisje verleid en wel door van Ahnskjöld zelven. Als Mevrouw Hansen dit verneemt, jaagt zij Karen terstond de deur uit.

Paul komt terug van eene reis, op den avond van een bal ten huize zijner ouders, waarop het engagement van Fanny met v. Ahnskjöld publiek zal worden. Hij weet niets van de ontdekking, die Arthur gedaan heeft en van het vertrek van Karen. Als hem de reden van dit vertrek wordt medegedeeld, blijkt dat Karen zelf hem haar misstap bekend heeft, en dat hij toch met haar heeft willen trouwen. Hij ontdekt dan echter wie de verleider geweest is en vertelt aan Fanny, dat v. Ahnskjöld haar onwaardig is. Fanny neemt haar woord terug, en terwijl de familie zoekt naar de reden, die men zal opgeven voor het verbreken van het engagement, waarvan reeds hier en daar tegen be-

lofte van geheimhouding iets was verteld, komen de eerste gasten binnen: »Daar heb je het schandaal!» roept Arthur uit en het scherm valt.

Blijkens dit slot heeft de auteur hen willen treffen, die meenen, dat er een schandaal is gebeurd, wanneer de wereld iets te weten komt, wat zij . . . afkeurt? neen, betreurenswaardig vindt, want de menschen vernemen nu alleen, dat Fanny's engagement verbroken werd, omdat haar aanstaande gebleken is geen fatsoenlijk man te zijn. Zij, die deze meening zijn toegedaan, zullen echter wel niet velen zijn. Scherp wordt Mevr. Hansen geheld, die na ontdekking van Karen's fout, hiervan gebruik tracht te maken om een huwelijk te verijdelen, dat haar onaangenaam was, als *mésalliance*. De meening door Björnson in *Svava* verdedigd, wordt door Mevr. Hansen dan ook volstrekt niet voorgestaan!

De karakters van Hansen, den oppervlakkigen burgerman, die zijn vrouw naar de oogen ziet en niets te zeggen heeft in zijn eigen huis, die pronkt met zijne van zijne vrouw geleerde begrippen van fatsoen, van Arthur, den brutalen viveur, die ieder ander voor even egoïstisch houdt als hij zelf is, en Mevrouw Hansen, die wij reeds leerden kennen, zijn zeer goed geteekend, de andere personen komen minder uit. Karen is goed volgehouden, evenals Paul, Fanny en van Ahnskjöld minder goed.

Het stuk werd over het geheel goed gespeeld, vooral door Mevrouw Rössing (Karen) en den heer Moor (Hansen), die echter wel wat chargeerde. Den heer Smith (Arthur) zouden wij goed genoemd hebben, als wij niet wisten hoe dergelijke rollen gespeeld kunnen worden, b.v. door den heer De Vries, van de Rotterdamsche Tooneelstukken. De heer Smith was onverschillig en ironisch, maar meer niet. Mevr. Scheepers was goed, hoewel niet trotsch en deftig genoeg. Mej. Beukers en de heer Malherbe (Paul en Fanny) waren niet zoo goed als de heer Kremer (van Ahnskjöld).

Een Schandaal werd gegeven in den Parkscheurweg voor een liefdadig doel en viel zeer in den smaak. Door de welwillendheid van den vertaler, ben ik in staat mijnen lezers een der beste scènes uit dit goed gedialogiseerde stuk aan te bieden die waarin Hansen zijnen zoon Arthur over zijn losbandig en lui leven de les zal lezen.

HANSEN. Zit-je daar? Ik dacht wel, dat ik je hier zou vinden. Ik heb je op kantoor gezocht.

ARTHUR. Waarom heeft U mij op kantoor gezocht, als U dacht dat U mij hier zou vinden?

HANSEN. Omdat het toch mogelijk was, (dat je voor een enkelen keer dáar was, waar je moest zijn.

ARTHUR. Dat gebeurt ook af en toe.

HANSEN. Af en toe — ja. Maar heel dikwijls ben je dáar, waar je niet moest wezen.

ARTHUR. Is de schoot van zijn familie niet de plaats, waar een jongmensch . . .

HANSEN. Leuter niet over den schoot van je familie. In den regel is het gezelschap, dat jij zoekt, niet het beste.

ARTHUR. Het beste — dat wil ik ook niet beweren. Je moet je eischen niet al te hoog stellen — je zou zoo gauw verward raken.

HANSEN. Maar je kunt ook te bescheiden in je eischen zijn, en ik vrees dat jij dat bent.

ARTHUR. Bescheidenheid wordt een jongmensch tot een deugd gerekend.

HANSEN. Deugd — deugd! — daar zou ik waarachtig maar van zwijgen.

ARTHUR, *klopt vertrouwelijk zijn vader op rug en borst.*
Kom, Papa! wat heeft U op het hart? Er is iets, dat U hindert — kom, voor den dag er mee!

HANSEN. Wees zoo goed die familiariteit achterwege te laten.

ARTHUR. Ik dacht, dat vader en zoon altijd familiaar mochten zijn.

HANSEN, *treedt met een ernstig gezicht vlak vóór Arthur.*
Wat is dat voor een conversatie, die jij er op nahoudt?

ARTHUR. Een conversatie? Eenige jongelui — zonen van goeden huize —

HANSEN. Daar praat ik niet van. Of ga jij alleen om met »zonen van goeden huize»?

ARTHUR. Natuurlijk!

HANSEN. Natuurlijk! Het mócht wat! (*Houdt Arthur eensklaps een brief voor, dien hij al eenigen tijd in de hand hield.*)
Ben jij ook soms bekend met een »zoon van goeden huize», die Theodora heet?

ARTHUR, *schijnt in lachen uit te zullen barsten.*

HANSEN. Nu?

ARTHUR. Denkt U niet eer, dat dat een dame is?

HANSEN. Het is geen dame!

ARTHUR. Ik dacht, op den naam af...

HANSEN. Het is geen dame, zeg ik je.

ARTHUR. In vredesnaam dan...

HANSEN. Ken je haar, of ken je haar niet?

ARTHUR. Neen. U?

HANSEN. Zeker.

ARTHUR, *glímlachend en met den vinger dreigende.*
Foei Papa!

HANSEN. Mag ik zoo vrij zijn...

ARTHUR. Hoe kent U haar?

HANSEN. Zij heeft mij geschreven.

ARTHUR. En zal U haar antwoorden?

HANSEN. Als ik met jou gesproken heb — ja.

ARTHUR. U gaat dus correspondeeren met een dame, die geen dame is. Papa, papa, op uw leeftijd...

HANSEN. Zacht wat...

ARTHUR. Een man van de beurs!

HANSEN. Mag ik je verzoeken...

ARTHUR. Een lid van de Kamer!

HANSEN. Een oogenblik....

ARTHUR. Een ridder van de Danneborgsorde!

HANSEN. Als je niet....

ARTHUR. Papa! Papa!

HANSEN. Ben je klaar?

ARTHUR, *knikt toestemmend.*

HANSEN. Dan zal ik misschien ook eens een woordje mogen zeggen! Ik ben heel ontevreden over je?

ARTHUR. Daar geloof ik niets van.

HANSEN. Heel ontevreden. Jij bemoeit je zoowat niemendal met de zaak, maar verspilt integendeel je tijd, je gezondheid, je geld — beter gezegd: mijn geld — en leidt een leventje, dat op je schade zal uitloopen — in dubbel opzicht. En die lichtzinnigheid — dat geld verkwisten —

ARTHUR. Dat geld verkwisten? — —

HANSEN. Val mij niet in de rede! Ik weet drommels goed wat ik zeg. Ik heb hier een brief van een vrouwspersoon, dat zich beklagt, dat jij haar japonnen laat koopen en dan weigert die te betalen.

ARTHUR. En moet dat een bewijs van verkwisten heeten?

HANSEN. Dat is een bewijs, dat jij niet weet wat behoorlijk is. Niemand mag zich onttrekken aan zijne verplichtingen, zelfs dan niet....

ARTHUR, *met eenigen ernst.* Dat zou me ook niet invallen. Dergelijke »vrouwspersonen» liegen, of 't gedrukt is. Ik heb haar gekend, maar dat is voorbij en onze rekening is in ieder opzicht effen. Dat is een doodeenvoudige poging tot afzetterij.

HANSEN. Ja wel, dat is nu allemaal heel mooi. Maar die historie bewijst toch, dat de manier, waarop jij het leven opvat....

ARTHUR. Dezelfde is, waarop alle jongelui van onzen stand het opvatten.

HANSEN. Alle?

ARTHUR. De meesten. Dat weet U net zoo goed als ik, Papa. In het heele oude Testament vindt U maar één Jozef en in het nieuwe geen enkelen.

HANSEN. En waar denk jij, dat zoo'n leventje op uit moet loopen?

ARTHUR. Daar maak ik me in het geheel niet bezorgd over. Mijn leven als vrijgezel duurt nog een poos. Dan ontmoet ik op een goeien dag een jong meisje, mooi, van een deftige familie, bemiddeld — kortom: een jong meisje, waaraan niets ontbreekt dan — een man en in dat gemis meen ik te kunnen voorzien. Dan treed ik in den heiligen »houwelijken» staat en word — een verstandig man.

HANSEN. Jij — een verstandig man!

ARTHUR. Zeker: een verstandig man. Het eerste symptoom is, dat ik, zooals men dat uitdrukt, me een plaats in de maatschappij zie te veroveren. Ik laat me benoemen tot consul — vice-consul desnoods — van den een of anderen »machtigen staat». Ik heb alleen tijd mijn geographische kennis op te warmen ten opzichte van een stuk of wat koninkrijken en republieken aan gene zijde van den oceanus, — staten, waarvan je op school de namen leert, om die later nog veel gauwer te vergeten, totdat je op zekeren dag tot de conclusie komt dat ook zij een bestemming hebben te vervullen, namelijk: om te dienen tot een voorwendsel voor een uniform of een titel.

HANSEN. Goed — en dan?

ARTHUR. Dan zie ik mijzelf een naam te bezorgen...

HANSEN. En denk jij, dat dat maar zoo makkelijk gaat?

ARTHUR. O, zoo makkelijk. Ik zorg maar dat erieder

oogenblik in de bladen een verzoek voorkomt om een of ander liefdadig doel te steunen, een of ander »tehuis" te stichten, een monument op te richten of een kerk te bouwen — in het kort: een van die gelegenheden voor een kring aanzienlijke mannen om hunne weldadigheid aan den dag te leggen, hun vaderlandsliefde, hun godsvrucht — en bij die onderteekenaars vindt U telkens den naam van »Arthur Hansen, vice-consul". En het gevolg van die lofwaaardige pogingen zal zijn, dat als ik uw leeftijd heb bereikt, puik van alle kamerleden! ik zelf lid van de kamer ben en op zekeren dag mijzelf verras met het houden van zedelijke bespiegelingen voor den stamhouder van mijn beoemden, juist niet bijzonder ongemeenen naam.

HANSEN. Je spreekt er over, alsof dat allemaal humbug is.

ARTHUR. En U, Papa, alsof het dat niet is.

HANSEN. En wanneer zul je daarmee beginnen?

ARTHUR. Als het geschikte oogenblik daar is. Veel liever doe ik mijn nut met de domheden van de menschen, dan dat ik er tegen vecht. Het is makkelijker en voordeeliger.

HANSEN. Ja — jij ziet er nog al uit . . .

ARTHUR. Wil ik U eens wat zeggen, Papa? Zooals ik er uit zie, zien in onze dagen de steunpilaren der maatschappij er uit.

HANSEN. Ja — morgen brengen!

ARTHUR. Maar vindt U niet, dat het een brillant perspectief is, dat ik daar voor U ontrold heb?

HANSEN. Ja, ja, jongetje! De mensch wikt — God beschikt.

ARTHUR. Jammer genoeg.

HANSEN. Van die uitdrukkingen houd ik niet. Maar zoo is de jeugd tegenwoordig. Een gebrek aan ernst — een lichtzinnigheid —

ARTHUR. Dat zijn de praerogatieven der jeugd, Papa — en als een goed conservatief moet U daar niet aan tornen. En dan: er zijn twee soorten van lichtzinnigheid — de eerste uit zich in een heeleboel dwaze streken, die geen gevolgen hebben. Die moet je in je jeugd gehad hebben — net als de mazelen. Anders loop je de kans, dat je ze op rijper leeftijd krijgt en dat wordt gevaarlijk. Dan is er nog een tweede soort. Die kenmerkt zich niet door een heeleboel dwaasheden, maar door één groote dwaasheid. Dat is een bedenkelijk geval: dan zijn de mazelen naar binnen geslagen.

UIT DE MAASSTAD.

Een vrouw, door haar man meer als dienstbode of slavin dan als echtvriendin behandeld, vlucht, de dagelijksche folteringen en vernederingen moede, naar haar ouders. Door de wereld in het ongelijk gesteld, door de wetten afgewezen bij haar vraag naar vrijheid, werpt zij zich eindelijk in de armen van een rechtschapen man, die haar oprecht bemint en wiens dochtertje niets liever verlangt, dan haar oudere vriendin moeder te mogen noemen. Is de geschiedenis hiermede uit? Eigenlijk nog lang niet; hetgeen voorafgaat, zou een geschikt uitgangspunt voor een pakkend drama kunnen vormen, een afgerond kunstgeheel is het zeker niet. En toch stelt Fulda zich er mede tevreden en zijn tooneelstuk *Een slavin* (waarom niet: *de slavin*, zooals in het Duitsch?) geeft niets meer.

In de twee eerste bedrijven heeft de schrijver getracht te schetsen, hoe Eugenie door haar man mishandeld wordt, doch de vraag schijnt gewettigd: wie is de ware schuldige? wanneer een vrouw voor haar man siddert, op zijn wenken vliegt en zich alle vernederingen laat welgevallen, vooral wanneer die man zich tegenover derden volstrekt geen held betoont. Kort vóór een avondfeestje, door den man (wijnkooper) gegeven om een flinke bestelling van een hotelhouder te krijgen, heeft weer een heftig tooneel tusschen de echtgenooten plaats, naar aanleiding van een bezoek van Lukas, een deelnemend vriend van Eugenie, die niet bijster handig haar belangen bepleit. De gasten komen en Waldeck is beleefd en voorkomend als steeds. Er wordt braaf gedronken en de ploertige hotelhouder wil Eugenie omhelzen, waartoe haar man hem verlot geeft. Maar zij weigert en snelt naar kamer; de gasten vertrekken. Op nieuw twist tusschen man en vrouw, en als haar halfbeschonken echtgenoot haar wil liefkozen, kan Eugenie haar walging niet langer onderdrukken; zij verlaat de echtelijke woning.

De twee laatste bedrijven doen zien, hoe Eugenie tegen de vooroordeelen der wereld worstelt. Haar ouders, bekrompen burgermenschen, dolblij dat hun dochter zoo'n rijk huwelijk heeft kunnen doen, begrijpen haar niet, haar vader wijst steeds op de plichten der gehuwde vrouw, haar moeder, ofschoon teerhartiger, kan haar gedrag evenmin billijken.

Mevrouw Steffens, een verdorven schepsel, dat steeds den mond vol heeft van de rechten der vrouw en met advocaat Eling haar man (den ploertigen hotelhouder) bedrogen heeft, weigert haar te helpen en vindt haar handelwijs dwaas en compromitteerend voor de getrouwde vrouwen. Nergens kan Eugenie een betrekking krijgen, en haar raadsman — de zoeeven genoemde, inmiddels op het pad der deugd teruggevoerde Eling — verklaart haar, dat de wet geen echtscheiding toelaat; alleen zou die mogelijk wezen, indien haar echtgenoot bereid was mede te werken. Doch deze wil er niet van hooren en weet haar het geheim te ontlokken, dat zij Lukas liefheeft. Na het vertrek van haar man wil Eugenie zich van het leven berooven, maar Lukas treedt haar te gemoet, herhaalt zijn liefdesbetuigingen, doet haar begrijpen, dat zij zich thans niet meer door de kluiserende wetten gebonden mag rekenen, schildert haar een toekomst aan zijn zijde zoo heerlijk, zoo schoon, dat Eugenie zich gewonnen geeft en bereid verklaart als ongescheiden vrouw met hem te leven en voor zijn dochter te zorgen.

Ofschoon laag bij den weg, heeft dit tooneelstuk, dat evenmin op groote oorspronkelijkheid kan bogen, een gunstig onthaal gevonden, vooral het tweede bedrijf. Tegenover de aangestipte gebreken staan dan ook twee kapitale deugden: een vloeiende dialoog en verschillende juist geteekende en, wat meer zegt, goed volgehouden karakters. Eugenie en haar vriend Lukas zijn te conventioneel om veel belangstelling in te boezemen, al weet de schrijver voor eerstgenoemde nu en dan sympathie te wekken. Met vaste hand is Waldeck geteekend, en ofschoon menig toeschouwer zich zal ergeren over het gemeene karakter, hulde moet men den schrijver brengen voor de juistheid en menschenkennis, waarmede hij deze figuur ontworpen heeft. De ouders van Eugenie zijn eveneens uit het leven gegrepen en de ploertige Steffens met zijn elegant, maar door en door verdorven vrouwtje completeeren op eigenaardige wijze de schilderij. Advocaat Eling is wat zwak aangegeven en zijn plotselinge bekeering niet erg duidelijk. Het dochtertje van Lukas, Henriette, werpt een vriendelijk zonnestraaltje in de sombere tooneelen en wordt duchtig omhelsd en gekust; uitgewerkt is deze figuur weinig.

Een slavin wordt door de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten flink gespeeld. Van de hoofdrol (Eugenie) heeft Mevr. van Eijdsen-Vink zeer veel werk gemaakt;

liever zien wij haar vroolijke partijen vervullen, doch vermelden gaarne, dat zij zich verdienstelijk van haar taak heeft gekwet. Mej. Rika Haspels (Henriëtte) moet vooral op de uitspraak letten, haar spel was nu en dan heel aardig. Voor Mevr. Steffens is Mej. Alida Klein veel te jong; het verwondert ons weinig, dat zij aan deze interessante figuur niet veel aandacht gewijd heeft; de rol, hoewel niet groot, is de studie overwaard en geknipt voor Mevr. Coelingh. Nu zag men slechts een elegant, koket dametje en hoorde van de andere spelers, dat zij zoo slecht was. Het laatste onderhoud met Eugenie was zeer goed, al kwam daar de fout der jaren het scherpst uit. Gelukkige fout!

De held van deze opvoering was ongetwijfeld de Heer Henri de Vries als Waldeck. Dat was nu weer eens kloek spel, niet demi-tiente, zooals een kritikus uit de hoofdstad het spel van dezen acteur onlangs zoo juist bestempelde. De Heer de Vries heeft weer eens willen toonen, wat hij kan wanneer hij wil en vond een kolfje naar zijn hand: een scherp getypeerde rol met veel afwisseling. Van het begin tot het einde (jammer, dat hij in de laatste bedrijven zoo op den achtergrond raakt, jammer ook voor de eenheid van het stuk) heeft hij die rol kranig vervuld. De twist met Eugenie, de scène aan de wijntafel, het bezoek bij zijn schoonouders, het was alles uitmuntend; het laatste onderhoud met zijn vrouw vonden wij zwakker. De Heer J. Haspels (Kolb) begon zeer goed, doch wist zijn type niet geheel vol te houden; de vader in het derde bedrijf verschildte te veel van dien in de twee eerste. Als Steffens leverde de Heer van Kerckhoven, prachtig gegrimmeerd, een type zooals wij van hem gewoon zijn en de overige vertolkers: Mevr. Burlage (Mevrouw Kolb), de Heer Tartaud (Lukas), de Heer van Eijsden (Eling) werkten verdienstelijk mede, doch geven ons geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

* *

Romeo en Julia, opgevoerd door het gezelschap van den Kleinen schouwburg; was er ooit meer aanleiding om den laarsten versregel van een overbekend gedicht van Tollens te herhalen en hem onder het schrijven van dit berichtje geen oogenblik te vergeten! Gegeven de ontzaglijke moeilijkheden die de opvoering van deze liefdestragedie biedt, gegeven de bescheiden krachten, waarover dit gezelschap beschikt en de zwaarigheden, waarmede het te kampen heeft, moet erkend worden, dat men gaf wat men geven kon; of men verstandig deed zich aan *Romeo en Julia* te wagen, is een andere vraag, want vooral voor een gezelschap, gewoon aan draken en bloederige drama's, levert de opvoering van zulk een stuk onoverkomelijke bezwaren. Doch men ondernam het waagstuk en wij woonden de uitvoering bij, bereid zooveel mogelijk te waardeeren, en zoo weinig mogelijk ons te ergeren.

De eischen, welke men aan de hoofdpersonen onwillkeurig stelt, willen wij niet nader aanduiden; ook in dit opzicht zou meerdere zelfkennis niet geschaad hebben; er blijven toch partijen, waarin gaven door Moeder Natuur geschonken evenveel zoo niet meer gewicht in de schaal leggen dan hetgeen talent, school en studie kunnen bieden. Daarbij komt nog, dat wij ons den vurigen wensch van sommige acteurs om *Romeo* te spelen niet goed kunnen verklaren; de figuur heeft in onze oogen iets onmanlijks, iets weeks, iets lafs. Wij zagen den Heer Schwab veel liever als Uriel Acosta, al brengen wij gaarne hulde aan de moeite, die hij zich getroost heeft. Mej. Heyblom vonden wij het beste in het tooneel, dat zij den tooverdrank neemt; daar troffen ons enkele momenten, dat de woorden juist gevoeld waren en daardoor sympathie wekten. Sentiment, dat juist ontbrak te dikwijls bij deze opvoering; de verzen snorden ons langs de ooren (de spelers waren rolvast); er werd soms braaf geschreeuwd en misbaar gemaakt, te zelden bewees een zuivere voordracht, dat de vertooners begrepen

en gevoelden hetgeen ze zeiden. Mocht de toeschouwer zijn eischen niet hoog stellen, eerbied voor Shakespeare had dit waagstuk ongewaagd kunnen laten; misschien was dat beter geweest.

Ondanks zijn Vlaamsch accent verdient de Heer Myin geprezen en de andere spelers met stilzwijgen voorbijgaande, willen wij niet eindigen zonder een oprecht woord van lof aan den Heer Alex. Faassen Jr., een jong acteur met gunstig uiterlijk en aangename stem, die zijn kleine rol bepaald smaakvol vervulde. Steekt in hem soms de jeune premier, waaraan alle Nederlandsche gezelschappen behoefte hebben?

24 FEBRUARI 1892.

JEAN VALJEAN.

UIT HET BUITENLAND.

PAR LE GLAIVE!

Mijne lezers zullen wel reeds allen min of meer uitvoerige berichten gelezen hebben over het stuk van Jean Richepin, *Par le Glaive!* dat den 8sten Februari j.l. voor het eerst is opgevoerd in het Théâtre Français. Het stuk en vooral de opvoering zijn echter wel waard, dat wij er in dit Tijdschrift iets langer bij stilstaan.

Nieuw kan men het stuk niet noemen: reeds in 1887 werd het, misschien niet geheel in denzelfden vorm maar toch in hoofdzaak zoo als het nu wordt gespeeld, door het Comité de lecture gelezen en aan den auteur teruggegeven »ter correctie." Men zag eenigszins op tegen de groote kosten en moeite aan de opvoering van het stuk verbonden, waarschijnlijk ook, omdat men nog niet het volle vertrouwen in den schrijver had. Maar toen Richepin in 1888 *le Flibustier* had doen opvoeren, dat twee jaar lang tékens met groot succes vertoond werd, kon men den dichter in 1890 niet meer weigeren het oudere stuk te spelen en werd *Par le Glaive!* met algemeene stemmen aangenomen. Er kwamen echter nog meer kinken in de kabel. Eerst in den zomer van 1891 konden de repetitiën beginnen; men verwachtte, dat in October de eerste opvoering zou kunnen plaats hebben, toen bleek, dat de *Mégère apprivoisée* zou moeten voorgaan. Richepin dus na Shakespeare, ja, maar ook na Dumas. In Augustus schreef de auteur van *Francillon*, dat zijn nieuw stuk *la Route de Thèbes* in September zou kunnen gelezen worden. Het kwam evenwel zoover niet: het stuk van Dumas werd niet afgemaakt en zoo kon de voorbereiding van *Par le Glaive!* eindelijk geregeld voortgaan.

Van die repetities doet men gemakkelijke verhalen. Richepin, een reusachtig gebouwd man met een mooie, forsche stem, maakte het zich zeer druk op de repetities, verbeterde, veranderde en kreeg soms verschil van meening met Mounet-Sully, aan wien meer speciaal de regie van het stuk was toevertrouwd. Als dan het forsche geluid van Sylvain en de donderende stem van Paul Mounet zich tegelijkertijd lieten hooren, was het alsof de Goden op den Olympus aan het twisten waren geraakt.

Ter afwisseling maten Richepin en Mounet, twee oude kennissen, hunne krachten eens en bij gebrek aan gewichten werden kleine pensionnaires (voor de sociétaires had men te veel eerbied!) als halters gebruikt. Richepin is genoeg schilder en musicus om met de décorateurs mede te spreken over de aankleding van het tooneel en om de muziek, die in zijn stuk noodig was, zelf te componeeren. Hij moet bijzonder goed geslaagd zijn in een wiegelied, dat in het vierde bedrijf wordt gezongen.

En nu wat het stuk betreft. Wij verplaatsen ons in gedachten naar Ravenna en denken ons bovendien vijf eeuwen terug.

Ravenna is in de macht van eene vreemde (Duitsche!)

bende. De hertog is dood, zijn oudste zoon, Guido, is verdwenen, ook hem houdt men voor dood, de jongste, Rizzo, een jongen van elf jaar, is gespaard op de smeekbede van Rinalda, Guido's bruid, die haren aanstaanden man dood wanende, zijn broeder heeft willen redden en zichzelf daarvoor ten offer heeft gebracht. Zij is de vrouw geworden van Conrad, den aanvoerder der vreemde overwinnaars. Maar Guido is niet dood. Strada, een bastaardzoon van Guido's vader, komt te Ravenna om het de onderdrukte burgers te zeggen, om eendracht te brengen onder de partijen van adel en volk, om allen, die de vrijheid liefhebben tot den opstand en den vrijheidsoorlog aan te sporen. Maar Strada, de dweeper, denkt verder door. Rinalda, eens de bruid van den jongen hertog, is hem ontrouw geworden, zij moet vallen, zoowel omdat de gerechtigheid het eischt, als omdat Guido haar nooit meer kan huwen. Guido moet eene vrouw uit het volk trouwen, zoo zullen de partijen van adel en burgers in het paleis van den vorst verteenwoordigd zijn en er zal vrede heerschen in de vrijgevochten stad. Het gelukt Strada een burger te vinden, die bereid is hem te gehoorzamen en te volgen: Galéas wordt een bereidwillig werktuig in zijne hand en zijne dochter Bianca zal het meisje uit het volk zijn, dat Guido's troon zal deelen. Maar nu blijkt Strada, dat Rinalda onschuldig is en zich alleen aan den overheerscher heeft overgegeven, omdat zij Guido dood waande en Rizzo wilde redden. Toch werpt deze ontdekking zijne plannen niet omver. Rinalda moet zich opofferen, moet hem als heimelijke bondgenoot in Conrad's paleis helpen en dan van Guido afstand doen omdat het vaderland het eischt. Rinalda zal trachten te doen, wat Strada van haar vraagt, maar Guido, die zelf zijne liefde niet kan vergeten, heeft in het paleis een onderhoud met haar, waarin zij op het punt staat te bezwijken, als de gelieven door Conrad worden gestoord.

Guido vlucht in Rinalda's bidvertrek, waarvan zij den sleutel in de langs het slot bruischende rivier werpt. Conrad vermoedt echter, dat Rinalda in dit vertrek iemand verborgen heeft en blijft voor de deur de wacht houden, totdat het opgestane volk zijne soldaten aanvalt. Dan komt Strada, die Guido verloren waant en meent, dat Rinalda hare landgenooten verraden heeft, om te doen wat hij gezworen heeft en Rinalda te doodden. Zij, wetende, dat Bianca Guido's echtgenote moet worden en den dood verkiezende boven een eenzaam leven, laat hem in zijn waan en als Strada, de droomer, de man, die nooit iemand gedood heeft, aarzelt haar te doorsteken, stort zij zich zelf in zijn zwaard. En als dan de triomfeerende Ravennaten binnenstormen en Guido uit zijn schuilplaats te voorschijn komt, legt zij stervende de handen van Guido en Bianca in elkaar.

Ziedaar, niet de inhoud, maar de hoofdtrekken van het verhaal van *Par le Glaive!* Daar gebeurt in dit drama veel, veel meer, zooveel, dat het uren tijds zou kosten het alles te vertellen. Men ziet het, zuiver Romantisme! De twee voornaamste eigenschappen der Romantiek, het exotisme en het schilderen van groote gevoelens intens gevoeld zijn aanwezig. Ravenna in de 14de eeuw: het land der eeuwige veeten, der onderdrukten, die steeds weer opstaan om op nieuw onderdrukten of tirannen te worden, van verdorven verwijfdheid en groote karakters; de tijd der condottieri, der godsdienstige dweeppzucht, der kiemende vrijheidsdroomen. En die menschen zijn geen menschelijke wezens meer: Conrad is de passie zelve, de man, die wel met Rinalda gehuwd is, wel haar lichaam bezit maar steeds hartstochtelijk blijft verlangen ook haar ziel in te nemen; Rasponi, de verrader, heeft eens zijne partijgenooten bedrogen en verraadt nu telkens weder; Rinalda, die zich zelf opoffert voor de hersenschim van een dweeper, die denkt dat het voor het vaderland beter zou zijn, dat eene andere Guido's vrouw wordt, door vaderlandsliefde geïnfluenceerd tot krankzinnig, bijna misdadigwordens toe,

Strada eindelijk, de droomer, de dweeper, in wien het patriotisme geïncarneerd is, die aan niets denkt, om niets geeft, niets kent, hij de zachte, zwakke man met zijn Christus-kop, niets dan het vaderland.

Wat wonder, dat men in *Par le Glaive!* veel moois heeft gevonden, prachtige oogenblikken, betooverende stukjes, maar dat het stuk met zijn gebrek aan actie toch niet geheel voldaan heeft. Het is in elkaar gezet door een dichter, niet door een tooneelschrijver. De dichter heeft ieder oogenblik toegegeven aan de verleiding zijne personen over zichzelf en hun gevoel te laten uitweiden, niet zóó, dat zij het analyseerden, maar dat zij het beschreven in groote trekken, het verhieven, het ophemelden bijna. Die menschen handelen onder impulsies, die ons vreemd zijn. Laat mij enkele citaten geven: zij zullen mijne lezers in de gelegenheid stellen het vloeiende, sonore vers van Richepin te bewonderen.

Strada zoekt in het eerste bedrijf naar den man, die zijn eerste helper in Ravenna zal worden en als hij meent dien man in Galéas gevonden te hebben, eischt hij van dezen blinde gehoorzaamheid.

Natuurlijk vraagt Galéas hem, wie hij is, uit wiens naam hij spreekt, wat bewijst, dat hij het werkelijk goed meent met Ravenna? Maar deze vragen toonen volgens Strada reeds gemis aan toewijding:

Et pourquoi donc veux-tu que je te dise, moi,
Mon secret et mon plan, si tu n'as pas la foi?
Ainsi vers le salut j'ouvre une route obscure;
Tu ne t'y jettes pas sans avoir d'autre cure!
Donc tu ne me crois pas? N'en parlons plus! C'est bien.

Hij wil weggaan, maar voegt er nog aan toe:

J'avais pensé trouver en toi le citoyen
Prêt à se dévouer pour la liberté sainte,
Le martyr ingénu couronné d'hyacinthe
Et qui, sachant pourquoi, sans demander comment,
S'estime assez heureux de mourir simplement,
Mais je m'étais trompé. Soit! Tu n'es rien qu' un homme.
Adieu!

Dat is voldoende om Galéas te overreden; »Reste,» roept hij uit,

Reste! Ton plan, ton chef, comme on vous nomme,
Je ne veux rien savoir. Ma maison que voici,
Mon coeur, mon bras, mon sang, prends. C'est à toi.

Galéas is overtuigd en gereed voor een onbekende zijn leven te wagen na zes mooie versregels, die allermint iets bewijzen.

En als Rinalda er niet toe kan besluiten nog meer te doen dan haren Guido aan eene andere te laten; als Strada vergt, dat zij Guido tot het huwelijk met Bianca zal aanzetten; zegt zij op het laatst deze woorden:

Mes forces sont à bout. J'ai gravi mon Calvaire
Me pousser jusque-là, c'est trop, c'est inhumain.

waarop Strada antwoordt:

Notre-Seigneur tomba trois fois sur le chemin,
Trois fois! Je comprends donc que votre pas faiblisse,
Pauvre femme tremblante, en marchant au supplice.
Mais songez bien que si le monde fut sauvé
C'est que Notre-Seigneur trois fois s'est relevé.
Enfin (pardonnez-moi, je vais être sévère)
Mais pour dire vraiment qu'on gravit son Calvaire,
Ce que vous avez fait ne suffit point, je crois:
Il faut monter encor, monter jusqu' à la croix.

RINALDA.

Ah! qui m'en donnerait l'effroyable courage?

STRADA.

(s'exaltant et l'exaltant, elle aussi, peu à peu, dans un élan d'enthousiasme mystique)

Qui? la fraternité, la grandeur de l'ouvrage,
L'orgueil du sacrifice où l'on se sent bénir
Par l'hosanna qui chante au ciel de l'avenir.
Debout pour l'action fervente et résolue!

(Elle se lève)

Loin de gémir, soyez fière d'être l'élue
Par qui s'accomplira le bonheur souhaité!
L'entendez vous venir, l'ange de Liberté,
Qui souffle à votre esprit le feu des nobles zèles
Et vous offre la palme en déployant ses ailes?

(Il la pousse en quelque sorte devant lui, haletante, illuminée.)

Dites que vous voulez le suivre en ce chemin
Où ses doigts lumineux vous mènent par la main!
Dites que vous sentez dans votre âme agrandie
Resplendir de la foi le mystique incendie!
Dites que vous voyez le but, qu'il est sacré,
Qu'il faut l'atteindre. Oh! oui, dites!

(Il joint les mains en suppliant.)

RINALDA.

(tombant à genoux sous les mains jointes de Strada et les deux bras levés au ciel comme en extase.)

Je tâcherai.

Zelfs Conrad kan niet laten, wanneer het gevecht met de opstandelingen reeds is begonnen, dus vóór hij naar het toneel van den strijd gaat, waar hij reeds moest wezen, uit te roepen:

Trompette, éveille-moi par tes rauques chansons!
Que les morts entassés montent jusqu' à ma selle!
Et que mon sabre fume, et que le sang ruisselle!
Et puisse, dans ces flots de vivante liqueur,
S'éteindre le brasier qui dévore mon coeur!

Het is zeker, dat het een genot is die verzen te lezen, en ze zachtkens voor zichzelf te zeggen, ook al komt men in de verleiding te meenen, dat Richepin van zijn stuk gedacht heeft, wat hij Strada laat zeggen:

Mon rêve était si pur! Pour quoi faut-il agir?

Ieder zal begrijpen, dat dit stuk om zelfs maar een half succes te hebben, prachtig gemonteerd en in scène gezet moet zijn en zeer bijzonder gespeeld moet worden. Dit is dan ook het geval. Bijna alle acteurs, de eersten van het Théâtre Français! hebben hun uiterste best gedaan. Mounet-Sully moet de verzen van Strada hebben gezegd met een onvergelykelyk ingehouden pathos, als werd hij door het vuur der liefde voor zijn vaderland verteerd en Mlle. Bartet heeft nog zelden zoo algemeen voldaan als in de rol van Rinalda. Maar ook Paul Mounet in de rol van den woesten Conrad le Loup, Sylvain (Galéas), Albert Lambert (Guido), Mlle. Dudlay (Bianca) en anderen hebben medegewerkt tot een schitterend, zij het dan ook wat hol geheel. Tot zelfs het kleine meisje Gaudy, dat het rolletje van Rizzo speelde, was zeer goed.

En nu moge het waar zijn, dat Richepin geen theaterwerk, maar een geöialogiseerd gedicht heeft geleverd, en dat zijn stuk al de onhandigheden en onwaarschijnlijkheden heeft van de slechtste stukken van Victor Hugo, maar de verheven gedachten er van mist, gelukkig de kunst in een land, waar zulk een stuk zóó gespeeld wordt, dat bij den toeschouwer, die niet critiseeren, alleen genieten wil, bewondering, groote bewondering de eindindruk is.

BOEKAANKONDIGING.

Succes bij het toeschouwend publiek, succes bij het lezend publiek — de heer Lodewijk Mulder kan tevreden zijn. Van zijne *Kiesvereniging van Stellendijk* is zoo juist de tweede druk verschenen, voor een Nederlandsch tooneelstuk geen gewone zaak. Ik moet bekennen, dat mij bij de lezing de figuren van de heeren Faassen en Haspels in de rollen van Haspelstok en Schor voortdurend voor oogen stonden, maar ook wanneer men het stuk niet gezien heeft, geloof ik, dat de lezing van dit echt Hollandsche stuk ieder zal amuseeren. Op weg dus naar de 200ste voorstelling en den derden druk!

Nieuwe Uitgaven.

(Opgave van de firma GEBRS. SCHRÖDER, Amsterdam.)

Collet (F.), <i>Das Portrait</i> . Schwank.	f 0.35
Hohnerlein (M.), <i>Närrische und vernünftige Leute</i> . Lustspiel nach L. Holberg	» 0.50
» » <i>Gesetzesunkenntniss schützt vor Strafe</i> <i>nicht</i> . Lustspiel.	» 0.50
Bruston (C.), <i>La Salamite</i> . Mélodrame en vers	» 1.10
Richepin (J.), <i>Par le Glaive!</i> Drame en vers	» 2.20
Calmour (A. C.), <i>Practical Play-writing and the</i> <i>cost of production</i>	» 1.30
Pinero (A. W.), <i>The Profligate</i>	f 1.50, » 1.—
Nouhuys (W. G. van), <i>Eerloos</i> . Drama.	» 0.90
Holtrop (J. A.), <i>De pleisterkop</i> . Kluchtspel	» 0.66
Poons-van Biene (Elise), <i>Jenny</i> . Tooneelspel.	» 0.50

ADVERTENTIËN.

Verschenen bij J. W. N. KOCH te 's Gravenhage:

DE TWEDE DRUK VAN

De Kiesvereniging van Stellendijk.

Blijspel in 4 bedrijven, door LODEWIJK MULDER.

Prijs f 0.90.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4.—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., MARNIXSTRAAT 396.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 11.

15 MAART 1892.

XXIe JAARGANG.

I N H O U D.

Uit onze Afdelingen. — Uit de Amstelstad — Uit de Maasstad. —
Uit de Bisschopstad. — Uit het Buitenland. — GERHART HAUPT-
MANN, „De Waber.” — Boekaankondiging. — Nieuwe Uitgaven.

Door het uitblijven van toegezegde copie verschijnt
dit Nummer eenige dagen te laat.

UIT ONZE AFDEELINGEN.

AMSTERDAM. Het bestuur onzer afdeling heeft zich steeds ingespannen den leden op den tooneelavond, dien het bijna jaarlijks organiseert, iets goeds voor te zetten: ik geloof, dat het daarin maar zelden zoo goed geslaagd is als in dit jaar op den 4den Maart j.l. Goede voordrachten, dialogen, monologen kunnen een publiek wel eens eenige uren aangenaam bezighouden, een genot, zooals een pakkend, spannend stuk geeft, verschaffen zij niet. Het is waar, voor de leden der afdeling is het niet onverschillig, wie op zulk een avond optreedt. De leerlingen van de Tooneelschool, van »onze school», behooren er eenigszins bij, maar dit jaar hebben ook zij niet ontbroken, vóór *Droomleven* werd door de leerlingen Mina Sasbach, Caroline van Dommelen en den jongen Jacques Coorengel *Asschepoetser* van Jo van Sloten gegeven, dat niet bijzonder in den smaak viel; stel U voor eene declaratie van minstens vijf minuten in den derden persoon! Maar het was op dezen avond aan betere handen toevertrouwd het nut der Tooneelschool te bewijzen. Deze uitdrukking is in dit verslag niet misplaatst. Er zijn ook onder de leden van ons Verbond nog verscheidenen, die het groote nut der school betwijfelen, die, wijzende op onze andere groote artisten, zeggen, dat zij er toch ook gekomen zijn zonder Tooneelschool en, de oud-leerlingen onzer school opnoemende, U voorrekenen, dat er toch maar ééne Alida Klein onder is. M. i. vergissen deze ondersteuners van de Tooneelschool zich deerlijk. Het moge waar zijn, dat een werkelijk talent toch wel te voorschijn komt, ook een diamant moet geslepen, ook een talent moet gevormd, be-

schaafd, geleid worden. Nomina sunt odiosa, zou het anders niet gemakkelijk vallen talentvolle artisten in en buiten Amsterdam aan te wijzen, die met behoorlijke leiding groote kunstenaars in den vollen zin der woorden hadden kunnen worden? En wat de oud-leerlingen onzer school betreft, die hebben getoond niet het talent van Alida Klein te bezitten, velen van hen kan men talent niet ontzeggen maar zelfs voor hen, die nooit meer dan verdienstelijke acteurs en actrices, goede »tweede rollen», zullen worden, is de Tooneelschool van groot nut geweest. Zonder haar zouden wij nog lang blijven zuchten onder platte spraak, slechte dictie, onmogelijke houdingen, om niets meer te noemen, van tweede-rangs-acteurs, die het geheel zelfs voor de grootste ster kunnen bederven.

Dat de leden van onze afdeling, waarvan velen Alida Klein in langen tijd niet gezien hadden, over haar beschaafd spel en heerlijk »gewone» wijze van spreken verrukt zijn geweest, kunnen zij, geloof ik, voor een groot deel toeschrijven aan onze Tooneelschool.

De opvoering van *Droomleven*, zal ik niet uitvoerig bespreken: over het stuk en de executanten heeft Jean Valjean reeds in dit Tijdschrift uitgeweid. Als tooneelstuk vormt *Droomleven* geen geheel; aan het einde is er niets veranderd, dan dat Leida iets meer weet van zich zelve, van haar moeder, van de wereld. Trouwens Mevr. Hanna is de eerste niet, die in plaats van stukken *tranches de vie* geeft. Gelukkig hebben wij ditmaal werkelijk leven gezien; door het goede spel van alle optredenden, de dames Alida Klein, Burlage-Verwoert, Faassen-v. Velzen, Tartaud-Kiehl, en de heeren Rosier Faassen en Tartaud zal *Droomleven* ons langer bijblijven, dan de meeste droomen.

Na afloop der voorstelling ontvingen Bestuurderen der afdeling en hunne dames eenige officieele gasten en allen, die dien avond waren opgetreden in het Amstel-Hôtel.

Ons wordt verzocht te vermelden, dat de heer Jules L. N. de Gijselaar is opgetreden als Gedelegeerde der Afdeling Amsterdam, bij de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool.

UIT DE AMSTELSTAD.

Mevr. Ellenberger heeft onlangs door het gedeelte der troep van de Gebrs. van Lier, dat zich meer speciaal aan het drama wijdt, voor haar benefiet doen opvoeren *Anne-Mie* van Rosier Faassen. *Anne-Mie* is reeds zoo dikwijls opgevoerd, dat wij op het stuk niet weer terug behoeven te komen. Het is een echt volksstuk met aardige, typische tooneeltjes uit het boerenleven en aangrijpend-romantische oogenblikken; hoewel niet zoo goed als *Zwarte Griet*, zit het toch goed in elkaar. Het laatste bedrijf loopt echter niet, het slot wordt gerek.

Faassen's stukken vallen goed binnen het bereik van dezen troep, allen, beproeven van hunne rollen wat te maken, waartoe te meer gelegenheid is, omdat Faassen wel toestanden heeft geschapen maar geen karakters heeft geteekend. Alleen de rol van Jan Schuif (de heer Potharst) is eenigszins uitgewerkt en het karakter goed volgehouden. behalve daarin, dat zulk een nijdig, vervolgd mensch niet zoo spraakzaam is, als de auteur hem schildert. Mevr. Ellenberger, wel iets te jong voor het voorspel, was in de latere bedrijven zeer goed en had hare rol blijkbaar met zorg bestudeerd. Van de overige acteurs noemen wij alleen de heeren van Nieuwland en Ducaju. De eerste had van den herbergier Kwak een zeer vermakelijk type gemaakt, de tweede speelde zeer los in de rol van den boerenjeune amoureux. Wanneer deze acteur in de eerste plaats wil trachten zijn Vlaamsch accent kwijt te raken en ten tweede er op let, dat hij niet te mooi doet, aanneemt, dat het publiek spoedig genoeg iets opmerkt, ook al wordt het hem niet op drie, vier manieren duidelijk gemaakt, in één woord soberder speelt, dan kan uit hem waarschijnlijk een goed acteur groeien.

Pension Schöller is in de Amstelstraat reeds weer vervangen door *Professor Koch*, uit het Zweedsch en *Anne-Mie* door *de Wreekster*, vertaald uit het Fransch.

Ook *Gier Wally* is weder van het programma; het Nederlandsch Tooneel vult thans eenige avonden met reprises o. a. van *de kleine Lord* (onlangs voor H. M. de Koningin gespeeld) en zal dan, naar wij vernemen, een door den heer Chrispijn uit *Majoor Frans* van Mevrouw Bosboom-Toussaint getrokken stuk opvoeren. En dan, dan fluistert men van een in studie nemen van de *Koerier van Lyon!*

Ach Zangster! zou het waar zijn?
O Foebus! zou het waar zijn?...

Ons verslag was reeds gereed, toen ons eene droevige tijding bereikte.

De Nederlandsche tooneelwereld treurt, want uit haar kring is eene der besten heengegaan; het Nederlandsch Tooneel rouwt want het heeft eene goede actrice verloren. Mevr. Sophie de Vries is op den 12^{den} Maart 1892 overleden, slechts 53 jaren oud. Ieder, die haar spel kende, beseft hoe groot het verlies is, dat wij geleden hebben. Mevr. de Vries is zoolang eene lievelinge van het publiek geweest, dat haar heengaan voor de Vereeniging, waarvan zij thans deel uitmaakte een zware slag is, maar ook de kunst verliest veel in haar. Zij heeft in de jaren, waarin ik haar heb zien spelen meest moederrollen vervuld, slechts zelden eene hoofdrol, maar ook andere karakters heeft zij weergegeven en . . . altijd goed. Mevr. de Vries was eene actrice, op wie men aan kon. Zij mocht de eene maal iets beter spelen dan de andere, goed was zij altijd. Hare mooie, majestueuze gestalte maakte haar zeer geschikt voor rollen, als die van Elisabeth; haar gevoel, vooral haar moederlijk gevoel, verschafte haar groot succes b.v. in de *Hinderpaal*; was het noodig, dan schroomde zij niet in sterk aangezette typische rollen op te treden, zooals in *Jan Masseur*, waarin zij de woeste, gemeene tricoteuse uitstekend heeft gekarakteriseerd, er zelfs niet voor terugdein-

zende zich foei-leelijk te maken. »Wat een vreemd idee, dat we haar nooit meer zullen zien spelen», schreef mij iemand dezer dagen en het is waar, de tooneelliefhebbers zullen zich niet kunnen voorstellen, dat haar bekende stem nooit meer op de planken zal worden gehoord. Het laatst is zij opgetreden in *Francillon*, dapper spelende, terwijl hare kwaal haar hevig deed lijden, een voorbeeld voor hare mede-actrices, van wie geene haar kan vervangen. Wie zal de open plaats aanvullen?

14 Maart 1892.

UIT DE MAASSTAD.

De gebruikelijke voorstelling voor de leden der Rotterdamsche Afdeeling van ons Verbond had 1 dezer plaats; opgevoerd werd *Vrienden van ons!* (Nos intimes). Gaarne wilde men de kennismaking hernieuwen met dit blijspel, dat trots zijn fouten en gezochtheden de jaren tart, ook verhoogde een nieuwe rolverdeeling de aantrekkelijkheid. De opvoering was goed, doch kon ons niet tot geestdrift stemmen; zij had o. i. beter kunnen wezen.

Met talent en smaak speelde de Heer Henri de Vries Tholosan; wel draagt hij het stuk nog niet genoeg; doch een beschaafde voordracht, los spel zonder handen in de zakken zijn reeds groote deugden, terwijl niet mag vergeten worden, dat de partij niet geheel in zijn genre valt; zij staat om zoo te zeggen tusschen de Heeren De Vries en Tartaud.

Mevr. van Eijsden-Vink had verschillende goede scènes, maar het tooneel tusschen haar en Maurice vonden wij veel te dramatisch en niet in den geest van het stuk gespeeld. Het is een eigenaardig verschijnsel, dat onze artisten zoo spoedig in het dramatische vervallen; *Vrienden van ons!* moet los, geestig vertoond worden, het is geen drama. Deze opmerking geldt ook den Heer D. Haspels als Caussade en naar aanleiding van zijn rol willen we ons een kleine uitweiding veroorloven. In het eerste gedeelte van het laatste bedrijf was onze kunstenaar somber, meer gepreoccupeerd dan men over een kippendief zijn kan en scheen hij de opvatting te huldigen, dat Caussade alles weet en den vos alleen als bliksemafleider gebruikt. Deze opvatting is stellig fijn; de bedrogen of bijna bedrogen echtgenoot redt zijn vrouw, de vrienden gaan heen in de meening, dat zij zich vergist hebben en Maurice wordt met een betrekking elders afgescheept. Doch de schrijver heeft het anders gewild; van bevriende zijde kregen wij inzage van een brief van Sardou, in antwoord op een vraag der directie, toen bij de eerste opvoeringen van *Nos intimes* (1863) bovenstaande kwestie de artisten bezig hield. Wij laten den brief gedeeltelijk volgen: »Pour en venir maintenant à la question que vous me faites, Monsieur, et que vous avez peut-être cultivée depuis le temps où vous avez bien voulu m'écrire: voici ma réponse en deux mots: *Caussade ne sait rien*. Les explications de Tholosan l'ont complètement rassuré. Il est tout à son renard à la fin du 3me acte et pendant tout le 4me acte aussi. C'est la méchante conscience des coupables qui les presse à voir des indices dans sa préoccupation, dans ses mouvements et ses gestes les plus innocents. C'est je crois la moralité de la pièce. — Je pouvais prévenir le public, et ne pas lui laisser de doute sur la nature des pensées qui occupent le mari; mais j'ai pensé qu'il y avait bénéfice à lui faire éprouver une partie des angoisses qui torturent la femme et l'amant. — Je pouvais aussi établir que tout cela n'était qu'un jeu de Caussade voulant la punir, mais outre que cela n'est pas dans le caractère de cet homme naturellement confiant, qui n'a rien voulu croire, et qu'il a fallu contraindre à risquer l'épreuve du 3me acte, il me répugnait de faire de ce bonhomme une sorte de Rousseau; j'ai mieux aimé que les coupables se missent eux-mêmes à la torture et qu'à la fin du compte le mari crédule et

bête n'eut rien à oublier, ni rien à pardonner, ne sachant rien! — Voilà, Monsieur, un peu brièvement les raisons qui m'ont décidé pour l'ignorance du mari et je crois que la pièce gagne à être interprétée de cette façon.... Tholosan est un grand 1er rôle de genre, Caussade est un premier comique; un *Geoffroy*."

De vrienden herinnerden wel wat sterk aan Duitsche kluchten en het kostuum van Abdallah had schilderachtiger haveloos kunnen zijn. Van Mej. R. Haspels (Benjamine) hebben wij tot ons leedwezen bitter weinig kunnen verstaan, trouwens van alle spelers in het begin van het eerste bedrijf bijna geen woord. Wij achten het niet overbodig op dit punt nogmaals de aandacht te vestigen, want hoe zal de toeschouwer behagen scheppen in een vertooning, wanneer hij het gesprokene slechts met groote inspanning kan volgen?

* * *

Met meer dan gewone belangstelling zagen wij in den Tivoli Schouwburg de première van *Het Goudvischje*, toneelspel van W. G. van Nouhuijs tegemoet. *Eerloos* had zulke uitstekende herinneringen achtergelaten, dat wij een tweede meesterstuk van dezen schrijver verwachtten. Aan deze verwachting nu heeft *Het Goudvischje* niet voldaan. Ontegenzeggelijk is het een stuk van groote verdiensten, in verschillende onderdeelen uitmuntend behandeld; stellig verdient de flinke taal bewondering en wijzen wij gaarne op het nationale van vele tooneeltjes, een massief kunstwerk gelijk *Eerloos* kunnen wij het niet noemen. Den inhoud mogen wij bekend achten.

Al dadelijk treft het tweeledige, het behandelen van twee zaken, n.l. het failliet van Herman en zijn betrekkingen tot Greta, en hoewel deze beide zaken langs verschillende wegen tot hetzelfde doel voeren, is de schrijver er o. i. niet voldoende in geslaagd ze in dezelfde lijst te plaatsen. Reeds de verdeeling der stof wijst het aan; licht het tweede bedrijf uit het drama en ge zoudt bijna een stuk krijgen met meer eenheid. Eenheid, eenheid en soberheid, dat was juist hetgeen ons in *Eerloos* boeide en bewondering voor den schrijver afdwong. In *Het Goudvischje* raken wij nu en dan uit den koers, vooral waar het vischje in een Ibsen-meertje gaat zwemmen (einde eerste en bijna het geheele tweede bedrijf.) Wij kunnen ons moeilijk voorstellen, dat Greta onder de gegeven omstandigheden zulk een requisitoir houdt, al kan men tegenwerpen, dat het niet onmogelijk is; een uitbarsting van verachting en haat hadden wij natuurlijker gevonden, te meer omdat Greta zoo weinig belangrijks mededeelt. In het laatste bedrijf werden wij sterk aan *Een Faillissement* herinnerd, vooral toen Joosten zijn geld kwam terugvorderen. Om kort te gaan, *Het Goudvischje* komt ons voor, bij gedeelten gemaakt te zijn en al achten we sommige dier gedeelten voortreffelijk gemaakt, wij stellen *Eerloos*, dat, naar het ons toeschijnt, eerst geheel gedacht en daarna neergeschreven werd, veel hooger.

Het mooist vinden wij het eerste bedrijf en meer bijzonder het eerste gedeelte; de toeschouwer geraakt dadelijk onder den indruk en wacht in zenuwachtige spanning op het onweer, dat moet losbarsten, de stemming is daar meesterlijk weergegeven. De inleiding van het tweede bedrijf is eveneens mooi; over de groote scène spraken we reeds hierboven, boeien deed zij ons weinig. Enkele gezegden zijn meesterlijk, zoo het: »Je vrouw komt je condcleeren», van Greta tot Herman, als deze met ontsteltenis zijn echtgenoot bij haar vindt. De schrijver toont op nieuw het geheim te verstaan met de meest eenvoudige zinnen diepen indruk te maken. Het laatste bedrijf is te lang, alsof het zwakke slot zoover mogelijk wordt verschoven, doch ook hier troffen ons verschillende mooie gedachten, b.v. van Marie: »Ik twijfel aan alles; jij hebt het geloof aan waarheid in mij vermoord», of: »Eigenlijk vond je het niet zoo onaangenaam, dat ik geen kinderen kreeg, je hadt er immers

een», dat weemoedig herinnert aan het gesprek tusschen man en vrouw in het eerste bedrijf, toen zij de waarheid nog niet kende. Na het slot past meer dan ooit een vraagteeken en de toeschouwer stelt zich een reeks gewetigde vragen, waarop de schrijver het antwoord schuldig bleef.

Wanneer wij nu tot de opvoering overgaan, wenschen wij voorop te stellen, dat *Het Goudvischje* den hoofdpersonen een zwaren last op de schouders legt, om daardoor, wanneer wij er op laten volgen, dat die last hun krachten te boven gaat, het verwijt te pareeren, dat wij hun ijverig pogen niet met waardeering hebben gadedeslagen. Doch elke kunstenaar heeft een terrein, waarbuiten hij zich niet ongestraft kan wagen, elk talent heeft zijn grenzen en de allerliefste soubrette Mevr. van Biene-Poolman is tegen de partij van Marie niet opgewassen. In het eerste bedrijf gaf zij het jonge vrouwtje verdienstelijk weer, alleen een tintje te gekunsteld; tegenover Greta wist zij slechts zelden den juisten toon te treffen, een hoofdvereischte bij haar korte replieken; ook was haar houding vaak vreemd. Met tact vermeerde zij in het laatste bedrijf de moeilijkheden; zij overdreef niet, bleef eenvoudig en trachtte niet meer te geven dan zij geven kon, doch in deze partij mag men meer verlangen dan deze deugden, die van bescheidenheid en goeden smaak getuigen. Wij meenen, dat men de Marie aan Mevr. van Korlaar had moeten toevertrouwen.

De halve stem van Mevr. Mulder-Roelofsen (Greta) klonk eentoonig; het moet ook ontzettend moeilijk zijn voldoende te nuanceeren in haar toneel met Herman en Marie. Daarbij staat de geheele figuur van deze bedrogen minnares en haar predikatie op het kantje van het melodrama. Zeggingskracht bezit Mevr. Roelofsen genoeg, doch wij hooren haar liever in rollen, waar zij vrije beschikking heeft over haar geheele stem. Een rosse pruik werd bij latere opvoeringen gelukkig weggelaten.

Hetgeen wij over den Heer Roijaards in *Lotos* schreven is ook hier van toepassing. Eerste bedrijf, eerste gedeelte onverbeterlijk, later bepaald minder; te weinig afwisseling van toon en een voortdurend grijpen naar het hoofd. Ook gunde deze acteur het publiek te vaak een kijkje op zijn rug, zelfs terwijl hij sprak en wij kunnen moeilijk aannemen, dat in den tekst zoo dikwijls het woord God! als stopwoord voorkomt; de Heer Roijaards gebruikte het in de laatste acte onophoudelijk.

Verschiedene kleine rollen waren in uitmuntende handen, in de eerste plaats die van Joosten bij den Heer Alex. Faassen; diens laatste optreden was een meesterstukje. De Heer Holkers maakte van Van Rompel een aardig type en als dienstmeisje speelde Mej. Sophie Bos zeer verdienstelijk. Waarom krijgt deze jeugdige actrice zoo weinig te doen? Aan intelligentie ontbreekt het haar niet en de zorg, die zij aan dikwijls onbeduidende partijen wijdt, bewijst dat het haar ernst is. De Heer Jan C. Vos gaf de onuitgewerkte figuur van Frans Koorders beschaafd weer, Mevr. van Westerhoven tante van Borselen met de noodige distinctie. Allen deden hun plicht, zij het ook niet met hetzelfde succes, en het publiek? Het beloonde schrijver en artisten door de zaal bij de première zorgvuldig te mijden; hoe aanmoedigend!

* * *

Zaterdag 12 dezer had een Soirée plaats ten voordeele der School. De voorzitter van ons Verbond had zich bereid verklaard een causerie ten beste te geven en hield op geestige, onderhoudende wijze het publiek bezig met *een en ander over dramatische voordracht*. In bijzonderheden treden wij niet, maar spreken hier alleen den wensch uit, dat Prof. van Hamel een uittreksel van zijn beschouwingen aan *Het Tooneel* zal willen afstaan; hij zal er velen een groot genoeg mede doen.

Alle oud-leerlingen, aan toneelgezelschappen te Rotter-

dam verbonden, hadden hun medewerking toegezegd, doch ongelukkigerwijs waren Mevr. Roelofs en de Heer Roijaards, door de opvoering van *Het Goudvischje* op denzelfden avond, verhinderd aan hun voornemen gevolg te geven. Mej. Alida Klein vergastte het publiek op *Van een Koningsdochter* van Hélène Swarth, *Minneklachte* van Hooft en *Oh, Monsieur* van Gondinet en had een even groot als welverdiend succes; wij onderschrijven zonder meer, hetgeen uit andere afdeelingen over haar werd gemeld.

Arme Visschers, door den Heer van den Heuvel voor-ge dragen, vonden wij geen gelukkige keus; *Des Zangers min* viel beter in den smaak en werd dan ook zeer gelukkig gezegd; de lastige verzen van Piet Paaltjens schijnen bijzonder voor zijn eigenaardig talent geschikt. Mej. Sophie Bos, een half uur te voren nog in dienst bij Greta Roskamp, gaf het publiek drie proefjes van haar talent: *Roodhokje's vergissing*, een oorspronkelijke monoloog van een dame onder het pseudoniem Floris, *Aan de Liefste* van Van Eeden, *Zomernacht* van Hélène Swarth. De vergissing vertelde zij los en aardig, zoodat op het gladde ijs niet gestruikeld werd, van Eeden's gedicht trof ons minder, *Zomernacht* vonden wij het beste en een goed slot voor het bonte klaverblad.

De Heer en Mevrouw Schwab voerden, met vriendelijke medewerking van Mej. Heijblom, een aardig salonstukje *Leer om leer* op en, hoewel de tijd van voorbereiding zeer kort was geweest, toonden zij in verschillende tooneeltjes, dat het onderwijs aan de School ook bij hen goede vruchten heeft gedragen.

Twee priesters van een zusterkunst, de Heeren Dessau en Sikemeier, brachten het publiek in verrukking met de meesterlijke uitvoering van twee sonates van Mozart en van Kes voor viool en piano en gaven daardoor tevens een schoon bewijs van kameraadschap niet alleen, maar ook van zeer te waardeeren belangstelling in ons troetelkind. De opkomst van het publiek was zeer voldoende, zoodat, naar wij hopen, de opbrengst dezer Soirée niet onbelangrijk zal blijken.

* * *

Voor een stampvolle zaal werd heden avond *Denise* opgevoerd, ten benefice van Mevr. Eijdsen-Vink; door stormachtige toejuichingen en talrijke bloemgeschenken toonde het publiek op ondubbelzinnige wijze, hoe hoog deze beminnelijke actrice nog steeds te Rotterdam staat aangeschreven. Onnoodig te herhalen, hoe gaarne ook wij hulde brengen aan haar talent en onverdroten ijver; het speet ons daarom temeer, dat zij voor haar eere-avond Dumas' tooneelspel gekozen had, dat haar nu juist niet in staat stelt haar gaven van de meest gunstige zijde te doen kennen. Mevr. van Eijdsen is een uitnemende kracht in het blijspel of niet te zware tooneelspel, voor rollen als Denise is zij minder geschikt, voornamelijk omdat in de dramatische momenten haar stem den noodigen omvang mist en de toon iets hailerigs verkrijgt. De groote scène in het derde bedrijf scheen ons daarenboven onjuist ingestudeerd; bij vroegere opvoeringen werd het verhaal van Denise's val schuchter, eenvoudig voorgedragen, thans werd het bijna triomfankelijk uitgesproken, alsof het ongelukkige meisje alleen lucht wil geven aan haar haat tegen den verleider; vergissen wij ons niet dan stond vroeger André bijna voortdurend met afgewend gelaat, zoodat Denise hem niet aanziet. En dat dunkt ons juist. Zoo schaamteloos kan Denise niet zijn, dat zij den man, dien zij aanbidt, het verhaal van haar schande kan doen met hartstochtelijke gebaren, schelle kreten, voortdurend van plaats veranderende; dat is in tegenspraak met het geheele karakter.

Over het algemeen liet de voordracht van de kernachtige taal nogal te wenschen over, vooral voor hen, die zoo kort geleden Prof. van Hamel's wenken over intonatie en klemtoon hadden genoten. Een loffelijke uitzondering maakten

de Heer D. Haspels en Mej. Alida Klein; eerstgenoemde gaf een beschaafden, in de latere tooneelen indrukwekkenden Brissot en Mej. Klein, in het tweede bedrijf tegenover Denise reeds te prijzen, stemde in de laatste acte tot geestdrift door haar fraaie, innige, gevoelvolle voordracht.

15 Maart 1892.

JEAN VALJEAN.

UIT DE BISSCHOPSTAD.

Het is thans acht jaar geleden, dat de groote zaal van »het Gebouw" (ieder in Utrecht weet, dat met deze uitdrukking het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen bedoeld wordt) op een regenachtigen voorjaarsavond gevuld was tot barstens toe met hoorders, allen behoorende tot de Utrechtsche beau-monde, voor zoover zij tenminste geen leden van het Studenten-gezelschap *Πάντα Νοστή* waren. De spreker, die zulk een talrijk en goed publiek trok, was Francisque Sarcey en het onderwerp zijner causerie waren de comédies van Beaumarchais. Wat Sarcey over den *Barbier* en *le Mariage de Figaro* gezegd heeft, nu, eerlijk gezegd, heb ik dat vergeten, maar levendig is mij bijgebleven de herinnering aan de opgewondenheid, waarmede de oude, vroolijke, geestige criticus, staande tusschen een aantal studenten, uitweidde over den gelukkigen tijd, die zijne gastheeren beleefden, over hun jeugd, hun vroolijk onbezorgd leven, over het geluk, in een woord, »d'avoir vingt ans."

Die woorden zijn mij te binnen geschoten, toen ik heden avond in den Utrechtschen Schouwburg de uitvoering bijwoonde, die het Utrechtsch Studenten-Tooneelgezelschap gaf ten voordeele van de berooide kas der Tooneelschool. Opgevoerd werden »Huwelijksplannen," door H. S. en »Een leugentje om bestwil" door X. en Y. Een vroolijke, aardige, opgewekte avond, een echte studentenavond, de stukken geschreven door studenten, de rollen, zoo vrouwen-als mannenrollen, vervuld door studenten, mise-en-scène, regie, het werk van den souffleur alles bezorgd door studenten! Wat Sarcey daarvan gezegd zou hebben, hij, die eigenlijk tegen het tooneelspelen van amateurs is? Zou hij zijn twintigjarige vrienden ongelijk gegeven hebben, dat zij tusschen hun feesten en hun werk zich bezighouden met kunst en dat zij niet tevreden zijn met het werk van anderen te zien of te hooren, maar zelf hunne krachten beproeven willen? Ik geloof het niet. Hij zou gezegd hebben, dat hun werk niet volmaakt was, en zij zouden geantwoord hebben, dat zij zich dit ook niet hadden voorgesteld; hij zou gezegd hebben, dat de dialoog hunner stukken vloeiend en aardig, maar de intrigue wat los en de ontknouping eenigszins onafgewerkt was, dat hun spel soms iets of wat overdreven, soms te aarzelend was en hij zou misschien meer aanmerkingen gemaakt hebben, en dan zouden zij hem geantwoord hebben: »Mais songez donc, nous avons vingt ans!" en hij zou hebben gelachen en ontwapend zijn geweest. En dan zouden zijne jonge vrienden hem er nog op hebben kunnen wijzen, dat er een of twee hunner in enkele rollen kostelijke typen geleverd hebben, dat het tooneel verzorgd was, zooals het bij uitvoeringen van onze groote gezelschappen maar zelden is, ja dat een van hen werkelijk met gratie en zeer natuurlijk voor een coquette jonge dame heeft gespeeld.

Daar was maar een kleine schaduw op den vroolijken avond, het publiek had nog iets talrijker kunnen zijn. Maar, de velen, die er waren, allen bekend met de uitvoerenden, waarvan de meesten oude kennissen van vroegere voorstellingen, enkelen zelfs veteranen waren, amuseerden zich gedurende de uitvoering en in de pauze in den gezelligen, stampvollen foyer en aan het eind bij de huldeblijken aan auteurs en acteurs gebracht of toegeworpen.

Aan het Utrechtsch Studenten-Tooneel hulde voor zijn

voorstelling, voor zijn kweeken van liefde voor het Nederlandsch tooneel bij het jongere geslacht, voor zijn mede-werken aan de instandhouding der Tooneelschool. De woorden, die de heer Van Sorgen U uit naam van het Hoofdbestuur van het Tooneelverbond heeft toegesproken maak ik tot de mijne: »Utrechtsch Studenten Tooneel, blijf, wat ge zijt!»

15 Maart 1892.

J. K.

UIT HET BUITENLAND.

Nog enkele dagen, en onze tooneelliefhebbers zullen zich met eigen oogen en ooren kunnen overtuigen van de kunstopvatting welke Antoine, de directeur van het Théâtre Libre is toegedaan. Het is daarom misschien wenschelijk, dat mijne lezers ook kennis dragen van de laatste poging, die het Théâtre Libre gedaan heeft om eene andere richting aan de tooneelschrijfkunst te geven.

»Wat is het onderwerp onzer tooneelstukken?» heeft Henry Fèvre, een der auteurs van de nieuwe richting zich afgevraagd en het antwoord, dat hij zelf op die vraag geeft, luidt: de liefde, de liefde en nog eens de liefde; soms worden ook hare gevolgen, hare oorzaken, de bijkomende omstandigheden in een stuk behandeld, maar ten slotte komt het neer op liefde, wettige of onwettige, op liefde bij prinses, burgers en bedelaars. En waarom zouden geen andere onderwerpen kunnen worden gekozen? Waarom zou een uitvinder, een geleerde, een onderzoeker, wiens geheele wezen even goed wordt in beslag genomen door een hartstocht, den onweerstaanbaren drang om te weten en te vinden, waarom zou zoo iemand niet de hoofdpersoon van een drama kunnen zijn? Het is waar die onderzoeker zou belangrijk moeten zijn voor den toeschouwer; zijn vindingen zouden zoo groot, zoo verstrekkend in hare gevolgen moeten zijn, dat het publiek erover in opgewondenheid kan geraken.

Ik zou den schrijver wenschen te vragen of hij gelooft, dat dit mogelijk is. Is er eenig publiek ter wereld, zij het ook nog zoo beschaafd, dat zich zou laten meeslepen door een warm, zeg een meesterlijk pleidooi voor de luchtscheepvaart bijv.? Ik geloof het niet. Al sprak de vermeende uitvinder van een bestuurbaren ballon met het grootste enthousiasme over zijn ontdekking, het publiek zou koud blijven, tenzij men het wat meer te zien gaf, tenzij de uitvinder werd tegengewerkt in zijn loffelijke pogingen, tenzij men hem ongelukkig maakte door zijn werk te minachten en dan zou het niet de uitvinder zijn, maar de mensch, die interessant werd.

Op den gemiddelden toeschouwer maken redeneeringen over wetenschappelijke onderwerpen minder indruk dan gewaarwordingen, die hij zelf kent; hij voelt mede met hen, die hij op het tooneel ziet, hunne abstracte argumenten laten hem koud. Misschien alleen een publiek bestaande uit zeer geblaseerde menschen, die alle soorten van liefde zoo dikwijls op het tooneel hebben gezien, dat zij noodzakelijk iets anders moeten hebben, zulk een publiek kan wellicht een enkele maal *la pièce de l'inventeur*, zooals Sarcey het genoemd heeft, toejuichen.

Henry Fèvre is de eerste niet die uitvinders op het tooneel brengt, Augier heeft hetzelfde gedaan in *Maitre Guérin*, Ohnet in *La grande Marnière*, maar in beide stukken was de uitvinder niet de hoofdpersoon, was zijne uitvinding en het geld, dat hij er voor noodig had meer eene aanleiding tot interessante daden van andere personen. Fèvre heeft gemeend, dat de wonderen der sterrenwereld een publiek zoude kunnen wakker schudden en hij heeft zijn uitvinder twee bedrijven lang laten redeneeren over de planeet Mars, over de bewoonbaarheid der planeten, over de middelen om zich in verbinding te stellen met de bewoners der andere planeten, die waarschijnlijk veel meer ontwikkelde wezens zijn dan wij enz. enz. Zijn stuk draagt

den titel *l'Etoile rouge*, en telt slechts drie voorname rollen, die van den uitvinder Vauxonne, zijne dochter Berthe en den jongen Suigny. De laatste, een zeer rijk jongmensch, is verliefd op de dochter van den astronoom en toont, om den vader te voor zich te winnen, groote belangstelling in Vauxonne's ontdekkingen. Als alle uitvinders heeft Vauxonne veel geld noodig, voor steeds sterkere stereoscopen en kijkers; hij hoopt zijn aanstaanden schoonzoon belang in te boezemen voor zijne wetenschap en tusschen deze beiden worden de gesprekken gevoerd waarin de ontdekker de gelegenheid vindt eenige hoofdstukken van Flammarion's boek over de sterren te reciteeren. Indien Suigny al geen leerling van Vauxonne wordt, een wetenschaps-Maecenas kan hij in ieder geval worden. Het huwelijk wordt gesloten, maar nu de beide jongelui eenmaal hun wensch vervuld hebben gezien, oordeelen zij het niet noodig hun goede geld door hun vader te laten weggoeien en weigeren hem verdere hulp: de oude man, voor wien zijn onderzoekingen alles waren, sterft van droefheid over het verlies van zijn geliefkoosden arbeid. De eerste twee bedrijven zijn door het publiek van het Théâtre Libre zeer koel ontvangen, men heeft voor de opgewonden redeneeringen van den uitvinder slechts een flauw glimlachje overgehada. Bij het laatste bedrijf is men opletting geworden, daar stonden een oude vader en een ondankbare dochter tegenover elkaar, daar was de liefde, ditmaal ouderliefde in het spel.

Het stuk was ditmaal in figuurlijken zin volstrekt niet duister maar het is werkelijk curieus, dat Sarcey toch ten deele weer gelijk heeft gekregen: gedurende twee bedrijven was het tooneel weer bijna zonder verlichting, zoodat men de acteurs aan hunne stem moest erkennen. Antoine heeft de rol van den ouden Vauxonne uitstekend gespeeld en Christian was zeer goed als de jonge Suigny.

Het Odéon heeft eene poging gedaan om Alfred de Musset's *Fantasio* weer eens op te voeren, eene poging, die bepaald mislukt is. Musset's *levers-de-rideau*, die meestal bij lezing zeer bekoren, hebben op het tooneel slechts weinig succes gehad. Zelfs *le Caprice* is indertijd niettegenstaande de uitstekende vertolking door het Théâtre-Français slechts matig bevallen; *Fantasio* behaalde niet meer dan een succes d'estime. Mme. Réjane heeft in *Fantasio* de travesti-rol gespeeld, zelfs haar is het niet mogen gelukken het publiek te boeien. Na *Fantasio* volgden de *Erinnyes*, door Leconte de Lisle vertaald naar de tragedie van Aeschylus. Heeft het publiek niet aan den somberen indruk, dien het stuk van den Musset had gemaakt, kunnen, ontkomen? of lag het aan de vertolking? Zeker is het, dat de *Erinnyes* niet het succes gehad hebben, dat zij vroeger hadden. Het Odéon is niet gelukkig; onder de Parijsche Théâters staat het wat de recettes betreft zeer laag.

Thans zal het »tweede Théâtre-Français» gereorganiseerd worden; hoe is nog niet bepaald. Dit staat in verband met het aftreden van Porel, den talentvollen directeur, die de leiding van een ander theater op zich heeft genomen.

„DE WABER”

VAN

GERHART HAUPTMANN.

Voor ieder, die eenig belang stelt in de nieuwe Duitsche tooneel-litteratuur, is Gerhart Hauptmann geen onbekende, mag tenminste geen onbekende zijn. *Vor Sonnenaufgang*, *Das Friedensfest*, *Einsame Menschen*, ziedaar drie titels die klinken; het zijn de namen van drama's, die elk voor zich den auteur eene plaats kunnen bezorgen onder de groote tooneelschrijvers. *Das Wunderkind* van Hauptmann is minder bekend geworden; mij is het niet in handen gekomen, zoodat ik niet weet, waar het te plaatsen tusschen de andere drie, die ontstaan zijn in de volgorde, waarin ik ze heb genoemd.

Vor Sonnenaufgang heeft de schrijver een »Soziales Drama» genoemd; hij behandelt daarin de toestanden, zooals zij bestaan onder de rijk geworden boeren in Silezië, onder wier landerijen steenkolenlagen ontdekt zijn. De familie, die als type van deze verliefderlijkte menschen dient, bestaat uit een vader, die letterlijk niets doet dan drinken, zijne tweede vrouw, een twistziek, wellustig mensch, dat haren man bedriegt met een jongen boer, dien zij hare stiefdochter tot man wil geven, twee dochters, de oudste, aan den drank verslaafd als haar vader, gehuwd met een ingenieur, een egoïst, die als student mee deed aan bewegingen in het belang der arbeidende klasse, maar spoedig gezien heeft dat dit niet het middel was om rijk te worden en liever getrouwd is met de dochter van een der rijke boeren, die hij tot den afstand hunner kolenmijnen heeft weten te bewegen; de jongste dochter, op verzoek harer overleden moeder naar kostschool gezonden, opdat zij aan den invloed harer drankzuchtige familie zou worden onttrokken en daar op school vrijwel ontwikkeld. De oudste dochter en haar man wonen tijdelijk in bij hare ouders, waar zij hare tweede bevalling afwacht.

Dan komt een academie-vriend van den ingenieur, dweepende met de verbetering van den toestand der lagere klasse, politiek agitator tegelijkertijd, den toestand der mijnwerkers in de streek onderzoeken en komt bij zijn vroegeren vriend terecht, die hem uitnodigt eenigen tijd te blijven.

Deze persoon was noodig om de catastrofe, waarmede het stuk eindigt, teweeg te brengen; de jongste dochter wordt verliefd op dezen man, die zooveel verschilt van haren ellendigen aanstaande, van haar dronken vader, van haar gemeenen zwager, die haar met schandelijke voorstellen vervolgt. En hij, de socialist, in wien bijna alle gevoel door verstand, door redeneerkunst is vervangen, hij voelt zich tot haar aangetrokken, verklaart haar zelfs zijne liefde, maar verlaat haar zonder afscheid te nemen, wanneer hij verneemt uit welk een familie hij, de verdediger der hereditairetheoriën, die eischt, dat het toekomstige geslacht alleen zal voortkomen uit geheel gezonde ouders en voorouders, zich eene vrouw heeft gekozen. Het kind, waarvan de vrouw van den ingenieur bevalt, wordt dood geboren; het meisje hoort van het vertrek van hare verloofde en pleegt zelfmoord en dadelijk daarop hoort men den vader met dronken stem uitgalmen, dat hij toch twee zulke mooie dochters heeft!

Ziedaar de korte inhoud van een stuk, dat bij lezing U aangrijpt, U opwindt, dat in een woord vreeselijk is; de verwoestingen door den alcohol aangericht, worden er met meesterhand in geteekend. Een »Soziales Drama» is het werkelijk, het geeft meer een toestand aan, dan karakters; verschillend aangelegde menschelijke naturen komen niet met elkaar in botsing, alleen de jongste dochter van den dronkaard en de socialist zijn wat uitvoeriger geteekend en hebben eenigen invloed op de handeling, de laatste door zijn zeer eigenaardig karakter echter maar weinig. De handelende persoon is alleen »Koning Alcohol," die ongehinderd zijn werk doet, het werk waarvan de noodlottige gevolgen niet kunnen uitblijven.

Is het verhaal van *Vor Sonnenaufgang* moeilijk te doen, nog sterker is dit het geval met *Das Friedensfest* en *Einsame Menschen*. In *Das Friedensfest*, een »Familien-katastrofe," heeft de schrijver een familie van zenuwlijders geschilderd, louter twistzieke, ongedurige menschen, een vader bij wien zich vervolgingswaanzin openbaart, zij het ook op lateren leeftijd, eene zwakke moeder, kind van rijkgeworden burgermenschen, die uit haar stand is opgeheven tot een veel ouderen man, dien zij niet begreep, twee zoons en eene dochter, ongelukkige, ontevreden, steeds kijvende menschen, eene familie, die na hevigen twist uiteengespat is en waarin nu twee gezonde, hartelijke vrouwen, moeder en dochter, willen trachten den vrede te herstellen. Een oogenschijnlijk schijnt dit te zullen gelukken, dan komt bij den vader

en den oudsten zoon de oude natuur boven, ook de anderen vergeten zichzelf en het vredefeest is treurig gestoord; de vader sterft, de oudste zoon gaat weg om niet weer terug te komen, wat het lot der anderen zal zijn, zegt de schrijver niet, ook niet of de jongste zoon, die met het lieve meisje, dat met hare moeder vredeachtster had willen zijn, verloofd is, haar na al hetgeen hij omtrent zijn eigene familie ontdekt heeft nog zal trouwen. *Das Friedensfest* heb ik gelezen na *Einsame Menschen*, dit kan een der redenen zijn waarom het mij minder heeft getroffen, maar ook na herhaalde lezing is mij een pijnlijke indruk bijgebleven, van die ongelukkige, bijna willenlooze menschen, geheel gehoorzamende aan die onverbiddelijke wetten der erfelijkheid, die door den auteur in dit stuk bijna als alleen bestaande macht erkend zijn. Dit neemt niet weg, dat de karakters der personen met bijzonder vaste hand zijn geteekend, wij kennen die menschen door en door, begrijpen, dat zij zoo en niet anders handelen, vinden hunne conflicten volkomen verklaarbaar. Het slot is echter zeer onbevredigend en zou bijna aan een onafgewerkt stuk doen denken.

Ten derde *Einsame Menschen*. Ook hier karakters teekening tot in de fijnste bijzonderheden, menschen, die voor ons leven, die zich zoo natuurlijk aan ons vertoonen, als waren zij onze beste vrienden of naaste bloedverwanten. Hier geen eenheid van tijd meer zooals in de beide andere, een langzaam geworden, op natuurlijke wijze ontstane ontwikkeling, als men tenminste eene verwickeling kan noemen de verhouding bestaande tusschen een geleerd jongman, gehuwd met een vrouw, die hij en die hem lief heeft maar die hem niet begrijpt, en eene vrouwelijke studente. De laatste is bij dit echtpaar komen logeeren (men vraagt eene vreemde dame, ook onder de bijzondere omstandigheden, waarin zij verkeerde, niet te logeeren, ziedaar de eenige aanmerking, die ik op het stuk zou willen maken) en langzamerhand is zij met den man zeer intiem geworden, zóó, dat zijne moeder zich er aan begint te ergeren. Zijne vrouw bemerkt wel, dat hunne logée meer voor haar man is dan zijzelve, verheugt er zich in den beginne over, dat haar man zulk goed gezelschap heeft gevonden, maar gaat spoedig onder dezen toestand lijden. Als de logée eindelijk vertrekt, merken zij en haar gastheer, dat hetgeen zij vriendschap noemden liefde is geworden: het einde is, dat hij, wanneer zij werkelijk voor goed weggegaan is, de kracht missende opnieuw het leven te beginnen, zich in het meer stort. Een zeer eenvoudig verhaal, maar door de wijze, waarop het verwerkt is, voor dit stuk in 5 bedrijven volkomen voldoende. Geen der menschen in dit stuk is slecht, zij hebben hunne gebreken, de een deze, de ander gene. Het huwelijk van deze man en vrouw was, vóórdat zij met die studente kennis maakten niet bijzonder gelukkig, daarvoor verschilden zij beiden te veel, maar ongelukkig was het evenmin, in één woord, alles in dit stuk is uit het leven genomen, van alles kan men zeggen, dat het »van zelf zoo gekomen is," zooals wij in het dagelijksch leven zoo dikwijls zeggen. Dat met al die gewoone optredende personen, zoo buitengewoon interessant zijn geworden, is misschien de grootste lof, die men den schrijver kan brengen.

Van dezen auteur is nu een nieuw werk verschenen, in druk verschenen... maar de opvoering er van in het Deutsche Theater te Berlijn is verboden. De vereeniging »Die Freie Bühne" zal nu weder in het leven worden geroepen om dit stuk te kunnen opvoeren in besloten kring.

Misschien hebben mijne lezers reeds gedacht, dat Hauptmann den weg, dien hij was ingeslagen dan toch wel weer verlaten zal hebben, wanneer zijn nieuwste stuk bij politie-maatregel verboden is. Dit is werkelijk het geval. In de drie stukken, die ik kort besprak, is de schrijver steeds verder gegaan in het teekenen van den enkelen mensch, zooals hij geworden is, door de invloeden zijner geboorte,

zijner opvoeding, zijner omstandigheden. In *Vor Sonnen-aufgang* is de werking van buiten-af, (de invloed van het Alcoholisme) het grootst, in *Das Friedensfest* wordt de oorzaak van de wording der menschen meer in henzelfen gevonden, maar onder zeer sterke influenceering door de hereditieit; in *Einsame Menschen* zijn de invloeden van buiten niet meer, dan een oppervlakkig beschouwer ze zou opmerken bij de personen uit zijne omgeving. *De Waber* zou ik een »sociaal-politisch-historisch” drama willen noemen, wanneer ik een omschrijvende titel moest geven. Hauptmann spreekt alleen van een »Schauspiel aus den vierziger Jahren.” Het stuk is geschreven in een niet altijd gemakkelijk te begrijpen dialect, het Silezisch, en behandelt den opstand der Silezische wevers in 1846 met de aanleiding tot dien opstand. Het stuk telt vijf bedrijven (tafeelen,) spelende op vijf verschillende plaatsen en 34 met name genoemde benevens vele ongenoemde personen. Men begrijpt, dat hier van karakterontleding geen sprake is; wij hebben weder met toestanden, niet met personen te doen. Toch is Hauptmann er in geslaagd, de voor-naamste personen nog zeer duidelijk te teekenen; door het aangeven van allerlei kleine trekjes leeren wij die menschen, die hoofdzakelijk poppen zijn, bewogen door een tot uitbarsting gekomen, krachtig gevoel van onderdrukking, kennen in hunne eigenaardigheden. Dat zij den lezer zelfs klaar voor oogen staan, is hij verschuldigd aan de nauwkeurige theateraanwijzingen, die Hauptmann geeft. Niet alleen in *De wevers*, ook in zijne andere stukken heeft hij dit reeds gedaan. Bij het Personenverzeichniss van *Das Friedensfest* teekent de schrijver aan omtrent de geheele familie Scholz, dat zij allen zoo veel mogelijk op elkander moeten gelijken; het jonge meisje in hetzelfde stuk beschrijft hij als volgt: »Sie ist zwanzig Jahre alt und trägt ein schlichtes, schwarzes Wollkleid. Sie hat eine schöne, volle Gestalt, sehr kleinen Kopf und trägt das lange, gelbe Haar bei ihrem ersten Auftreten offen. In ihrem Wesen liegt etwas Stillvergnügetes, eine verschleierte Heiterheit und Glückszuversicht; demgemäsz ist der Ausdruck ihres klugen Gesichts meist heiter, geht aber auch mitunter plötzlich in einen milden Ernst über oder zeigt spontan tiefes Versonnensein.” In *De Waber* is dit nog sterker geworden: de plaats waar de handeling plaats grijpt wordt uiterst nauwkeurig beschreven; »het is een zoete dag tegen het einde van Mei”, aan al die wevers, die bij den fabrikant hem werk afleveren, »haftet etwas Gedrücktes, dem Almosenempfänger eigenthümliches an, der, von Demüthigung zu Demüthigung schreitend, im Bewusstsein nur geduldet zu sein, sich so klein als möglich zu machen gewohnt ist.” Hauptmann heeft zijn stuk blijkbaar in gedachten zoo sterk voor zich gezien, dat hij niet aan den acteur heeft willen overlaten, zich de persoon, die hij voorstelt uit de weinige woorden, die hij zelf zegt of die over hem gesproken worden, samen te stellen; hij wil de uitvoering zooveel mogelijk aan zijn visie laten beantwoorden.

Elk bedrijf is een tafereel geworden, waarin weinig gebeurt, maar waarin men een helder beeld krijgt van den toestand der wevers, van het leven van den fabrikant, van de oorzaak van en de aanleiding tot den opstand, van dien opstand zelf. In het eerste bedrijf worden in het kantoor van den fabrikant Dreissiger de stukken linnen afgeleverd, nagezien, gewogen en betaald. Een aantal wevers, mannen, vrouwen en kinderen, wachten binnen en buiten tot het hunne beurt wordt. De opzichter, de kassier en een bediende maken zich vroolijk over de arme wevers, die geen van allen met het verdiende rond kunnen komen, die een voorschot vragen, of smeeken het voorschot van de vorige ditmaal nog niet af te houden, of beweren dat hun te kort wordt gedaan. De opzichter verwijst hen naar den fabrikant zelf; als deze later komt zegt hij, dat die zaken den opzichter aangaan. Een wever heeft wat gerst opgeraapt, geloopt uit een zak op een wagen, die voor hem

uitreed, een ander, de oude Baumert, heeft zijn hondje laten slachten, (zelf kon hij het niet doen) omdat zij thuis niets te eten hadden en in twee jaar geen vleesch geproefd hadden. Terwijl Dreissiger zelf komt om een jongen wever — bij uitzondering een stevige kerel! — die brutaal was, de deur te wijzen, valt een jongentje, dat een groot stuk goed kwam brengen, flauw van honger en uitputting, waarop de fabrikant heftig uitvaart tegen ouders, die kleine kinderen zoover laten loopen met zware pakken. »Ja”, zegt hij, »wanneer zoo'n kind in de sneeuw blijft steken en doodgaat, komt er dadelijk een loslopend schrijver op toe, dan hebben we over twee dagen de geschiedenis in alle kranten en de fabrikanten krijgen de schuld.” »Ben ik zoo onbarmhartig?” vraagt hij ten slotte en de meeste stemmen van de wevers antwoorden, »Nee meneer, Dreissiger!” Die menschen werkten de geheele week voor 16, 12, 10 Silbergraschen!

In het tweede bedrijf, spelende ten huize van den wever Baumert, zitten de oude moeder met hare twee dochters en haar idioten zoon op den vader te wachten, allen zoo hard zij kunnen werkende aan weefgetouwen. Hun borst is ingevallen, zij hoesten, hunne oogen zien rood en tranen, hun gezichten zijn bleek en mager. Eene arme vrouw, die blootsvoets gaat en een glasscherf in den voet heeft gekregen, komt hulp vragen en hoopt blijkbaar, wat eten te krijgen voor haar negen kinderen.

»Meine arma Kinder derhingern mir! Iich wees mer keene Rat nimeh. Ma maag astallu, was ma wil, ma maag rum-laufa bis ma licha bleit. Iich biin meh tuut wie lebendige, und iis doch und iis kee anderscher warn. Neun hungriche Mäuler, die sool ees no sat macha. Vo was d'n hä? Nächten Obend hatt' iich a Stickla Brut, 's langte ni amal fer die zwee Klinsta. Wan suld iich's d'n gahn, hä? Alle schriga si ei müich nei: Mutterla mir, Mutterla mir... Nee, nee! Und dadrbeine kan iich itzt no laufa. Was soll irscht warn, wenn iich zum Licha kumma. Die par Aperna hoot ins 's Wasser mitgenumma. Mir hau nischt zu brecha und zu beisza.” Als blijkt, dat moeder Baumert even arm is als zij, zegt zij: »Nu do wees iich nee! Do wees iich werkelijk nee! Do kan iich eemol ni halfa. (In moede en angst schreeuw zij:) Iich wär ju zufriede, wenn's uf Schweinfutter langte! Ader mit lara Hända darf ich eemol ni heemkumma. Das geht eemol nee. Do verzeih mersch Goot. Iich wisz mer do eemol kenn andern Roth nimeh,” en hiermede loopt zij snel, hinkend, de deur uit. Vader Baumert komt thuis met een vroegeren wever, die soldaat is geweest en die als oppasser wat geld heeft verdiend; de oud-huzaar heeft een flesch met jenever meegebracht en terwijl die rondgaat, spreekt hij over den toestand, waarin de wevers zijn, en waarvan hij de ellende heeft leeren inzien, terwijl hij in zijne garnizoenen lag en als hij daarna een vers voorleest, waarin over den fabrikant wraak geroepen en de waarheid over de behandeling der wevers verteld wordt, dan zien de oude Baumert en de zijnen in, hoe zij jaren lang zijn uitgemergeld en mishandeld en komen zij tot de overtuiging, dat het anders moet worden, »wir leida's nimeeh, mag's kumma, wie's wil.”

In het derde bedrijf bevinden wij ons in de dorpskroeg, waar wij behalve den waard met zijne vrouw en dochter, een rijken timmerman en doodkistenmaker, een reiziger, een smid, eenige wevers, waaronder de oud-soldaat Jäger, een marskramer, een boer en een houtvester en later een veldwachter aantreffen. Eene woordenwisseling tusschen den veldwachter en den smid, de laatste natuurlijk bijgestaan door Jäger en zijne brutaalste makers loopt zoo hoog, dat de veldwachter het de wijste partij acht het veld te ruimen, terwijl hij het zingen van het ons bekende lied, genaamd »het Bloedgericht,” nog eens uitdrukkelijk verbiedt. Dit verbod is natuurlijk eene reden om het wraaklied nog eens zoo luid mogelijk voor het huis van den fabrikant te gaan uitgalmen en opgewonden zingende verlaten alle wevers het huis. De vonk is tot vlam aangeblazen!

De fabrikant Dreissiger heeft gasten, den dominé en zijne vrouw, met wie hij na een goed dinertje een partijtje zal maken. In zijne huiskamer, het tooneel van het vierde bedrijf, hoort men het geras veroorzaakt door eene voor het huis verzamelde menschenmassa. Een jongen candidaat in de theologie, gouverneur van Dreissiger's zontjes, iets meer liberaal dan zijne omgeving, hooren wij eerst berispen door den dominé, die het in zijne collega's afkeurt, dat zij zich niet bij hunne leest houden en eenvoudig het woord Gods verkondigen maar in plaats daarvan tegen den sterken drank prediken en matigheidsgenootschappen oprichten later wordt den jongen man door Dreissiger de deur gewezen, wanneer hij de wevers onwetende, hongerige menschen noemt, die op hunne manier hunne ontevredenheid lucht geven. Iets later brengen zes ververs, arbeiders van Dreissiger, den wever Jäger binnen, die gevangen genomen is en aan de politie zal worden overgeleverd maar zich zeer rustig en lakoniek houdt en zich zelfs de handen gewillig laat binden: »Stis ju doch nee uf lange". Hij heeft gelijk; nauwelijks komen de inspecteur en de veldwachter buiten met hun gevangene of hij wordt door de oproerige wevers bevrijd en de beide dienaren der politie mogen blij zijn, dat zij er het levend afbrengen. Dan duurt het ook niet lang meer vóór het getergde volk de deur openbreekt, roepende om den opzichter en den fabrikant en naar boven stormt, waarop het eerst aarzelend, nieuwsgierig, later driester binnenkomt in de mooie kamers, schilderijen en spiegels beziet en daarna rustig en bedaard, als ware het een zich zelf opgelegde, zware taak, begint alles kort en klein te slaan en het geheele huis met fabriek en magazijn tot den grond toe af te breken.

Vijfde bedrijf. Een oude wever, vroeger soldaat, die in den oorlog eenen arm verloren heeft, een vroom, ernstig man, kan niet gelooven aan den opstand, waarvan men hem vertelt. Er aan deelnemen zal hij nooit en ook zijn zoon gebiedt hij het huis niet te verlaten en zich aan het werk te zetten. In het vijfde bedrijf zit de oude invalide aan zijn weefstoel en werkt, als het volk ook in zijn dorp komt om de gerechte wraak aan andere fabrikanten eveneens te volvoeren. De opstandelingen halen overal de wevers uit de huizen en willen hen dwingen mee het werk te staken. De invalide blijft onverzettelijk; zelfs wanneer eerst zijne schoondochter, haar man en haar schoonvader voor lafaards scheldende, met de opstandelingen is meegegaan, wanneer daarna zijn zoon, op het knetteren der eerste salvo's van de aangerukte militairen, ook een bijl heeft gegrepen en het huis uit is geloopt, blijft hij op de plaats, »die zijn hemelsche vader hem heeft aangewezen." Een oogenblik later klinkt een nieuw salvo en de oude man zinkt doodelijk getroffen ineen, de laatste kogels van de overweldigde militairen hebben hem, den onschuldige, geraakt.

Ziedaar het nieuwste stuk van Hauptmann, dat in een reeks tafereelen een uitstekend beeld geeft van een arbeidersoproer. Een eigenlijk stuk is het niet; toch is het zoo geschreven, in zoo natuurlijke, ware taal, dat het ongetwijfeld bij opvoering grooten indruk zal maken. Wij kunnen de reden van het uitgevaardigde verbod van opvoering wel gissen; de regeering heeft gevreesd in dezen tijd van werkstakingen het volk tooneelen te laten zien, die het konden uitlokken tot navolging in de werkelijkheid. Toch is het waar, dat het stuk slechts objectief historische tooneelen bevat. De dominé en zijne vrouw, de vrouw van den fabrikant, die vraagt of het dan een misdaad is rijk te zijn, zijn blijkbaar te goeder trouw. De opwinding der wevers is tendeele te wijten aan den sterken drank; een onschuldige, als de oude invalide uit het laatste bedrijf, wordt het slachtoffer van het oproer, ziedaar bewijzen te over, dat de schrijver het oproer niet à tort et à travers verdedigt. Hauptmann heeft ten algemeenen nutte den Silezischen weveropstand nog weer eens in het geheugen willen roepen en heeft het op zeer plastische wijze gedaan. Daarbij is hij van den mensch

overgegaan op de menschheid en is dusdoende veel minder belangwekkend geworden. Het »volle Menschenleben", waarin de dichter moet grijpen om iets interessants te vinden, behoeft niet het leven van een menschenmassa te zijn: waar een mensch werkelijk leeft vindt de dichter minstens evengoede, ja betere, voor ons belangrijker, materie om te verwerken tot een levend kunstwerk.

Gerhard Hauptmann is m. i. van den goeden weg afgeveken. *De Waber* moge in zijn soort een meesterstuk zijn, als kunstwerk staat het beneden *Einsame Menschen*; ik voor mij hoop, dat de schrijver ons weldra meer waarlijk levende menschen zal doen zien, wier leven als dat van onze intiemste vrienden een open boek voor ons wordt.

BOEKAANKONDIGING.

Wij ontvingen van onzen medewerker Jean Valjean een exemplaar van zijn *Ida*, onlangs door de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten opgevoerd en nu in druk verschenen. Men zal zich herinneren, dat de plaatsvervangende kroniekschrijver uit de Maasstad vermeld heeft, dat het stukje veel succes heeft gehad. Dergelijke stukjes moet men zien om ze te appreciëren: wij kunnen echter gerust zeggen, dat *Ida* zich aangenaam laat lezen. Wij wenschen den auteur toe, dat het niet bij de opvoeringen te Rotterdam moge blijven, maar dat zijne *Ida* nog dikwijls op de planken zal komen.

Nieuwe Uitgaven.

(Opgave van de firma GEBERS. SCHRÖDER, Amsterdam.)

Butler (A. G.), <i>Harold: A Drama in four Acts.</i>	f 3.25
Pinero (A. W.), <i>The Hobby-horse</i> , Comedy in 3 acts.	» 1.65
Reeve (W.), <i>From Life</i> , theatrical experiences and reminiscences.	» 2.30
Feuillet (O.), <i>Théâtre Complet</i> . Tome I (Un bourgeois de Rome; Le pour et le contre; La crise; Péril en la demeure; Le village; La fée; Le roman d'un jeune homme pauvre)	» 1.90
Bouchor (M.), <i>La Légende de Sainte-Cécile</i>	» 1.10
Valabrègue (A.), <i>La sécurité des familles</i> , com. en 3 actes	» 1.10
Hennequin (Ch.), <i>Le Dragon</i> , com. en 1 acte	» 0.55
Pigeon (Am.), <i>L'Amour dans les enfers</i> , com. en vers	» 0.55
Ginisty (P.), <i>Choses et gens de théâtre</i>	» 1.90
Boyer (H.), <i>La chasse infernale</i> , com. en 1 acte	» 0.55
Vaucaire (M.), <i>Un beau soir</i> , com. en vers	» 0.55
Célières (P.), <i>En Scène S. V. P.</i> , 12 proverbes	» 1.90
<i>La Couturière</i> , Monologue d'Azy dit par M ^{me} Thénard	» 0.55
Giacomo, (S. di), <i>Cronaca del teatro San Carlino</i> 1738—1884	» 17.50
Reimfels (H. v.), <i>Die Sitte</i> , Schauspiel	» 1.30
Suworin (A.), <i>Frauenjäger (Tatiana Repina)</i> , Schauspiel	» 1.30
Wildenbruch (E. v.), <i>Das heilige Lachen</i> , Märchen-Schwank	» 1.30
Küchling (Dr. H.), <i>Desdemona</i> , Drama	» 0.85
Fulda (L.), <i>Die Sklavin</i> , Schauspiel in 4 Aufzügen (geb.)	» 2.60
Gartelman (H.), Dramatik. <i>Kritik des Aristotelischen Systems und Begründung eines Neuen</i>	» 3.90
Grelling (R.), <i>Gleiches Recht</i> , Soziales Drama	» 1.30
Massenet (J.), <i>Das Glockenspiel (le Carillon)</i> . Ballet in 1 Aufzüge von C. de Rodaz und E. van Dyck	» 0.30
<i>Allgemeine Theater-Revue für Bühne und Welt</i> . Illustrierte Halbmonatschrift	per jaar » 9.40
Kampen (J. van), <i>Rolette</i> , Drama in zes bedrijven	» 1.—
Stratenus (Louise), <i>Hoogmoed</i> , Tooneelspel in 3 bedrijven	» 0.60
Jean Valjean, <i>Ida</i>	» 0.50

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., MARNIXSTRAAT 396.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 12.

1 APRIL 1892.

XXIe JAARGANG.

INHOUD.

Officiël gedeelte: Aan de Afdeulings-Secretarissen. — Bijdragen aan de Tooneelschool. — Begrafenis van Mevr. S. de Vries.
Niet-officiël gedeelte: Uit onze Afdeelingen. — Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Ingezonden. — Varia. — Boekbeoordeeling. — Lachen, Monoloog uit het Italiaansch van Ernesto Rasi. — Nieuwe Uitgaven.

Officiël gedeelte.

Aan HH. Afdeulings-Secretarissen.

L. S.

Het Hoofdbestuur neemt de vrijheid U te verzoeken het jaarverslag, bedoeld in Art. 10 der Statuten, vóór 17 April a. s. in te zenden bij den ondergeteekende.

Voorstellen, welke uw Afdeeling op de a. s. Algemeene Vergadering, die 12 Mei a. s. te 's Gravenhage zal plaats hebben, wensch behandelt te zien, worden vóór 9 April a. s. ingewacht.

Amsterdam,
30 Maart 1892.

De Algem. Secretaris,
C. J. VINKESTIJN.

Bijdragen aan de Tooneelschool.

Ontvangen van het Utrechtsch Studenten-Tooneel f 876.50, opbrengst eener voorstelling op 15 dezer; van het Bestuur der Afdeeling Rotterdam f 541.—, opbrengst eener soirée op 12 dezer, waaraan Prof. Dr. A. G. van Hamel, de Heeren I. H. Sikemeier en B. Dessau, benevens verschillende oud-leerlingen hun medewerking verleenden.

Dank aan allen, die hun talenten dienstbaar maakten aan de school.

ROTTERDAM,
26 Maart 1892.

De Algemeene Penningmeester,
JEAN BROWNE.

Begrafenis van Mevr. Sophie de Vries.

Het doet ons genoegen te kunnen mededeelen, dat ons Verbond de begrafenis van Mevr. de Vries niet onopgemerkt heeft laten voorbijgaan: onder de vele kransen, welke den lijkwagen sierden of in een afzonderlijk rijtuig het stoffelijk overschot volgden, was er een, gezonden door het Hoofdbestuur, als tastbaar bewijs, dat ook het Verbond deelde in den rouw, waarin de Nederlandsche Tooneel-speelkunst door het overlijden van Mevr. de Vries was gedompeld, als hulde aan de actrice, wier spel zoovele leden van het Verbond dikwijls hadden bewonderd. Op het kerkhof wachtten twee leden van het Hoofdbestuur mede de aankomst van den lijkstoet af en woonden de droevige plechtigheid bij.

Niet-officiël gedeelte,

UIT ONZE AFDEELINGEN.

DELFT, Maart '92.

Wij hadden het genoegen ook hier dezen winter een soirée te kunnen aanbieden aan de leden der afdeeling. Het bestuur besloot hiertoe na lange overweging, hopende het aantal leden hierdoor te zien vermeerderen of ten minste hetzelfde aantal bij het begin van het nieuwe genootschapsjaar te behouden. — We hebben hier een groot aantal menschen, die wat willen zien voor hun f 5, liefst ieder jaar en die het bestaan van het Tooneelverbond en zijn school niet noodig vinden als zij geen lezing of soirée krijgen; zij zien hun eigenbelang niet in, dat het geven van geld voor die school zou meebrengen, om als gevolg daarvan het beter acteren der medespelers in den Schouwburg hier te kunnen genieten. Voor de aldus denkende leden onzer afdeeling moest dus wat gedaan worden; ik hoop dat ze nu weer voor een tijdje tevreden zullen zijn. Nieuwe leden kregen we dien avond vier;

och als de introductie gemakkelijk gemaakt wordt, is dat toch ook niet kwalijk te nemen!

Ik ben tot de conclusie gekomen, dat het misschien niet nadeelig zou zijn voor het verbond, kleine afdeelingen als Delft en andere op te doeken. Zij, die belangstellen in het tooneel, zullen toch lid van het verbond, blijven en storten dan meer in de kas, dan als lid eener afdeeling en zij, die nu lid zijn of omdat het bestuur er zoo lang op aandrong of omdat ze die of die gewichtige betrekking in zoo'n klein stadje vervullen en het dus niet laten kunnen, zijn klein in aantal en mopperen het hardst als er geen geld is voor eenige soirée.

De president onzer afdeeling, de heer Post v. d. Burg, verwelkomde de leden en introducéés, dankte den heer Vinkesteyn, voor de moeite, die hij zich getroost had, om het houden dezer samenkomst mogelijk te maken en wekte de aanwezige niet-leden (met bovenvermeld succès) op, niet langer de tooneelschool den steun te onthouden, die door de intrekking der jaarlijksche subsidie van de stad Amsterdam meer dan ooit noodig was.

Mej. Alida Klein en de heer Frans Boersma, leerling der Tooneelschool, hielden eenige voordrachten en speelden na de pauze: »Een man, die te veel gekoesterd wordt», blijspel in één bedrijf naar het Fransch.

Mej. Klein liet ons eerst hooren »het Lied van de Zee» van Hélène Swarth. Het begin had m. i. minder droevig, minder klagend voorgedragen moeten worden, dan zou zeker het einde ons nog meer getroffen hebben. Iemand, die het gedicht niet ken'de, had niet van het begin af aan moeten kunnen merken, dat het einde droevig zou zijn. Ik heb nu wel genoten maar indien de tegenstelling grooter ware geweest zou dit zeker het genot verhoogd hebben. Ik geloof, dat het zeer moeilijk is dit gedicht goed te zeggen.

Tegen de daarop volgende »Wallfahrt nach Kevlar» heb ik vrij wel dezelfde bezwaren; ik ben Mej. Klein dankbaar voor het schoone Duitsch, dat zij sprak.

De Sangh van Hoofd moet ik ten tweede maal hooren voor ik er iets goeds of slechts over durf te zeggen.

Groot succès behaalde Mej. Klein met den alleraardigsten monoloog van Gondinet »Oh, Monsieur!» Ik hoorde zelden zulk mooi, lief, zangerig Fransch, dikwijls deed de stem mij aan Mme Thénard denken.

De heer Boersma zeide »de Boterham en de Goudzoeker» van den Schoolmeester zoo goed, als dit gezegd kan worden; de inhoud van dit gedicht en nog meer van »de Friesche Poëet» van Piet Paaltjes, dat wij daarna hoorden, maken het verkrijgen van succès m. i. nog al moeilijk.

In »In de Smidse» van Boddaert was de heer Boersma niet eenvoudig genoeg, de hierin voorkomende lange zinnen maken het duidelijk reciteeren zeer moeilijk; het einde werd zeer goed voorgedragen.

Naar aanleiding van »de Roze» van Verwey iets meer; dat hij voor 't inspannend reciteeren van dit gedicht weinig dank zou ontvangen, wist de heer Boersma natuurlijk vooruit. Het wekt geen verwondering meer, dat veel menschen ook dien avond weer, in plaats van aan zichzelf, het niet begrijpen van dat gedicht aan Verwey weten. Enkelen hebben misschien het recht dat te doen, na beproefd te hebben het wel te begrijpen, en weinig verstandig is het zijn oordeel tot dien tijd niet op te schorten. Daar het gedicht mij bekend was, kon ik het volgen en het heeft mij plezier gedaan »de Roze» te hooren voordragen en te zien hoe geheel de heer Boersma er in was. Men zou haast vragen hoe kan iemand, die verzen van Verwey goed begrepen en gevoeld heeft, ook »de Friesche Poëet» en »de Boterham» voordragen.

En nu.

»Een man, die te veel gekoesterd wordt.» Het is niet de ontzettend dwaze, laffe inhoud van dit stukje, die een zacht oordeel er over moeilijk maakt. Ik geloof dat dit

blijspel zeer vermakelijk te spelen is; ook door Mej. Klein als Césarine, maar daartoe moeten de onbekendheid met de rol en de nonchalance, die ten toon werden gespreid, weggenomen worden. Mej. Klein maakt er nu wel een weinig te veel een grap van, een fout die meer leden van de Vereeniging der Rotterdamsche Tooneelisten hebben, ten minste gedurende hun verblijf te Delft.

Tot nog toe hoor ik den heer Boersma liever reciteeren, zijn spel beviel mij niet. Het nog te weinig thuis zijn op 't tooneel kan men een leerling der tooneelschool niet verwijten, dat is een nadeel, dat de tijd wegneemt. Lastig voor de spelenden was de kleine ruimte op het tooneel en het niet aanwezig zijn van alle requisieten.

J. A. K.

UIT DE AMSTELSTAD.

Amsterdam heeft dus nu zelf kunnen oordeelen over het veelbesproken, dikwijls veroordeelde, ja laten we het maar zeggen, het beruchte Théâtre Libre uit Parijs. Dat de reuk, waarin de troep van Antoine staat, niet best is, bewees de bijna geheel-afwezigheid van dames. Nu wil ik volstrekt niet ontkennen, dat les absentes ont eu raison, in zekeren zin althans, maar ook in dit opzicht zijn de voorstellingen mij zeer meegevallen. Doch laat ik eerst geregeld verslag doen.

Zaterdag stonden op het affiche *Blanchette*, 2 actes van Eugène Brieux, en *L'Ecole des Veufs*, 3 actes van Georges Ancey. *Blanchette* is een stukje van de geschiedenis van een meisje uit den boerenstand, de dochter van een boer, die tegelijk kroeghouder is. Blanchette is door hare ouders naar een kostschool gestuurd, waar zij goed geleerd heeft, vrij ontwikkeld is geworden en omgegaan is met meisjes uit den goeden stand. Zij heeft de acte van hulponderwijzeres gehaald en wacht nu, geplaatst onderaan eene lijst van 2200 sollicitanten eene plaats aan een school. Intusschen verveelt zij zich; hare ouders, domme, bijgeloovige menschen begrijpen haar niet, haar vader vindt het heel erg, dat zij niets uitvoert en neemt het de regeering hoogst kwalijk, dat zij zijn dochter niet benoemt. Langzamerhand komt er ruzie in huis: Blanchette heeft geweigerd een klant van haar vader, een wegwerker, te bedienen, toen haar moeder uit was; haar vader dwingt haar een boezelaar aan te doen, den wegwerker vergeving te vragen en hem te bedienen. Blanchette heeft haar vader eene soort kunstmest aangeraden maar zich bij het uitrekenen der hoeveelheden vergist en veroorzaakt, dat het koren verbrand is, in plaats van bijzonder goed op te komen; een hooge, staande lamp, die zij haar ouders cadeau geeft, wordt door den vader afgezaagd, opdat het licht dicht bij de tafel zal zijn en als Blanchette de bedorven lamp stuk gooit, wordt zij door haar vader mishandeld. Eindelijk na eene heftige uitbarsting van beide zijden, waarbij de vader haar beveelt in het vervolg in de kroeg het gemeenste werk te doen en 's morgens vroeg en 's avonds laat te bedienen, loopt Blanchette de deur uit en komt niet terug. Dit laatste vermoeden wij slechts, het scherm valt na het vertrek van Blanchette voor goed. Zoals het daar is, kan men *Blanchette* zeker geen stuk noemen in de oude betekenissen van het woord; het is een beeld uit het leven van den boerenstand zonder voorafgaande verklaringen, zonder oplossing of slot; waarom Rousset zijn dochter naar het kostschool gestuurd heeft, weten wij niet, wat er van haar wordt evenmin. Ik moet er, wat *Blanchette* betreft, bijzeggen, dat het stuk oorspronkelijk vier acten, later drie telde, en dat de eerste twee nu eenvoudig tot een stuk zijn gemaakt. Zij, die de opvoering hebben bijgewoond, zullen zich herinneren, dat de vader van Blanchette's kostschoolvriendin, een meneer Galoux, haar had voorgesteld in zijn huis te komen wonen tot gezelschap van zijne dochter.

Deze woorden zouden eigenlijk nu moeten vervallen, want niets zou natuurlijker geweest zijn voor Blanchette, dan haar toevlucht te zoeken bij haar vriendin. Oorspronkelijk, in het manuscript, volgde dan ook een derde bedrijf bij den heer Galoux, waarin de zoon, Georges Galoux, Blanchette voorstelt zijn maîtresse te worden. Als Blanchette verontwaardigd ook dit huis verlaat, tracht zij eerst zelfmoord te plegen, gaat dan naar Parijs, waar zij den slechten weg opgaat, maar veel geld verdient en komt eindelijk in het vierde bedrijf (bij de opvoering te Parijs dus in het derde) terug bij haar vader, die in den tusschentijd achteruit gegaan is en wiens inboedel juist voor schuld verkocht wordt. Blanchette wil gaarne terugkomen in het huis van haar vader en zijne schulden betalen, maar Rousset, anders een oude geslepen boer, en in zaken niet zoo erg nauwkeurig, wil het geld, dat Blanchette niet op een fatsoenlijke manier verkregen heeft, niet aannemen en zendt haar nu zelf weg. Zoo is het stuk te Parijs gespeeld; de auteur, die zeer schijnt gezocht te hebben naar de beste oplossing, heeft nog een ander slot ook geschreven. Daarin werd Rousset langzamerhand door een goed diner, dat zijn dochter besteld had, en door de praatjes van zijn kennissen overgehaald Blanchette maar weer aan te nemen en waren de laatste woorden aldus:

Mme JULES. (qui va servir) Mangeons... Donnez-moi votre assiette.
ROUSSET. (grave) Attendez, madame Jules... Reprenons nos
bonnes anciennes habitudes... Bichette, dis-nous le *Benedicite*.
(Tous le monde se lève.)

ELISE. (faisant le signe de la croix) Au nom du Père, du Fils et
du Saint-Esprit, ainsi soit-il.

Rideau.

L'Ecole des Veufs doet ons een vader (weduwenaar) en een zoon zien, die beide dezelfde vrouw tot maîtresse begeeren, de vader, omdat hij dol verliefd is op die vrouw, de zoon omdat hij haar, nu ja, amusant vindt, maar vooral, omdat zij een hartstocht voor hem schijnt gekregen te hebben en hij zoo iets nog al aardig vindt, eene onverkwikkelijke historie, die in vijf (eigenlijk vier, want in het eerste bedrijf hoort men volstrekt niets, dat met de geschiedenis te maken heeft) tafereelen in beeld gebracht wordt.

Men ziet den vader viermaal telkens meer verliefd en telkens zwakker tegenover en gebrutaliseerd door die vrouw; zij verveelt zich en zoekt afleiding in een amourette met den zoon; de zoon, zeer cynisch tegenover zijn vader, met zijn maîtresse steeds meer eischende van zijn gewilligheid.

Het zijn om zoo te zeggen eenige photographiën, elke een ander oogenblik uit het leven van drie menschen gevende. Hier heeft evenmin, als in de andere stukken, eenige karakter-ontwikkeling plaats; de menschen worden door eenige krachtige sprekende trekken aangegeven, zooals zij zijn, en dan ziet men ze viermaal terug in een andere pose.

Bij de stukken van den eersten avond behoort ook *Leurs Filles* door Pierre Wolff, het eerste stuk, dat Zondag werd gegeven. Ook hier wordt een schets gegeven van een toestand. Een Parijsche demi-mondaine heeft eene dochter, die zij deugdzaam wil opvoeden. Zij heeft het meisje op een school gedaan, waar het kind, 17 jaar oud, briefjes met declaraties kreeg van een der meesters. Daarop stuurt de moeder haar naar een kloosterschool voor meisjes uit den eersten stand; hier loopt Louise spoedig weg en gaat naar een meneer, die haar eens zijn adres in de hand heeft gestopt en die toevallig dezelfde blijkt te zijn, die op het oogenblik eene liaison heeft met haar moeder.

Het laatste stuk van den tweeden avond, *La Tante Léontine*, van Boniface en Bodin valt eenigszins buiten het kader, volgens Sarcey was dit het eenige stuk, dat elders ook kans van slagen zou hebben. Het is een stuk met eenige intrigue, eenige bekende typen uit de vaudeville, een man, die onder de plak zit van zijn vrouw, eene vrouw, van iets betere familie dan haar man, die hem steeds allerlei verwijten doet, een trouwlustig meisje, dat vooral zin heeft

in een meneer, omdat hij zoo gedistingeerd is, een jong-mensch, die beweert het meisje lief te hebben, maar eigenlijk haar bruidschat verlangt. Tante Léontine is een zuster van den echtgenoot, die eenigen tijd met een ouden hertog geleefd heeft en van dezen een inkomen geërfd heeft van 60000 francs. Als de familie hoort van dit vermogen en tevens verneemt, dat de goede tante haar nichtje den bruidschat wil geven, dien zij alleen bezat in de verbeelding van den trouwlustigen man, schijnt het verleden van tante Léontine haar familie, vooral de moeder, minder schandelijk voor te komen en het einde is een groote verzoening.

De eerste drie stukken, vooral het tweede *L'Ecole des Veufs*, getuigen van groote opmerkingsgave, bij den auteur, maar ook bij de acteurs. Het is bij deze opvoeringen soms niet mogelijk te zeggen, wat moet worden toegeschreven aan den schrijver, wat aan de spelers. Zeer juist, uit het leven gegrepen is bijv. de eerste acte van *L'Ecole des Veufs*. Een salon in een huis, waaruit eenige oogenblikken later het lijk van de vrouw des huizes zal worden uitgedragen. Twee vrienden van den zoon komen condoleeren en weten niet recht wat zij zullen zeggen. Een genoodigde kent de familie niet eens en ziet een der vrienden voor den zoon aan. Twee genoodigden praten even met elkaar over hun zaken in twee zinnetsjes maar en heel zachtjes; eenige dames komen binnen om terstond te verdwijnen en de andere dames op te zoeken, eindelijk komt de eerste aanspreker zeggen, dat de lijkstoet klaar is om te vertrekken en het scherm valt, terwijl de familie en de genoodigden de deur uitgaan. Niets meer. Een stukje leven, goed opgemerkt en weergegeven, dat is alles.

Nieuw zijn deze stukken in zooverre, dat zij meer het werkelijke leven weergeven, dat is ontegenzeggelijk. In het leven doet men niet alles om een nauwkeurig op te geven reden, loopen de zaken niet af, is er niet op een gegeven oogenblik, een einde aan een verwickeling, aan de gezamenlijke gevolge van een feit. Wanneer wij in den laatsten tijd zoo dikwijls lezen, dat de auteur van een boek deze of gene vragen onbeantwoord heeft gelaten, hebben die auteurs dan niet gelijk, omdat het leven op die vragen toch ook niet dadelijk een antwoord klaar heeft? Wat wordt er van Blanchette? Hoe gaat het met het ménage à trois uit de *Ecole des Veufs*? Ziedaar vragen, die wij zouden kunnen doen, maar die het zeer dwaas zou zijn te doen. *) Een andere opmerking is deze: waarom behandelen deze stukken altijd zulke ellendige toestanden? In deze opmerking schuilt veel raais. In *Blanchette* zooals het nu gegeven wordt, is niets gemeens: de menschen zijn onontwikkeld en zijn hard tegen elkaar, geen wonder, dat wat men te zien krijgt wreed, scherp, »cru» is, iets onzedelijks in den engen zin geven zij niet te zien. Wel is dit het geval met *L'Ecole des Veufs* en *Leurs Filles*. Dat de auteur van het eerste, Ancey, ge-offerd heeft aan den smaak van het publiek van het Théâtre Libre, schijnt mij zeker; hij kon zeer goed een ander onderwerp kiezen en daarop zijn opmerkingsgave laten werken. Wat *Leurs Filles* betreft, in het verhaal van den misstap van het cynische, hartelooze kind, dat de illusie van hare moeder met één slag vernietigt heeft, ligt een zeer sterk uitgesproken moraal-les. De moeder, zelf courtisane, beschrijft de ellende van haar eigen leven, die ellende, die zij haar dochter had willen besparen, als zoo afschuwelijk, dat dit stuk uit het leven der demi-monde geen slechten invloed kan hebben, integendeel. Pierre Wolff heeft die vrouw treffende woorden in den mond gelegd:

»Comment! c'est ainsi que d'un seul coup tu viens briser la

*) Na de voorstelling van het *Goudvischje* vroeg ook iemand, wat er nu van Greta zou worden, waarop een ander zeer juist antwoordde, dat het er niet toe deed, maar dat zij wel niet met een rijken meneer zou trouwen en nog het meest kans had bij Liefdadigheid naar Vermogen terecht te komen!

seule joie qui me restait. Car ma seule joie, mon seul bonheur, c'était toi, tu m'entends. Mais tu ne m'aimes donc pas, tu n'aimes donc pas ta mère? Je suis ta mère, moi et je t'adore plus que tout au monde. Tout ce que j'ai fait jusqu'à maintenant, c'était pour toi, et toujours pour toi! Je rêvais pour ma Louise un avenir pur, sans tache, je la rêvais honnête surtout — oh! oui, honnête! Tous les jours que Dieu fait, je pensais à toi, et tout ce que j'amassais, tout ce que je mettais de côté, je me disais: ce sera pour l'enfant." En dan:

»Tu ignores les sourires forcés, les baisers qu'on est obligé de rendre et qui font lever le cœur... Il faut chanter, rire et boire et subir des caresses qui vous donnent des nausées.»

Wanneer ik nu in den beginne gezegd heb, dat de voorstellingen van het Théâtre Libre niet zoo scabreus zijn geweest, als ik mij had voorgesteld, dan ben ik daarvan na dit verslag van den inhoud der stukken wel eene verklaring schuldig. Deze indruk is veroorzaakt, geloof ik, door de wijze van spelen. Het spel van Antoine en zijn kameraden is zoo bestudeerd en zoo gevoeld, dat het bijna het leven zelf wordt. Daardoor wordt op het onzedelijke in hunne stukken minder de nadruk gelegd; het is iets reëels, het is geleefd en daarom neemt men het aan als iets, dat nu eenmaal bestaat, dat niet weg te cijferen valt. In vele andere stukken, comedies van Sardou en anderen, bemerkt men daarentegen, dat de toestand zoo is uitgedacht als iets interessants, als iets grappigs en maakt het spel het veel erger door juist die punten het meest in het oog te laten vallen.

Er is veel studie noodig geweest, veel doordenken over een persoon om tot zulk eene imitatie van het leven te komen: die auteurs moeten bovendien te zamen hard gewerkt hebben, om tot zulk een samenspel te geraken. Antoine, die in bijna ieder stuk de hoofdrol speelt, heeft eene buitengewone opmerkingsgave en gebruikt die gave steeds voor zich zelf en voor anderen. Bijna iedere beweging, die deze acteurs maken is van het leven afgezien, is gewoon, is waar; geen hunner heeft getoond te weten, dat hij of zij tegenover een publiek stond, geen hunner heeft het publiek aangezien, zelfs niet in de monologen, want, het moet gezegd, monologen hebben de schrijvers voor het Théâtre Libre niet vermeden.

In *Blanchette* speelde Antoine den boer-kroeghouder, hij zat, liep, rookte volkomen waar en in de uitbarsting van woede tegenover zijn dochter bulderde hij, als een ruw, onopgevoed mensch, dat vooral door schreeuwen gelijk wil krijgen, voortdurend op één toon door — weer volkomen waar. Zijn bewegingen en manier van loopen in de beide andere rollen waren geheel veranderd, terwijl de oude heer uit *Tante Léontine* met zijn ouderwetsch kostuum en zijn pantoffels weer hemelsbreed verschilde van den verliefden vader uit *L'Ecole des Veufs*. Behalve Antoine moeten vooral genoemd worden Grand, die de rollen van een viveur en een elegant jongman, die een goede partij zoekt, zeer natuurlijk en los gespeeld heeft; Mme Henriot, uitstekend als demi-mondaine in *L'Ecole des Veufs* en *Leurs Filles*; Mme Barny, vooral goed als de entremetteuse in dit laatste stuk en Mlle Dulac, die in *Blanchette* een superbe uitbarsting van woede gehad heeft.

Bij *Tante Léontine* heeft het publiek, Zondag minder talrijk dan Zaterdag, zich wel geamuseerd, wel gelachen, terwijl het tegelijkertijd het zeer natuurlijke spel bewonderde. Toch trof mij terstond, dat dit stuk meer succes, d. w. z. grooter lach-succes had kunnen hebben, wanneer het anders gespeeld was. Daarom valt dit stuk, zooals ik reeds zeide, buiten het genre van het Théâtre Libre. De andere stukken moeten waar gespeeld worden, vallen onherroepelijk bij eene andere manier van spelen, *Tante Léontine* kan ook opgevoerd worden als een vaudeville. In n°. 7 van onzen vorigen jaargang komt de brief voor, die Antoine als

verdediging van zijn methode aan Sarcey heeft geschreven; mijne lezers kunnen daarin de zeer ware opmerkingen herlezen, die de schrijver maakte over de verschillende wijzen, waarop stukken, die tot verschillende soorten behooren, moeten worden gespeeld. Na Antoine en de zijnen gezien te hebben, kan ik niet anders doen, dan dien brief geheel onderschrijven.

Vraagt men, wat het bezoek van het Théâtre Libre heeft uitgewerkt, dan geloof ik in de eerste plaats te moeten antwoorden, dat het de meening van velen over deze nieuwe kunstnrichting moet hebben gewijzigd; men is zeker tot meer appreciatie gekomen dan men vroeger uit eenigszins schampere couranten-berichten en partijdig gestelde recensies kon hebben gekregen. Op de Nederlandsche acteurs en actrices, die de voorstellingen hebben bijgewoond, kan verder de les zeer gunstig werken; dat die les noodig was, vooral in Amsterdam, is maar al te waar. En dan zal ik wel de eenige tooneelhebbber niet zijn, die na twee zulke voorstellingen te hebben bijgewoond, moeilijker is geworden voor tooneelspeelkunst in het algemeen. Elk werken op effect springt na het zien van tooneelspelers, die om het effect, dat zij maakten geen oogenblik schenen te denken, den toeschouwer zeer sterk in het oog.

De indruk, dien ik gisteren kreeg van *Alexandra* van Richard Voss, door het Nederlandsch Tooneel na twee jaren rusten weer te voorschijn gehaald, moet dan ook ten deele worden toegeschreven aan den invloed der beide vorige avonden. Ik zou, wat ik boven schreef zeker lijnrecht tegenspreken, wanneer ik van onze acteurs verlangde, dat zij in een stuk, als dit, waar zouden spelen: het stuk is zoo effectmatig, dat het spel het noodzakelijk ook eenigszins moet worden, maar zooals de heeren de Jong en Van Zuylen *Alexandra* gespeeld hebben, zoo als zelfs Mevr. Frenkel soms sprak, neen zoo behoefde het waarlijk niet. De heer Van Zuylen — de verrader — een houtvester, dus een bediende, heeft telkens apartjes met de aanstaande van zijn »heer" (de vertaling — misschien letterlijk gevolgd? — is lang zoo goed niet als die van latere stukken, door den heer W. G. Nieuwenkamp in het Hollandsch overgebracht) en spreekt en loopt dan op de meest melodramatische wijze, die men denken kan, en de heer de Jong heeft in de tweede acte, toen hij *Alexandra* met zijne moeder alleen liet, een gebaar gemaakt, waarmee hij wilde uitdrukken: »O hemel, hoe zal dat nog afloopen!" en dat eenvoudig belachelijk was. Mevr. Pauwels-van Biene, optredende in de rol van Mevrouw de Vries was het meest natuurlijk; ik moet er bijvoegen, dat hare rol een der weinige is in het stuk, die een verklaarbaar mensch teekenen. Mevr. Stoetz was werkelijk uitstekend in het kleine rolletje van de eigenares van een Hôtel Garni. De tooneelschikking was mooi, erg mooi, wel wat al te mooi, zoo van die rosse schijnsels van een groot haardvuur en een roode gloed van een ondergaande zon, neen maar, prachtig!

29 Maart 1892.

UIT DE MAASSTAD.

De opvoeringen van *Johanna Gray* en van *Kean*, die wij in den kleinen schouwburg bijwoonden, geven ons eenige opmerkingen in de pen. Over de stukken zelf behoeven we niet veel in het midden te brengen; in het eerste wordt op hoogst eigenaardige wijze met Eduard VI, Koning van Engeland gedold, rouge ou noir, dood of niet dood; het tweede is een typisch product van den ouden Dumas, ouderwetsch ridderlijk, vol knetterende tirades en in het laatste bedrijf een opeenstapeling van surprises om tot het gewenschte bevredigende slot te geraken; vergeten we niet te vermelden het vijfde tafereel, wanneer sommige spelers in de zaal plaats nemen, een truc die zelden doel mist.

Het verwondert ons echter niet, dat de Heer Hermann Schwab de titelrol voor zijn benefiet heeft gekozen; diep gaat de partij weliswaar niet, doch ze geeft een flinken acteur een schoone gelegenheid een staalkaart van zijn gaven te toonen. Ook dunkt ons het tweede tafereel een buitenkansje; welk een genot zoo eens op de critici te kunnen lostrekken! En men versta ons niet verkeerd, wij hebben geen reden te onderstellen, dat de Heer Schwab speciaal op dit gilde gebeten is, doch een mensch blijft een mensch, ook een acteur, en waar het groote publiek vaak nog zulke vleiende gedachten over de kritiek koestert en sommige schrijvers nog met devotie het even afgesleten als domme *la critique est aisée*, enz. als een bijbeltekst aanhalen, gunnen we elken vertolker van Kean volgaarne het onschuldige genoegen H. H. critici enkele liefelijkheden naar het hoofd te slingeren. Los hombres que matais gozan de buena salud!

Met voldoende zeggingskracht en overtuiging werd getracht Anna Damby van haar onzalig voornemen af te brengen; alleen hinderde het herhaalde en volmaakt overbodige *Miss*. Ook onder het toilet viel het spel van den Heer Schwab te prijzen en zijn *Macbeth* had veel gewonnen bij dien van Juli '90, toen wij hem bij een school-examen zijn medewerking zagen verleen.

Den aanval van waanzin vonden wij niet zeer aannemelijk en een der minst gelukkige momenten; in het begin van het laatste bedrijf scheen de speler vermoeid, doch hij herstelde zich en bracht zijn partij, die als geheel stellig te prijzen viel, op verdienstelijke wijze ten einde. Dat hij met zijn tirade tegen Lord Mewill bijval oogstte, behoeven wij nauwelijks te melden; trouwens ook dit tooneel werd met goede kracht gespeeld. Hier en daar hadden wij liever meer opgewektheid gezien; deze Kean ging, meer dan o. i. noodig is, gebukt onder zijn rampspoeden, het gelaat bleef bijna voortdurend in een sombere plooi, terwijl toch de verschillende tooneelen een rijke afwisseling van gemoedsaandoeningen bieden. Alles in alles echter heeft de Heer Schwab een knap stuk werk geleverd.

Aan Mevrouw Schwab bood de vertooning van *Kean* geen gunstige gelegenheid om succes te behalen; voor de ingénue Anna Damby is zij minder geschikt en met veel meer genoegen volgden wij haar spel als Maria Tudor in *Johanna Gray*; zij had zeer goede oogenblikken, doch zorge bovenal dat haar stem niet te schel klinke; door deze te laten dalen zal zij betere effecten verkrijgen.

Tegen de zware rollen in beide genoemde stukken kon Mejuffrouw Heyblom niet op; werd in *Johanna Gray* veel gered door haar beschaafd, niet overdreven spel, in haar lady *Macbeth* viel alleen dezelfde deugd te roemen; de demonische kracht ontbrak daar geheel. Te verwonderen is het echter niet, wanneer bij vertooningen van een klein gezelschap, verschillende spelers buiten hun emplot moeten gaan.

Mejuffrouw A. van Dijk gaf een goeden Eduard VI, haar kalme, bedaarde voordracht verdient bepaald vermelding; als de gravin van Koefeld was zij ook niet onverdienstelijk; zij belooft een te waardeeren kracht voor dit gezelschap te worden.

De Heer Alex. Faassen Jr. sprak geaffecteerd, Fairfax een weinig, de Prins van Wales meer; in de laatste partij is het te verdedigen, maar het klonk valsch, dat de woorden van den Engelschen krijgsman met krulletjes uit den mond kwamen; dergelijke versierselen worden allicht door jeugdige acteurs mooi gevonden en zijn later moeilijk af te leeren, daarom trive de fout verbeterd.

Als de oude, brave Salomon was de Heer Hermans niet kwaad, maar op den langen duur wat vervelend en de Heer Verhagen (Lord Dudley) telde ons nauwkeurig het vereischte aantal woorden toe: de schaduwzijde van een goede eigenschap.

Vermeld mag nog worden de meestal zuivere uitspraak der Engelsche namen in *Johanna Gray*.

* * *

De voorstelling van gisteren schonk het publiek gelegenheid hulde te brengen aan een actrice, die, ofschoon meestal in kleinere rollen, steeds trouw op haar post is en door haar zorgvuldig spel het goede ensemble niet weinig helpt bevorderen. Wij bedoelen Mevrouw Coelingh-Vorderman, sinds een zevental jaren bij de Vereenigde Rotterdamse Tooneelisten verbonden; van haar zeer uiteenloopende rollen noemen we slechts: Lucy Watson (*Monde ou l'on s'ennuie*), Juffrouw Rivoli (*Esmeralda*), Tonia (*Eva*), de dienstbode in *Marcel*, Sophie Ledieu (*Chamillac*), Mevr. Crusius (*Stadslucht*), Auguste Steinecke (*De Eer*) en men zal het toejuichen, dat deze verdienstelijke actrice ditmaal de lauweren mocht oogsten, welke zij door haar flinke medewerking zoo dikwerf anderen hielp behalen. Een goed bezette zaal was het bewijs, dat men de diensten van Mevrouw Coelingh weet op prijs te stellen, de toejuichingen en blijken van sympathie mogen haar aanmoedigen haar niet gemakkelijke en dikwijls weinig loonnende taak te blijven vervullen met dezelfde opgewektheid als tot heden.

Opgevoerd werd *Leontine* (Die Liebesleugnerin), tooneel-spel van Robert Misch; het bevat enkele goed geschreven tooneelen, doch in het algemeen genomen vonden we het een nieuw, hoewel niet zeer oorspronkelijk mengsel van overbekende ingrediënten, al daalt het niet onder het gewone peil van deze soort kunst. Van de personen is Marianne aardig geteekend en de kibbelarijtes van dit bakvischje met Karel van Schrader behooren tot de beste gedeelten van het stuk.

Het liefst zien wij Mevrouw Coelingh typeeren en daartoe biedt de rol van *Leontine* weinig gelegenheid; het weergeven van smart of van hartstocht is haar fort niet; begrijpelijkerwijs wenschte zij echter op dezen avond een hoofdrol te vervullen en, ofschoon de emotie haar waarschijnlijk nu en dan parten speelde, viel haar beschaafd, correct spel te roemen. De lijnen van dit karakter zijn evenmin vast als juist getrokken, waardoor eenige aarzeling licht te verklaren schijnt; ten minste om alle gapingen te doen verdwijnen, zou meerdere voorbereiding noodig wezen dan nu naar het ons voorkwam aan de opvoering van *Leontine* was gewijd.

Mejuffrouw Rika Haspels had als Marianne veel succes en verdient dan ook lof voor de moeite, die zij zich blijkbaar had gegeven; zij verzorge in de eerste plaats haar uitspraak en dictie, het overige is gemakkelijker aan te leeren.

De Heer De Vries (Karel) speelde met de noodige opgewektheid den spoedig ingepalmden Afrika-reiziger (die een geliefkoosd type bij onze oostelijke bureu dreigt te worden); de Heeren Tartaud en Van Eijsden waren in hun bescheiden rollen van echtgenoot en van minnaar goed op hun plaats.

Doch hoofdzaak was het feest en de feeststemming ontbrak gelukkig niet.

30 Maart 1892.

JEAN VALJEAN.

INGEZONDEN.

Het artikel »Uit onze Afdelingen" («Tooneel" 15 Maart j.l.) wijst op den goeden invloed, die, hoewel dikwijls betwist, toch waarlijk de Tooneelschool uitoefent op de dramatische kunst. Ik geloof, dat zij, die eenigszins nauwkeurig en van nabij het tooneel gade slaan, wel degelijk dien invloed zullen opmerken... en de anderen?... Het groote publiek? Och, laat ze genieten van de voordeelen, die de school hun oplevert, dan zullen zij die voordeelen

eenmaal ook wel erkennen. Nu zelfs hoort men al dikwijls de opmerking: »Nu, of de school beschaafde, natuurlijke actrices vormt! Zie maar eens naar onze Alida!» en de kritiek juicht mee: »Ja, ons Kleintje, hè?» Ik geloof, dat het meer dan tijd wordt, hier, in het orgaan van den bond, eens te wijzen op het verkeerde van die Alida Kleinvergoding. Ik wil niets afdoen van den waarlijk grooten aanleg van deze bevallige, gedistingueerde, mooie actrice, maar laat de criticus, waarvan het publiek mag aannemen, dat hij toch wat scherper, wat minder oppervlakkig oordeelt dan het gros, niet blind zijn voor de fouten, die de kleine afgod der tooneelliefhebbers toch waarlijk ook nog wel bezit en laat hij haar op die fouten wijzen. Dit wordt bijna door iederen criticus verzuimd. De mantel der liefde is een koesterend kleedingstuk, maar maakt dikwijls zwakke, ziekelijke schepseltjes. Er is maar één Alida Klein op onze school gevormd! Goed, maar dezelfde school vormde ook -- om nog niet van anderen te spreken -- eene Anne Rössing—Sablairoles, een Betsy Holtrop—van Gelder. Alida Klein belooft veel, de dames Rössing en Holtrop hebben hunne belofte reeds gehouden. De geniale Ibsenvertolkster en de dramaticienne met haar roerend schoon geluid, hebben beiden toch minstens evenveel, neen, meer recht op onzen lof, dan het pas beginnende kind.

Alida Klein zal hare kunstzusters eenmaal ver achter zich laten, zegt men. Welnu, dan wacht ons een ongekend dramatisch genot; maar eerst moet zij toonen wát zij kan en daarna plukke zij de lauweren, die nu reeds — en te vroeg — in een krans om haar hoofdje worden geslingerd. En wil het publiek waarlijk eenmaal uit het talentvolle, achttienjarige meisje de tot volle kunstontwikkeling gekomen vrouw zien groeien, die zij nu al in haar geloof te moeten begroeten, och, laat het dan beginnen met haar niet over het paardje te beuren! Het zijn sterke beenen, die de weelde dragen, en zelfs in het verstandige kopje van ons Kleintje zouden wel eens heel onverstandige gedachten opkomen. Laten wij, publiek en critici beiden, daarvoor waken, want daarvoor is Alida Klein te lief en te geniaal ontwikkeld en staat de kunst te hoog.

MARY EWALD.

VARIA.

Wij vernemen, dat het succes der Tentoonstelling te Weenen verzekerd is. De schouwburg, die op het terrein gebouwd wordt, is bijna gereed, de concertzaal vordert goed. De eerste kunstenaars der wereld zullen gedurende de tentoonstelling te Weenen optreden. De lijst der musici, die deel zullen uitmaken van het orkest, dat drie of vier malen per week uitvoeringen zal geven, is den 31en Januari l.l. gesloten. Het plan bestaat het aldus gevormde orkest niet weer uiteen te doen gaan maar er een vast orkest uit te vormen, dat te Weenen zal blijven, maar ook elders uitvoeringen zal geven.

De voornaamste acteurs die voorstellingen zullen geven, zijn: die van het Théâtre-Français in de eerste dagen van Mei, Mme. Réjane van 15 tot 20 Juni, Mevr. Hennings uit Kopenhagen, die stukken van Holberg en Ibsen zal spelen, in het begin van Juli, Junkermann en zijne troep in het einde van Juli, terwijl de medewerking is verzekerd van verschillende Deutsche acteurs en van Mevr. Duse, eene Italiaansche actrice, die reeds in de vorige maand te Weenen gastvoorstellingen heeft gegeven en zeer warm ontvangen is. Over deze tooneelspeelster, wier naam waarschijnlijk slechts aan weinige Nederlanders bekend zal zijn, schrijft de goed ingelichte Frankforter het volgende:

Gelukkig modern tooneel, dat eene Eleonore Duse bezit, benijdenswaardige acteurs, wier personen door Mevr. Duse menschen worden! Bij haar is het woord vleesch geworden en heeft geleefd! Zulk eene naar waarheid zoekende is

Eleonore Duse, zij is een tooneelspeelster, zooals zij moet zijn en zooals alle tooneelspeelsters van alle tijden hadden moeten zijn. Zij herinnert aan geene andere verschijning op het tooneel, omdat zij niet comédie speelt, maar leeft in de gestalte, die haar werd voorgeschreven. Men vraagt zich niet af: »Wie heb ik vroeger in die rol gezien?» maar, »Wanneer heb ik deze vrouw in mijn leven meer ontmoet?» Mevr. Duse is eene volbloed Italiaansche met een bleek gezicht, waarop alle menschelijke ellende te lezen staat. Zij geeft zich, zooals wij andere menschen zijn, zooals wij, gaat en staat zij, ligt zij op divans en sofa's, op den rug of op den buik, leunt op de ellebogen met het hoofd tusschen de magere, lange, witte handen en zij ziet haren Armand aan met oogen zoo vol liefde, dat ons hart sneller gaat kloppen. Mevrouw Duse heeft geen Grieksch profiel, geen klinkende stem, geen Juno- of Venus-gestalte, zij heeft alleen hare natuur en hare kunst. Geen woord spreekt zij of het is doordacht en doorgevoeld; zij is het genie in de natuur, natuurlijkheid alleen zou niet genoeg zeggen. — Dan volgt eene vergelijking met Sarah Bernhardt, in de rol van Marguérite Gauthier, waarbij Sarah er niet te best afkomt!

Wat de inzendingen te Weenen betreft, vooral in Duitschland en Italië is er veel deelneming. In Italië hebben zich in vele groote steden sub-comités gevormd, die veel sympathie vinden. De Groothertog van Saksen-Weimar heeft verklaard, dat het Comité vrij over zijne archieven kan beschikken. Wat Goethe en Schiller en hun leven aangaat, zal de Tentoonstelling dus waarschijnlijk zeer volledig worden.

Intusschen is het treurig te moeten vermelden, dat Nederland te Weenen niet of bijna niet vertegenwoordigd zal zijn!

* * *

De Indianen van Noord-Amerika, de vrienden onze jeugd uit de boeken van Cooper en Aimard sterven uit... of worden rustige burgers. Nu moge comediespelen iets algemeen menschelijks zijn, optreden als acteur is iets, dat wij van de vrijheidlievende, wilde zonen der natuur niet licht zouden verwacht hebben. Maar de tijden veranderen en de Indianen ook! In Philadelphia toch speelt tegenwoordig eene troep staande onder de directie van Mevrouw Go-Won-Go-Moharok, wier onwelduidende naam beteekent »Lelie der dalen». Deze Roodhuid is niet alleen impresaria maar ook actrice en heeft nog bovendien het stuk, dat door haar troep wordt opgevoerd, zelf geschreven; het heet »The Indian Mail Carrier» waarschijnlijk eene soort Indiaansche *Koerier van Lyon*. Of deze Indiaansche ook succes zou hebben, wanneer zij eens geen Indiaansche was? Ja, ik zou bijna vragen: »Is uwe Indiaansche, o reclame-lievende Yankee, soms eene roodgeverfde »Lelie der dalen?»

* * *

In tooneelverslagen wordt soms den spelers *Glissez, mortels, n' appuyez pas!* toegeroepen (wegens den aard der opgevoerde stukken waarschijnlijk, nu meer dan vroeger!) De oorsprong van dit gezegde is wellicht niet zoo algemeen bekend; het stamt af van het volgende versje, dat Roy (1683—1764) onder een plaat *Les Patineurs* schreef:

Sur un mince cristal, l'hiver conduit leurs pas;
Le précipice est sous la glace;
Telle est, de vos plaisirs, la légère surface:
Glissez, mortels, n' appuyez pas!

* * *

Toen Rachel bij het begin van haar loopbaan den beoëmend komiek Provost om raad vroeg, keek deze haar glimlachende aan en zeide: »Je deugt niet voor het too-

neel, ga op den boulevard bouquetten verkoopen." Jaren later, toen Rachel met bloemen werd overladen, nam zij op zekeren avond tien der schoonste bouquetten, legde ze Provost voor de voeten en vroeg ondeugend: »Wilt ge ze van mij koopen? Ge hebt me immers geraden bloemen te verkoopen!"

* * *

Fulda's tooneelspel *Die Sklavin* werd 2 Maart voor het eerst in het Hoftheater te Weenen opgevoerd; van overheidswege zijn verdere voorstellingen verboden. Het voorbeeld, door sommige Nederlandsche burgervaders gegeven, werkt aanstekelijk; of wil men door dergelijke maatregelen het heilige lachen bevorderen?

BOEKBEORDEELING.

Wij ontvingen een Klucht in twee bedrijven, geschreven door een Nederlander, die zich Caspar Turf noemt, met het verzoek dit stukje te recenseeren. Tot onze spijt kunnen wij niet anders zeggen, dan dat het denkbeeld, dat ten grondslag ligt aan *Een huwelijk door een revolvershot*, als het goed uitgewerkt werd, tot een grappige klucht aanleiding zou kunnen geven — de schrijver heeft de wanorde willen teekenen, heerschende in het huis van een inwoner eener academiestad op den dag eener maskerade, wanneer kennissen en vreemden er binnenkomen, en het huis als het hunne beschouwen — in de bewerking van deze donnée is de schrijver echter o. i. volstrekt niet geslaagd. Enkele aardigheden, zooals de gezegden van een enfant terrible zijn bovendien zooveel gebruikt, dat het wel wat al te erg is, er nu nog weer mee te komen aandragen. RED.

LACHEN.

(Ernesto Rasi, directeur eener Tooneelschool in Florence, gaf eenige jaren geleden een aardig boekje uit. *) Het bevat een reeks monologen, die de toonladder der menschelijke gewaarwordingen en aandoeningen, elk op zichzelf beschouwd, in afzonderlijke stukjes in proza en poëzie weergeven. De titels zijn als deze: Lachen, Schreien, Verveling, Onnoozelheid, Moed, Lafhartigheid, enz.

Het doel, dat Ernesto Rasi met zijn monologen beoogt, is: 1°. de opleiding en oefening van hen, die zich aan de dramatische kunst wijden; 2°. de carrière te vergemakkelijken van hen die, in 't bezit van talent, niet genoeg gelegenheid hebben, zich in verschillende rollen door het publiek te doen hooren en beoordeelen. De monoloog kan — als intermezzo — dan een proefsteen zijn, en soms zelfs een openbaring.

Als middel tot amusement van het publiek komt bij den schrijver de monoloog in de tweede of derde plaats. De monologen-epidemie in Frankrijk is hem hiervoor een waarschuwend voorbeeld.

Dit alles zet hij in de inleiding uiteen, en ik geloof niet beter te kunnen doen dan een der aardigste stukjes uit het »Libro dei Monologhi" hier weer te geven.)

DE VERTAALSTER.

(Een elegant gekleed jongmensch van omstreeks 30 jaar maakt de gebruikelijke buiging en begint zijn monoloog. Hij spreekt op vroolijken, opgewekten toon, die steeds klimt tot aan de woorden: maar een gebrek, daar zijn wij er!... waar- bij hij in een stuipachtig, kwalijk onderdrukt gelach losbarst.)

Hier ben ik tot uw orders Al sinds een paar avonden heeft het vrouwelijk element van 't gezelschap mij op zijn eigenaardige manier, waaraan men geen weerstand kan bieden er op aangedrongen iets ten beste te geven ...

iets... weet ik het... een gedicht... enfin iets... hier voor dit uitgelezen publiek van elegante dames; hier ben ik dus als haar gehoorzame dienaar. Alleen is 't mijn plicht u iets te bekennen, waarover ge u met reden boos zoudt maken, als 'k u niet gewaarschuwd had Bekende zonde is half vergeven. Luister dus: ik maak op u den indruk van een ernstig, bezadigd mensch, nietwaar? Toch... heb ik een gebrek een gebrek (*tracht zijn lachen binnen te houden*). Daar hebben we 't al!... (*lacht rond- uit*.) Ziet u wel? (*spreekt stuipachtig*.) Dikwijls overkomt 't mij in 't publiek, of in de gewichtigste oogenblikken, dat ik moet uitbarsten in een alleronbeleefdste gelach, en ik ga dan natuurlijk voor een onwelopgevoed mensch door. Als ik bijv. aan de een of andere bekende persoon word gepresen- teerd, aan een politicus, een geletterde, een geleerde, aan een dame uit de groote wereld, steek ik behoorlijk mijn buiging af (*buigt*) en zeg dan, zooals men dat doet bij dergelijke gelegenheden: (*uiterst beleefd*) Mijnheer of Mevrouw, 't is mij een genoegen, een eer, om ... de dame of de heer zegt dan iets vriendelijks ... en ik, zonder dat 'k er iets aan doen kan ... barst ... op dat oogenblik ... (*lacht*) in een homerisch gelach uit! ... (*'t Lachen neemt toe*.) De een wordt boos, de andere kijkt verbaasd ... en ik ... begin harder te lachen ... (*met moeite uitbrengend*) Zij maken zich steeds boozter ... en ik ... sta te lachen! ... Als dan de dame of de heer mij ... terechtwijst ... dan ... is er geen bedaren aan, ... ik lach zoo stuipachtig, dat acht of tien menschen mij niet zouden kunnen houden. (*De laatste woorden worden uitgesproken onder een uitbundig ge- lach; langzamerhand bedarend, na een poosje*.)

Ik meende dus aan het gezelschap verschuldigd te zijn deze bekentenis te doen... U begrijpt dit zonder verdere uitlegging. Het zou een mooi effect maken als u mij op een gegeven oogenblik, in een roerende liefdesscène, waar 'k in tranen badend aan de voeten van mijn liefste lig, plotseling met open mond: Ha! ha! ha! hoorde uitstooten. U zoudt gelijk hebben beleedigd op te staan en mij de deur te wijzen... Weggejaagd! De mannen!... Laat staan nog!... Maar weggejaagd door de dames! Die 't mij nooit zouden vergeven!... (*op dramatischen toon*). O, het zou mij altijd blijven vervolgen!... (*Wacht even, dan op natuurlijken toon*). En dan... dit zou de tweede keer zijn... eerst met die andere en nu met u!... (*pauze*). Dat geval met die andere... weet u al... is 't niet?... (*de toehoorders vragend aanziende, maar de typen toch beschrij- vend om ze beter in de herinnering terug te brengen*). Ge herinnert u wel Clara... juffrouw van der Heyden... de dochter van Mevrouw Julia uit de Hertogstraat?...

Julia?... Die dikzak, dat fregat, die twee passen in 't uur vooruitkomen omdat ze aan asthmalijdt, (*haar nadoende*) en die altijd uit wandelen gaat met haar dochter... die lange magere staak! (*Doet haar na, houdt dan even op, en kijkt vragend het publiek aan*). Kent u heusch juffrouw van der Heyden niet? Maar dan kent u ook niet die mooie geschiedenis, weet niet dat zij mij buiten de deur hebben gezet, bij een arm hebben genomen... alsof 'k een dief was... Ja heusch!... Maar... wat zal ik er van zeggen?... ik had 't heele huis in rep en roer gebracht!... Mama stond te blazen als een locomotief, de dochter zoo wit als een doek, de haren ten berge gerezen en met uitpuilende oogen: (*met fijn stemmetje*) »Ondankbare!"... En mama en dochter te gelijk: (*met fijn stemmetje*) »Mijn moeder zulk een beleediging aan te doen!" (*met higgende stem en op dra- matischen toon de moeder nadoende*) »Mijn dochter zoo te beleedigen!" De deur uit!... wat kon ik er aan doen? Of ik al zei: »Maar ik doe het niet met opzet!"... Jawel... ik moest de deur uit... met een gezicht als vuur en een hart vol venijn!... En de oorzaak van dat alles... Dat verwenschte gelach!... (*Even pauze, dan op natuurlijken toon*). Er was sprake van een huwelijk tus- schen ons.

*) Zie art. van Prof. A. G. van Hamel in den Gids van Nov. 1889.

Een hoog personaadje, die moeder en dochter stormenderhand voor mij had weten in te nemen, had zich met de zaak bemoeid. Over de bruidschat waren wij 't al eens, toen . . . den avond waarop ik mij voor 't eerst als haar aanstaande zou presentereen . . . mij . . . verbeeld u . . . die mooie geschiedenis overkwam . . . Die ellendige scène zal ik nooit vergeten. (*met zachte stem.*) Niet zoodra kwam ik binnen, of Clara sloeg de oogen neer en glimlachte: toen naderde zij mij, lei hare hand in de mijne — bloosde — en . . . ik ging naast haar zitten . . . (*de moeder nadoende*) mama zat tegenover mij als een kalkoensche haan, die zijn staart opzet, haar oogen, die zij niet van mij afhield, glinsterden, en ik . . . (*pauze, dan met gevoel*) zal ik het betreuren? Ik gevoelde mij aangedaan tusschen die beiden. Ik dacht er aan, hoe Mevrouw Julia weldra mijn tweede moeder zou worden, en Clara mijn beminde levensgezellin!

't Duurde maar een oogenblik, maar in dat oogenblik . . . zag ik . . . o zooveel! . . . Ik hoorde . . . het lachen . . . de kreten van . . . een dochttertje! . . . o dat was mijn illusie! En dan! . . . haar kusjes! . . . En toen voelde ik . . . alles in datzelfde oogenblik . . . wat eigenlijk geluk is! . . . (*van toon veranderend.*) Maar dit oogenblik werd dadelijk door een ander opgevolgd! . . . te midden van die soort van vervoering, de gedachte aan 't geluk van Clara, de kussen van mijn dochttertje, te midden van die zalige genietingen van een huisvader . . . (*plotseling van 't aandoenlijke tot 't komische overgaande*) Waarom moest mij toen plotseling de lengte en de omvang van het paar voor oogen staan? 't Was maar een oogenblik! Langer niet! Maar hoeveel dingen kwamen mij niet in dat oogenblik voor den geest! . . . En het kluchtigste, dat wat op den voorgrond trad en waaraan ik die mooie geschiedenis te danken had, kon 'k niet uit mijn gedachten verbannen . . . Hoor! . . . (*op komische toon*). Ik verbeeldde mij te staan voor een huisje waar een schilderij was te zien, op hetwelk mama en dochter stonden afgebeeld; en alsof 't wondermensen waren, daarbij een man, die riep: »Komt binnen heeren! Komt binnen! 'k Zal u wonderbare dingen laten zien! Moeder en dochter de vreemdste natuurverschijnselen, die ge te zien kunt krijgen! Komt, komt toch! om die zeldzaamheden te beschouwen! . . . (*dan plotseling van toon veranderend*) Toen was 't, alsof ik op die lokstem binnentrad; ik zag de lange, magere dochter en daarnaast de moeder gedecolleteerd, en met bloote armen, die op haar stoel zat te wankelen; zij leek wel een nijlpaard, of . . . beter nog . . . een walvisch! Dat alles zag ik in een enkel oogenblik, en kon mijn lachen niet weerhouden.

Zij zien mij aan, worden boos, ik lach en lach maar door, en . . . toen gebeurde wat ik verteld heb . . . (*pauze*). Toen ik alleen was begreep ik, hoe verkeerd ik had gedaan niets van dat gebrek te zeggen! (*droevig*). Een vrouw en een bruidschat te gelijk te verliezen! . . . De vrouw! . . . Enfin! . . . maar de bruidschat! . . . Neen, nooit heb ik dat lachen zoo verwenscht als op dat oogenblik! . . . En u begrijpt, ik wil niet, dat mij zoo iets overkomt. (*pauze, dan op natuurlijken, vriendelijken, beleefden toon*). 'k Heb nu alles bekend. 'k Hoop dat mijn toehoorders 't mij zullen vergeven . . . als mij nog eens . . . zoo iets mocht overkomen . . . Mij dus van uwe toegevendheid overtuigd houdende, zal 'k u iets voordragen. 't Is een gedeelte uit de »Londinias» van Vosmaer¹⁾.

(*De acteur maakt een sierlijke buiging en wil dan beginnen. De dictie moet juist en de gesticulatie sober zijn. De minste overdrijving, 't zij in stembuiging of houding, zou 't effect der finale van den monoloog verzwakken.*)

»Vroolijk zaten op dek de batavische mannen. Het stoomschip

»Hupte bevallig op 't zachte gewiegel der golven; in d' oostwind

»Wapperden wimpel en doek; zóó zweeft op orchestrischen maatklink

»Lenig en slank de danseuse. Okeanos, vriend'lijke grijsaard, (*Houdt even op mel een lichte samentrekking der lippen*).

»Slechtte de ruggen der golven; in, 't ronde, in kudden of eenzaam

»Dwaalden, de robben op 't zeevlak, de diepte alom ontstegen,

Schuimende golfjes gelijk . . .

(*pauze, tracht zijn lachen te bedwingen, maar wordt steeds zenuwachtiger, tot hij het bij de laatste regels niet meer kan binnenhouden; de acteur moet zich echter wachten voor te sterke gezichtsvertrekkingen, tot hij in een stuipachtig gelach, losbarstend, het tooneel verlaat*).

en ze brachten een bitteren zeereuk

»Mee uit de diepte; . . . ze weiden, tot Helios 't zonnige vierspan

»Neerwaarts drijft in het west

O! . . . O! . . . O! ik voelde 't al aankomen! . . . 'k Doe beter uit te scheiden! O! Ha! ha! ha! Ik kan niet meer! . . .

Nieuwe Uitgaven.

(Opgave van de firma GEBR. SCHRÖDER, Amsterdam.)

Heyse (P.), Dramatische Dichtungen, Band 25, <i>Wahrheit?</i> , Schauspiel	f 1.70
Lothar (R.), <i>Der verschleierte König</i> , Ein Bühnenmärchen	» 0.65
Lothar (R.), <i>Der Werth des Lebens</i> , Ein Mysterium in 4 Aufzügen mit einem Vorspiel	» 1.30
Hopfen (H.), Neues Theater, 2 ^{tes} Bdchen, <i>Helga</i> , Schauspiel	» 1.95
Sauvinière, (J.), <i>Hildhyllia</i> , Drame lyrique, ill.	» 4.15
Lhermite (R. P.) des Dominicains, <i>Christophe Colomb dans les fers</i> , drame en 4 actes et en vers.	» 1.40
Perey (L.), <i>Le Mardi de la Vicomtesse</i> , com. en 1 acte	» 0.85
Dumas fils (Alex.), Théâtre Complet VII	» 1.90
Weiss (J. J.), <i>Autour de la Comédie Française</i>	» 1.90
Pièces de Molière, illustrées par Leloir, notes par Vitu et Monval, 13 ^{me} vol. <i>Don Juan</i>	» 3.30
Idem, 14 ^{me} vol. <i>L'Amour médecin</i>	» 2.75
Goudran (E.), <i>La Chanson</i> , revue poétique dite au Théâtre des Ombres Lyriques	» 0.85
Gandillot (L.), <i>Le Pardon</i> , Com. en 3 actes, repr. sur le Théâtre Moderne	» 1.90
Hamerling (R.), <i>Danton et Robespierre</i> , drame en 5 actes, traduit par A. Dietrich	» 1.90
Griepenkerl (R.), <i>Maximilien Robespierre</i> , drame en 5 actes, traduit par A. Dietrich	» 1.40
Büchner (G.), <i>La mort de Danton</i> , drame en 3 actes traduit par A. Dietrich	» 1.90

¹⁾ Ik zette voor de oorspronkelijke dichtregelen van Pardini op goed geluk af eenige uit Vosmaer's *Londinias* in de plaats.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., MARNIXSTRAAT 396.
Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 13.

15 APRIL 1892.

XXIe JAARGANG.

INHOUD. Officiël gedeelte: Beschrijvingsbrief voor de Algemeene Vergadering, met Begrootingen en Memorie van Toelichting.
Niet-officiël gedeelte: Uit de Amstelstad. — A. C. Loffelt, Hamletiana. — Holda, Maeterlinck's »Intruse». — Gedenkteeken voor Mevr. S. de Vries. — Varia. — Nieuwe Uitgaven.

Officiël gedeelte.

Nederlandsch Tooneelverbond.

22STE ALGEMEENE VERGADERING

op Donderdag 12 Mei 1892, des morgens te 10¹/₂ uur te 's GRAVENHAGE in het Hotel
»de Oude Doelen» (Tourenoiveld).

PUNTEN VAN BESCHRIJVING:

- 1°. Opening der vergadering.
- 2°. Verslag van den Algemeenen Secretaris.
- 3°. Rapport over den toestand der Voorbereidende School van de Tooneelschool (Art. 17 van het Regl. der Voorbereidende School).
- 4°. Mededeeling van het Hoofdbestuur over de oprichting van het Leescomité en voorstel om ter beschikking van dit comité te stellen f 150 tot aanmoediging van de nationale tooneelletterkunde.
- 5°. Begrooting 1892/93.
- 6°. Verkiezing van 3 leden van het Hoofdbestuur wegens het periodiek aftreden van de HH. Prof. Dr. A. G. VAN HAMEL, MARCELLUS EMANTS en M. B. MENDES DA COSTA.
- 7°. Voorstel van het Hoofdbestuur om ingevolge Art. 18 der Statuten den Heer Mr. J. KALFF JR. ook voor het jaar 1892/93 tot Redacteur van het Tijdschrift aan te wijzen.
- 8°. Aanwijzing der Afdeeling, aan welke rekening en verantwoording moet worden gedaan.
- 9°. Aanwijzing der plaats, waar de volgende Algemeene Vergadering zal gehouden worden.
- 10°. Mededeelingen van het Hoofdbestuur.

A. Algemeene Begrooting A°. 1892/93.

ONTVANGSTEN.

Contributie der Afdelingen en der Algemeene	
Leden	f 5826.—
Rente	» 37.—
Nadeelig saldo	» 786.80

f 6649.80

UITGAVEN.

Art. 1. Bijdrage aan de Tooneelschool	f 4999.80
» 2. Tijdschrift	» 1000.—
» 3. Leescomité	» 150.—
» 4. Reiskosten	» 150.—
» 5. Drukkerij	» 75.—
» 6. Bureaukosten	» 100.—
» 7. Onkosten Algemeene Vergadering	» 25.—
» 8. Onvoorzien uitgaven	» 150.—

f 6649.80

B. Begrooting Tooneelschool. A°. 1892/93.

ONTVANGSTEN.

Art. 1. Bijdrage van H. M. de Koningin	f 5000.—
» 2. » » de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen	» —.—
» 3. Giften, jaarlijksche bijdragen, enz.	» 375.—
» 4. Rente Fonds Hacke van Mijnden	» 48.—
» 5. Schoolgelden	» 650.—
» 6. Bijdrage uit de Algemeene Kas	» 4999 80

f 11.072.80

UITGAVEN.

Art. 1. Jaarwedde van den Directeur, tevens belast met het Onderwijs in Lezen, Voordracht, Geschiedenis van het Tooneel en Tooneelletterkunde	f 3750.— (4000.—)
» 2. Jaarwedde van het onderwijzend personeel:	
a. Spel en Grimeeren	f 1260.— (1400.—)
b. Zang, Uitspraak en Stemvorming	» 315.— (350.—)
c. Teekenen, Hoogere Mimiek en Costumeerkunde	» 180.— (200.—)
d. Costuumkunde	» 135.— (150.—)
e. Fransche Uitspraak en Letterkunde	» 180.— (200.—)
f. Nederlandsche Stijlleur en Letterkunde	» —.—
g. Hoogduitsche Uitspraak en Letterkunde	» —.—
h. Engelsche Uitspraak en Taal	» 135.— (150.—)
i. Schermen en Plastische Oefeningen	» 270.— (300.—)
k. Dansen en Mimische Oefeningen	» 135.— (150.—)
l. Costuumnaaien	» —.—
	» 2610.—
Art. 3. Voorbereidende School.	
m. Adjunct-Directrice, tevens belast met het Onderwijs in Nederlandsch, Fransch, Hoogduitsch, Geschiedenis Handwerken	f 1350.— (1500.—)
n. Lezen, uitspraak en Stemvorming	» 250.— (275.—)
o. Teekenen	» 90.— (100.—)
p. Land en Volkenkunde	» 90.— (100.—)
	» 1780.—
Art. 4. Oefen-Tooneel	» —.—
» 5. Toelage Mevrouw Rennefeld	» 250.—
» 6. Belasting	» 180.—
» 7. Verwarming en verlichting	» 620.—
» 8. Erfpacht	» 337.05
» 9. Rente 4 ⁰ / ₁₀₀ Leening	» 140.—
» 10. Aflossing 4 ⁰ / ₁₀₀ Leening	» 500.—
» 11. Bureaukosten	» 50.—
» 12. Schoolbehoeften en bibliotheek	» 200.—
» 13. Onderhoud Gebouw	» 250.—
» 14. Onderhoud Ameublement	» 50.—
» 15. Pianohuur en stemmen	» 65.—
» 16. Verwarming en Schoonmaak Gymnastiek-lokaal	» 34.—
» 17. Onkosten examens	» 50.—
» 18. Assurantie	» 106.75
» 19. Onvoorzien uitgaven	» 100.—

f 11.072.80

TOELICHTING DER BEGROOTINGEN.

De rekening zal aan het einde van het loopende vereenigingsjaar vermoedelijk zonder nadeelig saldo, wellicht zelfs met een voordeelig saldo sluiten, niettegenstaande het noodlottig besluit van den Amsterdamschen Gemeenteraad, om het subsidie aan de Tooneelschool niet meer te verleen, haar een verlies van *f* 1000 berokkende en enkele Afdeelingen hun ledental niet onbelangrijk zagen verminderen. Aan den krachtigen steun van het Utrechtsch Studenten-Tooneel, van het Tivoli-Gezelschap te Rotterdam, Directie De Vos en Van Korlaar, van de Afdeelingen Amsterdam, Rotterdam, Gent, Middelburg alsmede van eenige kunstvrienden is deze gelukkige ommekeer te danken, een niet genoeg te waardeeren medewerking, waarvan men den omvang kan beseffen, wanneer men de begrooting 1891/92 raadpleegt, welke als vermoedelijk nadeelig saldo 1890/91 circa *f* 1750 aanwees. De extra-giften aan de School belopen tot heden *f* 2080.34, terwijl van de Afdeeling 's Gravenhage binnenkort een bijdrage mag worden tegemoet gezien. Konde deze mededeelingen niet gemist worden, ten einde aan te toonen, dat de begrootingen 1892/93 op zichzelf mogen beschouwd worden, zonder dat dreigende tekorten der loopende rekening behoeven te beangstigen, het Hoofdbestuur grijpt gaarne deze gelegenheid aan, om zijn hartgrondigen dank te herhalen aan allen, die tot dit gunstige resultaat hebben mede gearbeid, hun beurzen openden, hun talenten en tijd ter beschikking stelden van de goede zaak.

Tot de begrooting der School overgaande, vermeldt het Hoofdbestuur in de eerste plaats dankbaar het subsidie van H. M. de Koningin (Ontvangsten Art. 1) en spreekt den wensch uit, dat het Tooneelverbond zich nog lang in de Vorstelijke Bescherming moge verheugen, terwijl dit blijk van belangstelling allen, die tot de School in betrekking staan, zal aansporen onverpoosd te trachten haar steeds meer en meer aan haar bestemming te doen beantwoorden.

Op verzoek van het Hoofdbestuur zal de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen zich waarschijnlijk het lot der School, aan welker oprichting zij destijds reeds krachtadig medehielp, aantrekken. Aan de aanstaande algemeene vergadering dier maatschappij zal worden voorgesteld aan de School gedurende de drie volgende jaren een subsidie te verleen van resp. *f* 1000, *f* 750, *f* 500. Ofschoon de aanneming van dit voorstel waarschijnlijk is, kan de bijdrage, zoolang de beslissing niet is gevallen, niet op de begrooting worden gebracht.

Van de gewoonte om bijdragen van het Rijk en van de Provincie Noord-Holland pro memorie te vermelden, waarbij thans die der Gemeente Amsterdam te voegen zou zijn, is ditmaal afgeweken, daar het Hoofdbestuur het nut van dergelijke figuranten niet kan inzien, omdat het, ook zonder die vingerwijzing, pogingen in het werk zal blijven stellen om steun te erlangen, waar het meent kans van slagen te hebben.

Door de mildheid van verschillende leden, hoofdzakelijk te Amsterdam, is het mogelijk Art. 3 van *f* 125 (opbrengst 1890/91 en raming 1891/92) op *f* 375 te brengen. In deze som zijn tevens begrepen de giften van enkele rederijderskamers, wanneer leerlingen bij hare uitvoeringen medewerken.

Schoolgelden (Art. 5) zijn geraamd in overeenstemming met de opbrengst 1890/91 (*f* 672.50) en die van het eerste kwartaal 1891/92 (*f* 165).

Bij de jaarwedde van den directeur en het onderwijzend personeel (Uitgaven Art. 1, 2, 3) moet nadrukkelijk vermeld worden, dat, ten einde de begrooting te doen sluiten, alle leeraren in een reductie hebben toegestemd. Deze posten hebben alleen door den drang der omstandigheden vermindering ondergaan en het Hoofdbestuur verzoekt machtiging de volle jaarwedde (als tusschen haakjes vermeld) te mogen uitbetalen, indien de omstandigheden het toelaten.

Om de in de vorige algemeene vergadering vermelde redenen, is voor het Oefen-Tooneel wederom niets uitgetrokken.

De toelage aan Mevrouw Rennefeld wordt gerechtvaardigd door de omstandigheid, dat deze thans ontslagen directrice indertijd op verzoek van het toenmalig Hoofdbestuur een zaak heeft verlaten, ten einde zich aan de School te wijden. Na haar eervol ontslag schijnt een kleine vergoeding alleszins billijk en het Hoofdbestuur vertrouwt, dat deze post als onaantastbaar op deze en volgende begrootingen een plaats zal vinden.

Belasting (Art. 6) en Verlichting en verwarming (Art. 7) zijn gesplitst overeenkomstig het verlangen door de Afdeeling Tiel op de laatste algemeene vergadering geuit. Dank zij het zuinig en accuraat beheer der adjunct-directrice kan Art 7 belangrijk worden verlaagd.

Art. 11, 12, 13, 15, 17, 19 zijn zoo laag mogelijk uitgetrokken, zonder dat er vrees behoeft te bestaan, dat de raming overschreden zal worden.

Gebouw en inboedel zijn verzekerd op twee polissen, waarvan de grootste 2 Februari 1893 vervalt. Volgens usance geschiedt de verzekering voor 42 maanden, doch wegens de betrekkelijk kleine som is ter vereenvoudiging der boeking, evenals voorheen, het geheele bedrag uitgetrokken (Art. 18).

Met een totaal bedrag van *f* 11.072.80 aan uitgaven, behoeft de begrooting der school een bijdrage uit de Algemeene Kas van *f* 4999.80, onder Art. 1 der uitgaven, algemeene begrooting, vermeld.

De kosten van het Tijdschrift zijn op *f* 1000 begroot (Art. 2), hetgeen aan het Hoofdbestuur voldoende voorkomt; wellicht zal het aantal afleveringen eenigszins verminderd worden.

Over het Leescomité zullen, wanneer No. 4 der Punten van Beschrijving in behandeling komt, door het Hoofdbestuur meer uitvoerige mededeelingen worden gedaan. De bedoeling van Art. 3 is, het Lees-Comité door dergelijke bijdragen in de gelegenheid te stellen de opvoering of uitgave van goede, oorspronkelijke tooneelstukken te vergemakkelijken, of den schrijvers een belooning of onderscheiding toe te kennen.

De raming der overige uitgaven is ongeveer gelijk aan die der vorige begrooting, alleen is Art. 8 *f* 50 hooger (waartegen Art. 19, begrooting der school hetzelfde bedrag lager), omdat enkele, tot nu toe op de school-rekening geboekte, uitgaven meer eigenaardig op de Algemeene rekening thuis behooren.

De Contributie der Afdeelingen en der Algemeene Leden heeft het Hoofdbestuur gemeend niet hooger te mogen aannemen dan *f* 5826., wil het zich niet aan teleurstellingen blootstellen. Enkele Afdeelingen gaan sterk achteruit en het aantal Algemeene Leden slinkt jaarlijks. Hoogst aangenaam zal het het Hoofdbestuur zijn bij het opmaken der rekening 1892/1893 te moeten erkennen, dat zijne meening in dit opzicht te pessimistisch was.

De Rente zou aanmerkelijk grooter wezen, indien alle Afdeelingen de verplichtingen nakwamen, hun bij Art. 5 der Statuten opgelegd; doch, behoudens enkele loslijke uitzonderingen, wordt de contributie veel te laat ingezonden, zoodat soms rente aan de credit-zijde meer naar waarheid zou zijn.

Het nadeelig Saldo van *f* 786.80 mag, naar de meening van het Hoofdbestuur, niet te ongunstig worden op-

gevat, waar de uitgaven niet te laag zijn geraamd en nog enkele bijdragen, o. a. van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de inkomsten waarschijnlijk zullen vergrooten.

Het Hoofdbestuur vertrouwt met deze mededeelingen de begrotingen voldoende te hebben toegelicht; niettemin is de Algemeene Penningmeester gaarne bereid desverkiezende vóór de aanstaande Algemeene Vergadering nadere inlichtingen te verstrekken.

Woensdag 11 Mei 1892.

Receptie van H.H. Leden van het Hoofdbestuur en Afgevaardigden

in den Foyer van den Schouwburg (Voorhout), des avonds te 7 uur.

**Te 7½ uur Voorstelling door het Gezelschap van den Tivoli-Schouwburg
(Directie DE VOS en v. KORLAAR)**

„HET GOUDVISCHJE,”

Tooneelspel in drie bedrijven door W. G. v. NOUHUYS.

Tot deze voorstelling noodigt de Haagsche Afdeeling H.H. Hoofdbestuurders en Afgevaardigden uit. —

De plaatsen voor Afgevaardigden moeten aangevraagd worden vóór of uiterlijk op 1 Mei a. s. bij den Heer J. C. VAN DEN TOL, Secretaris der Haagsche Afdeeling, Surinamestraat 22, 's Gravenhage.

Na afloop der Voorstelling:

Gezellige bijeenkomst,

aangeboden door den Voorzitter der Afdeeling, den heer M. HIJMANS VAN WADENOYEN, aan alle Bestuursleden en Afgevaardigden. (Plaats wordt later bekend gemaakt).

Donderdag 12 Mei 1892.

**Gemeenschappelijke maaltijd voor Hoofdbestuurders, Afgevaardigden en andere leden
van het Nederlandsch Tooneelverbond,**

in het Hotel »de Oude Doelen» (Tournooiveld) des namiddags te 6 uur

à f 4.50 per couvert met inbegrip van ½ flesch wijn.

Deelnemers worden dringend verzocht zich vóór 5 Mei a. s. aan te melden bij den Afdeelings-Secretaris, den Heer J. C. van den Tol, Surinamestraat 22.

AMSTERDAM,
12 April 1892.

Naamens het Hoofdbestuur,
De Secretaris
C. I. VINKESTEYN.

H.H. Afdeelings-Secretarissen,

die het jaarverslag hunner Afdeeling nog niet ingezonden hebben, worden verzocht dit zoo spoedig mogelijk te doen toekomen aan den Alg. Secretaris.

Niet-officiëel gedeelte,

UIT DE AMSTELSTAD.

Nog eenige voorstellingen — twee op de Paaschdagen, een ten benefice van den trappelenden politie-agent, enkele kindervoorstellingen en *de Doofpot* is er geweest! Niet, dat men hem licht vergeten zal — al wilde men dat, de liedjes zouden herinnering aan deze revue en haar tweehonderd-zooveel opvoeringen wel levendig houden. Mij dunkt een inwoner van Napels moet vreemd opzien, wanneer hij het Napolitaansche *Funicoli, Funicola* door Amsterdamsche straatjongens hoort fluiten en oudheidkenmers in de 20ste eeuw — wanneer er tenminste dan nog aan oudheidkunde gedaan zal worden — zullen wel eenige moeite hebben

den oorsprong terug te vinden van een liedje, waarvan dan alleen nog maar het refrein bekend zal zijn, luidende „Geef mij liever een broodje met kaas!” Enfin, ik eindig met de schrijvers te feliciteeren en het publiek te condoleeren met het prodigieuse succes van den *Doofpot*.

De artisten van den Salon des Variétés, die niet optreden in de beroemde revue hadden, tusschen eenige reisjes in de provincie, alle mogelijke gelegenheid andere stukken in te studeeren: de Directie komt alle lof toe voor de keus, die zij daarbij gedaan heeft. De heeren Kreukniet en Poolman gaan voort, ook na de abonnementsvoorstellingen nu twee jaar geleden, het publiek wat nieuws en wat goeds te laten zien: wel is het zelden oorspronkelijk, wat zij geven, maar het is datgene, wat in het buitenland den grootsten opgang gemaakt heeft of wel om de eene of andere reden het meest besproken is. Van de liefdadigheidsvoorstelling in den Parkschouwburg heb ik indertijd reeds verslag gegeven: *Een Schandaal* zal nu spoedig ook in de Amstelstraat voor het voetlicht komen. Intusschen is men er begonnen met *Bertha Malm*, een stuk in vier bedrijven uit het Zweedsch

van Oskar Wijkander. Den inhoud van dit stuk mag ik bekend veronderstellen; onze medewerker uit de Maasstad gaf dien reeds in zijne kroniek, te vinden in No. 3 van dezen jaargang. Er is iets onrustigs in dit stuk, de personen loopen er voortdurend door elkaar: de een gaat weg door de deur rechts, één seconde is het tooneel leeg, dan komt een ander door de linkerdeur binnen. De eerste twee bedrijven behelzen niets dan preliminair, die zeker niet meer dan één bedrijf hadden mogen beslaan, de derde en de vierde acte bevatten elk een mooi tooneel: in het derde bedrijf komen de vrouw van Rolf Monsen en Bertha Malm, die geen van beiden van elkaar's bestaan afweten tegenover elkaar te staan: hoe Bertha daar binnenkomt moet men maar niet vragen, de verklaring, die de auteur daarvan geeft, is geen verklaring, maar dat neemt niet weg, dat de toestand zeer interessant is; mooi is ook het tooneel in het vierde bedrijf tusschen Bertha en Mevrouw Monsen, die inziet, dat het arme meisje door Rolf bedrogen is en geen of weinig schuld heeft. Veel blijft er duister in dit stuk; zoo is het mij bijv. niet duidelijk geworden of Rolf werkelijk nog van Bertha houdt, ook niet, wat de bedoeling is van William Hock met het schrijven van den brief, waarin hij Geertruida vertelt, wat er gebeurd is.

De wijze, waarop *Bertha Malm* gespeeld is, heeft niet tot een groot succes kunnen bijdragen. Het heeft mij getroffen, dat het stuk, niettegenstaande de lange rust, die de uitvoerenden zich ten nutte hadden kunnen maken, slecht ingestudeerd scheen. Voor een gedeelte is dit zeker te verklaren door de verschillende wijze van spelen, die door eenige acteurs van den Salon gevolgd wordt. Het staat vast, dat bijv. de Heer Moor geheel anders speelt dan Mevr. Rössing: de Heer Moor zoekt met elk woord, elke beweging een effect te bereiken en het publiek lacht dikwijls om hem, zeker, maar wat in eene farce, in een ouderwetsch stukje, waarin getypeerd moet worden, op zijne plaats is; past volstrekt niet in een ernstig stuk als dit; de Heer Moor is inventief, bedenkt een aantal trucs, bewegingen vooral met zijn handen en soms met zijn geheele lichaam, en nog veel meer; maar wat natuurlijk zou zijn, heeft hij nog niet gevonden. Dit alles treft minder, wanneer men dezen acteur een tijdlang niet gezien heeft, maar de voorstelling van *Een Schandaal* is nog zoo lang niet geleden of men herinnerde zich weer veel, dat men daar ook gezien had en nu met spijt terugvond. Mevr. Moor-Scheepers is mij als Mevr. Monsen veel beter bevallen, dan in de rol van Mevr. Hansen (*Een Schandaal*). Er is eenige overeenkomst tusschen de beide rollen, Mevr. Monsen is minder pharizeeisch, minder conventioneel, over het geheel waardiger, en dat ging Mevr. Moor veel beter af. Mevr. Rössing heeft zeer goede oogeblikken gehad, de dramatische tooneelen waren beter dan die, waar gewoon spel vereischt werd, zooals in het tweede bedrijf in de scène met Rolf. De Heer Blaaser heeft van de vreemde rol van Hock geen aantrekkelijk, maar toch een aannemelijk type gemaakt. De overigen waren voldoende, en geven tot geen bijzondere opmerkingen aanleiding. Alleen wil ik hopen, dat Mej. Braakensiek reeds nu van den beginne zich moge aanwennen, niet naar het publiek te zien, maar naar hare medespelers.

* * *

Zoover had ik mijne kritiek geschreven, toen ik het gezelschap van den Salon des Variétés zag optreden voor de leden der Amsterdamsche afdeeling van het Verbond, die de uitnoodiging van de heeren Kreukniet en Poolman in grooten getale hadden aangenomen. Het is niet alleen om de heuschheid der Directie van den Salon in herinnering te brengen, dat ik dit vermeld; voor mij is het van belang te constateeren, dat het publiek dien avond, wat men noemt iets »beter» was, dan gewoonlijk. Opgevoerd werden de *Indringer* van Maeterlinck en Gondinet's *Parij-*

zenaar. Wanneer ik over den *Indringer* beschouwingen ging geven, geloof ik, dat ik in herhaling zou vervallen van hetgeen onze inzender uit den Haag zoo goed gezegd heeft. Ik wil alleen acte nemen van het feit, dat het stuk, niettegenstaande het publiek geïnviteerd was en zich dus rustiger hield dan gewoonlijk, toch vrijwel gevallen is. Dat de toeschouwers hier, evenals te 's Gravenhage, een oogenblik onder den indruk waren aan het slot, moet, meen ik, daaraan worden toegeschreven, dat er toen iets gebeurde; de ziekenzuster, die men nog niet gezien had, komt op in haar orde-kleeding, allen verlaten de kamer, behalve de oude man, daar was dus iets te zien. En misschien hebben sommige toeschouwers wel gedacht, dat het nu eigenlijk komen moest. Zeer enkelen zijn nu en dan onder den indruk van het stuk geweest; ik voor mij heb het gevoel van gedruktheid, van angst bijna, dat ik bij de lezing kreeg, weer ondervonden bij enkele gedeelten. De groote menigte zal zeker het stuk niet waardeeren, niet begrijpen; had ik gekund, gaarne zou ik de voorstelling hebben bijgewoond onder »le vrai public, celui qui paye,» zooals Sarcey zegt.

Hoeveel van dezen uitslag nu op rekening van het spel en de mise-en-scène gesteld moet worden? Een groot gedeelte m. i.; Maeterlinck's stukken vergen zéér fijn, zeer doordacht spel. Doordacht was het spel van den heer Moor, den grootvader, wel; fijn was het niet. Natuurlijk spel, zooals men het van het Théâtre Libre ziet, is in dezen ook niet het ware; het stuk moet geheel en al in de stemming gespeeld worden, ten koste der natuurlijkheid desnoods. De mise-en-scène op het kleine tooneeltje liet veel te wenschen; hier en daar scheen licht door de reten der coulissen, het maanlicht was niet mooi, de geluiden van de zeis, de klok, de voetstappen veel te luid.

Een Parijzenaar is gespeeld in het Théâtre-Français, vertelt het affiche: ik kan niet anders zeggen, dan dat het mij verbaasd heeft. Het stuk is soms bijna een farce en als zoodanig meer geschikt voor het Palais Royal of de Ambigu, dan voor het huis van Molière; op een ander oogenblik, zoo bijv. in het laatste bedrijf, staat het hoog, klimt het tot den rang der goede comédie. Het tooneel, waarin Brichanteau, de vroolijke viveur, de boulevardier achter in de dertig, aan zichzelf en aan zijn zeventienjarig pleegdochtertje ontdekt, dat hij haar en zij hem lief heeft is uitstekend; het doet denken aan Meilhac's *Margot*, hier intijds door Fransche artisten gegeven. *Een Parijzenaar* is de geschiedenis van een rijken meneer van middelbaren leeftijd, die altijd op den boulevard heeft gewoond en meent nergens anders te kunnen leven. Zijn huisheer zegt hem de huur op en verre bloedverwanten uit de provincie, die een goed oogje hebben op den rijken neef voor hunne dochter, halen hem over eenigen tijd in hun stadje te komen logeeren. De Parijzenaar keert weldra naar zijn boulevard terug, ook al beweert niet, dat hij hare dochter heeft gecompromitteerd door met haar 's avonds laat in den tuin naar de sterren te kijken, en trouwt met zijne pleegdochter. Eenige personen, een knecht met rood haar, de oude nicht, die eene soort Xantippe is, neef, die onder de plak zit, enz. zijn typen geworden, echte typen voor de vaudeville. Het stuk is wat lang; waar is, dat het vlugger en vooral vroolijker gespeeld moet worden. De heer Smith heeft van den huisheer geen type weten te maken; hij was vrij vervelend. Mevr. De Boer-Van Rijk was eene uitstekende lastige echtgenoot, de heer Moor was — de heer Moor, zie boven!

Een afzonderlijke vermelding verdient Mej. Spoor, die 200 avonden achtereen bloemenmeisje No. 1 geweest is. Sedert Mej. Spoor bijv. in een der abonnementsvoorstellingen het boerenmeisje speelde in *Liefde is geen speelgoed* (Musset's *On ne badine pas avec l'amour*) is er zeer groote vooruitgang bij haar op te merken. Geneviève, het jonge pleegkind van Brichanteau, heeft Mej. Spoor alleraardigst

gespeeld, vooral in het laatste bedrijf, als zij ontdekt, dat zij haar beschermer bemint, maar bereid is op *zijn* voorstel een ander te trouwen. Mej. Spoor heeft dit scènetje niet onberispelijk gespeeld (enkele zinnestukjes werden wel wat melodramatisch gezegd) maar over het geheel speelde zij met gevoel en bleef toch sober. Tusschen dit aardige meisje en de wassen pop van nu twee jaar geleden is een groot verschil; ik hoop van harte dat Mej. Spoor zoo voort moge gaan.

Majoor Frans! Ik kan mij ^{* * *} begrijpen, dat iemand, die verlangt iets voor het tooneel te schrijven, maar nog niet de kracht in zich voelt een zelfstandig tooneelstuk te schep- pen, er toe komt bij anderen naar stof om te zien; dat het oog daarbij wel eens zou vallen op Mevrouw Bosboom-Toussaint's meesterwerk, op de aanlokkelijke, karakteristieke figuur van Francis Mordaunt was ook te voorzien. Het is reeds loffelijk, dat de heer Chrispijn, die het stuk, hetwelk nu door het Nederlandsch Tooneel gegeven wordt, bewerkte, niet is teruggedeinsd voor de tallooze bezwaren aan de omwerking van *Majoor Frans* verbonden. Mijne lezers zullen zich herinneren, dat in *Majoor Frans* zeer weinig gebeurt; de roman is bijna geheel in brieven geschreven, brieven, waarin Leopold van Zonshoven aan zijn vriend beschrijft, hoe hij langzamerhand de liefde wint van en zelf verliefd wordt op zijne nicht Francis. In die brieven spreekt Leopold veel van zich zelf en vertelt veel over wat Francis hem heeft gezegd, maar gedurende den tijd, waarin die lange mailbrieven worden geschreven, gebeurt er zeer weinig op de Werf. Het is dan ook zeer moeielijk geweest, zonder in eeuwigdurende gesprekken te vervallen, het karakter van de handelende personen, vooral van Majoor Frans goed te doen kennen. Voor afwisseling heeft de bewerker wel gezorgd, dat moet gezegd worden. Vooral heeft hij daarvoor partij getrokken van de figuur van kapitein Rolf, wien hij een reeks eigenaardige gezegden in den mond legt. Dat neemt niet weg, dat het stuk toch eenigszins vervelend blijft: bij menig tooneel komt ons in gedachten, hoe het in den roman werd beschreven en meestal gaf het vertoonde eene zwakke afspiegeling van het verhaalde. Het ligt in den aard der zaak, dat alles verkort moest worden; zoo volgt in het lange tweede bedrijf het eene tooneeltje op het andere, elk om ons weer iets meer te leeren omtrent Majoor Frans, zonder dat het den auteur gelukt liet complexe karakter der excentrieke freule scherp te teekenen. Zeker ligt het voor een deel aan de vertolking maar deze Francis is in de eerste plaats niet hoog, niet aristocratisch genoeg; zij geeft Leopold reeds bij hun eerste ontmoeting te veel toe, is zóó, dat Leopold (ook van hem zeer slecht gezien!) haar tegen de kin tikt, zeggende, dat zij niet zoo boos moet kijken! Enkele oogenblikken daarentegen waren ook van Mevrouw Freukel-Bouwmeester zeer goed, zoo de uitbarsting over de verkwisting van Rolf; de knecht met zijn arm vol blikjes had niet daarbij tegenwoordig moeten zijn. De heer Clous had meer op zijn gemak kunnen zijn, maar was anders werkelijk goed. Uitmuntend was de heer Bouwmeester als Rolf, zonder overdrijving en toch zeer karakteristiek heeft hij den ruwen oud-gediende voorgesteld; de heer van Schoonhoven heeft de rol van den ouden generaal Von Zwenken zeer goed gespeeld. Van de overige personen valt niet veel te zeggen; de heer Wensma is op de klip, die de heer Bouwmeester zoo goed ontweken had, gestrand: hij was zeer overdreven.

Over het geheel doet het ons genoegen, dat *Majoor Frans* gespeeld wordt; nu wil natuurlijk ieder het zien; Mevr. Frenkel als de gevatte, geestige en ruwe maar goedhartige freule! Deze bewerking heeft het voordeel, dat zij velen het boek van onze groote romanschrijfsters doet herlezen, sommigen ermee laat kennis maken. En al zegt de een of ander, thuis gekomen van de voorstelling ook: »Dat is mijn Majoor Frans niet,» toch is de uitwerking goed.

Den heer Chrispijn, die getoond heeft tooneelkennis te bezitten, wensch ik den moed toe, zelf zonder leidraad van anderen een stuk te schrijven; werkelijk, onze goede tooneelschrijvers zijn nog niet zoo talrijk, dat hunne stukken lang in portefeuille behoeven te blijven!

HAMLETIANA.

Waarde Heer Hoofdredacteur.

Ik beloofde u nu en dan een kleine bijdrage. Dit valt mij echter moeilijker, dan ik dacht; immers, al wat er op tooneelgebied te 's Hage gebeurt, is vooraf reeds te Amsterdam of Rotterdam gezien, waar uw correspondenten met zooveel talent en ijver in het belang van het tijdschrift werkzaam zijn. Mijn kleine bijdragen zullen dus meer op de *byways*, dan op de *highways* der tooneelletteren te huis behooren.

Nu Hamlet te Rotterdam aan de orde is, zal misschien een wetenswaardige bijzonderheid, die mij tot heden onbekend was en waarop Dr. J. Ritter mijn aandacht vestigde, een bijzonderheid namelijk in betrekking staande tot de bronnen, waaraan Shakespeare zijn treurspel ontleende, den lezers van dit tijdschrift welkom zijn.

Ik had altijd gedacht, dat, als aan alle kronieken, ook aan die van Saxo Grammaticus, den schrijver aan wien Shakespeare middellijk of onmiddellijk zijn stof ontleende, historische feiten en personen ten grondslag hadden gestrekt. En inderdaad weten ook de nieuwste geschiedvorschers bewijzen aan te voeren, dat er, hoewel niet in Denemarken, in noordelijke landen een of meer Hamlets geleefd moeten hebben.

Sommige bijzonderheden in de overlevering omtrent Hamlet behooren bij een tweeden Hamlet en twee verschillende andere prinses, Offa genoemd. Dit is een verwarring, waar de historici niet gemakkelijk uit raken. Maar alles wijst toch in Saxo Grammaticus op een grond van geschiedenis.

Nu las ik in Meybooms »De Godsdienst der Oude Noormannen», dat er nooit een Hamlet bestaan heeft en zijn geschiedenis tot de mythe behoort en wel tot de natuurmythe.

De quintessens van Saxo's verhaal is deze: koning Rörik benoemde tot opvolgers van hun vader Gervendill, Horvendill en Fengo. Toen Horvendill drie jaren geregeerd had wilde hij den beroemden zeekoning Koller beoorlogen.

Hij zocht zijn vloot op en daagde den koning uit tot een tweegevecht op een eiland. Die overwon, zou den gevallene een grafheuvel oprichten.

Horvendill beukte het schild van Koller dermate, dat ten slotte die koning zelf viel. Hij richtte hem een prachtige grafheuvel op. De veroverde buit werd door Horvendill zijnen koning Rörik aangeboden. Hij kreeg daarvoor zijn dochter Gerutha ten huwelijk, bij wie hij Amleth verwekte. Broeder Fengo werd afgunstig op zooveel voorspoed, doodde zijn broeder Horvendill en trouwde zijn weduwe. Amleth vermoedt het verraad, veinst krankzinnigheid en neemt eindelijk zijn wraak.

Nu schrijft Meijboom, die stellig wel met de Noorsche, Germaansche en Engelsche geleerden te rade zal zijn ge- gaan: »Wij hebben hier te doen met eene in historisch ge- waad gestokene mythe. In het verhaal van Thòrrs strijd met den reus Hrungnir hebben wij vernomen, dat Thòrr ten einde den slijpsteen uit het hoofd kwijt te raken, zijne toevlucht nam tot de vala Gróa, de vrouw van den sterken Orvandill, en dat hij haar mededeelt, hoe hij dien reus (Hrungnir) in een mand over de ijsstroomen heeft gedragen, zoodat hij weldra te huis zal komen. Dat hem intusschen op den tocht een teen bevroren is, dien hij uit de mand had gestoken.

In dien Orvandill nu en zijne vrouw Gróa vinden wij

Horvendill en zijn vrouw Gerutha terug, en in Gròa den molen grotti, gelijk in Fengo Fenja, een der twee maalsters wederkeert.

Orvandill beteekent iemand, die met een pijl werkt. Zijn vader Gervandill is iemand, die met de lans werkt. De lans nu is de halm, de pijl de aar van het koren. Thórr helpt het koren door den winter, zoodat het te zijnen tijde in den molen kan komen. Maar terwijl dit geschiedt, komt menigmaal de punt der jonge spruit te vroeg uit den bodem, dringt door Thórrs bedekselen heen en wordt dan door de vorst gedood en afgebroken. Orvandill, het koren in de aar, zoon van Gervandill, het koren nog alleen in den halm, zegepraalt over Koller, over de koude in het voorjaar, maar richt boven het graf des overwonnenen het welig halmengewas als grafteeken op. Daarop trouwt het koren met den molen, en beider zoon heet Amleth, d. i. amelmeel, krachtmeel, Stärkemehl, zooals het nog bij de Duitschers heet. Maar Fengo of Fenja, molenaar of maalster, gaat ook met den molen Gerutha, Grotti of Gròa, een huwelijk aan, en de verbintenis wordt gesloten ten koste van Orvandills leven, want wanneer maalster en molen samenkomen, dan wordt het koren verbrijzeld.

Ziedaar Shakespeare's beroemden Prins met zijn geschiedenis in een mythe uit het leven der natuur herschepen. Dat deze mythe, aan den landbouw ontleend, zich bij de verplaatsing der Noormannen naar de kustlanden, verbonden heeft met die van het zoutmalen en het doen ontstaan van maalstroomen in zee, en dat de laatste opvatting allengs de eerste heeft verdrongen, is licht verklaarbaar."

De lezer zal met mij verbaasd staan bij dit terugbrengen van Shakespeare's diepzinnigen, menschkundigen Prins van Denemarken tot een . . . snuijfe meel!

Ofschoon er in de hypothese van Meyboom en zijn zegslieden zeker wel curieuse overeenstemmingen met de Noorsche godenleer te vinden zijn, komt mij de geheele uiteenzetting toch bijzonder gezocht en gewrongen voor, gelijk meer behoorende tot de methode en den tijd, toen de geleerden er op uit waren alle overleveringen symbolisch te verklaren en in verband te brengen met natuurmythe.

Eenige jaren na het verschijnen van Meybooms boek, gaf R. S. Latham in zijn »Two Dissertations on the Hamlet of Saxo Grammaticus and of Shakespeare" een zeer scherpzinnige uiteenzetting van de Hamlet-sage in verband met de geschiedkundige overleveringen in verschillende Noorsche landen verspreid en waaruit men het besluit zou trekken, dat er werkelijk personen van dien naam onder de regeerders of hoofden van strijders geweest zijn.

Daar in geen der mij bekende commentaren of prolegomena tot den Hamlet iets als Meybooms verklaring uit de natuur-mythe te vinden is, zal het hier medegedeelde den meesten belangstellenden in de Hamlet-sage ook wel nieuw zijn en, hopen we, hun aandacht waardig.

A. C. LOFFELT.

MAETERLINCK'S „INTRUSE" IN DEN HAAG.

De Haagsche tooneelverslaggevers hebben na de voorstelling van 30 Maart II. bijna zonder voorbehoud bovengenoemd tooneelstuk veroordeeld, en het is hier dan ook plompweg gevallen. Of de vertolking (door het Amsterdamsche gezelschap van de heeren Kreukniet en Poolman) daarvan voor een deel de schuld draagt, wil ik in het midden laten, maar een feit is het, dat het publiek nu en dan zat te schateren van het lachen . . . nu en dan, maar er waren ook oogeblikken; dat de auteur de toeschouwers wel degelijk »er onder" had, en dat niettegenstaande de stemming over het algemeen zoo weinig gunstig was.

Met weinig middelen wordt in dit stuk toch veel bereikt.

Die gedésouvreerde stemming, dat hangerige gevoel, dat ons beheerscht, wanneer een onzer huisgenooten zwaar ziek ligt, en wij, terwijl er iemand bij den zieke is, eigenlijk niets voor hem kunnen doen, is uitstekend uitgedrukt in het eerste tooneel. Men zit lusteloos bij elkaâr, de een neemt een courant op, de andere een handwerkje. de een valt hier neêr, de andere dáar; er wordt zoo nu en dan een woordje gesproken over wat de dokter heeft gezegd, over het wêer, over de mogelijke komst van eene zuster, enkel om de drukkende stilte te verbreken en iets anders te hooren dan het eentonige zwaarmoedige getik-tak van de klok.

Daartusschen de vragen van den ouden blinden vader, die zoo graag zijne dochter nog eens wilde »zien", en die telkens dingen hoort en voelt die hem verontrusten, maar waarvan de anderen niets gewaar worden. Zij vinden dan ook, dat die oude, half-kindsche blinde zeurt en worden ongeduldig onder zijn voortdurend vragen.

Toch geraken zij allengs allen min of meer onder den invloed van zijne zenuwachtige onrust . . . en het publiek evenzeer, ten minste een deel daarvan.

Dat de toeschouwers niet genoeg onder den indruk *blijven*, dat die, als 't ware, telkens wordt afgebroken, zoodat zij »er uit" raken, ligt m. i. vooral in de gerektheid van sommige tooneeleu en het te dikwijls herhalen van dezelfde vragen en antwoorden.

De auteur heeft blijkbaar bedoeld hierdoor den indruk te versterken wat misschien bereikt wordt bij de lezing, maar op het tooneel heeft het eene tegenovergestelde uitwerking.

Kort als bliksemflitsen moeten sommige dingen zijn om in te slaan in het publiek, en dan snel elkaâr opvolgend, zoodat er geen tijd is om uit de stemming te komen. Zóó is 't slot, dat wel degelijk pakte en waarbij het doodstil was in de zaal. Het is dan ook een heel aangrijpend moment: de lamp is even te voren plotseling uitgegaan — de jonggeborene begint te schreien, — daar komt de pleegzuster uit de helder verlichte ziekekamer, slaat zwijgend een kruis en wijst, het hoofd buigend, met de uitgestrekte hand naar binnen — naar de doode. Allen volgen hare aanwijzing, bekruisen zich en gaan eveneens zwijgend met gebogen hoofd de ziekekamer binnen, en vergeten den armen blinde. Na een oogenblik roept hij en bemerkt, dat allen weg zijn. — »Alleen! alleen! zij laten mij alleen!" klaagt hij, en het scherm valt.

Maar behalve die gerektheid is er nog iets tweeledigs in het stuk, dat storend werkt. Onder de dingen nl. die de oude man meent te hooren en te voelen, zijn er, die uitsluitend hij waarneemt, maar enkele andere worden ook door zijne huisgenooten waargenomen. Zoo voelt hij, die niet meer ziet en al half van de wereld afgestorven is, als 't ware met andere, fijnere zintuigen, dat er iets vreeselijks gebeuren zal, dat er iets of iemand binnenkomt, dat er deuren opengaan en er geloopt wordt, dat de lamp weinig licht geeft en zij allen bleek zien, dat er iets kouds langs hem heen glijdt, dat er iemand meer aanzit aan tafel . . . maar hoe hij vraagt en zoekt, hij kan niet te weten komen, wát dat alles is, want de anderen bemerken er niets van. Maar wanneer hij zegt: Zingen de nachtegalen niet meer? dan hebben ook de anderen opgelet, dat zij plotseling niet meer zingen. Als hij vraagt: is er dan iemand in den tuin? dan zien de anderen, dat de zwanen verschrikt naar den overkant van den vijver vluchten en de visschen onderduiken. Zij zien ook, dat de wind opsteekt en hooren de dorre blâren ritselen en vallen.

Zoowel als de oude man hooren ook zij het scherpen van de zeis en het maaien vlak bij het huis, hoewel zij den tuinman niet zien.

Op 't laatst hooren ook zij loopen en deuren slaan en meenen eerst dat de verwachte zuster is aangekomen, dan dat de meid zoo zwaar heeft geloopt en ook dat zij de

deur tegenhoudt als de man van de zieke die niet dicht krijgen kan.

Dit nu geeft iets verwards en tweeledigs. Het zou, dunkt mij, den indruk verhoogen, indien het werd voorgesteld, alsof alléén de oude man vreemde dingen waarneemt (en de toeschouwer moet ze met hem waarnemen natuurlijk) maar de andere huisgenooten in hun gewoon zien en hooren van het alledaagsche leven er niets van bespeuren maar toch onder den invloed komen van zijne vreemde onrust. Hij, de oude, is zoo aangrijpend in de „weirdness“ (ik weet niet met welk Hollandsch woord dat veel en juistzeggende „weird“ weer te geven) van zijn blindheid en alleen-zijn onder al die jonge, ziende menschen in zijn eigen hooggespannen verjind gevoelsleven, dat zij niet begrijpen en niet kunnen meelevén. Daarom noemen zij hem lastig en half idioot. Alleen de oudste van zijne drie kleindochters houdt van hem, heeft medelijden met hem en antwoordt hem op al zijne vragen maar ten laatste vergeet zij hem toch ook voor het groote mysterie van den dood.

Wat die drie meisjes betreft, het komt mij vreemd voor die allen volwassen zouden zijn — waarom de twee jongsten niet als „aankomende“ meisjes voorgesteld? Dat zou de geboorte van het kleine broertje nog wel waarschijnlijker maken. Doch dit is bijzaak.

De vertolking had over het geheel gesoigneerder en fijner kunnen zijn, maar ik erken, dat de houding van het publiek niet geschikt was om de artisten tot fijn spel op te wekken. In den heer Blaaser, die de rol vervulde van den »Oom,“ schenen sommigen den »komiek“ van het stuk te zien, de man kon den mond niet opendoen of zij schaterden.

Trouwens diezelfde schaterden ook het hardst bij de meiden- en knechten-ruzie en andere geestigheden van dergelijk alloo in het laatste der drie vertoonde stukken.

DEN HAAG,

HOLDA.

2 April 1892.

Gedenkteeken voor Mevr. S. de Vries.

Door belangstellenden in de tooneelspeelkunst en hare beoefenaren, is eene commissie gevormd, die, na door aankoop eigenares te zijn geworden van het graf, waarin het stoffelijk overschot rust van de in leven zóó rijk begaafde tooneelspeelster *Mevr. Sophie de Vries*, zich voorstelt er een gedenkteeken op te richten, harer waardig.

De leden der commissie zijn: voor *Amsterdam*, Louis Bouwmeester, Gerard H. Elias (secretaris), Mr. J. Kalf Jr., M. Kreukniet, Lion van Lier, W. G. Nieuwenkamp, J. H. Rössing (voorzitter), H. J. Teixeira de Mattos; voor *Arnhem*, Mr. G. S. Brantsma; voor *Dordrecht*, D. Crena de Jongh; voor *'s Gravenhage*, Mr. J. E. Banck, Johan Gram; voor *Leiden*, Henri van de Velde; voor *Rotterdam*, Jean Browne, J. Haspels en C. S. J. Vlaanderen Oldenzeel (penningmeester).

In verschillende andere steden van ons land zijn tooneel-liefhebbers uitgenoodigd, zich bij de commissie aan te sluiten.

Allen, die tot dat doel eene bijdrage wenschen af te zonderen, noodigt de commissie uit, daarvan opgave te doen aan een harer leden, of aan den secretaris, *Gerard H. Elias*, Heerengracht 420, te Amsterdam.

VARIA.

In een onzer dagbladen kon men onlangs lezen:

Wij hebben gisteren weder genoten van het drama van M. Constant, Lotos. 't Was weer even groot als de vorige maal, enz. Had de verslaggever een vierde bedrijf verwacht?—

Een particulier correspondent uit London schreef aan zijn blad: *De, naar ik hoor, goedgeslaagde Hamletvertooning*

te Rotterdam bij de heeren de Vos en Korlaar geeft aanleiding op de Londensche voorstelling terug te komen.

De courant verscheen 9 April en de bezoekers van den Tivoli-Schouwburg konden het lezen, vóórdat de eerste Hamletvertooning daar een aanvang had genomen. Deze particuliere correspondent dacht zeker gelijk August van Loon in *De Neven: Als zeker generaal, durfde ik reeds vóór den strijd u de overwinning melden!*

In Berlijn is het laatste stuk van Paul Heyse, *Wahrheit?* uitgefloten. Zeer te verwonderen is dit niet; het is een zeer gemaakt stuk, waarin alle personen verschillende denkbeelden hebben over hetgeen waar is, en omtrent de waarheid, die men spreken en zwijgen moet; het ongelukkigste is, dat allen die denkbeelden te pas en te onpas verkondigen. Maar in zoover is de val van het stuk eenigszins vreemd, dat Heyse beschouwd wordt, als de vertegenwoordiger der oude richting in de Duitsche tooneelliteratuur, eene richting, die nog zeer veel aanhangers telt, Het schijnt dan ook, dat het vooral de jongere dichters en hunne aanhangers geweest zijn, die *Wahrheit?* hebben doen vallen.

Dat Heyse een man van den ouden stempel is, kan eenigszins afgeleid worden uit het feit, dat hij alle Wagnermuziek ten strengste uit zijn huis weert, alleen uit afschuw van het nieuwerwetsche!

NIEUWE UITGAVEN.

(Opgave van de firma GEBR. SCHRÖDER, Amsterdam).

Hanstein (A. v.), <i>Die Königsbrüder</i> , Schauspiel,	
.	f 1.30. geb. f 1.90
Haase (M.), <i>Esther</i> , Schauspiel in 3 Aufzügen. . .	» 1.—
Hauptmann (G.), <i>Die Weber</i> , (Übertragung), geb.	
f 1.80	» 1.30
Francke (K.), <i>Armin, der Cherusker</i> , Geschichtliches	
Drama	f 1.20, geb. » 1.60
Dikemeijer (F.), <i>Tod dem Verräter!</i> Drama . . .	» 0.65
Erdmann (G. A.), <i>Théâtre-Réformen?</i> Kritische	
Studiën.	» 1.—
Praga (M.), <i>Eine ideale Frau</i> , Schauspiel, (Deutsch	
von M. von Borch)	» 1.30
Küchling (H.), <i>Desdemona</i> , Schauspiel.	» 0.85
Rusela, <i>Michael Seroet</i> , Historischer Schauspiel aus	
der Zeit Calvins, geb. f 1.65	» 1.—
Dugué (F.), <i>Théâtre Complet</i> , Tome V	» 1.90
Aizlewood (J. W.), <i>Warbeck</i> , An Historical Play.	
In two parts.	» 3.90
Anstey (F.), <i>Mr. Punch's Young Reciter</i> , With In-	
troductions, Remarks and Stage Directions . . .	» 2.30
Fitzgerald (P), <i>The Art of Acting in Connection</i>	
with the Study of Character, the Spirit of Comedy	
and Stage Illusion.	» 1.65
Haworth (J), <i>The 9.10 Down Express</i> , Dramatic Poem.	» 0.35
Noël (E.) et Stoullig (E.), <i>Les Annales du Théâtre</i>	
<i>et de la Mueique XVIIIme année</i>	» 1.90
Wandell, <i>The Law of the Théâtre</i> (Albany U. S.).	» 11.70
<i>Een man, die te veel gekoesterd wordt</i> , Blijspel in	
één bedrijf. Vrij naar het Fransch. (1 dame,	
1 heer).	» 0.50

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., MARNIXSTRAAT 396. Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 14 EN 15.

25 JUNI 1892.

XXIe JAARGANG.

No. 16 verschijnt in Juli na de examens der Tooneelschool.

INHOUD.

Officiëel gedeelte: Leescomité, (Verbeterd bericht.) — Bijdragen aan de Tooneelschool. — Prijsvragen. — Verslag der Algemeene Vergadering.

Niet-officiëel gedeelte: Uit de Amstelstad. — Uit de Maasstad. — Prof. Dr. A. G. v. Hamel, Hamlet te Rotterdam. — Daniël de Lange, Floris V. — Nieuwe Uitgaven. — Bericht.

Officiëel gedeelte.

LEESCOMITÉ

Verbeterd bericht.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Tooneelverbond heeft besloten uit zijn midden een leescomité te vormen, dat bereid is om in verbinding met letterkundigen en tooneelspelers oorspronkelijke tooneelstukken te lezen en te beoordeelen, die hiertoe mochten worden ingezonden.

Het leescomité zal van de ingekomen stukken een beoordeeling geven, wier uitgebreidheid zal afhangen van de waarde van het stuk. In geval van goedkeuring, met of zonder voorgestelde wijziging der bijzonderheden, kan het leescomité aan het Hoofdbestuur voorstellen door zijn bemiddeling de opvoering van het stuk door een der tooneelgezelschappen te bevorderen.

De stukken moeten door een goed leesbare hand zijn geschreven, met nauwkeurige onderscheiding, door onderstreeping of door verschillend schrift van de namen der optredende personen, den dialoog en de tusschen den dialoog ingelaschte aanwijzingen.

Zij moeten anoniem worden ingezonden bij den Heer M. B. MENDES DA COSTA, Jonas Daniël Meijerplein 13, Amsterdam, met opgave van een adres, waarheen zij na lezing kunnen worden teruggestuurd.

Van de ontvangst van ieder ingekomen stuk zal kennis

worden gegeven in het orgaan van het Nederlandsch Tooneelverbond, tenzij de schrijver dit niet mocht wenschen. In geval van goedkeuring zal hierin ook het oordeel van het leescomité worden medegedeeld.

Door de algemeene vergadering van 12 Mei 1892 is ter beschikking van het leescomité gesteld een som van f 150.— om te worden uitgekeerd aan den schrijver van het beste stuk, dat, na door bemiddeling van dit comité te zijn opgevoerd, gebleken is aan scenische eischen te voldoen.

Het Hoofdbestuur voornoemd,

Amsterdam,
18 Mei 1892.

A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter.*
C. I. VINKESTEYN, *Secretaris.*

BIJDRAGEN AAN DE TOONEEL-SCHOOL.

Ontvangen van de Afdeeling Amsterdam f 154,— giften van verschillende kunstvrienden; van de Afdeeling 's-Gravenhage f 150.—, van dezelfde f 814,38¹/₂, opbrengst der tooneelvoorstelling gegeven door het liefhebberij-gezelschap »Utile et Laetum»; terwijl de Heeren R. D. Benten en G. J. Verburgt, beiden te Oosterbeek, een jaarlijksche bijdrage van f 5.— hebben toegezegd.

Ondergeteekende heeft de eer den gevers den oprechten dank van het Hoofdbestuur te brengen.

ROTTERDAM,
13 Mei 1892.

De Algemeene Penningmeester,
JEAN BROWNE.

PRIJSVRAGEN.

De inzenders van antwoorden op de door het Nederlandsch Tooneelverbond uitgeschreven prijsvragen worden verzocht hun stukken onder opgave van het motto, waaronder zij ingezonden zijn, vóór 1 Juli a.s. te laten terughalen aan het gebouw der Tooneelschool, Marnixstraat 150 Amsterdam.

**22ste Algemeene Vergadering van het
Nederlandsch Tooneelverbond,
op Donderdag 12 Mei 1892, des morgens
te 10^{1/2} uren, in „den Ouden Doelen” te
’s Gravenhage.**

Tegenwoordig zijn: Het Eerelid Mr. J. N. van Hall.
De Leden van het Hoofdbestuur: Prof. Dr. A. G. van
Hamel, Marcellus Emants, Jean Browne, Dr. F. L. Abresch,
M. B. Mendes da Costa, J. A. Heuff en Dr. C. I. Vin-
kesteyn;

De Afgevaardigden der Afdeelingen:

Amsterdam: W. A. van der Mandere en Mr. A. Fentener
van Vlissingen.

Rotterdam: L. J. Jacobson en Mr. J. Hanegraaff.

's Gravenhage: Mart^e. Hijmans van Wadenhoijen, J. C. van
den Tol en P. A. Haaxman Jr.

Utrecht: F. L. A. Roeloffs Valk.

Dordrecht: D. Crena de Jongh en P. J. de Kanter.

Delft: J. A. Kalf.

De Afdeeling *Tiel* wordt vertegenwoordigd door den
Hoofdbestuurder J. A. Heuff; de Afdeelingen *Groningen*,
Gent en *Middelburg* hebben geene afgevaardigden gezonden.
De Afdeelingen *Haarlem* en *Harlingen* hebben van haar
afwezigheid kennis gegeven.

Verder zijn aanwezig: de Heer S. J. Bouberg Wilson,
Directeur der Tooneelschool; de gewone leden van het
Verbond: de H. H. Wichers, C. F. van der Horst, H.
Verhulst, D. F. van Heijst, Mr. G. Snijder van Wissekerke,
Mr. W. H. F. Struben, Mr. F. H. der Kinderen en
Mr. J. Kalf Jr., Redacteur van »Het Tooneel”.

De Voorzitter, Prof. Dr. A. G. van Hamel, opent de
Vergadering met de volgende toespraak:

*Bestuurders, Afgevaardigden en Leden van het Neder-
landsch Tooneelverbond,*

Mijne Heeren!

Indien ik mag aannemen, dat door een beschrijvingsbrief
de stemming bepaald wordt waarin de Afgevaardigden der
Afdelingen van een Verbond jaarlijks ter Algemeene Ver-
gadering opkomen, dan acht ik mij gerechtigd tot de onder-
stelling, dat ditmaal uw gemoed bijzonder *kalm*, en dat uw
geest eenigszins *nieuwsgierig* gestemd is.

Die kalmte zou tot gedruktheid kunnen overhellen, indien
gij van onze Begrooting eenvoudig de cijfers hadt gezien
en het gewicht van sommige dier cijfers zonder tegenwicht
op u hadt laten inwerken. Maar de toelichting door onzen
nauwgezeten en ijverigen penningmeester op die begrooting
geleverd, bevat zooveel tegenwichten, in den vorm van
beloften, uitzichten, verwachtingen, dat de druk kon worden
opgeheven, en er zelfs voor vertrouwen plaats genoeg over-
bleef, om aan de kalmte van uw gemoed veeleer een blij-
moedig karakter te geven.

En wat de nieuwsgierigheid betreft, die ik de vrijheid
nam aan uwen geest toe te dichtend, ik acht haar gerecht-
vaardigd door het woord »Mededeelingen van het Hoofd-
bestuur”, dat, naast minder geheimzinnige uitdrukkingen, als
»Verslagen”, »Aanwijzingen”, tot tweemaal toe op dien
beschrijvingsbrief voorkomt. Ik moet u alleen verzoeken
dat woord »Mededeelingen” niet in »Onthullingen” te ver-
anderen, en aldus beletten dat uwe nieuwsgierigheid aan-
groei tot ongeduld.

Wat ons, Hoofdbestuurders, betreft, zoo wij, wat natuurlijk
is, uwe nieuwsgierigheid missen, in uwe kalmte deelen wij
volkomen. Niet alleen, omdat geen enkel passionneerend
onderwerp, geen brandende of netelige quaestie op den
beschrijvingsbrief vermeld staat, maar ook omdat, naar ons
uit de dagbladen gebleken is, op de onlangs gehouden ver-

gaderingen der grootste afdeelingen geen enkele toon ver-
nomen is die als prelude zou mogen gelden van eene
onaangename interpellatie, eene vijandelijke motie, of ook
maar eene halfgesmoorde bedreiging. Daarom, tenzij de
afgevaardigden der kleine afdeelingen, van wier voorbe-
reidende beraadslagingen wij geen kennis hebben kunnen
nemen, in plaats van lastbrieven, dreigbrieven hebben mede-
gebracht, tenzij een anarchistisch tooneelvriend voornemens
mocht zijn een voorstel of eene motie ter tafel te brengen
waarin hij behendig een paar gevaarlijke patronen heeft
gewikkeld, acht ik en het Hoofdbestuur en de Algemeene
Vergadering tegen mogelijke ontploffingen volkomen gevrij-
waard.

Wij kunnen dus in alle bedaardheid, met een bescheiden
dosis opgewektheid, en bovenal gesteund door onderling
goed vertrouwen, onze beraadslagingen beginnen. Een
Duitscher zou zeggen, dat het een »gemüthliche” vergadering
beloofd te worden; en een die het liefst in de zeer mo-
derne kleurentaal zich uitdrukt, zou misschien beweren, dat
onze stemming van heden zal wezen: witgrijs, met een tintje
blauw.

Intusschen zou het mij niet verwonderen, zoo ik bij u
nog iets anders aantrof dan kalmte en nieuwsgierigheid,
zoo ik in de uitdrukking van uw oog eenige bevreemding,
in uwe houding eenige verlegenheid bespeurde, zoo er iets
onzekers en gedwongens was in de wijze, waarop gij elkan-
der en ons heden te gemoet treedt. — Het jaar dat achter
ons ligt, is inderdaad in sommige opzichten een zeer *vreemd*
jaar geweest. Er zijn *binnen* den kring van ons Verbond
gevoelens openbaar geworden die ons hebben verrast, om
niet te zeggen, die ons hebben verbaasd. En er hebben
zich, *buiten* den kring van ons Verbond, op tooneelgebied
verschijnselen voorgedaan, waarop wij, na hetgeen pas bin-
nen dien kring ervaren was, niet hadden gerekend.

En zoo hebben wij onwillekeurig het gevoel gekregen, dat
dat wij ons eigen leven nog maar half kennen, en dat het
Nederlandsche tooneelven voor een deel buiten ons
bestaan, — althans buiten de officiële vormen van ons
bestaan — omgaat. Voor het onderling vertrouwen der
leden mogen de tegenwoordige omstandigheden zeer gunstig
zijn, — voor het zelfvertrouwen onzer Vereeniging zijn ze
dit niet.

Laat mij de beide feiten in herinnering mogen brengen,
waarop ik het oog heb.

Als een donderslag, — ik zal niet zeggen aan een on-
bewolkten hemel, want de bui was sinds lang komen op-
zetten en sinds jaren was een onrustbarend gerommel ver-
nomen, — trof ons op eens het bericht, dat de Amsterdamsche
Gemeenteraad, ditmaal bijna »sans frases,” aan onze
Tooneelschool de subsidie had geweigerd, die hij tot dus-
verre, in spijt van heftige bestrijding, had toegestaan. Aan
onze school ontviel dus op eens een kostbare steun; een
der palen waarop het stellaadje van onze kleine »Bühne”
rustte, brak door midden. Het geval scheen bedenkelijk,
omdat er toch reeds, en niet alleen buiten, maar ook her-
haaldelijk binnen den kring onzer Vereeniging, aan dat
stellaadje was gewerkt en gerameid geworden; omdat wij
zelve, in weerwil der jongste reorganisatie, toch niet in
alle oprechtheid kunnen beweren, dat die school nu het
dramatische kunstinstituut geworden is waarvan sommigen
onzer gedroomd hebben; omdat wij, vooral waar het de
jaarlijksche recruteering der leerlingen aangaat, soms ook
waar het hunne diplomering betreft, al te dikwijls in het
onvolkomene moeten berusten; omdat wij, met één woord,
van ons troetelkind niet enkel vreugde beleven en zijn
toekomst ons menigmaal minder veelbelovend toeschijnt dan
wij hadden gedacht, gehoopt, gewenscht, dat zij wezen zou.

Wij vreesden dus, dat, nu een der beschermers, die
jaarlijks zooveel gouden tientjes in den spaarpot van ons
kind had geworpen, op eens zijn beurs gesloten hield, de
familieraad wel eens de gedraglijst van dat kind zeer nauw-

keurig zou willen nagaan en de quaestie van zijn verder leven tot een voorwerp van discussie zou willen maken.

En ziet, Mijn Heeren, van die vrees is geen greintje bewaarheid. Er bleek op eens voor die school eene sympathie, ja zelfs, een geestdrift te bestaan, die de meesten onzer niet hadden vermoed. Het besluit van den Amsterdamschen gemeenteraad werd door enkele onzer groote dagbladen nadrukkelijk betreurd; de hoop werd uitgesproken, dat dit besluit aan onze school niet schaden mocht. Weldra ontving onze penningmeester enkele niet onbelangrijke giften; de Amsterdamsche afdeeling zon op middelen om de inkomsten der school blijvend te vermeerderen; de Directie van den Tivoli-schouwburg gaf eene extra-voorstelling, geheel ten bate dier inrichting; de Rotterdamsche afdeeling organiseerde een soirée, waaraan op groote schaal werd deelgenomen; het Utrechtsche Studententoneel kwam, met al den ijver en de geestdrift der jeugd, ongeraagd ons te hulp; het artistiek dilettantengezelschap *Utile et Laetum* stelde zijn voortreffelijke kunst ter beschikking van de Haagsche afdeeling, en deze verhoogde uit eigen kas de reeds zeer belangrijke opbrengst der voorstelling die ten voordeele onzer school gegeven was; het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van het Algemeen was, zoodra ons verzoek tot dit college kwam, dadelijk bereid om aan de Algemeene Vergadering een voorstel tot ondersteuning onzer Tooneelschool te doen, waaruit duidelijk blijkt dat de oude liefde dier Vereeniging voor eene stichting die mede door haar is tot stand gekomen, allerminst is verflauwd.

Het scheen bijna alsof zich uit den Amsterdamschen donderbui een gouden regen had ontlast, en alsof de gebroken paal voor goed door een marmeren, of althans, een hardsteen zuil zou kunnen vervangen worden.

In ieder geval had zich op eens voor de Tooneelschool eene sympathie geopenbaard, die zelfs het meest optimistische lid der Commissie van Toezicht waarschijnlijk niet zou hebben durven voorspellen.

Dit bevreemdend verschijnsel moet waarschijnlijk uit meer dan ééne omstandigheid verklaard worden. Zoo wil ik niet voorbijzien, dat de vorstelijke belangstelling, door Hare Majesteit de Koningin-Regentes, namens hare koninklijke Dochter, in het werk der Tooneelschool betoond, op vele harer kunstlievende onderdanen aanvurend gewerkt heeft. Zoo wil ik gaarne rekening houden met de geestdrift die het talent van enkele zeer begaafde oud-leerlingen der school bij het schouwburgpubliek wist op te wekken.

Maar ik meen toch de voornaamste oorzaak van die onverwachte manifestatie elders te mogen zoeken; ik zoek haar bovenal in de dubbele overtuiging, vooreerst: dat de opleiding van den tooneelspeler evenmin eene dwaasheid is als een hersenschim, dat ook in *zijne* kunst het hoogste alleen door artistieke voorbereiding bereikt kan worden, — en ten andere: dat wij, bestuurders, directeur en leeraren, er ernstig naar streven, om van onze Tooneelschool te maken wat in de gegeven omstandigheden, en met de hulpmiddelen waarover wij beschikken, van die inrichting te maken is. Vooral aan het eerste gedeelte dier overtuiging hecht ik groote waarde, en met bijzondere ingenomenheid heb ik daarom den steun begroet die door de artistieke directie van den Tivoli-schouwburg te Rotterdam, — het eenige der groote gezelschappen dat niet rechtstreeks met onze school in betrekking staat, — aan die inrichting verleend is. Het kan de vraag zijn, of de omstandigheden waaronder wij genoodzaakt zijn te werken, ons wellicht aanleiding zullen geven om den vorm dier opleiding te veranderen, om het aanhangsel onzer Tooneelschool, de Voorbereidende school, — noem haar den bagagewagen of den tender van onzen trein! — van dezen af te haken, hetgeen, volgens het nieuwste systeem, in de volle vaart geschieden kan; of om de ééne school te vervangen door verschillende opleidingsklassen, die met de bestaande schouwburgen zouden kunnen verbonden worden.

Dit zijn vragen van vorm, vragen van toepassing. Maar dat die opleiding zelve zoo bijzonder gewaardeerd wordt, spruit voort uit eene hooge en degelijke opvatting van de kunst des tooneelspelers. En daarom meen ik het verschijnsel dat ik in den aanvang bevreemdend noemde, als een zeer verblijdend verschijnsel te mogen begroeten. Wij, leden en bestuurders van het Tooneelverbond, — hoe wij ook over de tegenwoordige inrichting onzer Tooneelschool mogen denken, hoe wij ook mogen trachten die inrichting te wijzigen en met de minst mogelijke uitgaven de best mogelijke resultaten te bereiken, altijd moeten wij bereid gevonden worden, om aan de opleiding van begaafde jongelieden tot degelijke tooneelkunstenaars de eereplaats te gunnen op het budget onzer Vereeniging.

Toen ik zeide, dat het afgelopen jaar ons vreemde zaken had te zien gegeven, doelde ik op een tweede verschijnsel. Het is voldoende het even te vermelden, om het in al zijn vreemdigheid te doen uitkomen. Twee jaren geleden werden door de Algemeene Vergadering, ter bevordering der nationale tooneelletterkunde, twee prijsvragen uitgeschreven. Lang, zeer lang werkte de jury om de zestig ingezonden stukken te schiften; — en ten slotte vond zij geen enkel stuk dat aan alle leden de eer der bekroning waardig scheen. En ziet, nog was het verslag van de jury niet openbaar gemaakt, of daar verschenen op de planken van een onzer schouwburgen twee oorspronkelijke drama's, wier buitengewone waarde aanstonds in het oog sprong, en wier beteekenis voor onze tooneelletterkunde door een klimmend succes al spoedig werd bevestigd. Maar niet op onze planten-tentoonstelling had men de *Lotos*-bloem zich weemoedig zien wiegelen op haar fijnen stengel, niet onze netten hadden *Het Goudvischje* uit de frissche wateren opgevangen. Buiten onze aanmoediging om, onverschillig voor den uitgeoefden eereprijs, hadden twee begaafde dramatische auteurs een kunstwerk voortgebracht waaraan het publiek uit volle overtuiging zijn zegel hechtte.

Zoo iemand hierover mocht glimlachen, zal ik het hem niet euvel duiden. Zoo iemand er uit mocht willen afleiden, dat het systeem van prijsvragen niet deugt, dat bij zulk een harddraverij al te veel kreupele paarden en al te veel zondagsruiters in de renbaan verschijnen, dat de »pur-sang» liever in volle vrijheid zijn eigen weg wil gaan, — dan ben ik thans niet geneigd hem tegen te spreken. Maar wanneer iemand zou willen beweren, dat hetgeen buiten onze officiële bemoeiing om geschied is, ook geheel en al buiten ons is omgegaan, — dan meen ik daartegen te mogen protesteeren.

Voorzeker, Nederlandsche tooneelchrijvers worden niet door een Nederlandsch Tooneelverbond gekweekt. Zij kunnen wellicht zelfs buiten het Verbond om waardige vertolkers voor hunne scheppingen vinden, — ofschoon zij ze dan toch ditmaal uit den kring van de oud-leerlingen onzer school hebben genomen. Maar het publiek, dat dien arbeid toejuicht, de kritiek, die de waarde van het succes verhoogt door uitvoerige bespreking, — deze staan niet buiten den invloed onzer vereeniging, deze behooren tot de beste elementen van ons Tooneelverbond.

Zoo ik aan dit laatste feit herinner, M. H., dan is het, omdat ik ten slotte op dit zedelijk karakter van onze Vereeniging nog eens den vollen nadruk zou willen laten vallen. De officiële verrichtingen van het Nederlandsch Tooneelverbond zijn niet de voornaamste. Wel zijn die werkzaamheden een voorwaarde van zijn bestaan, een eisch dien de vereeniging zich zelve moet stellen. Wij moeten door dergelijke officiële daden ons leven affirmeerden, toonen dat wij er zijn. En het is jammer genoeg dat wij somtijds, zooals onlangs, toen het gold deelneming aan de Wiener tentoonstelling voor Muziek- en Tooneelzaken, onze pogingen om ook Nederland aldaar een waardige rol te doen spelen, dadelijk, wegens gebrek aan steun en medewerking, hebben moeten opgeven. Maar het officiële is

slechts een der vormen van ons leven, niet dat leven zelf. Hoofdzaak is, dat wij in Nederland de belangstelling wekken en wakker houden in de dramatische kunst, zoowel in de kunst van den tooneeldichter als in die van zijn vertolker. En wie dit doel in het oog houdt, voor dien is het feit, dat de tooneelvrienden in Nederland te zamen een Verbond vormen, reeds op zichzelf een feit van hooge betekenis.

Al te veel wordt deze innerlijke zijde van ons bestaan uit het oog verloren. Wie lid van het Tooneelverbond wordt, die sluit zich aan bij een *confrérie*, die heeft iets van zijn tijd en van zijn geld over voor de ontwikkeling der dramatische en scenische kunst in Nederland, en naar mijne opvatting heeft hij die begint met te vragen: »wat krijg ik voor mijn contributie? — om het even of hij zijn f 5 blijmoedig offert, wanneer hij, als Amsterdamer, op twee of drie gratis-voorstellingen per jaar rekenen kan, of dit offer morrend brengt, dewijl hij, in zijne provinciestad, zich met de gratis-ontvangst van het tooneelblaadje moet vergenoegen, — een bekrompen opvatting van de betekenis van zijn lidmaatschap.

Voorzeker, hij mag vragen, hij mag eischen, dat men hem in de gelegenheid stelle om te zien wat er in Nederland van de tooneelspeelkunst wordt, van die kunst in wier ontwikkeling hij immers zoo bijzonder veel belang stelt.

Het is billijk, dat de Afdeulingsbesturen hunne leden niet alleen samenroepen om over de punten van beschrijving te beraadslagen of om circulaires van het hoofdbestuur te hooren voorlezen. Billijk ook, dat de meest geofefende onder de leerlingen der Tooneelschool zich nu en dan in de verschillende afdeelingen doen hooren, en aan de leden van het verbond een juist denkbeeld geven van hetgeen de leeraren bezig zijn van hen te maken. Billijk, ten slotte, dat de tooneelgeschapen, die de leden van ons Verbond tot hunne voorstellingen zien komen, ook een enkele maal, bij wijze van contrabeleefdheid, die leden te gemoet gaan, en met artistieke gulheid hun op zilveren schaal de godenspijs komen aanbieden, die zij gewoon zijn in de tempels der kunst in hun eigen vaatwerk te gaan halen.

Maar *hiervan* moet een contribueerend lid van het Tooneelverbond toch bovenal doordrongen zijn, dat het loon van zijn offer hem niet ontgaat, ook al wordt het hem niet in den vorm eener gratisvoorstelling aangeboden.

Wanneer hij een goed tooneelstuk uitnemend ziet spelen, wanneer hij bemerkt, dat aan de voorbereiding der opvoering bijzondere zorg is besteed, wanneer hij bespeurt, met hoeveel opgewektheid de kunstenaars hunne taak vervullen, omdat zij weten, dat ernstige tooneelvrienden overal in ons vaderland worden gevonden, — dan mag hij tot zich zelve zeggen: »dat is voor een deel ook mijn werk, het werk van het Tooneelverbond.»

Of idealiseer ik misschien, aldus sprekend, de verhouding der tooneelspelers tot onze Vereeniging? Ik ben er bevreesd voor. En ik zou zoo hartelijk wenschen, dat tusschen hen en ons geen zweem van wantrouwen bestond, dat zij in ons de warmste vrienden zagen van hunne kunst, bij wie het ook aan belangstelling voor hunne personen niet ontbreekt. Of, waar zullen zij meer waardeering vinden van den arbeid, den geweldigen arbeid, waartoe het *métier* hen dagelijks roept? Waar meer toegevendheid, wanneer het mocht blijken dat een enkele maal de dwang van het *métier* hen belet heeft om aan de kunst haren vollen eisch te geven? Waar hartelijker bijstand, wanneer zij steun of hulp behoeven om hun kunst met toewijding te blijven dienen, of om op hunne lauweren wezenlijk eens te kunnen *rusten*? Waar anders, dan bij hen die van nabij hun arbeid bespieden, die oog hebben voor de strenge eischen hunner kunst, en voor wie hunne personen goede bekenden zijn geworden?

Of gaat niet de hartelijkste gelukwensch uit van ons, wanneer zij feestvieren? Dragen wij niet rouw over hun

heengaan, wanneer zij hun laatste rol hebben afgespeeld, wanneer zij door den onverbiddelijken Regisseur het groote schouwtooneel worden afgeeroepen en achter die donkere coulissen verdwijnen wier mysterie zelfs den meest koelbloedigen tooneelspeler wel eens doet huiveren? Wij hebben ons geschaard bij de kunstbroeders van Sophie de Vries, toen deze begaafde vrouw, wier veelzijdig en plooibaar talent haar tot een der merkwaardigste tooneelspelers heeft gestempeld, en die tot het einde toe aan haar werk en aan hare kunst getrouw is gebleven, — door hen grafwaarts gedragen werd. Wij zullen ons bij hen aansluitend waar zij, naar de inspraak van hun hart, hare nagedachtenis als kunstenaars willen eeren.

Ik kan niet inzien, Mijne Heeren, dat de ernstige tooneelspeler reden zou hebben om hooghartig neder te zien op ons zoogenaamd »dilettantisme,» of dat hij onze zoogenaamde »pseudo-belangstelling» smalend zou hebben te bejegenen.

Laat hij zich in dit opzicht toch niet door bekrompen *claqueurs* laten misleiden. Ons is het, evenals hem, om de kunst te doen. Hij dient die kunst in volle vrijheid, en zonder over het voetlicht heen het publiek naar de oogen te zien. Maar hij dient haar dan toch in onze tegenwoordigheid. Hij doet het dan toch om de emoties dier kunst bij ons op te wekken, om in zijne opvattingen ons in te wijden en een deel van zijn kunstenaarsleven tot het onze te maken.

En zoo hij — dit weten wij allen — verre van onverschillig is voor de toejuichingen van »het publiek,» lij moge daarbij, ik zeg niet de goedkeuring, maar het oordeel der leden van het Tooneelverbond het hoogst achten.

Of missen wij wellicht de vrijmoedigheid om van den tooneelspeler die voorkeur te durven vragen? Ik zou het betreuren, zoo wij er al te grif toe overgingen om haar van hem te eischen, maar meer nog, zoo wij er niet naar streefden haar te verdienen. Wie lid is van het Tooneelverbond dient werkelijk, door belangstelling niet alleen, maar ook door studie, om niet te zeggen, door oefening, dichter bij de kunst van den tooneelschrijver en den tooneelspeler te staan dan een gewoon schouwburgbezoeker. Hij moet leeren genieten als een kenner, of minstens, als een proever. Ons Tooneelverbond moet het bewustzijn kweken, dat niet alleen de opleiding der tooneelspelers, maar ook de opleiding der toeschouwers een werk is waaraan het de moeite waard is zich te wijden. Waarlijk, Mijne Heeren, van alle rollen blijft de onze toch de gemakkelijkste.

Toen de beroemde Fransche acteur Lekain eens ontvreden het tooneel verliet, ofschoon het publiek hem luide en vol geestdrift had toegejuicht, en een zijner kameraden zich hierover verwonderde, toen antwoordde hij: »Oui... on a furieusement applaudi; mais les applaudissemens ne portaient pas du petit coin.»

Laat mij den wensch uitspreken Mijne Heeren, dat ons Tooneelverbond werkelijk de eer verdiene om zulk een »petit coin» in de schouwburgzalen te wezen, en dat het hoekje steeds grooter worde, totdat het, ten slotte, een goed stuk van den schouwburg geheel zal vullen.

Met dezen dubbelen wensch, — en ook nog met dezen, dat onze samenkomst van heden aan dat uitbreidingsproces bevordelijk moge zijn, — open ik deze 22e Algemeene Vergadering.

Na deze rede, die hartelijk werd toegejuicht, heette de Voorzitter het Eerlid van het Verbond, Mr. J. N. van Hall welkom en verzocht hem aan de bestuurtafel te willen plaats nemen; de Voorzitter constateerde daarna met genoegen dat de heer Wichers, het Haagsche lid van den Raad van Beheer van »het Nederlandsch Tooneel» ter vergadering aanwezig was. Daarna ontving de Secretaris, Dr. C. J. Vinkesteyn, het woord en bracht het volgende jaarverslag uit:

Mijne Heeren.

Niet onder gunstige auspiciën scheidden op het einde der vorige Algemeene Vergadering Hoofdbestuur en Afgevaardigden. Een groot deficit, voor een gedeelte een gevolg van de reorganisatie der Tooneelschool, dreigde op de rekening van het loopende jaar. Middelen om het te dekken waren nog niet gevonden; de gewone inkomsten en financieele steun van sommige vereenigingen, welke als de Hoop van Pandora op den bodem van onze ledige schatkist overbleef, moesten dit tekort aanzuiveren. Niet bijzonder bemoedigend waren hierop de berichten, die het Hoofdbestuur bij het begin van het volgende genootschapsjaar uit de Afdeelingen ontving; bijna overal was het ledental afnemende. Voor het stichten van nieuwe Afdeelingen bleken de omstandigheden niet gunstig. Nog moeilijker werd de toestand, toen de Amsterdamsche Gemeenteraad bij het vaststellen der begrooting voor 1892 het subsidie van f 2000, dat gedurende 11 jaren aan de Tooneelschool geschonken was, afstemde. Bij het bestaan van gelden voor den reeds begonnen cursus was op dit subsidie gerekend; f 1000 kwamen hierdoor het reeds bestaande nadeelig saldo vermeerderen. Groot was dien-tengevolge de teleurstelling, die het Hoofdbestuur onder-vond, eene teleurstelling, die spoedig zou verzacht worden door de meest ondubbelzinnige bewijzen van sympathie, die de Tooneelschool van vele zijden mocht ontvangen.

Het Hoofdbestuur rekende het zich in de allereerste plaats tot plicht het onveranderd voortbestaan der Tooneelschool, althans gedurende den loopenden cursus, te verzekeren. Verder meende het, zoowel door het aanbrengen van doelmatige bezuinigingen, als door het versterken van den financieelen steun, dien de School van elders ondervindt, de toekomst dezer instelling te moeten waarborgen. Het richtte zich bij circulaire van 22 November 1891 tot de Afdeelingsbesturen met het dringend verzoek hun krachtige medewerking te verlenen om de inkomsten der Tooneelschool te vermeerderen.

Verrassend waren de resultaten, die door de bemoeiingen van sommige Afdeelingen verkregen werden. Slechts drie Besturen lieten de zoeven genoemde circulaire onbeantwoord: enkele meldden, dat plaatselijke omstandigheden beletten op het oogenblik iets in het belang der School te doen; andere, zooals Delft en Dordrecht, gaven een blijvend steun door de toeneming van het ledental; Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Middelburg en Gent stortten aanzienlijke sommen in de algemeene kas. Amsterdam stelde f 300, voor een groot gedeelte jaarlijksche bijdragen, ter beschikking; Rotterdam organiseerde een soirée, die f 541 opbracht; Den Haag zond een som van f 150 toe, die aanzienlijk zal vermeerderd worden door de opbrengst van een voorstelling, die het Gezelschap »Utile et Lactum» ten bate der School gaf (het bedrag dezer voorstelling is ons nog niet bekend); de Middelburgsche Afdeeling schonk een gift van f 25; Gent, de eenige band, die onze vereeniging met Zuid-Nederland verbindt, gaf zijn sympathie voor de Tooneelschool zijner Noord-Nederlandsche broeders te kennen door het batig saldo van zijn kas, ten bedrage van frs. 200, af te staan.

Doch ook buiten de Afdeelingen mocht het Hoofdbestuur van verschillende zijden bewijzen van belangstelling in onze School ontvangen. Een niet onaanzienlijk bedrag aan giften van particulieren werd den Algemeenen Penningmeester toegezonden; de HH. de Vos en Van Korlaar, Directeuren van den Tivoli-Schouwburg te Rotterdam, gaven ten bate der School een uitvoering, waarvan de opbrengst $\pm f$ 183 bedroeg, een steun, door het Hoofdbestuur op hooge waarde geschat, daar zij blijk gaf van de groote genegenheid, die sommige Tooneeldirecties onze School toedragen. Ten slotte gaven de Utrechtsche Studenten een vernieuwd bewijs van hunne liefde voor het

Tooneel door het organiseren van een voorstelling, waarvan de bruto-opbrengst, ten bedrage van $\pm f$ 877, der Tooneelschool ten goede kwam.

Het Hoofdbestuur acht het zich een aangename plicht tot allen, die in het belang der School zijn werkzaam geweest, een woord van diepgevoelden dank uit te spreken; hun steun heeft ons in den moeilijken tijd, welken wij doorleefd hebben, moed gegeven om onze beste krachten te blijven wijden aan den bloei eener instelling, die — de laatste maanden hebben het bewezen, — zich mag verheugen in de sympathie van velen, die in dagen van nood getoond hebben ware vrienden te zijn.

Doch niet alleen voor de naaste toekomst werd gezorgd; het Hoofdbestuur meende ook bedacht te moeten zijn om blijvende hulp voor onze inrichting te verkrijgen. Tot wien zou het zich eerder richten dan tot de Maatschappij, die vroeger niet alleen den eersten stoot had gegeven tot het ontstaan der Tooneelschool, maar ook een aanzienlijke bijdrage verleende om hare oprichting mogelijk te maken? De sympathie van het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, dat steeds door het delegeren van twee zijner leden in de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool zijn belangstelling in deze inrichting had getoond, bleek nog onverflauwd. Een verzoek van onze zijde om financieelen bijstand werd beantwoord met de mededeeling, dat het Hoofdbestuur dezer Maatschappij aan de aanstaande algemeene vergadering zal voorstellen aan de School gedurende de drie volgende jaren te verlenen een subsidie van respectievelijk f 1000, f 750, f 500. Van harte hopen wij, dat de leden van het Nut hun Hoofdbestuurders zullen steunen in hun hooggeschatte pogingen in het belang onzer School. Op een gelijklopende aanvraag, aan een andere vereeniging verzonden, is nog geen beslissing genomen.

Ondanks de gevaren, die haar bestaan bedreigden, bleef de Tooneelschool zelve kalm en rustig haar taak vervullen. Meer dan ooit gevoelt het Hoofdbestuur in dezen tijd de hooge waarde van den Koninklijken steun, waarin zich onze inrichting sedert tal van jaren mag verheugen. Bij de audienties ten Hove, het vorige en dit jaar te Amsterdam gehouden, betuigde het H. M. de Koningin-Regentes zijn eerbiedige hulde en dank voor de vorstelijke gift, onzer School namens Hare Koninklijke Dochter geschonken. Bij beide gelegenheden genoot het de groote eer van Hare Majesteit de verzekering te ontvangen van Hare hooge belangstelling in onzen arbeid.

In de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool nam in October. j. l. de nieuwgekozen Hoofdbestuurder **Dr. F. L. Abresch** zitting in plaats van **Prof. Dr. A. G. van Hamel**, die zijn ontslag als lid dezer Commissie genomen had. Tot Voorzitter werd **Prof. Dr. B. J. Stokvis** tot Ondervoorzitter **Prof. Mr. G. A. van Hamel** gekozen.

In de samenstelling van het Comité van Dames-Patrossen kwamen geen wijzigingen; de vacature, sedert eenigen tijd in dit Comité bestaande, bleef onvervuld.

Slechts twee veranderingen hadden plaats in het personeel der leeraren en leeraressen. Bij het begin van den nieuwen cursus nam de Heer **L. Simons Mzn.** zijn ontslag als leeraar aan de Vakschool. De Commissie van Beheer en Toezicht bracht hem haar innigen dank over voor de vele belangrijke diensten, door hem gedurende tal van jaren geheel belangeloos aan de School bewezen. Met ingang van 1 September werd **Dr. N. P. Kapteyn** op de meest eervolle wijze ontslagen als leeraar in de Wiskunde, welk vak bij de nieuwe organisatie van het programma der School is vervallen. De lessen, tot dusverre door den Heer Simons gegeven, nam de Directeur bereidwillig op zich.

De overgangs- en eindexamens werden den 3n en 4n Juli afgenomen. Het was der Commissie wenschelijk toegeschenen hun duur tot twee dagen te beperken; zij

meende toch te moeten breken met de gewoonte om aan deze examens een afzonderlijken dag toe te voegen, waarop de leerlingen bewijzen van bekwaamheid aflegden, die alleen dienden om genoodigden in staat te stellen kennis te nemen van de resultaten van het onderwijs in spel en voordracht; zij was van oordeel, dat dat gedeelte van het onderzoek, dat ten overstaan van een jury plaats heeft, hiertoe ruimschoots de gelegenheid aanbiedt.

De uitslag dezer examens was voor de 5 leerlingen der Voorbereidende School gunstig; 2 hunner werden tot de Vakschool toegelaten, van wie een in één jaar den geheelen voorbereidenden cursus had doorloopen.

Alle leerlingen der Vakschool — met uitzondering van eene, die wegens ziekte verweeg het grootste gedeelte van den cursus afwezig was geweest, — werden tot hoogere klassen bevorderd; twee evenwel, op voorwaarde, dat zij na de vacantie een herexamen in een der vakken met goed gevolg zouden afleggen. Een dezer verliet de School, de andere werd in September definitief tot de hoogste klasse toegelaten.

Aan de eenige candidate, die zich aan het eindexamen onderwierp, kon geen diploma worden toegekend; haar werd een getuigschrift gegeven, dat zij het onderwijs in alle klassen der School gevolgd had.

De examens in spel werden volgens Art. 39 afgenomen ten overstaan van een jury, bestaande uit Mevrouw O. Wüste-Von Götsch, Mevr. S. Pauwels-Van Biene en de HH. Prof. Dr. B. J. Stokvis, Jean Browne, Louis Bouwmeester, Henri Poolman en Dr. G. Kalf. Onderscheidingen werden door haar niet toegekend.

Bij het admmissie-examen, dat den 2n September werd afgenomen, werden 3 leerlingen tot de 1e klasse der Vakschool — waaronder één voorwaardelijk — toegelaten; een gelijk aantal verkreeg plaatsing op de 1e klasse van de Voorbereidende School.

Den 3n September begon de nieuwe cursus. Met 6 leerlingen, gelijkelijk over de beide klassen verdeeld, onder wie zich 3 meisjes bevonden, werden de lessen op de Voorbereidende School geopend; 6 meisjes en 4 jongens werden op de Vakschool geplaatst, van wie 6 de lessen der 1e, 4 die der 2e en 1 die der hoogste klasse volgden. In den loop van het jaar verlieten 1 jongen de Voorbereidende en 1 meisje de Vakschool.

Het getal der ingeschreven hospitanten gedurende dezen cursus bedraagt 14, van welke op dit oogenblik nog 8 de School bezoeken; onder hen bevinden zich 5 leerlingen der dramatische Zangklasse van het Conservatorium.

Het gedrag en de ijver der leerlingen gaf behoudens een enkele uitzondering geen reden tot klagen.

De aanvragen om boeken uit de Bibliotheek namen gedurende dezen cursus aanmerkelijk toe. Ook vele oudleerlingen raadpleegden haar vaak. Enkele particulieren en de stad Amsterdam verrijkten haar met boekwerken; een afzonderlijke vermelding verdient een geschenk van de Adjunct-Directrice der School, Mevr. **M. J. L. Gallas-Smits**, bestaande uit 142 boekdeelen, voor het grootste gedeelte keurig gebonden en geïllustreerd. Den gevers een woord van dank.

De verschillende Tooneeldirecties, in de Hoofdstad gevestigd of daar optredende, gaven op aanvraag van den Directeur den leerlingen gratis toegang bij de voorstellingen, door haar gegeven; alleen het Théâtre Libre toonde zich minder vrijgevig.

In een vorig verslag werd medegedeeld, dat de Commissie van Beheer en Toezicht over de Tooneelschool, hoewel volkomen overtuigd van het nut, dat het optreden in het openbaar voor de leerlingen heeft, maatregelen overwoog om het *veelvuldig* optreden in het vervolg te beperken. Zij bepaalde dientengevolge, dat de School slechts in de afdelingen, bij tooneelgezelschappen, liefdadigheidssoirées en voorstellingen in werkliedenvereeningen koste-

loos haar medewerking zou verleen. In alle andere gevallen zou, bij inwilliging van desbetreffende aanvragen, een som gelds geeischt worden ten bate der School. Tengevolge van deze regeling nam het aantal keeren, waarop de leerlingen aan openbare uitvoeringen deelnamen, aanzienlijk af. Mina Sasbach vervulde nog 5 keer een rol in »De kleine Lord»; Joh. Wertwijn trad bij het Nederlandsch Tooneel 9 maal op als Adelgund in Vondel's Gijsbreght van Aemstel; twee keer legden een of meer leerlingen proeven van bekwaamheid af voor de Afdelingen, terwijl de Commissie op 11 aanvragen van particuliere vereeningen een goedgegunstige beschikking nam. Vergelijkt men deze cijfers met die van het vorige jaar, toen bij 73 gelegenheden de School haar medewerking verleende, dan valt voortgang in dit opzicht niet te loochenen.

Om redenen, op de vorige Algemeene vergadering vermeld, heeft het Oefentoneel dit jaar geen voorstelling gegeven.

Het onderwijs in de verschillende vakken werd geregeld gegeven. Een uitzondering moet gemaakt worden ten aanzien van de lessen in Lezen, Uitspraak en Stenvorming aan de Voorbereidende en die in Spel aan de Vakschool; ambtsbezigheden en ziekte van den betrokken leeraar en leeraren werkten vaak belemmerend op den geregelden gang van dit gedeelte van het onderwijs.

De Commissie van Beheer en Toezicht kende aan den Heer **Hermann Schwab**, oud-leerling der School, op zijn aanvraag het Hermann-Linfonds toe wegens zijn optreden in de rol van Romeo in Shakespeare's Romeo en Julia.

De organisatie der School, zooals die bij het begin van den Cursus 1890—91 is in werking getreden, blijft bij voortduring aan de gestelde verwachtingen voldoen.

Behalve de oprichting en instandhouding van een Tooneelschool geeft Art. 2 der Statuten nog 7 middelen aan, waarop ons Verbond zijn doel, de verbetering van het Tooneel in Noord- en Zuid-Nederland, tracht te bereiken. Het Hoofdbestuur heeft bij zijn werkzaamheden in het afgelopen jaar steeds het oog op dit artikel gevestigd gehouden, overtuigd als het is, dat behalve de Tooneelschool ook nog andere belangen dringend behartiging verdienen. Doch steeds werden zijn bemoeiingen beperkt door het totaal gebrek aan de noodige fondsen en het gemis aan medewerking, die hier meer dan ooit noodzakelijk is. Zoo kon o. a. geen gevolg worden gegeven aan een uitnodiging en tot het Verbond en tot de School gericht om deel te nemen aan de Tooneel- en Muziektenoonstelling, die dezen zomer te Weenen gehouden wordt. Gaarne had het Hoofdbestuur het zijne er toe bijgedragen om te zorgen, dat ons nationaal Tooneel daar waardig vertegenwoordigd werd. Op een verzoek aan de leden, in ons Tijdschrift geplaatst, om voorwerpen, boekwerken enz., geschikt om te Weenen geëxposeerd te worden, ter onzer beschikking te stellen, kwam geen enkel antwoord in. De Algemeene Voorzitter en Ondervoorzitter vertegenwoordigden ons Verbond in de Commissie, die hier te lande op verzoek van den Oostenrijkschen Gezant voor deze tentoonstelling werd gevormd. Totaal gebrek aan de noodige gelden noopte ons echter ten slotte van elke deelneming aan deze expositie af te zien.

Ook niet bijzonder bemoedigend waren de resultaten van de poging tot bevordering van oorspronkelijke tooneelletterkunde, waartoe de Algemeene Vergadering van 1890 besloten had. De jury, die belast was met de beoordeeling der 60 antwoorden op de uitgeschreven prijsvragen kon geen enkel ingezonden stuk voor een bekroning aanbevelen. Slechts 6 stukken kwamen in aanmerking voor een bijzondere vermelding: het waren Corry van G. Jäger, Mattheüs V, 44 van M. Horn, Assepoes van Jo van Sloten, Vóór het diner van Mevr. J. Browne—Mees, Donkere Toekomst en Het draaiorgel. (De schrijvers der beide

laatstgenoemde stukken gaven geen vergunning hun namen openbaar te maken.) Bijzondere omstandigheden hadden de uitspraak der jury tot December j.l. doen vertragen.

Het Hoofdbestuur achtte een hernieuwde uitschrijving van prijsvragen ongewenscht, maar meende een anderen weg te moeten inslaan tot bereiking van het zooveen genoemde doel; het richtte een leescomité op, waarover in den loop dezer vergadering de meest uitgebreide inlichtingen zullen verstrekt worden.

Ook zal dan mededeeling worden gedaan van enkele plannen, die thans bij het Hoofdbestuur in behandeling zijn, doch nog niet huu volle beslag hebben gekregen. Zij betreffen het in het leven roepen eener geregelde uitgave voor tooneelstukken of „Tooneelbibliotheek”, het samenstellen van een catalogus van in Nederland aanwezige memorabilia op tooneelgebied en het tot stand brengen eener overeenkomst tusschen de verschillende tooneelgezelschappen aangaande het recht van vertaling en opvoering van buitenlandsche tooneelstukken.

De Hoofdbestuurder **J. A. Heuff** vertegenwoordigde onze vereeniging op het Taal- en Letterkundig Congres, in Augustus j.l. te Gent gehouden. Hij stelde bij die gelegenheid pogingen in het werk, om een optreden onzer Hollandsche tooneelgezelschappen in de Vlaamsche steden mogelijk te maken.

Het Tijdschrift bleef tot het einde van het vorige genootschapsjaar onder de redactie van het Hoofdbestuur. Den 15den October aanvaardde de nieuwbenoemde Redacteur **Mr. J. Kalff Jr.** zijn betrekking. Sedert dien tijd verscheen gedurende het tooneelseizoen den 1sten en den 15den van iedere maand een nummer van ons orgaan.

Op de vorige Algemeene Vergadering sprak de Voorzitter den wensch uit, dat vooral de groote afdelingen pogingen zouden in het werk stellen tot bevordering van een degelijke *tooneelkritiek* bij de opvoering van nieuwe oorspronkelijke stukken. Slechts uit Den Haag bereikte ons het bericht, dat de Afdeling daar ter stede besloten had in dezen geest werkzaam te zijn.

Bij het overlijden van Mevr. **Sophie de Vries** gaf het Hoofdbestuur zijn deelneming te kennen in het verlies, dat onze tooneelspeelkunst door het afsterven van deze begaafde actrice leed. Een der Hoofdbestuurders vertegenwoordigde het Verbond bij haar uitvaart; een krans werd namens ons op haar graf neergelegd.

In de samenstelling van het Hoofdbestuur kwamen de volgende wijzigingen. **Dr. F. L. Abresch**, door de vorige Algemeene Vergadering tot opvolger van **Jhr. Henry Tindal** aangewezen, nam in het begin van Juli zitting. De Heer **Marc. Emants** werd tot Ondervoorzitter benoemd.

Bij gelegenheid der voorstellingen, die het Utrechtsche Studententoneel en het Haagsche gezelschap „Utile et Laetum” ten voordeele der Tooneelschool gaven, werden namens het Hoofdbestuur kransen aan deze vereenigen aangeboden. Te Utrecht had de Heer **Mr. W. G. F. A. van Sorgen** de bereidwilligheid namens ons op te treden; te 's-Gravenhage vertegenwoordigden twee Hoofdbestuurders het Tooneelverbond. Nog rest mij de vermelding, dat de leden van het Hoofdbestuur de gasten waren der Amsterdamsche Afdeling op de soirée van 4 Maart j.l.

Over het algemeen klinken de jaarverslagen der Afdelingen iets bemoedigender dan het vorige jaar. Tegenover een enkele, die een kwijnend bestaan voortsleept, zijn er verscheidene, waarin een opgewekte belangstelling in tooneelzaken heerscht. Wel is waar heeft die belangstelling vaak haar ontstaan te danken aan de voordeelen, aan het lidmaatschap verbonden, doch hoe dit ook moge zijn, zeker is het een verblijdend teeken, dat het ledental, dank zij de krachtige medewerking van Rotterdam, Den Haag, Dordrecht, Delft en Middelburg, in vergelijking met het vorige jaar niet is gedaald, terwijl sedert December j.l. op een kleinen vooruitgang is te wijzen. Eén Afdeling

ontviel ons echter in den loop van het jaar; wat *Den Bosch* in haar vorig verslag vreesde, is geschied; tengevolge van het bedanken van een groot gedeelte der leden, heeft deze Afdeling opgehouden te bestaan; enkele getrouwen zullen als Algemeene leden ons Verbond blijven steunen. Met leedwezen vernemen wij allen voorzeker deze gebeurtenis; de ijverige voorstanders onzer belangen hadden daar ter stede een beter succes verdiend.

Te *Amsterdam* had het Afdelingsbestuur het voorrecht, aan de leden de welwillende uitnodigingen over te brengen van de Koninklijke Vereeniging „Het Nederlandsch Tooneel”, Kreukniet en Poolman en J. G. de Groot, terwijl het op 4 Maart l.l. hun een soirée kon aanbieden, waar door de leerlingen der Tooneelschool „Assepoes” van Jo van Sloten en door de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten Mevrouw Hanna's fraai tooneelspel „Droomleven” werd opgevoerd.

Bij de begrafenis van Mevr. Sophie de Vries vertegenwoordigde een der bestuurders de Afdeling en legde een krans op het graf van deze diepbetreunde actrice.

Bij zijn herinneringsfeest werd de Regisseur De Leur namens het Bestuur gecompimenteerd.

Het aantal leden, dat bij het begin van het jaar een groote vermindering had ondergaan, is sedert dien tijd als stationnair te beschouwen; het aantal der toetredenden weegt toch vrij wel op tegen dat dergenen, die der Afdeling ontvielen.

Rotterdam noodigde haar leden uit, om op kosten der afdeeling een opvoering bij te wonen van Sardou's „*Vrienden van Ons*”. „Dat deze voorstelling uitstekend slaagde, was te danken zoowel aan de wijze, waarop de oudere leden van het gezelschap hun roem wisten te handhaven, als aan de over 't algemeen voortreffelijke vertolking van de rol van *Tholosan* door den Heer Henri de Vries.”

„Een ander middel om de belangstelling in het werken en het streven van het Verbond op te wekken, mocht het Bestuur ditmaal vinden in de *Soirée*, ten behoeve der Tooneelschool, den 13n Maart j.l. gegeven. De uitslag van deze was bevredigend. Niet alleen omdat het rechtstreeksche doel: een bijdrage te verkrijgen tot stijving der kas van het Verbond, bereikt werd, maar ook, en vooral, omdat de beteekenis der Tooneelschool, ook buiten den kring der leden, in een helder en gunstig licht werd gesteld.” De verslaggever wijdt een woord van warmen dank aan allen, die tot het welslagen der *Soirée* hebben medegewerkt, in het bijzonder aan den hooggeachten Voorzitter van het Hoofdbestuur, Prof. Van Hamel, alsmede aan de HH. Joh. H. Sikemeier en B. Dessau, meesters in de muziek, die belangeloos hunne gaven beschikbaar stelden.”

Verder wijst *Rotterdam* op enkele verschijnselen op het gebied van het Tooneel in het afgelopen jaar, die tot een paar opmerkingen stof geven.

„In de eerste plaats behoort er hulde te worden gebracht aan het ernstig streven van de tooneeldirectiën, om, moedig den strijd volhoudende tegen hetgeen nog steeds de ongunst der tijden kan worden genoemd, in de keuze van stukken en de wijze van opvoering hooge eischen waardig te beantwoorden. Van de in het vorig verslag vermelde jeugdige vereeniging der heeren Jan C. de Vos en W. van Korlaar mag hierbij in het bijzonder worden getuigd, dat zij in het afgelopen jaar, door het doen vertoonen van stukken als „*Lotos*”, „*Het Goudvischje*”, „*Hamlet*”, enz., eene bezieling voor de kunst heeft aan den dag gelegd, welke aan de verheffing van het nationaal tooneel niet anders dan dienstbaar kan zijn.”

„In de tweede plaats worde met blijdschap gewaagd van het begin van nieuw leven op het gebied der tooneelletterkunde, zich openbarende uit het, binnen betrekkelijk kort tijdsverloop, verschijnen van tal van oorspronkelijke stukken van beteekenis, „*Droomleven*” en „*Vóór het diner*” (van

Mevrouw Hanna): »*Ida*» en »*Een onweerswoolkje*» (van Jean Valjean); »*Een kopje thee*» en »*Lotos*» (van M. Constant); »*Het Goudvischje*» (van W. G. van Nonhuys); »*Clara*» (van Van Maurik en Van Sloten), — deze enkele titels en namen alleen zijn wèl voldoende om de uitspraak te rechtvaardigen dat voor ons nationaal tooneel, wat de medewerking van ernstig willende schrijvers betreft, de toekomst niet duister behoef te worden geacht.” —

Te Rotterdam krom het ledental, dat het vorige jaar 503 bedroeg, tot 535.

Het aantal ingeschrevenen bij de Afdeeling »*s-Gravenhage*» nam dit jaar met 46 toe. Hoofdzakelijk is dit te danken aan de vele voordeelen, welke het lidmaatschap in den laatsten tijd geeft. Behalve een gratis-voorstelling der Koninklijke Vereeniging »het Nederlandsch Tooneel,» boden zoowel de Directie van den Tivoli-Schouwburg uit Rotterdam als van het Salon des Variétés uit Amsterdam, den leden herhaaldelijk reducties op de gewone entréeprijzen aan.

Naar aanleiding van de circulaire van het Hoofdbestuur betreffende het intrekken van het subsidie der gemeente Amsterdam aan de Tooneelschool, werd aan deze inrichting uit de kas een geldelijke bijdrage gegeven en gaf op uitnoodiging van het Afdeelingbestuur het liefhebberijtooneelgezelschap »*Utile et Laetum*» (Voorzitter de Heer M. Emants) eene voorstelling ten voordeele der School, die een aanzienlijke bate aan deze instelling bezorgde.

De *Leidsche* studenten konden dit jaar tengevolge van den zeer treurigen toestand der kas slechts één uitvoering geven. Opgevoerd werden de Diplomaat van Scribe en Moser's Zangersfeest „De luister dezer voorstelling werd echter verhoogd door het feit, dat eenige Leidsche Dames zoo bereidwillig waren hare medewerking te verleen, iets, wat tot nu toe steeds onmogelijk had geschenen.”

Om deze reden en ook wegens de herdenking van het tienjarig bestaan der Afdeeling werd de uitvoering met een bal besloten.

Uit *Utrecht* wordt ons gemeld, dat dank zij den steun der Studenten, aldaar „letterlijk de „*spes patriae*” der Afdeeling”, het ledental niet achteruit gaat. De leden hadden ieder met één Dame vrijen toegang bij de opvoering van „*Vriend Fritz*” door het Nederlandsch Tooneel. Tengevolge van een ongesteldheid van Mevr. Frenkel kon bij die gelegenheid het aangekondigde stuk „*Majoor Frans*” niet gegeven worden. Het Utrechtsche verslag maakt er met dankbaarheid melding van, „dat bij dergelijke voorstellingen steeds kan gerekend worden op de welwillendheid van het optredende gezelschap en op die van het Schouwburgbestuur, dat terstond alle zwaarigheden ecarteert.”

Voor de leden der Afdeeling *Dordrecht* traden Mej. Alida Klein en de Heer W. C. Royaards op bij gelegenheid eener soirée, die uitnemend geslaagd is. »En door deze soirée, waarop de zooeven genoemde artisten de bewijzen gaven van den goeden invloed der Tooneelschool, en door propaganda van het Bestuur steeg het ledental tot 56, een cijfer, dat, hoe kunst- en vooral tooneellievend Dordrecht ook moge zijn, hoog mag genoemd worden. Het groote publiek daar ter stede schijnt toch het belang der Tooneelschool niet zóó diep te gevoelen, dat het der School een geldelijk offer waardig keurt.”

Delft telt 56 leden, waaronder 20 studenten. Het Bestuur gaf den 7en Maart een feestavond, waarop Mej. Alida Klein en de leerling der hoogste klasse der Tooneelschool Frans Boersma voordrachten hielden en »*Een Man, die te veel gekoesterd wordt*» opvoerden. Talrijk was bij die gelegenheid de opkomst der leden en introducés. Hetzelfde kan niet getuigd worden van de ledenvergaderingen. »Zij werden ook dit jaar door niemand bezocht.”

»De Afdeeling *Groningen* gaf in den aanvang van het afgevoelen jaar (Februari 1891) een verblijvend teeken van leven.”

»In vereeniging met het Studenten-Gezelschap »*Dicendo Discimus*» had zij voor leden en invités eene soirée georganiseerd, die haar welslagen aan de uitnemende talenten van eenige jongere artisten van het Nederlandsch Tooneel heeft te danken.”

»Wie echter uit het succes van dien avond de voorspelling heeft geput, dat ook het winterseizoen zich niet onbetuigd zoude laten, kwam deerlijk bedrogen uit.”

»Het Bestuur slaagde er niet in den leden eenige festiviteit aan te bieden. De kas was uitgeput en liet eene herhaling van het voorjaarsfeest onmogelijk toe.”

»In dubbele mate betreurde het Bestuur het daarom, dat ook de leden dezer Afdeeling niet, evenals zulks elders pleegt te geschieden, een enkele maal de genoodigden konden zijn van een der daar ter stede optredende tooneelgezelschappen. Het ledental is in dit jaar niet onaanzienlijk geslonken en eene uitbreiding kan eerst dan met vrucht worden beproefd, wanneer den leden ook van de zijde der artisten de overtuiging wordt geschonken, dat de belangstelling in het Nederlandsch tooneel, die zich immers in het lidmaatschap onzer Afdeeling uit, ook bij hen waardeering vindt.”

»De bezwaren, die bij het Schouwburg-comité tegen zoodanige uitnoodiging bestonden, zijn thans uit den weg geruimd. Het Bestuur heeft dan ook goede hoop, dat in de aanstaande Meimaand, als de Groninger kermis tal van Tooneelgezelschappen daarheen brengt, van die waardeering in het belang van den bloei dezer Afdeeling zal blijken.”

»De zaak van het Nederlandsch Tooneelverbond is immers ook de zaak der Nederlandsche Tooneelspelers!”

Te *Middelburg* maken de leden het evenmin als te Delft het Bestuur op de afdeelingsvergaderingen lastig. »Slechts één lid bewijst er nu en dan het Bestuur het genoegen van zijn tegenwoordigheid. Hoewel men hierin wellicht een blijk van vertrouwen en tevredenheid over den gang van zaken mag zien, zoo zouden toch de Bestuurders dezer Afdeeling bij die bijeenkomsten een talrijke opkomst meer op prijs stellen; zij bieden toch de gelegenheid aan tot samenwerking tusschen Bestuur en leden, wat zou kunnen meewerken om meerdere belangstelling te wekken en nieuwe gezichtspunten te openen, wat aan de bevordering der belangen van de algemeene zaak, van de Tooneelschool o. a. en van de Afdeeling, ten goede kan komen.”

Het ledental onderging een kleine vermeerdering bij gelegenheid der opvoering van het bekende muziek-drama »*De Verloren Zoon*», waarbij de leden persoonlijk vrijen toegang en voorkeur bij het bespreken der plaatsen hadden.

»Den 2den Maart had het Middelburgsche publiek, dank zij de Afdeeling, het voorrecht een primeur te genieten, wat daar ter stede zelden of bijna nooit gebeurt. Het Amsterdamsche Gezelschap van het Salon des Variétés voerde »*Een Schandaal*» op. Niettegenstaande de zeer gunstige beoordeeling van het stuk en de wijze van opvoering, waaraan de noodige publiciteit was gegeven, was de zaal slechts half bezet. Tal van ziekte- en stergevalen, benevens de vele tooneelvoorstellingen in het afgelopen seizoen, hadden hun invloed op dit bezoek doen gelden. Aan Mevr. Rössing—Sablairoles, die op dien dag haar 12½-jarige werkzaamheid aan het Tooneel herdacht, en aan Mevr. Schepers werden bij die gelegenheid door het Bestuur een attentie bewezen.”

»De financiële toestand dezer Afdeeling mag gunstig heeten, al is hij, door de teleurstelling bij de opvoering van »*Een Schandaal*» ondervonden, niet zoo gunstig als in vorige jaren.”

Het eenige teeken van leven, dat de Afdeeling *Harlingen* gaf, was het aanbieden van een bloemenhulde aan de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten bij de laatste voorstelling van dat gezelschap aldaar gedurende de kermisweek. »Een soirée in eigen kring kon niet tot stand gebracht

worden. Aan de oproeping tot het bijwonen van de gewone Afdeelvingsvergaderingen werd zeer slecht of in het geheel niet voldaan, zoodat in de vacatures, in het Bestuur ontstaan, niet kon voorzien worden."

De gelden der *Tielse* Afdeelingkas werden gebruikt om bij twee voorstellingen van het Nederlandsch Tooneel den leden vrij entree te geven. Bij een optreden van het gezelschap van den Tivoli-schouwburg werden namens de Afdeeling aan Mevr. Mulder-Roelofsen twee bouquets aangeboden.

Haarlem meldt slechts, dat het ledental 20 bedraagt.

De Afdeelingen *Gent* en *Leeuwarden* zonden geen jaarverslagen in.

In het voorgaande is getracht zoo getrouw mogelijk een beeld te geven van het lief en leed, door ons Verbond in het afgelopen jaar ondervonden. Veel teleurstelling was ons deel, maar daartegenover staat ook veel, wat ons tot blijdschap stemt. Het ongeluk, dat onze School getroffen heeft, heeft velen aangezet tot krachtiger optreden voor de belangen van ons Verbond. Het gevaar, dat onze instelling dreigde, is althans voor het oogenblik geweken, maar alleen voor het oogenblik; want, worden de middelen niet gevonden om bij voortduring onze financiën te versterken, dan zal een aanzienlijke inkrimping van het schoolprogramma, tot groot nadeel van het onderwijs, niet achterwege kunnen blijven. Moge de krachtige medewerking en steun, die het Hoofdbestuur van verscheidene kanten ondervonden heeft, een gunstig teeken zijn voor de toekomst.

Dit jaarverslag wordt zonder aan- of opmerkingen aangenomen en onder dankbetuiging aan den Secretaris gearresteerd.

Aan de orde is punt 3 van den Beschrijvingsbrief, het Rapport over den toestand der Voorbereidende School van de Tooneelschool. Ook dit rapport wordt uitgebracht bij monde van den Algemeenen Secretaris; het luidt als volgt:

Rapport over den toestand der Voorbereidende School van de Tooneelschool.

(Art. 17 v/h. Regl. dezer School.)

De voorbereidende cursus der Tooneelschool wordt op dit oogenblik door 5 leerlingen bezocht. Over de toelatingsexamens wordt verwezen naar het zoo even uitgebrachte jaarverslag. Aan de ouders van een der 3 leerlingen der 1e klasse is het advies gegeven hun kind wegens gebrek aan aanleg de School te doen verlaten.

Een der 2 meisjes, die de lessen der 2e klasse volgen, zal op het einde van den cursus, afscheid van de School nemen; er bestaat groote waarschijnlijkheid, dat de andere tot de Vakschool kan worden toegelaten.

Het Hoofdbestuur heeft ernstig overwogen de vraag, of bij de bestaande financiële toestanden een voortbestaan van den voorbereidenden cursus gewettigd zou zijn. Doch het meende althans dit jaar niet over te mogen gaan tot het voorstel om dezen cursus op te heffen.

Voor de tegenwoordige leerlingen der 1e klasse bestaan nog dezelfde moeilijkheden om hun opleiding elders te ontvangen als het vorige jaar. Daarbij komt, dat volgens het oordeel van het Hoofdbestuur de School de moreele verplichting op zich genomen heeft om te zorgen voor hun voorbereiding tot de Vakschool, althans bij voldoende ijver en aanleg van hun kant. Het voortbestaan der 2e klasse der voorbereidende School is om bovengenoemde redenen gedurende het volgende schooljaar noodzakelijk. Daar verder de financiële voordeelen, die verkregen zouden worden door de opheffing der 1e klasse niet zouden opwegen tegen het nadeel, dat de kas zou lijden door het derven der schoolgelden van de eventuele leerlingen dezer klasse — de meeste lessen worden toch aan alle leerlingen gezamen-

lijk gegeven — zoo geeft het Hoofdbestuur in overweging thans geen principieele beslissing omtrent het voortbestaan der Voorbereidende School te nemen. Wellicht zijn de financiën van het Verbond het volgend jaar verbeterd en zouden dan de bezwaren, die thans voor de opheffing pleiten, niet meer bestaan.

Om evenwel in het vervolg niet meer gebonden te zijn aan de moreele verplichtingen, hierboven genoemd, stelt het Hoofdbestuur voor, de 2 klassen der Voorbereidende School gedurende den cursus 1892—93 te laten voortbestaan onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat de Ouders en Voogden dergenen, die zich voor het admmissie aanmelden, zullen gewezen worden op de mogelijkheid, dat deze School in September 1893 wordt opgeheven.

AMSTERDAM, April 1892.

Het Hoofdbestuur van het Ned. Tooneelverbond,

A. G. VAN HAMEL, *Voorzitter*.

C. J. VINKESTEYN, *Secretaris*.

De vergadering vereenigt zich zonder discussie met het voorstel in de laatste alinea van dit rapport vervat.

Het vierde punt van den beschrijvingsbrief lokte eenige discussie uit. De Voorzitter deelt nog eens in korte woorden mede, wat het Hoofdbestuur zich voorstelt met de oprichting van het Leescomité te bereiken. De prijsvraag, die het Verbond het vorige jaar uitschreef, is vrijwel als mislukt te beschouwen: wat daarop werd ingezonden, was grootendeels zeer onbeduidend, terwijl toch goede stukken zijn geschreven, zooals dezen winter herhaaldelijk is gebleken. Het Hoofdbestuur stelt zich nu voor minder vrijmoedige auteurs, die hunne stukken aan tooneelgezelschappen niet durven of niet willen aanbieden, en die mochten willen weten, wat het oordeel van bevoegden over hun werk is, waar het aan hapert, te helpen, hen in te lichten en te wijzen op de gebreken van hunne stukken. Dat er van deze auteurs eene zekere bijdrage wordt gevorderd, vindt zijn grond daarin, dat het Hoofdbestuur zich wil vrijwaren voor een al te grooten toevloed van onbetekenende stukken, en wordt tevens gerechtvaardigd door de onvermijdelijke kosten, die aan een grondig onderzoek door het Leescomité verbonden zijn. Wil men vakmannen, tooneelspelers, over de stukken, vooral over hunne opvoerbaarheid, raadplegen, dan zal voor de hulp dezer artisten dikwijls eenige vergoeding gegeven moeten worden. De Voorzitter merkt nog op, dat de taak van het Leescomité vergemakkelijkt zou worden, wanneer de schrijvers bij hunne stukken een korten inhoud voegden.

Eindelijk wijst spreker er op, dat het Hoofdbestuur voorstelt f150.— ter beschikking van het leescomité te stellen ter aanmoediging van een tooneelschrijver, wiens werk door bemiddeling van het Leescomité zou zijn opgevoerd en bij die opvoering zou blijken ook aan de eischen van het Tooneel te voldoen.

De Heer D. F. van Heijst is het op twee punten niet eens met het Hoofdbestuur: hij meent, dat men een stuk naar een argumentum of korten inhoud volstrekt niet kan beoordelen; bovendien meent hij, dat de kosten voor de auteurs te hoog zijn.

Mr. J. N. van Hall meent, dat het overweging verdient de anonimiteit van de schrijvers niet te eischen; moeten zij hunnen naam opgeven, dan zullen zij zich eerder laten weerhouden stukken in te zenden, die niets beteekenen. Ook zouden onvermogensden dan wel kosteloos kunnen inzenden; eene korte inhoudsopgave zou spreker ook gewenscht achten.

Mr. Struben is vóór de anonimiteit der inzenders: hij zou een middel tegen te lichtvaardige inzending willen vinden in eene introductie van de auteurs door een bij het Leescomité bekend persoon.

Nadat de Heer Browne er nog eens op gewezen heeft, dat

een waarborg tegen het inzenden van groote prullen zeer noodig is, en de Voorzitter den Heer Hijmans ('s Gravenhage) heeft geantwoord, dat het noodiger is geld te vragen van hen, wier stukken afgekeurd worden, dan van de schrijvers, die goede tooneelwerken hebben ingezonden, stelt de Heer Van Vlissingen (Amsterdam) voor, dit jaar, bij wijze van proef, geen geld van de inzenders te vragen. De Heer Van Heijst dient bij het Hoofdbestuur eene motie in van den volgenden inhoud: »De vergadering spreekt de wenschelijkheid uit, om van de inzenders van tooneelstukken bij het Leescomité geene geldelijke bijdrage te vorderen.» Deze motie wordt in stemming gebracht en aangenomen met 26 stemmen vóór, 14 tegen en 2 blanco. De nieuwe bepalingen omtrent het Leescomité zullen in »Het Tooneel» worden opgenomen.

De Voorzitter deelt naar aanleiding der begrooting mede, dat het Hoofdbestuur aan de uitvoerige toelichting door den Penningmeester daarbij in het Tijdschrift gegeven niets meer heeft toe te voegen. Het nadeelig saldo, dat op de begrooting voorkomt, zal echter naar men mag verwachten in een voordeelig veranderen: er bestaat toch veel kans, dat het voorstel door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen aan de Maatschappij gedaan, strekkende om in het volgende jaar aan de Tooneelschool eene subsidie van f 1000.— te geven zal worden aangenomen. Bovendien heeft het Hoofdbestuur vernomen, dat het Haagsche amateursgezelschap »Utile et Lactum» met zijne voorstelling eene aanzienlijke opbrengst heeft verkregen, welke aan het Verbond ten bate der Tooneelschool zal worden aangeboden. De Penningmeester, de heer Jean Browne, licht enkele punten der begrooting daarna nog kortelijks toe.

De Secretaris der Haagsche Afdeeling, de heer Van den Tol, deelt onder toejuicing mede, dat de opbrengst van de voorstelling van »Utile et Lactum» bedraagt f 814.38⁵, welke aan den Penningmeester zullen worden afgedragen. De Algemeene Begrooting lokt geene besprekingen uit. Zij wordt zonder stemming aangenomen.

Bij de begrooting der Tooneelschool aangekomen de Voorzitter op, dat de inkomsten zijn vermeerderd met een vrij aanzienlijk bedrag aan jaarlijksche bijdragen, voornamelijk uit Amsterdam afkomstig. Het afdeelingsbestuur te Amsterdam heeft vooral getracht kunstvrienden te vinden, die bereid waren voor de Tooneelschool afzonderlijk eene jaarlijksche gift te schenken. Omtrent de uitgaven valt op te merken, dat de jaarwedden van den Directeur en het onderwijzend personeel van de Tooneelschool en de Voorbereidende School dit jaar lager geraamd zijn. De Directeur en de leeraren hebben zich bereid verklaard hunne diensten te blijven verleen, tegen een verminderd salaris: de Voorzitter drukt de hoop uit, dat deze vermeerdering zal blijken onnoodig te zijn en vraagt namens het Hoofdbestuur aan de vergadering machtiging, wanneer de kas zal blijken het toe te laten, de volle jaarwedde uit te betalen, welke machtiging door applaus wordt verleend.

De Voorzitter brengt, eveneens onder toejuicing der vergadering, den Directeur en den leeraren der school hulde voor hunne offervaardigheid en hoopt nogmaals, dat het Verbond hun offer niet zal behoeven aan te nemen.

Bij de behandeling van de toelage aan Mevr. Rennefeld wijst de Voorzitter nog op hetgeen omtrent dezen post in de Toelichting tot de begrooting gezegd is en meent dat het Verbond verplicht is dezen post op de begrooting te handhaven. Deze toelichting is voornamelijk gegeven om te voldoen aan den wensch, dien de Haagsche Afdeeling op de vorige Algemeene Vergadering had te kennen gegeven.

De laatste artikelen van deze begrooting geven den Voorzitter de gelegenheid op te merken, dat de aanzienlijke verlaging van de huishoudelijke uitgaven mogelijk was geworden door het zuinige beheer van de Adjunct-Directrice,

Mevr. Gallas, aan wie hiervoor een woord van hulde toekomt.

De begrooting der Tooneelschool wordt daarna zonder discussie gearresteerd, waarna de Voorzitter een woord van dank spreekt tot de Afdeelingen Amsterdam, Rotterdam, Middelburg en Gent voor hunne giften en tot het Utrechtsche Studenten-Tooneel, het gezelschap »Utile et Lactum» en de heeren De Vos & Van Korlaar voor hun steun.

Vóórdat men overgaat tot de verkiezing van drie hoofdbestuurders, stelt de Voorzitter der vergadering voor gedurende ongeveer drie kwartier te pauzeeren; te voren heeft hij echter eene mededeeling te doen, die in de te houden stemming eenige verandering kan brengen. De Studenten-afdeeling Leiden heeft aan het Hoofdbestuur kennis gegeven, dat zij heeft opgehouden te bestaan. Vooral wegens den treurigen financieelen toestand, die het der Afdeeling dikwijls onmogelijk maakte aan hare verplichtingen tegenover het Verbond te voldoen, had zij besloten in het vervolg alleen te blijven bestaan als Studenten-Tooneelgezelschap. Dit gezelschap heeft echter de verplichtingen, die de Afdeeling nog had na te komen tegenover het Verbond, overgenomen. Onder die verplichtingen behoort eene aanzienlijke Bijdrage aan de Algemeene kas; het Hoofdbestuur hoopt, dat op het tijdstip, waarop de afdeeling zal ophouden te bestaan (31 Aug. a.s.) deze bijdrage zal betaald zijn. De heer Plemp van Duiveland, die in het Hoofdbestuur was gekozen, terwijl hij lid der Afdeeling Leiden was, had nu echter gemeend zijn mandaat in handen der Algemeene Vergadering te moeten leggen. De Voorzitter stelde nu voor de daardoor ontstane vacature tegelijk met de drie andere aan te vullen. Tegen dit voorstel werd bezwaar gemaakt door den heer P. A. Haaxman Jr. ('s Gravenhage), die meende, dat deze stemming niet op deze vergadering kon worden gehouden, daar de beschrijvingsbrief ze niet vermeldde.

De Voorzitter meende toch, dat het wenschelijk was, de verkiezing terstond te doen plaats hebben: het Hoofdbestuur zou anders gedurende een jaar een lid missen. In de pauze konden de afgevaardigden zich omtrent de keuze van een candidaat met elkaar verstaan. De heer Haaxman blijft bezwaar hebben tegen de stemming. De Voorzitter vraagt nu krachtens art. 21 der Statuten dispensatie en verlot de verkiezing thans te doen plaats hebben; de vergadering besluit overeenkomstig den wensch van den Voorzitter met algemeene stemmen.

Nog deelde de Voorzitter mede, dat men te Leiden tracht eene gewone Afdeeling van het Verbond op te richten; de pogingen daartoe in het werk gesteld schijnen wel kans van slagen te hebben.

Na de pauze ging men over tot de stemming voor drie hoofdbestuurders, ter vervulling der vacatures, ontstaan door de periodieke aftreding van de heeren Prof. Dr. A. G. van Hamel, Marcellus Emants en M. B. Mendes da Costa en het bedanken van den heer L. J. Plemp van Duiveland. De heeren Van Hamel, Mendes da Costa en Plemp verkregen 42, de heer Emants 32, de W. G. van Nouhuys 10 stemmen, zoodat dus alle aftredenden herkozen werden.

Bij de benoeming van den Redacteur van het Tijdschrift voor het volgende jaar, welke daarna aan de orde was, stelde de heer C. F. van der Horst de vraag of het met het oog op de kosten en den nauweren band, die er tusschen de afdeelingen gewenscht wordt, geene aanbeveling zou verdienen het Tijdschrift te vervangen door een Jaarboekje.

De Voorzitter antwoordde, dat ook bij het Hoofdbestuur dit denkbeeld reeds was opgekomen; hij meende echter, dat een Tijdschrift, hetwelk periodiek wordt toegezonden een sterker band is, dan een Jaarboekje; de belangstelling in het Verbond en in tooneelzaken in het algemeen blijft

levendiger; vooral wanneer het tijdschrift mededeelingen bevat uit de buitenwereld, uit binnen- en buitenland, kan het een gids voor Schouwburgbezoekers zijn. —

Voordat tot de benoeming van den redacteur wordt overgegaan, stelt de heer Hijmans v. Wadenoyen voor den Heer Kalff bij acclamatie te herbenoemen. De Voorzitter heeft met het oog daarop, dat deze benoeming eigenlijk, daar de redacteur volgens de Statuten voor twee jaar wordt gekozen, eene continuatie is, tegen dit voorstel geen bezwaar. Mr. J. Kalff Jr. wordt daarop bij acclamatie tot redacteur voor het volgend jaar benoemd en verklaart deze benoeming aan te nemen. De afdeeling 's Gravenhage wordt vervolgens aangewezen om de Rekening en Verantwoording van den Algemeenen Penningmeester op te nemen.

Op de vraag van den Voorzitter of een der Afdeelingen een voorstel te doen heeft omtrent de plaats, waar de volgende Algemeene Vergadering zal worden gehouden, geeft de heer Jacobson (Rotterdam) ten antwoord, dat de Afdeeling Rotterdam, wanneer tenminste geene der andere afdeelingen een ander voorstel heeft, het Verbond gaarne het volgend jaar te Rotterdam zou zien vergaderen. Deze mededeeling wordt met applaus begroet en Rotterdam als vergaderplaats voor het jaar 1893 aangewezen.

Overgaande tot het laatste punt van den Beschrijvingsbrief, deelt de Voorzitter mede, dat de hh. Prof. G. A. van Hamel en Joosten uit Amsterdam, Nicolai uit 's Gravenhage en Horn uit Schiedam, het Hoofdbestuur hebben gewezen op de discussiën, die op het laatste taal- en letterkundig congres te Gent zijn gehouden over het opvoeringsrecht van vertaalde tooneelstukken. Deze vier heeren hadden het Hoofdbestuur verzocht een conventie tusschen de verschillende tooneeldirectiën hier te lande tot stand te brengen, waarbij hunne rechten geregeld zouden worden, eene dergelijke conventie als bestaat voor de Vereeniging van den Boekhandel.

Het Hoofdbestuur heeft zich toen gewend tot de voornaamste tooneeldirectiën in Nederland met het verzoek, mede te willen werken zulk eene overeenkomst tot stand te brengen. Allen hebben hare medewerking beloofd, een paar kleinere gezelschappen hebben evenwel gewezen op de moeilijkheden, waarin zij vreesden te geraken, indien zij tot eene dergelijke conventie toetraden. Het Hoofdbestuur heeft daarna een concept ontworpen, dat thans circuleert bij de heeren, die het initiatief tot deze zaak hebben genomen, met verzoek in dezen van advies te willen dienen. Wanneer het Hoofdbestuur het concept heeft terug ontvangen, zullen de tooneeldirectiën worden uitgenoodigd samen te komen en zal men trachten het op deze wijze over een onderlinge overeenkomst eens te worden.

Eene tweede mededeeling betreft de pogingen, die het Hoofdbestuur heeft gedaan om uitgevers hier te lande te krijgen tot het uitgeven en voor weinig geld verkrijgbaar stellen van tooneelstukken, zoowel oorspronkelijke als goede vertaalde. Tot nog toe is het Hoofdbestuur in deze pogingen niet geslaagd, zij worden echter voortgezet.

De heer Van Heijst merkt nog op, dat de prijs van tooneelstukken, zullen ze door het Nederlandsche publiek gekocht worden, zeer laag moet zijn.

Een derde mededeeling van het Hoofdbestuur wordt door den Voorzitter vastgeknoopt aan eene uitdrukking van de teleurstelling, ondervonden bij de pogingen die het Hoofdbestuur gedaan heeft om inzendingen uit ons land te verkrijgen voor de Tentoonstelling van Muziek en Tooneel te Weenen. De Voorzitter meent, dat er in ons land op tooneelgebied genoeg merkwaardigs te vinden is, om zelfs eene nationale tentoonstelling te houden. Spreker deelt mede, dat op de universiteits-bibliotheek te Amsterdam eene belangrijke collectie uitgaven op tooneelgebied is ontdekt. De heer Mehler te Amsterdam is bezig deze collectie

te catalogiseeren, en het Hoofdbestuur stelt zich voor een catalogus te doen samenstellen van al wat ook op andere plaatsen in ons land merkwaardigs op dit gebied te vinden is; dit zou kunnen strekken ter voorbereiding eener eventuele nationale tentoonstelling.

Nog wijdt de Voorzitter een woord van hulde aan de verdienstelijke tooneelspeelster Mevr. de Vries, die in het afgelopen Verbondsjaar aan de kunst is ontvallen; hij spreekt de hoop uit, dat de kunstvrienden, die bezig zijn te trachten een gedenkteekeken op het graf der overledene te plaatsen, genoeg steun zullen vinden, ook bij de Leden van het Verbond, om hunne plannen te kunnen verwezenlijken.

De heer Fentener van Vlissingen (Amsterdam) brengt daarna namens de Vergadering het Hoofdbestuur hulde voor de uitstekende wijze, waarop het in het afgelopen jaar het bewind over het Verbond heeft gevoerd, den Voorzitter tevens voor de leiding dezer Vergadering.

Ten slotte, daar het blijkt, dat niemand meer het woord verlangt, sluit de Voorzitter de Vergadering na de Afdeeling 's Gravenhage voor hare uitstekende ontvangst den dank van het Verbond te hebben gebracht.

Aldus opgemaakt door

J. KALFF JR, *Redacteur.*

Goedgekeurd door het Hoofdbestuur:

De Alg. Secretaris

C. J. VINKESTEYN.

Op den 11den Mei 1892 werd te 's Gravenhage »Het Goudvischje» opgevoerd. Tot deze voorstelling waren de Hoofdbestuurders en Afgevaardigden ter Algemeene Vergadering genoodigd; deze 35ste opvoering van het stuk van W. G. van Nouthuys had groot succes. De Haagsche afdeeling bood den schrijver een lauwerkrans aan.

Hoofdbestuurders, afgevaardigden en eenige genoodigden waren met de directie van het gezelschap van den Tivolischouwburg te Rotterdam en de actrices en acteurs van dien avond, daarna in den Ouden Doelen gedurende eenige uren de gasten van den president der Haagsche afdeeling, der heer Hijmans van Wadenoyen.

Na de Vergadering vereenigden de Hoofdbestuurders en vele Afgevaardigden zich aan een diner in den Ouden Doelen, waar menige toast werd uitgebracht. De eerste dronk werd door den Voorzitter, Prof. Dr. A. G. van Hamel, gewijd aan HH. MM. de Koningin en de Koningin-Regentes. Van dezen toast werd HH. MM. telegrafisch bericht gezonden en nog tijdens het diner werd een antwoord met dankbetuiging ontvangen.

Niet-officiëel gedeelte,

UIT DE AMSTELSTAD.

Een tooneel-kroniek over twee maanden kan niet anders dan zeer summier zijn, vooral wanneer de ruimte, die men voor haar heeft, nog bovendien beperkt is. Toch moeten mijne lezers, wanneer deze jaargang compleet zal zijn, in mijne kronieken een overzicht kunnen vinden van het voornaamste, dat er op tooneelgebied te Amsterdam is voorgevallen. En sedert half April is er gelukkig veel geschied, dat de vermelding waard is.

Niet bij de Koninklijke Vereeniging „het Nederlandsch Tooneel:” deze heeft een paar weken hare tenten elders opgeslagen en daarna twee uit het Duitsch vertaalde stukken gegeven: *De rechte sleutel* door Francis Stahl en *Groot stad's licht* door Blumenthal en Kadelburg. Beide stukken

werden goed gegeven: opmerking verdient, dat Mej. Lorjé in het eerste eene adellijke jonge vrouw zeer goed voorgesteld heeft, beter dan wij van haar verwachtten, en dat de heer Bouwmeester in het tweede zich gewaagd heeft aan het komische genre, dat duidelijk gebleken is zijn genre niet te zijn; ook al was de fabrikant uit de kleine stad, dien hij voorstelde, nog al karakteristiek, amusant was hij niet.

Amsterdam heeft verder gedurende drie weken kunnen genieten van het spel van het gezelschap, waarvan de heer Jan C. de Vos de regisseur en de ziel is. Wij hebben in die twintig voorstellingen allerlei stukken gezien: *Onze Don Juans* en *Lotos*, *De kinderen van Hare Excellentie* en *Hamlet* en wij hebben er ons over verheugd, dat de leden van dit gezelschap hunne taak steeds met zooveel ijver verrichten. Geen der opgevoerde stukken was nieuw: onze Rotterdamse medewerker heeft het vóórrecht gehad over deze creaties reeds vroeger het woord te voeren, Prof. Van Hamel wijdt in dit nummer een artikel aan Royaards' *Hamlet*-vertolking, ik kan dus slechts constateeren, dat het succes door de artiesten van den Tivoli-schouwburg bij de toeschouwers, die echter niet altijd in voldoende aantal aanwezig waren, zeer groot geweest is.

Langer dan met den heer de Vos en de zijnen wil ik mij bezig houden met de stukken, die sedert de verschijning van ons vorig nummer in den *Salon des Variétés* zijn opgevoerd, en waarin de voornaamste rollen werden vervuld door Mevr. Rössing en den heer Poolman. In de eerste plaats vermeld ik, dat Mevr. Rössing voor haar benefice-voorstelling heeft doen opvoeren *Jolanthe* en *De Verloren Zoon*. De keus van het eerste stuk, dat ons verplaatst in eene soort tooverwereld, dat schoone jongelingen ten tooneele voort, die bij citherspel gloeiende troubadourverzen voordragen en helden, gedost in schitterende harnassen, was niet gelukkig te noemen. Een tooneelvriend zond mij het volgende sonnet, dat eenige jaren geleden, na eene voorstelling van *Jolanthe* in een Haagsch dagblad verscheen, onderteekend »Holda»:

Aan Mevr. Anna Rössing-Sablairolles (als Jolanthe).

Een blanke lentebloesem, maagdelijk teêr,
Een lieflijk beeld van reine aanvalligheid,
Een ideaal van jeugd en minlijkheid
Zoo zie ik U in mijn gedachten weer.

Fee Poezie verwint haar schuchterheid
En hult zich in uw wezen: uit haar steer
Van blinkend licht buigt zij zich tot ons neêr
En wij, betooverd, door uw stem geleid,

Verwijlen, luistrend naar haar zoete klanken,
Die van uw lippen vloeien, parelreïn.
'k Wil hiermeê voor uw schoone gaven te danken.

Aanvaard mijn huldeblijk, al is het klein:
'k Ben met mijn woord wellicht de tolk van velen,
Die, zwijgend, mijn bewondring voor u deelen.

Ik heb niets tegen de vergelijking, waarmede dit versje begint, maar ging ik verder met vergelijken, dan zouden de verdere artiesten, die in den *Salon Jolanthe* hadden te vertolken met paardebloemen vergeleken moeten worden het leelijke eener verzameling van deze voortbrengselen kan toch door éene *Primula* niet worden weggenomen.

De Verloren Zoon daarentegen was een succes voor alle optredenden; Mevr. Rössing en Mevr. De Boer en de heer Poolman schenen nog zekerder van hunne zaak dan het vorige jaar: zij hebben met de enkele gebaren, onderstreept door de muziek, vreugde, vergenoegdheid, liefde, angst, schrik, smart en nog zooveel meer, dat een mensch gevoelen kan, meesterlijk weergegeven.

Zeer groote lof ook komt den heer Poolman en Mevr. Rössing toe voor de wijze, waarop zij hunne rollen gespeeld hebben in *Blanchette*, het stuk van Georges Brieux,

dat door den Heer C. F. van der Horst met autorisatie van den schrijver in het Nederlandsch was overgezet. De heeren Kreukniet en Poolman hebben het gewaagd *Blanchette* op te voeren met de wetenschap, dat de meeste tooneelliefhebbers Antoine en de zijnen één of meermalen in dit stuk gezien hadden: te grooter is het succes, dat zij gehad hebben. De voorstelling van *Blanchette* ligt reeds te ver achter ons om hier nog te gaan zeggen, waarom en in hoeverre onze beide kunstenaars niet gelijkstaan met Antoine en Mlle Dulac; wij kunnen echter gerust zeggen, dat de heer Poolman als Rousset en Mevr. Rössing als Elise iets bijzonders te zien hebben gegeven. Het was zeker een fijn compliment aan deze beiden, dat zoovele toeschouwers na *Blanchette* geen nastukje wenschten te zien om den grooten indruk, dien zij hadden gekregen, zoo onverlet mogelijk mee te nemen.

Eindelijk vermeld ik nog, dat *la Statue du Commandeur*, de Pantomime, die te Parijs zoolang werd opgevoerd, ook in den *Salon des Variétés* werd vertoond. Het is eene amusante dwaasheid, niet meer, die vooral door het goede spel van den heer Poolman succes heeft gehad. Niemand zal ontkennen, dat de heer Poolman, die Rousset zoo goed speelde en nu ook het langzamerhand mensch worden van een marmeren beeld zoo uitstekend vertoonde, een veelzijdig kunstenaar is. Is het vreemd, dat wij wel eens wenschen, dat hij tot een ander gezelschap behoorde en in een anderen schouwburg speelde?

UIT DE MAASSTAD.

Aangezien de Voorzitter van het Tooneelverbond zich op ons verzoek bereid verklaarde over de *Hamlet*-vertoonning in den Tivoli Schouwburg te berichten, hebben wij ditmaal slechts weinig te melden, alleen enkele gebeurtenissen of opmerkingen, ten einde ons overzicht over het Rotterdamse Tooneel eenigszins volledig te maken.

Onder veel bijval vierde de heer Henri de Vries 23 April zijn eerste benefiet, als Olivier de Jalin in Dumas' *Demi-Monde*. Hij heeft de lastige rol knap gespeeld en op nieuw getoond welk een verdienstelijken acteur wij in hem bezitten. De geestige taal kwam goed tot haar recht, het beroemde verhaal van de mandjes perzikken miste zijn uitwerking niet, en met veel tact zeide de heer De Vries verschillende gezegden, welke bij de minste verscherping onaangenaam zouden geklonken hebben. Zou men, indien de hedendaagsche tooneeltoestanden hier te lande langere voorbereiding en een grooter aantal repetities veroorloofden, indien door vele opvoeringen de spelers beter konden thuis geraken in hun partijen, op enkele onderdeelen, die men meer verzorgd wenschte te zien, de aandacht vestigen, liever dan ons in die details te verdiepen, brengen we — juist met het oog op genoemde toestanden of misstanden — hulde aan het vele goeds, dat de beneficiant te genieten gaf.

Trouwens de geheele opvoering behoort tot de beste van dit gezelschap gedurende dezen winter. Voor een goed deel is dit te danken aan Mevrouw Van Eijsden-Vink (Suzanne). Oprecht gesproken, was onze verwachting niet hoog gespannen, doch op schitterende wijze heeft zij onzen wankelmoed beschaamd, zoodat we haar vertolking gaarne boekstaven als een schoone revanche na *Dénise*. Met groote opgewektheid vervulde Mevrouw van Eijsden haar moeilijke taak en ruimschoots verdiend waren de toejuichingen, die haar ten deel vielen. In het laatste bedrijf tegenover Marcelle schoot zij te kort; daar moet, naar wij meenen, Suzanne veel kouder, demonischer zijn, zij wil overwinnen en doet het eenvoudige meisje ijzen door haar sluwe berekeningen. Over het algemeen zou men de figuur cynischer geteekend kunnen verlangen, doch tot op zekere hoogte moet men rekenschap houden met de natuur en de gaven der vertolkster; wellicht was deze Suzanne te lieflijk, is het een fout?

Als Raymond was de Heer Tartaud goed op zijn plaats en in het groote tooneel met de barones ontwikkelde hij veel dramatische kracht. De aantrekkelijke, maar tamelijk passieve figuur van Marcelle werd door Mejjuffrouw Alida Klein smaakvol, doch wat flets weergegeven; zij had er meer van kunnen maken, vooral door de momenten van opgewektheid sterker te kleuren; al laat zich een zekere vaalheid verdedigen door de omgeving, waarin Marcelle is opgegroeid, o. i. moet zij een zonnetje zijn in die wereld van leugen en gehuchel, en dit zonnetje was te dof.

In Tivoli behaalde de heer Willem van Zuylen als vroeger veel succes in de amusante klucht *Onze Vrouwen*; Peperman, de duivelstoejager, behoort tot de best geslaagde typen van onzen komiek. Niet *al* te krom praten! De andere vertooners stonden hem flink ter zijde.

Ten voordeele der Maatschappij Apollo, voerden de heeren De Vos en Van Korlaar *Eerloos* op, en gaarne profiteerden wij van die gelegenheid om dit drama van Van Nouthuijs, na *Het Goudvischje*, nog eens te zien. Met name het laatste bedrijf maakte een machtigen indruk; ook in de eerste twee bewonderden we opnieuw heerlijke tooneeltjes, meesterlijke trekjes, doch we herhalen, wat we na de eerste opvoeringen schreven, bij sneller tempo zou, naar onze meening, het stuk belangrijk winnen. Den heer De Vos (Halma) vonden wij aanmerkelijk beter dan vroeger, veel zekerder van zijn zaak, sober en indrukwekkend tot aan het einde; in het eerste bedrijf was zijn spel misschien wat zwaar. Als Karel hadden we liever den heer Roijaards gezien, doch stellig deed de heer Van Biene zijn best en behoort hij tot die gelukkige spelers, welke nooit bederven, ook al treden ze buiten hun emplooi; nu en dan klonk zijn *Pa* wat komisch en hadden we liever *Papa* of *Vader* gehoord. Een goede mevrouw Halma is dit gezelschap niet rijk; jammer, want zonder die blijft de vertooning onvolkomen; vóór alles moet de toeschouwer de liefde van de moeder voor Frits beseffen, liefde al is ze blind en misdadig; anders wordt de figuur onnoodig zwart in zijn oog, en wijzigt zich de geheele handeling. Mevr. Van Biene-Poolman speelde de Anna met veel gevoel.

Wanneer we na het genot van zulk een oorspronkelijk tooneelwerk, aan het slot der wintercampagne, de opgevoerde stukken nog eens de revue laten passeeren, en ons dan *Lotos*, *Het Goudvischje*, *Droomleven* herinneren, dan zijn we geneigd veel te vergeten, dat ons hinderde of onvoldaan liet, want in die richting is vooruitgang onloochenbaar. Slaagde de eene poging beter dan de andere, we tellen thans eenige schrijvers, welke voor het tooneel willen en kunnen arbeiden; we vermelden het, dankbaar voor hetgeen zij ons schonken, in spanning naar wat volgen zal.

10 Mei 1892.

JEAN VALJEAN.

HAMLET TE ROTTERDAM.

Wie in ons land hart heeft voor de tooneelspeelkunst, die gunt voorzeker een zeer groot deel zijner sympathie aan den Tivoli-schouwburg te Rotterdam. Het stel krachten, waarover dit gezelschap beschikt, moge niet compleet zijn, bij vele der Tivoli-artisten moge de goede wil tot dusverre grooter geweest zijn dan het talent, — er waait u uit dat smaakvolle blauwe zaaltje zulk een frissche adem te te gemoet van liefde voor de kunst, van moedig streven, van jeugdigen ijver, dat gij van zelf er toe komt om, bij de opvoeringen van dit theater, niet alleen te zien wat het *is*, maar bovenal wat het *wezen wil*... en zeker ook wel worden *zal*.

Ik weet niet voor wien het in studie nemen van Shakespeare's *Hamlet* een grooter waagstuk was, voor de Directie, die alle rollen behoorlijk moest bezetten, die aan decoratief en tooneelschikking meer dan gewone zorg moest besteden, of voor Roijaards, die na Irving en Barnay, na Rossi en

Mounet-Sully, na zoovele anderen, ook *zijn* Hamlet spelen wilde.

De directie zal, bij het monsteren harer krachten, nog wel eens gearzeld hebben. Maar dat Roijaards die rol, ik zal niet zeggen *aandurfde*, maar *aanwilde*, begrijp ik volkomen. Zijn geheele persoonlijkheid moest er hem toe drijven. Zijn artistiek temperament scheen om die rol te roepen. En het succès dat hij nog onlangs door zijn zenuwachtig spel in *Lotos* en in *Het Goudvischje* behaald heeft, kon hem van te voren den goeden uitslag van zijn streven waarborgen. Toen wij hem dan ook vóór ons zagen staan, slank, zeer slank, in het nauwsluitend rouwkleed van den Deenschen prins, bleek en blond, van aandoening trillend bij dat kwetsende »Waarde neef en zoon» van den koninklijken stiefvader, — toen konden wij, in wier herinnering reeds meer dan ééne Hamletgestalte heeft postgevat, zonder bezwaar Irving en Gustavo Salvini, zelfs Mounet-Sully, vergeten; wij herkenden dadelijk den Hamlet van Shakespeare. Ik voor mij had hem bij dat allereerste optreden liever zien zitten. Hij zou dadelijk meer zijn uitgekomen in zijne waardigheid als prins, de eerste naast den troon, en bovenal in zijn somber isolement. Bovendien zou het aanbeveling verdienen om ook een gedeelte van den monoloog die op dit eerste tooneel volgt, zittende voor te dragen. Er is daarin zoo menige uitroep waarbij een mensch van zelf moedeloos moet nederzinken, — en moedeloos, in zijn heiligste affecties getroffen, door-en-door verslagen, niets anders begerend, — nu hij niet naar Wittenberg mag gaan, — dan te sterven, dan te versmelten en te worden worden opgelost in dauw, — zoo is Hamlet voordat de Geest zijns vaders een taak op zijn al te zwakke schouders legt.

Roijaard speelde dien monoloog en het daarop volgend tooneel met Horatio en zijne makkers zeer aangrijpend, natuurlijk en toch dramatisch. Alleen, — doch dit is eene aanmerking die ik op zijne geheele opvoering zou willen maken — hij heeft niet genoeg gewoekerd met zijne stem; hij heeft de uitdrukking zijner aandoeningen te veel gezocht in houding en bewegingen, te weinig in zijn dictie. Of liever, — want hij heeft natuurlijk zijn kracht ook wel in de dictie *gezocht*, — het aantal registers die hij bij zijne voordracht bespeelde, was niet groot genoeg. Ik miste bovenal de lage tonen, en vond daarentegen een al te veelvuldig gebruik van de fluisterstem. De fluisterstem is een zeer kostbaar instrument, en door onze Hollandsche acteurs wordt zij meestal te veel verwaarloosd. Maar Roijaards gebruikte haar al te dikwijls. Er zijn ook effecten die door een uitbarsting van geluid moeten verkregen worden, een van die uitbarstingen waarin Mounet-Sully zulk een meester is. Zoo trof het mij, bij de allereerste verrassende verschijning van den Geest, dat de uitroep: »O engelen en genadeboden, hoedt ons!» tot ons kwam op denzelfden ingehouden toon waarop de vrienden spraken. Mij dunkt wij moeten hier een gil hooren. Of wel — ook deze opvatting is niet onredelijk — na den eersten gil kan de aanroeping der hemelsche machten zacht, vlug en eentonig worden gemurmeld, als een gebed.

Doch ik zou er mij onwillekeurig toe laten gaan, om, voor zoover mijne herinnering levendig is gebleven, het spel en de dictie van Roijaards in bijzonderheden na te gaan, en daartoe is het hier de plaats niet. Aan zijn tooneel met Ophelia in het derde bedrijf is reeds elders de zoo ruim verdiende hulde gebracht. Roijaards heeft het oogenblik waarop Hamlet Polonius door de reet van het gordijn ziet gluren, verplaatst, en daardoor aan elk der beide helften van dit tooneel een verschillend karakter gegeven, dat door de tegenstelling treft. Veel minder was het tooneel met zijne moeder, doch de schuld lag hier niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats, aan Roijaards. Mevrouw Mulder-Roelofs, die over het geheel weinig werk had gemaakt van de rol van Gertrude (o. a. sprak zij bijna altijd veel te zwak) was niet de gefolterde koningin. Maar ook de

mise-en-scène scheen mij hier de spelers te hinderen. Dat canapeetje, in het midden der kamer, zonder behoorlijke leuning, was geen geschikte folterbank. En nu Roijaards, bij het spel der portretten, voor dat van den koning het medaillon van Gertrude gebruikte, had hij het haar ten minste toornig van den hals moeten rukken.

Dat de scène der tooneelvoorstelling niet den geweldigen indruk maakte dien zij maken kan, in weerwil van Roijaards' welverzorgd, bewegelijk spel, en ofschoon de tooneelverzen door den heer Mulder en Mej. Bos, vooral door de laatste, zeer goed werden voorgedragen, lag aan het gebrek aan spanning en emotie bij de overige spelers. Het opstaan van den koning was niet de schok van een geweten, dat, na lang verzet, eindelijk zich gewonnen geeft, en waarvan ieder vol verbazing vraagt wat het beteekent.

Over het geheel moest, dunkt mij, meer werk gemaakt zijn van het afzonderlijk voorbereiden van sommige tooneelen. Er zijn er die, ofschoon fragmenten van een groot drama, op zichzelf een éénheid vertegenwoordigen, evenals het allegro of het adagio eener symphonie. Deze moeten, wat toon en tempo betreft, een eigen karakter dragen en in een hooge spanning eindigen. Meermalen miste ik die spanning, zooals, bij voorbeeld, aan het slot van het tooneel der geestverschijning en van het tooneel tusschen Hamlet en de koningin.

Waarschijnlijk heeft Roijaards, toen hij optrad in de kerkhofscène, sterk willen doen uitkomen dat Hamlet, na de ervaringen op het schip dat hem naar Engeland voeren moest, zich buitengewoon afgemat en terneergeslagen gevoelt. Dat zijne stem zwak klonk totdat de begrafenis van Ophelia hem wakker roept, was dus hoogst natuurlijk. Maar zijne voordracht leek mij in de kerkhofmijmeringen veel te slepend. Die mijmeringen zijn toch niet meer dan een intermezzo; zij mogen ons niet al te lang bezighouden. Lange pauzen tusschen de verschillende volzinnen schaden niet. Maar het slepen van de woorden, het rekken der syllaben klinkt onaangenaam en belet den gedachtengang van den tooneelspeler te volgen.

Ik hoop zeer dat Roijaards zijn Hamlet nog in dit seizoen dikwijls genoeg spelen zal om meer vastheid te krijgen en om te gevoelen wat er nog aan ontbreekt. Dan moge hij de zomerrust, voor zoover die hem gegund zal worden, gebruiken om door nieuwe oefening het goede door het betere te vervangen en ons in het volgend seizoen een Hamlet te geven die nog meer dan deze aan zijn en aan ons ideaal van die rol beantwoordt. Hamlet behoort voor lange, lange jaren aan Roijaards, en hij behoort voor goed aan Hamlet.

Jammer dat de heer de Vos niet de rol van Polonius voor zich zelven genomen heeft; zij zou zeker veel meer karakter hebben gekregen dan thans het geval was; en in de rol van den koning zou een ander allicht gelukkiger hebben kunnen zijn dan de heer de Vos geweest is. In de zeer dankbare krankzinnigheidsscène was Mevrouw Van Biene—Poolman aandoenlijk door weemoed en poëzie; maar de andere spelers luisterden ook voortreffelijk. Horatio was hier vooral zeer sympathiek; maar ook in de andere tooneelen speelde de heer van Biene die rol met veel eenvoud en waardigheid.

Jammer dat voor Laërtes niemand anders disponibel bleek te zijn dan de heer van den Heuvel. Ik was onlangs in de gelegenheid de gave van natuurlijke, vooral komische dictie van dezen acteur met ingenomenheid te constateeren. Maar met *zijn* uiterlijk en *zijn* stem treedt men niet op voor Laërtes. En had hij zich nog maar een donker uiterlijk gegeven! Maar nu, met zijn blond pruikje, zijn blond baardje en zijn gesmoord stemgeluid, scheen hij niet de onstuimige tegenhanger, maar eenvoudig de caricatuur van Hamlet.

Zou, dacht ik, de heer Erfman — voor mij trouwens een nieuweling — die rol niet beter gespeeld hebben?

Als Osric heeft ieder hem met genoeg gezien, en als Geest heeft hij goed, bijna heel goed gesproken; het zij hem alleen aanbevelen den toon zijner stem nog wat droeviger en grafachtiger te maken; de slotmedeklinkers zou hij minder scherp kunnen articuleeren, doch de klinkers breeder uithalen. Over het geheel moeten onze tooneel-spelers, bij het voordragen van verzen, nog meer leeren het doffe, korte van de meeste onzer klanken door het timbre hunner stem te hulp te komen. De heer Erfman heeft hiertoe wel aanleg; doch men moet hem den weg wijzen. Ernstige oefening kan hier veel goeds opleveren. Deze acteur bezit twee eigenschappen waarom menigeen zijner kameraden hem benijden zal: een klankrijk orgaan en een zeer goed uiterlijk. Aan den heer de Vos, den artistieke regisseur en directeur, die zoo dikwerf getoond heeft dat hij de kunst van zeggen uitnemend verstaat, mogen wij de verdere leiding van dezen jongen man gerust aanbevelen en overlaten.

A. G. VAN HAMEL.

FLORIS V.

Groote Opera in vijf bedrijven. Tekst van Marie Boddaert, muziek van R. Hol.

De eerste uitvoering van het werk, waarvan de titel boven dit schrijven vermeld staat, is voor mij een aanleiding om de aandacht der lezers van »het Tooneel" eens te vestigen op de pogingen, die in de laatste jaren worden gedaan, om Nederland langzamerhand te ontwikkelen tot een land, in wiens maatschappelijk bestaan ook de muzikaal-dramatische kunst een plaats kan gaan innemen.

Sedert eenige jaren reeds worden Opera's van allerlei aard ten tooneele gevoerd met zoogenaamde vertalingen. Ik zeg *zoogenaamde* vertalingen, wijl de meeste overbrenningen uit het fransch en uit het duitsch zeer veel te wenschen overlaten. Van vele zijden is de nederlandsche opera zeer hard gevallen over de vertalingen, waarvan gebruik gemaakt wordt. Stelt men zich op een litterair standpunt bij de beoordeeling dezer vertalingen, dan heeft de veroordeelaar volkomen gelijk, want het is zeldzaam onaangenaam die overgebrachte teksten door te lezen. Stelt men zich daarentegen op het standpunt van vergelijking, dan komt men tot de eindbeslissing, dat vele vertalingen niet veel slechter zijn dan de vertalingen, die men bij fransche en duitsche werken onopgemerkt heeft laten voorbijgaan. Buitendien mag evenmin onopgemerkt blijven, dat operatekstten, zelfs in hun oorspronkelijken vorm, zeer vaak onzin te genieten geven. De strenge critici moesten dus eigenlijk als eisch stellen: »indien men een operatekst verstaalt, zelfs een, waarin onzin den grondtoon voert, moet men zorg dragen, dat deze onzin in het nederlandsch »tot een schoon gedicht worde verwerkt." Strikt genomen zou deze eisch niet onbillijk zijn, want ons volk heeft, misschien meer dan eenig ander, behoefte aan een voorstelling der dingen, waarin het gezond verstand geheel en al op den voorgrond treedt; wij zijn idealistische realisten.

Uit het bovenstaande zou men kunnen opmaken dat ik een lans wil breken voor de slechte vertalingen der nederlandsche opera. Toch is dit niet het geval. Integendeel; zooveel ik kon heb ik getracht de zwakheden er van te bestrijden, maar meende daarbij een anderen weg te moeten bewandelen, dan dien mijner medestanders in den strijd. Verschillende ernstige menschen hebben in 't openbaar op de leemten gewezen; andere, minder ernstige personen hebben in snorkende, op 't effect berekende artikelen hun wijsheid uitgekraamd; slechts zeer enkelen stelden hun groote bekwaamheid in den dienst der goede zaak en aarzelden niet zelf vertalingen te maken; welke vertalingen zich inderdaad zeer gunstig onderscheiden van die der handwerkers. Toch bleven leemten bestaan en zullen leemten

blijven bestaan, wij vertalingen van teksten, die reeds op muziek gebracht zijn, zeer groote, misschien onoverkomelijke bezwaren opleveren. Ter verduidelijking wil ik hier een voorbeeld aanhalen uit Wagner's »Lohengrin», in 't fransch vertaald door Victor Wilder. Vooraf zij hier opgemerkt, dat deze vertaling door de Wagnerianen als een toonbeeld van goede vertaling wordt voorgesteld en dat inderdaad het fransche gedicht zeer aangenaam is te lezen. Victor Wilder dan vertaalt de slotwoorden van Lohengrin's verhaal als volgt:

»mein Vater Parsifal trägt seine Krone,
»mon père Parsifal ceint sa couronne»,

»sein Ritter ich — bin Lohengrin genannt.
»et Lohengrin, son chevalier, c'est moi».

In de eerste der beide aangehaalde regels gaat alles goed, in de laatste daarentegen is de plaatsverwisseling van *Lohengrin*, *Ritter* en *ich* volkomen in strijd met Wagner's muzikale zetting. Men neme de proef en zinge:

und Lohengrin, sein Ritter, bin ich.

Natuurlijk zou na het woord *Ritter* een lettergreep bijgevoegd moeten worden, wilde men met de muziek in overeenstemming zijn, maar waar het op aankomt, is, dat met deze rangschikking der woorden een andere muzikale bewerking onontbeerlijk zou worden.

Indien men nu in de vertalingen, die als bijzonder goed geslaagd worden beschouwd, nog zulke zaken aantreft, mag men toch niet onvoorwaardelijk den staf breken over pogingen, in 't werk gesteld, om langzamerhand de voortbrengselen van dramatische kunst in 't nederlandsch over te brengen, ook al slagen die pogingen niet onmiddellijk.

Indien men mij veroorloofde invloed op den gang van zaken uit te oefenen, dan zou ik alles in 't werk willen stellen om één of hoogstens twee personen te bewegen hun meesterschap over onze taal in dienst dezer zaak te stellen en zich tot specialiteiten op dit gebied te vormen. Mij komt het voor, dat men dan de gegronde hoop zou mogen koesteren binnen eenigen tijd goede bewerkingen te zien verschijnen.

Doch genoeg over dit punt.

Een tweede vraag doet zich voor, t. w.: hoe zal men er toe komen een geschikt personeel te vormen voor de vertolking der dramatische werken?

Deze vraag is uiterst moeilijk te beantwoorden. Had men ten onzent even als in Frankrijk, Duitschland en Italië uitsluitend met één genre te doen, dan zou men — evenals in de genoemde landen — een school kunnen stichten, waar begaafde jongelieden voor de vertolking der bedoelde kunstwerken zouden worden voorbereid. Wij hebben echter met de drie genres te doen. En wie zal ontkennen, dat voor elk dezer drie genres een eigen ontwikkeling noodig is? Men zal dus een keuze moeten doen en voorloopig die richting, ten koste der beide anderen op den voorgrond moeten doen treden.

Heeft men die keuze gedaan en heeft men personen gevonden, die in staat zijn de vorming van jongelieden ter hand te nemen, dan kan met grond verwacht worden, dat langzamerhand het peil der vertolking zal kunnen verhoogd worden; indien men ten minste het geluk heeft een kunstenaar te vinden, in staat en bereid om de artistieke leiding in handen te nemen, en die, door mannen met vermogen voldoende gesteund, om zich eenigszins onafhankelijk van den gunst der groote menigte te bewegen aan de uitvoeringen der nederlandsche opera zijn krachten geheel wil wijden.

Men zal mij toeroepen, dat de verwezenlijking dezer denkbeelden onmogelijk is. Ik ben zoo vrij dit te betwijfelen, maar geef daarentegen gaarne toe, dat het oogenblik uiterst ongunstig is, wijl men in de laatste jaren zooveel geld voor andere doeleinden heeft besteed. En dat in

het vooronderstelde geval geld, ja zeer veel geld noodig zou zijn, valt niet te ontkennen.

Zoolang echter een nieuwe toestand tot de vrome wenschen zal blijven behooren, moet men met welwillende aandacht de pogingen gadeslaan, die gedaan worden, om ook de dramatische kunst bij ons inheemsch te maken. Ondanks het afkeurenswaardige, dat men telkens en telkens ontmoet, vindt men toch ook zaken, die in hooge mate die aandacht rechtvaardigen, ja zelfs de meest ongeloofigen in deze zaak tot het schenken van hun aandacht dwingen.

Ditmaal wil ik er mij toe bepalen slechts aan de hoofdzaak enkele woorden te wijden, misschien bestaat er later gelegenheid over andere onderdeelen een en ander te zeggen. De hoofdzaak nu schijnt mij het ten tooneel voeren van oorspronkelijk nederlandsche werken.

Gaan wij de enkele jaren van het bestaan der Nederlandsche opera na, dan vinden wij de opvoering der volgende werken te vermelden:

CATHARINE en LAMBERT,

tekst van ***, muziek van J. van der Linden.

Een operette, die alleen, wijl zij het eerste oorspronkelijke werk was, de aandacht verdient;

BRINIO,

tekst van Fiore della Neve, muziek van S. van Milligen.

Een werk, waarvan de dramatische bewerking in den ouderen operavorm veel goeds bevat. De tekst bevat zeer veel, dat geschikt is voor muzikale bewerking. De muziek is van degelijk en ernstig karakter, maar dringt niet zoo tot de harten der hoorders door, dat men daardoor den indruk verkrijgt als zou de gedachte door den toegevoegden toon een versterking van uitdrukking hebben verkregen;

ALBRECHT BEIJLING,

tekst van M. A. Caspers, muziek van H. F. R. Brandts Bujs.

De dramatische bewerking is in deze opera zeer zwak, het zijn eerder afzonderlijke tableaux, dan deelen van een geheel. De muzikale bewerking bevat, ondanks de hindernissen van den tekst, overal de sporen van de speciaal-dramatische begaving des componisten;

DE BLOEM VAN IJSLAND,

tekst van ***, muziek van I. van 't Kruis.

Een soort van feërie, die noch als dramatische, noch als muzikale bewerking een belofte voor de toekomst bevat;

FLORIS DE VIJFDE,

tekst van Marie Boddaert, muziek van R. Hol.

In dit werk vindt men zeer schoone dramatische oogenblikken, oogenblikken, die den hoorder meêsleepen en een blijvend beeld voor den geest tooveren; daarnaast vindt men er echter ook groote zwakheden in. De muzikale bewerking verraadt voortdurend de meesterhand, echter is zij niet in staat de leemten in de dramatische handeling te doen vergeten. Daar waar de componist gedragen wordt door de handeling, zooals b. v. in de twee laatste bedrijven, verheft zich het werk tot een groote hoogte. Zeker mag men met vreugde dezen eersteling van twee onzer begaafde landgenooten begroeten.

Vijf werken verschenen dus in de enkele jaren van het bestaan der nederl. Opera. Twee dezer werken mogen niet als ernstige uitkomsten van een pogen worden beschouwd, dat in ieder geval loffelijk is te noemen; dan

nog blijven drie werken over, die op een of andere wijze in hooge mate onze aandacht verdienen en het bewijs leveren, dat bij onze kunstenaars, evenals bij hun kunstbroeders in 't buitenland, behoefte bestaat juist in dezen vorm aan hun gewaarwordingen uiting te geven.

Ongetwijfeld hebben alle kunstvormen even veel recht van bestaan, maar te ontkennen is het niet, dat in ieder der verschillende tijdperken van de wereldgeschiedenis slechts één kunstvorm heerschappij voerde. Aanvankelijk was die kunstvorm nauw verbonden aan den godsdienst, daarna ontwikkelde hij zich tot Oratorium, om ten slotte door den instrumentaal-vorm heen bij het Drama aan te landen. Wel is waar bestond het Drama reeds sedert langen tijd naast de vroegere vormen, maar tot volle ontwikkeling is het eerst gekomen nu het en den instrumentaal-stijl en den oratorium-stijl in zich heeft opgenomen. Wij leven in een tijdperk, waarin de dramatische kunstvorm den hoofdtoon voert en waarin — misschien met uitzondering van enkele personen, die den vooruitgang liefst zouden willen stuiten — ieder mensch dramatisch voelt. Willen wij dus in onze kunst-ontwikkeling gelijken tred houden met andere volken, dan zijn wij verplicht aan dit soort van kunstuiting in hoofdzaak onze krachten te geven. Helaas wij hebben te lang verzuimd in die richting iets te doen, het gevolg is niet uitgebleven; terwijl men in andere landen reeds een hoogen trap van volkomenheid heeft bereikt staan wij nog aan den aanvang der ontwikkeling; nog voortdurend zien wij de personen, begaafd met dramatisch talent ons land verlaten, om in den vreemde hun talent aan vreemde kunst te wijden. Dit is een betreurenswaardig feit; het natuurlijk gevolg van ons achterblijven.

Laat mij deze enkele regelen besluiten met het uitspreken van de hoop, dat meer en meer de mensen, die in de kunst een groot volks-, neen een wereldbelang zien, hunne krachten zullen willen geven aan de ontwikkeling van den kunstvorm die als de uitdrukking van ons tegenwoordig zielsleven mag worden beschouwd.

DAN. DE LANGE.

NIEUWE UITGAVEN.

(Opgave van de firma Gebrs. SCHRÖDER, Amsterdam).

- Dramatic Year Book*, for the Year ending Dec. 31, 1891: An Annual Chronicle of the Drama in Great Britain, France, United States of America und Australasia and Stage Directory for the United Kingdom. Ill. . f 6.85
- Bantock (G.), *Rameses II*, a Drama of Ancient Egypt in 5 acts » 1,—
- Gondinet (E.), *Théâtre Complet* en 5 volumes. Tom. I. » 1.90
- Maeterlinck (M.), *Pelléas et Mélisande*, Drame en 5 actes » 1.90
- Soubies (A.) et Malherbe (C.), *Histoire de l'Opéra comique*, 1840—1860. » 1.90
- Weiss (J. J.), *Autour de la Comédie Française*. . . » 1.90
- Normand (J.), *Les vieux amis*. comédie en 3 actes et en vers » 1.10
- Salammbô*, Opéra en 5 actes, 8 tableaux, d'après le Roman de G. Flaubert. paroles de Cam. de Locle, musique de E. Reyner » 0.55
- Vadier (B.), *Théâtre à la maison et à la pension*, 10 pièces etc. » 1.65

- Champsaur (F.), *Phrynelle vainue*, Bleuette en un acte et en vers f 0.55
- Tournel (V.), *Le Théâtre au XVIIme siècle, la Comédie*. » 1.90
- Ehrhard (A.), *Henrik Ibsen et le théâtre contemporain* » 1.90
- Lieby, *Études sur le théâtre classique, Corneille* . . » 1.90
- Barbey d'Aurevilly (J.), *Théâtre contemporain*, Nouvelle série. 1870—1883. » 1.90
- Jullien (Jean), *Le Théâtre vivant*. Essai théorique et pratique » 1.90
- Guinon (A.), *Deux Pièces: Seul*, pièce en 2 actes, *A qui la faute*, comédie en un acte » 1.90
- Huemer (F.), *Der junge Poet*. Lustspiel » 0.65
- Enna (A.). *Die Hexe*, Oper. Text nach A. Fitger's Drama »die Hexe." Textbuch » 0.35
- Menander, *Phasma oder die Erscheinung*. Lustspiel. » 0.65
- Wolff (G.), *Roderich*. Trauerspiel » 1.30
- Doehler (G.), *Im Zukunftsstaat*, Lustspiel. » 0.65
- Album der Internationalen Ausstellung für Musik und Theaterwesen in Wien* geb. » 2.35
- Beer (L.), *Die Flamme*. Trauerspiel » 1.30
- Z., *Ein Tag in socialistisch Utopien*, Schauspiel in 5 Akten. » 0.65
- Allgemeine Theater-Revue für Bühne und Welt, herausgeg. von Max Henze 1ster Jahrgang. p. J. » 7.80
- Noeldechen (W.), *Ausstand*. Trauerspiel. » 1.30
- Fritsch (F. van), *Die Sprachreiner*, Schwank. . . » 0.40
- Kirchbach (W.), *Deutsche Schauspieler und Schauspielkunst*, nebst Anhang: Letzte Erinnerungen von Heinrich Laube » 0.65
- Anzengruber (L.), *Brave Leut vom Grund*, Volksstück mit Gesang. f 1.60, geb. » 2.25
- Bettelheim (A.), *Die Zukunft unseres Volkstheaters*. 10 Aufsätze aus den Jahren 1882—1892. » 1.—
- Schafhertlin (A.), *Mahomet*. Religiöses Drama . . » 0.65
- Haase (M.), *Esther*, Schauspiel » 1.05
- Oberländer (H.), *Lehrbücher für angehende Schauspieler* » 3.55
- Saint-Saëns (C.), *La Crampe des écrivains* » 0.85
- Witzleben (F. von), *Der Hypnotiseur*, Schwank . . » 1.30
- Keim (T.), *Der Schmied von Rolandseck*, Volks-Schauspiel » 1.30
- Doehler (G.), *Die Pflicht*. Schauspiel » 0.65

BERICHT.

Men verzoekt ons mede te deelen, dat de dames Fanny van Biene, Jeanne Mönch, Mevrouw A. Fuchs en de heeren Harms, Barendse, Samson, de Ruyter, Ternooy Apèl, Höpker, Laurentius en van der Hout van Zondag 19 Juni 1892 niet meer verbonden zijn aan het Theater Tivoli, Directie Charles de la Mar. Deze acteurs en actrices hebben genoemde Directie verlaten om voor eigen rekening, zoowel te Amsterdam als elders, tooneelvoorstellingen te geven.

Een nieuw tooneelgezelschap dus; hopen wij dat er dikwijls aanleiding zal gevonden worden van zijne voorstellingen in ons blad melding te maken.

Verschijnt den 1^{en} en 15^{en} van iedere maand bij TH. A. VAN ZEGGELEN (M. J. P. van Santen) te Amsterdam.

Leden van het Tooneelverbond ontvangen dit Tijdschrift gratis.

Voor niet-leden bedraagt de prijs, per jaargang van tenminste 16 afleveringen, f 4,—. Franco per post f 4.25.

Brieven en stukken, de Redactie betreffende, adresseere men aan den Heer Mr. J. KALFF Jr., MARNIXSTRAAT 396.

Opmerkingen betreffende de verzending en opgaven van abonnementen en advertenties in te zenden aan den Drukker-Uitgever, ACHTERBURGWAL 84.

N°. 16.

1 AUGUSTUS 1892.

XXIe JAARGANG.

I N H O U D.

Officiëel gedeelte: Leescomité. — Corrigendum. — De Examens der Tooneelschool.

Niet-officiëel gedeelte: Het Spookhuis. — De Weener Muziek- en Tooneel-Tentoonstelling.

Officiëel gedeelte.

LEESCOMITÉ.

Bij het Leescomité zijn tot heden ontvangen twee tooneelstukken, n. 1.:

Lucy Erickdale, tooneelspel in 5 bedr. en 6 taf. en *Een crimineel proces*, drama in 3 bedr. en 7 taf.

Namens het comité voornoemd,
M. B. MENDES DA COSTA.

CORRIGENDUM.

In ons vorig nummer, op pag. 111, kolom 1, leze men de laatste drie regels van onderen aldus:

»dat zich op de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam eene belangrijke collectie uitgaven op tooneelgebied bevindt. De Heer Mehler, beambte aan deze bibliotheek, is bezig de laatste hand te leggen aan het catalogiseeren van deze collectie.»

DE EXAMENS DER TOONEELSCHOOL

Zaterdag 2 Juli jl. is de cursus 1891/92 der *Tooneelschool* gesloten door de gewone jaarlijksche *Overgangs- en Eind-examens*, afgelegd op dien dag en de beide vorige.

Donderdag 30 Juni waren, zoowel aan de Vakschool als aan de Voorbereidende School, van half twee tot vier uur, uitsluitend *Theoretische vakken* aan de beurt.

Vrijdag 1 Juli werd het onderzoek daarin, aan beide inrichtingen, 's morgens en 's namiddags voortgezet, en legden de leerlingen ook proeven af in *Lezen*, *Voordracht* en *Zang*, terwijl de dag met *Plastische oefeningen* en *Schermen* besloten werd.

De voordrachten, alleen door de leerlingen van de laagste klasse der Vakschool gehouden, bestonden uit:

UITVAERT VAN MIJN DOCHTERKEN, van <i>Vondel</i>	} door Mej. G. Faassen.
GITANA, van <i>Marie Boddaert</i> .	
LIEFDEWRAAK, van <i>Piet Paaltjes</i>	} door Marinus Spree.
DE BARRE ROTS, van <i>Da Costa</i> .	
PLAGEN, van <i>Aug. Snieters</i> .	} door Mej. W. Sasbach.
ONDINE, van <i>Prudens van Duyse</i> .	
LICHT, van <i>Van Beers</i> .	} door Jacques Coorengel.
HET KAMELEON, van <i>Staring</i> .	
IN DE SMIDSE, van <i>Marie Boddaert</i> .	} door Mej. C. v. Dommelen.

Dezelfde leerlingen en die van de tweede en derde klasse lazen ook ieder een ingestudeerd stuk proza voor, gekozen uit de werken van *Beets*, *Terburgh*, *Busken Huel*, *Potgieter* en *Louis Couperus*, terwijl de leerling der hoogste (3de) klasse, *Boersma*, op het eerste gezicht nog een fragment las uit *Bijvanck's Poëzie en Lezen*.

De leerlingen der Voorbereidende school lazen alle een stuk proza en een poëzie voor uit de *Bloemlezing*, bij 't onderwijs in gebruik.

Vermeld zij ook nog, dat de leerlingen *Boersma*, *Van Scheniel* en *Teune*, hierin bijgestaan door de hospitante Mej. *Maria Brandt*, aan 't slot van 't examen in Engelsch, een kort, bijzonder geschikt tooneelstukje vertoonden: »Better never than late,» door een ongenoemde.

De laatste dag, Zaterdag 2 Juli, was uitsluitend gewijd aan de proeven van Spel door alle leerlingen der Vakschool en de beide hospitanten, en van Voordracht, door de leerlingen der hoogste twee klassen. Werden de examens der

beide vorige dagen op de *School* afgenomen, die van den laatsten werden afgelegd in den *Salon des Variétés*, naar het volgend

PROGRAMMA.

I. Des ochtends te tien uur.

1. MANNENTRANEN. Blijspel in één bedrijf van *Jules Prével*, door *Mw. A. Rössing-Sablairolles*.

Henri Laroche, Advocaat	de Hr.	Jacques Coorengel.
Gaston d'Ayrolles, Kapitein van de dragonders	»	Marinus Spree.
Juliette d'Ayrolles	Mej.	Carol. v. Dommelen.
Lucienne Laroche	»	Gertrude Faassen.
Thérèse, Kamenier	»	Mina Sasbach.
 2. IDA. Lever de rideau van *Jean Valjean*.

Van Romswinkel, gep. majoor N. I. leger	de Hr.	Arthur van Schendel.
Ida, zijn dochter	Mej.	Mina Sasbach.
Frans Lansing, gep. majoor N. I. leger	de Hr.	Frans Boersma.
 3. VORSTENSCHOOL. Drama van *Multatuli*. Fragment van het 5de bedrijf.

Louise, Koningin	Mej.	Maria Brandt.
De Koningin-Moeder	»	Carol. v. Dommelen.
De Walbourg, eeredame	»	Joh. Wertwijn.
Hanna, naaister	»	Gertrude Faassen.
Van Huisde, minister	de Hr.	Arthur v. Schendel.
Herman, broer van Hanna	»	Frans Boersma.
Albert, verloofde van Hanna	»	Marinus Spree.
- N.B. De Nos. 1 en 2 waren ingestudeerd door *Mw. Stoetz*, No. 3 door den *Hr. Le Gras*.

II. Des namiddags te half twee.

TER BEOORDEELING VAN DE JURY.

1. GEORGE DE LALAING, *Graaf van Rennenberg*. Drama van *D. F. v. Heijst*. Bedr. II, tooneel 1 en 2; bedr. III, tooneel 4 en 5.

Anna v. Roosengaerde, staatsjuffer	Mej.	Gertrude Faassen.
Otto van Edeghem, page	de Hr.	Marinus Spree.
Cornelia de Lalaing, barones de Monceaux	Mej.	Joh. Wertwijn.
Ida, dochter v. d. burgemeester van Groningen	»	Mina Sasbach.
- 2,a. SCHEEPSPRAET, van *Huijghens*, } voor te dragen door
 b. DES ZANGERS MIN, van *Piet Paaltjes*, } den Hr. Frans Boersma.
3. DE VROUWENHATER. Blijspel in één bedrijf van *Benedix*, door *S. J. Bg. Wilson*.

Gustaaf, houtvester	de Hr.	Arthur v. Schendel.
Betty, zijn vrouw	Mej.	Carol. v. Dommelen.
Freiling	de Hr.	Jacques Coorengel.
- 4,a. DE ZIENDE, van *Cremer*, } voor te dragen door den Hr.
 b. GROOTVADER, van *De Bull*, } Hendrik Teune.
5. GALEOTTO. Drama van *Echegaray*, door *J. H. Rössing*. Voorspel.

Ernesto, auteur	de Hr.	Frans Boersma.
Don Manuel	»	Arthur v. Schendel.
Donna Julia, zijn vrouw	Mej.	Joh. Wertwijn.
- 6,a. DE GANZEN, van *Bogaers*. } voor te dragen door den Hr.
 b. REI UIT GRANIDA, van *Hoofl*, } Arthur van Schendel.
7. DE KIESVEREENIGING STELLENDIJK. Blijspel van *Lod. Mulder*. Bedrijf III, tooneel 4—14.

Carol. van Rustwijk	Mej.	Joh. Wertwijn.
Valburg, ingenieur	de Hr.	Marinus Spree.
Marksteen, grondeigenaar	»	Jacques Coorengel.
Haspelstok, particulier	»	Hendrik Teune.
Steekamp, kastelein	»	Joseph Bossert.

- 8,a. 2 KINDERGEDICHTJES, van *Alb. Verwey*, } voor te dragen
 b. EEN LIED VAN DE ZEE, van *Hél. Swarth*, } door Mej. Joh. Wertwijn.
9. ONDER VIER OOGEN. Blijspel in één bedrijf van *Ludwig Fulda*, door *D. C. van Epen*.

Dokter Volkart	de Hr.	Frans Boersma.
Hermine, zijn vrouw	Mej.	Maria Brandt.
Baron Hubert	de Hr.	Jacques Coorengel.
Baumann, knecht	»	Hendrik Teune.
Lotte, kamenier	Mej.	Gertrude Faassen.

N.B. De nos. 1, 3, 5 en 9 waren ingestudeerd door *Mevr. Stoetz*, 7 door den *Hr. LeGras*, en 2, 4, 6 en 8 door den *Hr. Wilson*. — Aan den prijskamp namen deel de leerlingen *Boersma* (van de hoogste klasse), en *Wertwijn*, *Teune* en *Van Schendel* (van de 2de klasse), De andere leerlingen zaten in de laagste klasse; *Mej. Brandt* en de *Hr. Bossert* waren hospitanten.

De Jury, welke de Zaterdag-namiddagproeven te beoordeelen had, bestond uit *Prof. A. G. Van Hamel* uit Groningen, voorzitter, gedelegeerde van het Hoofdbestuur van het Tooneelverbond; den *Hr. Jean Browne*, id. van de Commissie der School; *Mw. Chr. Poolman* en de *HH. Clous* en *Van Schoonhoven*, als artisten; benevens *Mw. Wüste—Von Götsch* en de *Heer L. Simons Mz.*, als deskundigen.

In het openbaar maakte de Voorzitter bekend, dat deze jury had toegekend:

een 2den prijs voor blijspel en een accessit voor drama aan den *Hr. Boersma*, een accessit voor blijspel aan den *Hr. Teune*, en eene eervolle vermelding voor drama aan *Mej. Wertwijn*.

De uitslag der *examens* is geweest, dat aan den *Hr. Boersma* eervol ontslag is verleend, onder toekenning van een diploma; dat van de tweede klasse naar de hoogste der Vakschool bevorderd werden *Mej. Wertwijn*, met herexamen in Tooneelgeschiedenis en Engelsch, en de *HH. Teune* en *Van Schendel*; dat van de laagste naar de tweede klasse overgaan *Mej. Van Dommelen*, *Faassen* en *Sasbach*, de laatste met herexamen in Fransch, en de *HH. Coorengel* en *Spree*.

Van de Voorbereidende School werd naar de laagste klasse der Vakschool overgeplaatst jonge juffrouw *Gusta Mulder*, terwijl jongeheer *Jan Wensma* in den volgende cursus de lessen in de hoogste klasse der Voorbereidende school zal volgen. Twee leerlingen van de laagste klasse van deze konden niet verhoogd worden, terwijl de vijfde leerling aan de examens geen deel nam en de School verlaten heeft.

De Directeur der Tooneelschool,

S. J. BOUBERG WILSON.

Niet-officiëel gedeelte,

HET SPOOKHUIS,

opgevoerd door de Amsterdamsche Studenten-
Tooneelvereniging.

2 Juli 1892.

Met veel genoegen heb ik de tweede opvoering van *Hel Spookhuis* bijgewoond en gaarne maak ik gebruik van de mij geschonken gelegenheid er een en ander over te schrijven, al hadden de spelers en hun talentvolle aanvoerder een degelijker verslag verdiend, dan ik in staat ben te geven, daar ik de voorstelling niet bijwoonde met de bedoeling er eenige beschouwing aan te wijden, welk plan ik eerst later opvatte uit een gevoel van dankbaarheid jegens de vriendelijke gastheeren; terwijl van mij, om licht te bevroeden redenen, geen geleerde bespiegelingen te wachten zijn over het stuk of zijn geschiedenis.

Zoodra ik vernomen had, dat de Amsterdamsche Studenten-Tooneelvereniging onder leiding van den heer *M. B. Mendes*

da Costa een voorstelling voorbereidde, kwam het mij vreemd voor, dat men daarvoor een oud, zeer oud blijspel had gekozen, en de kansen op succes schenen mij angstig klein, omdat, naar ik meende, meer dan eenig andere soort tooneelwerken, het blijspel zich vasthaakt in den tijd, waarin het geschreven wordt, en van moderniseeren wel geen sprake kon wezen. De berichten over de eerste opvoering van *Het Spookhuis* sterkten mij voor een groot deel in mijn pessimisme. Hoewel het flinke pogen waardeerende, hadden de verslaggevers te kennen gegeven, dat zij waren dankbaar, doch niet voldaan, en van verschillende andere toeschouwers had ik bijzonderheden vernomen, welke mij geen hooge verwachting deden koesteren van het kunstgenot, dat ik zou smaken. Was het aan deze omstandigheid toe te schrijven; kwam het, omdat ik, zeer dicht bij het tooneel gezeten, bijna geen woord miste; hadden zij gelijk, die beweerden, dat de tweede opvoering veel vlotter van stapel liep dan de eerste; maakte de aangename omgeving mij ontvankelijker tot spoedig genieten; klopte mijn penningmeesterhart sneller bij de gedachte, dat energieke jonge mannen hun krachten inspannen, ten voordeele van ons troetelkind, onze Tooneelschool; hadden al deze factoren invloed op mijn stemming? . . . het zij hoe het zij, ik kan slechts herhalen, dat de belangwekkende voorstelling mij uitnemend heeft vermaakt en dat ik zeer veel te prijzen vond en, bij nader overdenken, blijf vinden.

Men kan een blijspel als Plautus' *Spookhuis* voor ons, negentiende-eeuwers, kinderachtig en laf achten — en ten deele onderschrijf ik deze meening — het komt mij toch voor, dat kinderlijk en naïef beter de kwaliteit aanduidt. Ook deze definitie is echter m. i. nog verre van juist; immers het zal niemand ontgaan zijn, hoe — ofschoon in zeer primitieve vormen — in dit blijspel ontzag'lijk veel te vinden is, dat door de hedendaagsche schrijvers nog geregeld wordt gebruikt, terwijl opnieuw duidelijk is gebleken, hoe ook in het blijspel het algemeen menschelijke de tijden tart en waar blijft; ik bedoel: hoe weinig de menschen in hoofdtrekken veranderd zijn na de een-entwintig eeuwen, die ons van Plautus scheiden. Vandaar dat het stuk bepaald pakte en de toejuichingen niet waren beleefdheidsbetuigingen, maar uitingen van een publiek, dat zich amuseert. Trouwens een gulle lach, zooals bij de gezegden van Tranio, Callidamates en Misargurides meermalen weerklonk, laat zich niet door beleefdheid afdwingen. Het zou wel aardig wezen eens te beproeven in hoever men *Het Spookhuis* in onze eeuw zou kunnen overplanten; mij dunkt, dat men het, zonder ingrijpende wijzigingen, een heel eind zou brengen.

Vóór ik van het stuk afstap om tot de opvoering over te gaan, moet ik eerlijkheidshalve, voor wat het onderhoudende aangaat, een uitzondering maken voor de drie eerste tooneelen van het eerste bedrijf, die ik bepaald vervelend vond, en wil ik er op wijzen, hoe m. i. zeer terecht in het laatste bedrijf Philolaches niet meer optreedt, waardoor wordt aangetoond, dat de verzoening tusschen vader en zoon niet de hoofdzaak is. Menige hedendaagsche schrijver zou voor de verleiding van een verzoeningstooneel bezweken zijn en allen aan het slot weer hebben saamgebracht.

Alle vertooneers, zonder onderscheid, hebben zich dapper geweed, al bleek de een natuurlijk meer aanleg voor het tooneel te bezitten dan de ander; men mag evenmin uit het oog verliezen, dat de eene rol dankbaar, een andere moeilijker was, zonder dat ze het effect merkbaar verhoogde.

Tranio is bijna voortdurend op het tooneel; zijn rol is voorzeker dankbaar, doch de student, die deze partij vervulde, verdient grooten lof voor zijn vroolijk, los, guitig, opgewekt spel; het plezier, dat hij er in had den vader in het ootje te nemen en later den woekeraar af te schepen, was onbetaalbaar, terwijl zijn uitgelatenheid, wanneer hij op het altaar is gevluht, hoewel misschien wat erg clownachtig, sterk den lachlust opwekte. Onvermoeid sprak en

sprong hij tot het einde en wierp de slotwoorden allerleukst in de zaal.

Philolaches droeg de alleenspraak: '*k Heb menigmaal er over nagedacht, waarmede m' een mensch, als hij geboren is, het best kan vergelijken*, beschaafd, mooi voor; het is zijn schuld niet, dat dit gedeelte wat sleept; de lange ter zijde's in het daaropvolgende tooneel maken zijn optreden niet aangenamer, wel lastiger.

Voor een man, die groote reizen onderneemt, kwam mij Theopropides overdreven sullig voor, maar de beverige stem en zenuwachtige gebaartjes werden zeer goed volgehouden.

De woekeraar Misargurides vond een uitstekenden vertolker, misschien wel den besten van het gezelschap; zijn kort optreden behoorde tot de glanspunten van den avond, daar zat pit en kleur in; men denke aan zijn: *Met geld gegooïd te worden, kan ik best verdragen*.

Hoogst amusant was Callidamates, hoe vreemd het klinke, aesthetisch in zijn dronkemansstanden of zwaaiingen; zijn spel in het laatste bedrijf beviel mij minder. Simo trad bescheiden op en Stasimus was goed beschonken; een troost, dat volgens Plautus, in het oude Athene al zoo geborrelde werd!

Heel ongalant kom ik nu eerst tot de dames. Lastige factoren bij uitvoeringen als deze! Oudere exemplaren, zooals Scapha, dat gaat nog; de rol werd zelfs uitmunten vervuld, maar welke student heeft het uiterlijk en tevens de stem voor een Philematium of een Delphium, liefjes, die met dertig mina's betaald worden? Hier waren de goede hoedanigheden verdeeld: Philematium sprak goed, doch kon niet op veel *wrouwelijk* schoon bogen, Delphium was een lief persoontje, maar zoodra zij sprak, vluchtte de twijfel. Trouwens de stemmen van verschillende spelers verrieden, dat de vorige week niet uitsluitend over de boeken gebogen werd doorgebracht; hoeveel te eerder moest dit schaden aan de sopraantjes.

Waar door allen zoo ijverig was gearbeid om een goed geheel te vormen, waar het willen voor een groot deel een kunnen bleek, heb ik mij hartelijk verheugd in den bijval, welke die moeite beloonde; met kwistige hand werden lauweren uitgedeeld, er eenige welwillende, tevens oprecht gemeende woorden aan toe te voegen, was het doel van dit schrijven.

Dat mise-en-scène, décors, requisiten, kostumes boven mijn leekeverstand verheven waren, de vertaling vloeiend en welluidend klonk, behoef ik wel niet te vermelden; want wie was de aanvoerder, de ziel van het geheel? De heer Mendes da Costa, even bescheiden als kundig, zal in dit tijdschrift niet gaarne een wijldloopige loftuiting zien. Laat ik daarom — kracht zoekende in korthed en met verzoek het woord in den meest uitgebreiden zin op te vatten — eindigen met een *Hulde!* aan zijn adres.

ROTTERDAM, 8 Juli 1892.

JEAN BROWNE.

De Weener Muziek- en Tooneel-Tentoonstelling.

Weenen, Juni 1892.

De Weener muziek- en tooneel-tentoonstelling, die reeds van begin Mei geopend is, begint nu hare aantrekkelijkheid te krijgen. Het plan was eerst, te Weenen eene Mozart-tentoonstelling tot stand te brengen, maar vorstin Metternich opperde het idee er eene Internationale muziek- en tooneel-tentoonstelling van te maken. Welke moeite en zorgen het comité zich getroost heeft om zulk eene menigte kunstschaten te verzamelen, is niet te beschrijven, maar toch werd het doel: eene vak-tentoonstelling bereikt en de Weener Tentoonstelling kwam tot stand.

Als we de tentoonstelling door den Hoofdingang binnentreden, bemerken wij links en rechts talrijke restaurants en

koffiehuizen, alles in bonte kleuren door elkander. De militaire muziek, die zich op verschillende plaatsen op het terrein doet hooren, stemt ons vroolijk, het is dan ook geen wonder, want de bontste mengeling van dansmuziek valt er te bewonderen. Talrijke vreemdelingen, dames en heeren in verschillende kleederdracht krioelen door elkaar, in één woord, men moet in het Prater geweest zijn om zulk Weener volksleven meer gezien te hebben. De eigenlijke kunsttentoonstelling bevindt zich in de groote Rotonde. Als we het Zuidelijk portaal binnentreden, zien wij allerlei voorwerpen, instrumenten en documenten, de muziek betreffende van de vroegste tijden af tot heden toe.

Het instrument, dat het eerst toon en maat te gelijk aangaf, is de trom, het eerste eigenlijke muziek-instrument is de fluit. Dan merken wij als primitief snaren-instrument op een kokosnoot, als toonlichaam, waarop eenige snaren gespannen zijn. Als we verder doorwandelen zien we talrijke kasten en uitstallingen, die met de schoonste en zeldzaamste verzamelingen gevuld zijn. Zoo passeert men verzamelingen uit Middel- en Zuid-Afrika, Zuid-Amerika en Amerika's Noord-Westkust, waarin prachtige dansmaskers, houten harpen zonder snaren, handschellen etc. In de Zuidelijke galerij valt in het bijzonder de aandacht op de Kroatische en Slavische nationale instrumenten, trompetten, alpenhoorns, cymbalen, doedelzakken, zithers, kortom, alle denkbare instrumenten. De muziek-tentoonstelling en alles wat daarmee verwant is, grenst aan het volkomene, men ziet origineele partituren van Bach, Haendel, Gluck, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert en verder van de meer romantische liederen- en opera-componisten Weber, Mendelssohn, Schumann, Spohr, Löwe, Marschner, Liszt. Voor den grooten meester Richard Wagner is eene afzonderlijke afdeling ingericht, waar men verscheidene requisiten, attributen, teekeningen van zijn opera's en ook eigenhandig geschreven partituren ziet, welke laatste uitmunten door zeldzaam schoon schrift en leesbaarheid. Als we over de muziek verder zouden gaan, zou er plaats te kort schieten om alles te bevatten; dus we passeeren alle curiositeiten van bovengenoemde componisten, als eigenhandig bespeelde clavieren van Beethoven, Mozart, Liszt, als ook de bekende gehoortrompet van Beethoven, de dirigerestokken van Liszt en van Weber, kortom alles wat dient om ons deze beroemde personen te herinneren.

We treden de Dramatische afdeling binnen.

Deze geeft in de eerste plaats afbeeldingen van de van ouds bekende en beroemde »Passions- en Weihnachtspielen,» die, zooals bekend is, nog tegenwoordig te Oberammergau opgevoerd worden. Deze afdeling is verdeeld in de volgende groepen.

- I. Kerkelijk tooneelspel van de middeleeuwen (Passions-spiel).
- II. Wereldlijk tooneelspel van de XV^{de} en XVI^{de} eeuw n. l. Burgerlijk tooneelspel (over burgerlijke toestanden handelende, tevens den boerenstand voorstellende).
- III. Het Drama van de Humanisten. Het renaissance-drama en de tijd van de tournées der Engelsche tooneelgezelschappen tot heden toe.
- IV. Het Deutsche nationale drama van Gottsched af, tot heden toe.

Merkwaardig zijn de modellen van de vroegere passiespelen, die er een zeer duidelijke voorstelling van geven.

Dan volgen Duitschlands groote dichters, Schiller, Goethe, Lessing, Kleist, etc. De stad Marbach heeft de gezamenlijke nalatenschap van Schiller ingezonden, en van deze voorwerpen heeft men een Schillerkamer ingericht. Links ziet men de schrijftafel van Schiller, er tegenover staat zijn leuningstoel, op den achtergrond het spinnewiel van zijne moeder. Op een tafel liggen Schiller's eerste kleedingstukken en onder een glazen stolp de hoed, dien hij op de »Karlsschule» gedragen heeft.

Aan den wand ziet men beeltenissen van zijne ouders.

Evenzoo vindt men merkwaardigheden van Goethe, bijzonder trekt het kleine kamertje van de Meiningers de aandacht. Het interessantste deel van deze tentoonstelling is de nalatenschap van den ongelukkigen koning van Beieren, Lodewijk II. Rijke meubelen vindt men als requisiten, deze werden gebruikt als er voorstellingen voor den koning gegeven werden, in het bijzonder merken wij op den troon, die gebruikt werd in »Urvasi,» bezet met talrijke edelgesteenten; op een tafel liggen veertien origineele partituren van Richard Wagner als ook eigenhandig geschreven gedichten van Lodewijk II. Als we verder doorwandelen vinden we de verzameling van den Groot-Hertog van Saksen-Weimar, het theater aan het Saksische hof voorstellend, verder ziet men de afbeeldingen van de Stuttgarter, Mannheimer en Dresdener schouwburgen. Engeland en Frankrijk vertoonen ons de portretten van hunne voornaamste kunstenaars en tooneelspelers, men ziet documenten van Talma, van de oude Comédie-Française oude programma's, tevens verscheidende miniatuurtooneelen uit verschillende opera's en tooneelstukken, welke, electrisch verlicht, een betooverend effect maken. Een voorname plaats op de tentoonstelling vervult de inzending van Italië, dat een kostbare en zeldzame verzameling heeft ingezonden over kerkmuziek en opera, welke hoofdzakelijk te danken is aan de firma Ricordi te Milaan. We vinden er origineele werken van Rossini en Verdi, terwijl er een afzonderlijk vertrek is aangebracht voor nagelaten kunstvoorwerpen van den grooten meester Donizetti.

Wat ons uit Rusland het meest aantrekt, is de bonte Oostersche kostuumpracht, die dadelijk ieder bezoeker opvalt. De tentoongestelde wassenbeelden stellen ons tooneelen voor deels uit Russische opera's, deels uit tooneelstukken. We worden bijna verplaatst in een sprookjesland, als we zoo veel rijkdom en pracht aanschouwen. In de Rotonde (middengedeelte) bevindt zich de kroningszaal in het Kreml te Moskou, waar men de prachtigste personen-groep ziet van de gansche tentoonstelling. Deze groep maakt een' verblindenden indruk en heeft historisch veel waarde.

Aan de inzending van Rusland sluit zich die van Spanje en België, verder krijgen we een verzameling van Poolsche kunst te zien, die alleen een gang naar de Rotonde waard is. Het merkwaardigste hiervan is de kamer van Chopin, welke een deel der woning van dien meester te Parijs voorstelt. Men ziet zijn borstbeeld, zijn medaillon, verder afbeeldingen van zijn gelaat op zijn doodsbéd met doodenmasker, en talrijke souvenirs, als Autographiën, platen, zijn hoofdhaar, en eenige zijner brieven. Ook vindt men er portretten van Poolsche dramaturgen. Hiermede hebben we in zeer korte trekken medegedeeld wat er in den buitensten rondgang der Rotonde te zien is.

Het middengedeelte van de Rotonde is als een tuin met grasperken aangelegd; men ziet hier verschillende inzendingen van beroemde decoratieschilders, die hunne kunstproducten, in allerlei stijlen tentoonstellen. Ons oog valt dadelijk op de heerlijke reproductie der decoratie van den Venusberg, nog een prachtige kamer in Renaissance-stijl, de voorhal van een Venetiaansch paleis, het binnenste van het Théâtre National de l'Opéra Comique te Parijs, met decoratie van de nieuwe opera »Le Rêve» van Rube en Chaperon. Alle decoraties op te noemen zou ons te ver voeren, daarom stippen we alleen diegene aan, die het meest opvallen door hunne pracht en volmaaktheid.

Van de Rotonde uit komen wij achtereenvolgens in de Oostelijke, Noordelijke en Westelijke Galerijen, die gedeeltelijk gevuld zijn met de prachtigste inzendingen van piano's en orgels, militaire muziekinstrumenten, modellen, betrekking hebbende op schouwburgbouw, veiligheid en ventilatie, vooral voor deskundigen de moeite van een bezoek overwaard.

Op iedere tentoonstelling, van welken aard ook, is de mode

vertegenwoordigd, zoo ook hier, waar de Weener Modeclub, een prachtige inzending heeft geëxposeerd van de nieuwste costumes, modes, theaterversierselen, parfumeriën en benodigdheden voor het tooneel.

Als we de Rotonde verlaten komen we aan het Tentoonstellingspark, waar we rechts van het Westelijke Portaal, de groote »Musikhalle» zien liggen, waar men dagelijks voor 20 kr. de schoonste concerten kan hooren. Dit concertgebouw biedt zitplaats aan voor 2200 personen, op het orkest kunnen 150 musici of 300 zangers plaats nemen, terwijl het ook van een orgel voorzien is. De tweede bezienswaardigheid is het »Schattenspiel»- (Chineesche schimmen) Theater, dat geheel naar Japansche manier is ingericht, hier worden tooneelstukken uitgevoerd met figuren, welke op doek hare schaduwen werpen; de tekst wordt daarbij voorgelezen.

Verdere bezienswaardigheden zijn het Panorama, geschilderd door den beroemden zeeschilder Hans Petersen, voorstellende de aankomst van het Bremer stoomschip »Lahn» in de haven van New-York. Het is iets nieuws, dat de bezoekers van het panorama zich bevinden op het achterdek van het stoomschip, dus zelf medevaren. Het geheel is een meesterwerk, men ziet rondom het stoomschip talrijke stoomboorten en zeilschepen, in de verte het Amerikaanse vrijheidsbeeld, en al het andere is zoo natuurlijk voorgesteld, dat men gelooft het in werkelijkheid te zien, de zee is heerlijk getint, en het is alsof de golven zich bewegen. Het is zeker de moeite waard, dit kunstwerk te bewonderen.

Ook het Tentoonstellingstheater verdient, dat wij er even bij stil staan. Van buiten is de schouwburg in renaissance-stijl opgetrokken, een boogvormige ingang wordt door een koepel gekroond. Het gebouw wordt geheel electrisch verlicht en bestaat uit een uitgestrekt parquet en slechts éene galerij, maar zelden ziet men zulk een schoonen aanblik als bij het binnenkomen van deze zaal. Alles glanst en schittert van goud, de andere kleuren zijn wit en rood, het geheele plafond is gepleisterd en beschilderd met afbeeldingen van groote dramaturgen.

Er hangen levensgroote portretten van Goethe, Schiller, Lessing, Shakespeare, Molière, etc., benevens scènes uit hunne drama's en tooneelspelen. Boven in het balkon evenals aan de galerij zijn met kwistige hand gloeilampjes aangebracht, die verschillende figuren vormen en een schilderachtig effect maken. Op dit oogenblik wordt er vertoond »Die Tragödie des Menschen,» dramatisch gedicht in 4 bedrijven en 14 beelden van den Hongaar Emerich Madach, dat grooten opgang maakt. Aan de monteering en mise-en-scène is de grootste zorg besteed. De décoraties en costumes zijn prachtig, we stippen slechts even aan het Paradijs, Egypte, Athene en Parijs, tooneelen, die meesterwerken zijn van mise-en-scène en decoratie. Ieder, die de Weener kunsttentoonstelling bezoekt moet niet nalaten dit theater te bezoeken.

Een dergelijke inrichting als men indertijd op onze Amsterdamsche voedingstentoonstelling zag, is ook hier gemaakt. Hier heeft zij den vorm van een Oud-Weensche marktplein, voorstellende den »Hoher Markt» in 1692. —

Het is een marktplein, ingesloten door huizen uit de

17e eeuw; in het midden er van het hansworsttheater, wij Hollanders zouden zeggen »de poppenkast.» Het zijn kleine huizen, met smalle, hooge gevels, bont gekleurd, van torentjes voorzien, gebouwd in een mengsel van Renaissance- en Gothischen stijl.

Deze huizen zijn tot winkels ingericht, maar in die 17e eeuwse winkels koopt men zeer moderne waren. Een merkwaardig type op deze markt is de nachtwacht, die met zijn hellebaard en lantaarn gewapend, fier en trotsch op en neer stapt, rechts en links praatjes aanknoopt, om dan weer als standbeeld »zijn wereld» te beschouwen. Men vindt er natuurlijk ook talrijke restaurants, op dorstige en hongerige magen werd in de 17e eeuw ook reeds gerekend.

De gewone kleinere aantrekkelijkheden van tentoonstellingssterreinen ontbreken ook hier niet; onder deze mag Edison's phonograaf wel genoemd worden.

Wij kunnen ten slotte een bezoek aan de Weener tentoonstelling ieder aanbevelen: voor vakmensen is zij zeer merkwaardig en leeken zullen er zich zeker amuseeren.

W. SIEP.

NIEUWE UITGAVEN.

(Opgave van de Firma Gebrs. SCHRÖDER, Amsterdam.)

Beith (William Mathie), <i>The Tragic Circle: A Play in Three Acts</i>	f 2.30
Swinburne (A. C.), <i>The Sisters</i> ; A. Tragedy.	» 3.90
Weber (L. M.), <i>Hans Waldmann</i> . Trauerspiel	» 1.60
Zehlicke (A.), <i>König Gottschalk</i> . Trauerspiel. geb.	» 1.95
Stoklaska (O. H.), <i>In Ruhestande</i> . Schwank	» 0.65
Wolzagen (E. v.), <i>Das Lumpengesindel</i> . Tragikomödie	» 1.—
Gemoll (A.), <i>Königin Luise</i> . Ein Vaterländisches Bühnenspiel	» 0.65
Grebrulla (W.), <i>Der Beruf</i> . Studie in 4 Akten.	» 1.—
Sittard (J.), <i>Kritische Briefe über die Wiener Internationale Musik- und Theaterausstellung</i>	» 1.30
Ott, <i>Rosamunda</i> . Trauerspiel in 5 Akten.	» 1.95
Schoenemann (G.), <i>König Otto der Erste</i> . Vaterländisches Schauspiel I	» 1.30
Schwering (J.), <i>Franz Grillparzer's helleensche Trauerspiele</i>	» 1.85
Oesterlen, <i>Stie gut Württemberg</i> . Schauspiel in 3 Akten	» 0.65
Wichmann (F.), <i>Moderne Kinder</i> . Schauspiel	» 1.30
Dujardin (E.), <i>Le Chevalier du passé</i> . Tragédie moderne en vers libres	» 1.40
Maizeray (R.), <i>Le Miroir</i> . Pantomime en deux tableaux. Préface de J. Richepin; Couverture en couleurs par J. Chéret; Illustrations de Steinlen.	» 1.90
Carré (M.) et Loiseau (G.), <i>Pêche d'amour</i> . Pièce en un Acte	» 0.85

INHOUD VAN JAARGANG XXI.

OFFICIEEL GEDEELTE:	Blz.
Vergadering van het Hoofdbestuur	1, 17, 69
Mededeeling aan de leden	2
Aan de Afdeulings-Secretarissen. 2, 9, 17, 33, 53, 85, 96	
Commissie voor de Weener Tentoonstelling	9
Prijsvragen	17, 33, 101
Aan de Afdeulingsbesturen van het Nederlandsch Tooneelverbond	25
Staat van het Nederlandsch Tooneelverbond	26
Vergelijkend overzicht van den Staat van het N. T. V.	27
Aan de Afdeulings-Penningmeesters	53
Leescomité	69
Begravenis van Mevr. SOPHIE DE VRIES.	85
Beschrijvingsbrief 22 ^{ste} Algemeene Vergadering	93
Leescomité (Verbeterd bericht).	101
Verslag der 22 ^{ste} Algemeene Vergadering	102
Bericht van het Leescomité	117

Tooneelschool:

Programma van het onderwijs (1891—1892)	2
Het toelatingsexamen September 1891	5
Bijdragen aan de Tooneelschool	27, 34, 53, 85, 101
Toekenning Herman Linde-fonds	54
Examens Juli 1892	117

Uit onze Afdeelingen:

's Gravenhage	2, 18
Amsterdam	17, 34, 54, 70, 78
Leiden	18
Dordrecht	34
Rotterdam	70
Delft	85

NIET OFFICIEEL GEDEELTE:

Uit de Amstelstad door J. K. JR.	5, 9, 18, 27, 35, 45, 54, 61, 70, 78, 86, 96, 111
Uit de Maasstad door JEAN VALJEAN.	6, 11, 19, 29, 37, 46, 56, 63, 73, 78, 88, 112
Uit de Bisschopstad door A. G.	63
» » » » J. K. JR.	81
Uit het Buitenland door J. K. JR.	13, 21, 30, 38, 48, 58, 64, 74, 81

	blz.
Tentoonstelling te Weenen	8, 16
Raad van Bijstand der Maatschappij »Apollo»	15, 32
Prijsvraag LE GRAS & HASPELS	16
Tooneelcritiek	21
Het Tooneel in Amerika door J. K. JR.	23, 31
Hamlet-vertolkers en Hamlet-kostuums door IDA	39
Bezoek aan Mounet-Sully door F. H. J. MIJNSSEN.	41
Het Nederlandsch Tooneel	41
Prijsvragen der Leidsche Studenten-Afdeeling.	42
Tooneel en Zedelijkheid door J. K. JR.	48, 59
Shakespeare-litteratuur	51
Het Auteursrecht van Tooneelstukken naar de Neder- landsche Wet door J. K. JR.	65
Een avond in het Théâtre Français door F. H. J. MIJNSSEN	67
Par le glaive!	74
»De Waber» van Gerhart Hauptmann door J. K. JR.	81
Lachen, uit het Italiaansch van ERNESTO RASI	91
Hamletiana door A. C. LOFFELT	98
Maeterlinck's »Intruse» in den Haag door HOLDA.	99
Gedenkteeken voor Mevr. S. DE VRIES	100
Hamlet te Rotterdam door A. G. VAN HAMEL	113
Floris V door D. DE LANGE.	114
Het Spookhuis, door JEAN VALJEAN.	118
De Weener Muziek- en Tooneeltentoonstelling door W. SIEP	119
Varia	16, 44, 60, 90, 100
Boekaankondigingen.	16, 24, 32, 76, 84, 91
Corrigenda	60, 117
Correspondentie	8, 32, 60
Bericht	116
Nieuwe Uitgaven.	8, 76, 84, 92, 100, 116

Ingezonden:

Musotte door J. VRIESENDORP JR.	13
Aan P. v. D. door LEO	15
P. R. M. (met antwoord der Redactie).	24
Aan den heer Jean Valjean door Mr. J. VROLIK	42
Zacht van vorm, sterk van inhoud door ARNOLD ISING.	49
L. J. PLEMP VAN DUIVELAND	50
Aan den Heer Mr. J. Vrolik door CALI-NICTA	51
MARY EWALD.	89

REGISTER

OP DEN XXI^{sten} JAARGANG.

	Blz.		Blz.		Blz.
A.					
Aan 't Venster	20	Clara	63	Frenkel-Bouwmeester (Mevr.)	6, 36, 55, 70, 88, 98
Ailleurs	30	Clous (de Hr.)	10, 46, 61, 98	Friedensfest (Das)	81
Albregt (Mevr.)	9	Coelingh-Vorderman (Mevr.)	58, 74, 89	Fulda (Ludwig)	22, 73
Albregt (Mej.)	9	Coerdes (Mej. Martha)	36, 46	G.	
Alexandra	88	Cohen (Mej.)	9, 54	Giacometti	6
Ami de la Maison (l')	13	Constant (M.)	11, 56	Gier-Wally	70
Ancey (Georges)	86	Coquelin	30, 62	Gondinet	62, 97
Anne (J. M.)	6	Crusaders (The)	21	Goudvischje (Het)	79
Anne-Mie	78	Curel (François de)	65	Graaf Essex	6
Anno (Anton)	56	D.			
Antoine	14, 86	Dame aux Camélias (la)	36	Grand	88
Antonio Vader en Zoon	20	Dancing Girl (The)	38	Grand-Théâtre	54
Arlésienne (l')	33	Delair (Paul)	30	Grein (J. T.)	13
Armande Béjart	59	Demi-Monde (Le)	112	Griselidis	13
Autographe (l')	29	Denier	22	Groote Stad's lucht	111
B.					
Barbier de Seville (le)	63	Denis (Achille)	21	Guinon (Albert)	22
Barny (Mme)	88	Denise	80	Gijsbrecht van Aemstel	45
Bartet (Mlle)	13	De Student Thuis	11	Gijtenbeek (Mevr. van)	11, 12
Becque (Henri)	37	Dommelen (de Hr. van)	46	H.	
Beerbohm-Tree	58	Doofpot (De)	10, 46, 97	Hamlet	30, 113
Beersmans (Mevr.)	7, 20, 63	Dorfbarbier (Der)	54	Hanna (Mevrouw)	37
Benzon (Otto)	71	Droomleven	37	Harris (Mme.)	36
Bertha Malm	19, 97	Ducaju (de Hr.)	78	Haspels (de Hr. D.) 7, 29, 47, 58, 78, 80	
Beukers (Mej. A.)	71	Dulac (Mlle Jeanne)	88	Haspels (de Hr. J.)	20, 29, 58, 74
Biene (de Hr. Jos. van) 8, 20, 113, 114		Dumaine	62	Haspels (Mej. Rika)	7, 20, 74, 79, 89
Biene—Poolman (Mevr. van) 11, 20, 79, 113, 114		Dumas (Alexandre)	36, 80	Hauptmann (Gerhard)	38, 81
Bigot (de Hr.)	9, 18, 54, 55	Dupe (la)	48	Hedda Gabler	39
Bizet	32	Duse (Eleonore)	90	Henriot (Mme.)	88
Björnson (Björnstjerne)	56	Dijk (Mej. A. van)	89	Herberich (Mej. F.)	60
Blaaser (de Hr.)	97, 100	E.			
Blanchette	86, 112	Ecole des Veufs (l')	86	Hermans (de Hr.)	89
Blumenthal	111	Eeden (Frederik van)	11	Hernani	14
Bodin	18	Eer (De)	9	Heuvel (de Hr. van den)	8, 11, 114
Boer (de Hr. de)	56	Eerloos	113	Heijblom (Mej.)	11, 56, 74, 89
Boer-van Rijk (Mevr. de)	97	Einsame Menschen	38, 81	Heijse (Paul)	100
Boersma (de Hr. F.)	63, 86	Elisabeth, Koningin van Engeland	6	Holkers (de Hr.)	74
Boniface	87	Ellenberger (Mevr.)	78	Holtrop (de Hr.)	6
Bos (Mej.)	11, 20, 79, 114	Envers d'une Sainte (l')	65	Holtrop-van Gelder (Mevr.) 28, 46, 61, 90	
Bouwmeester (de Hr. Frits)	9, 19, 54	Erfmann (de Hr.)	114	Hooft	62
Bouwmeester (de Hr. Louis) 6, 36, 40, 70, 98, 112		Erinnyes (les)	81	Horst (C. F. v. d.)	112
Braakensiek (Mej.)	97	Etoile rouge (l')	80	I.	
Brandès (Mlle)	39	Eijsden (de Hr. van)	58, 74, 89	Ibsen (Henrik)	13, 39
Brentano (Fritz)	54	Eijsden-Vink (Mevr. van) 7, 20, 29, 58, 63, 73, 78, 80, 112		Ida	47
Brioux (Eugène)	86, 112	F.			
Brooshoof (Mr. P.)	61	Faassen (de Hr. Alex.)	8, 12, 20, 79	Ideale Frau (Eine)	38
Burchtruijne (De)	61	Faassen Jr. (de Hr. Alex.)	74, 89	Indringer (De)	97, 99
Burlage-Verwoert (Mevr.)	38, 74	Faassen (Mej. Marie)	7	Intruse (l')	97, 99
Buttinger en Co.	56	Faassen (de Hr. Rosier) 7, 20, 38, 78		Irving (Henry)	44, 48
C.					
Caro (Carl)	61	Faassen-v. Velzen (Mevr.)	38, 58	J.	
Chat noir (le)	30	Fantasio	81	Jean Valjean	47
Chrispijn (de Hr.)	9, 19, 98	Fedi (de Hr.)	9	Jobards (les)	22
		Fêvre (Henry)	81	Johanna Gray	88
		Fiorentino	59	Jolanthe	112
		Francillon	36	Jones (H. A.)	21
		Frédéricq (Paul)	62	Jong (de Hr. de)	10, 36, 46, 88
				Jonggehuwden (De)	56
				Judic	18

